

Τ.Ε.Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: «Η ιστορική εξέλιξη της δευτεροβάθμιας
Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα»

Εισηγητής: Τσούντας Κωνσταντίνος

Σπουδάστρια: Γάκη Σπυριδούλα

ΚΑΛΑΜΑΤΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 1999

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	6
Πρόλογος	7

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄ ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

I. Θεωρητική προσέγγιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης	
<i>α) Η διπλή έννοια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης</i>	10
1. Η πολιτική έννοια	10
2. Η νομική – τεχνική έννοια	11
<i>β) Η τοπική Αυτοδιοίκηση ως μέρος του ελληνικού διοικητικού συστήματος</i>	12
II. Το περιεχόμενο της δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης	13
<i>α) Η δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση ως ανώτερη βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοίκησης</i>	14
1. Ορισμός της ανώτερης βαθμίδας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και η διάκρισή της από τις υπόλοιπες βαθμίδες	14
2. Γνωρίσματα των βαθμίδων Τοπικής Αυτοδιοίκησης	15
(i) Η εδαφική περιφέρεια	15
(ii) Ο πληθυσμός	16
(iii) Η άσκηση τοπικής εξουσίας	18
(iv) Η νομική προσωπικότητα	18
(v) Η κρατική εποπτεία	19

3. Η σημασία της ανώτερης βαθμίδας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα αίτια δημιουργίας της	21
β) Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις ως ΟΤΑ δεύτερης βαθμίδας	22
1. Χαρακτηριστικά Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων- Φύση των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	23
2. Κατηγορίες Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	23
3. Όργανα Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	24
4. Λόγοι που κατέστησαν αναγκαίο αυτό το ανώτερο (δευτεροβάθμιο) επίπεδο αυτοδιοίκησης	26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

I. Προέλευση του θεσμού του αιρετού συλλογικού οργάνου της δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης	27
II. Η μεταφορά του θεσμού στη χώρα μας και η μετουσίωσή υπό τις εγχώριες συνθήκες	28
III. Η εξέλιξη της δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη χώρα μας	30
α) Η περίοδος της τουρκοκρατίας και του Αγώνα της Ανεξαρτησίας	31
β) Η περίοδος του Καποδίστρια και του Βαυρικού διοικητικού καθεστώτος (1828-1887)	33
γ) Η περίοδος των μεγάλων μεταρρυθμίσεων του Τρικούπη και του Βενιζέλου (1887-1927)	37
δ) Η περίοδος της σχετικής ύφεσης και αδράνειας του μεσοπολέμου, αλλά και της μεταπολεμικής εποχής (1927-1984)	40
ε) Η (τελευταία) περίοδος των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων (1984-1998)	42

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

I. Η ιστορία της συνταγματικής κατοχύρωσης του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα	47
II. Το Σύνταγμα του 1975 και η δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση	49

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄
ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

I. Το διάταγμα της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836 και τα πρώτα αιρετά Επαρχιακά Συμβούλια που συνέστησε	52
II. Ο Νόμος ΑΠΝΣΤ΄ της 4 ^{ης} Απριλίου 1891 και τα ανασυστώμενα Επαρχιακά Συμβούλια του	62
III. Τα νέα Επαρχεία και Επαρχιακά Συμβούλια του νόμου 1416 του 1984	69
IV. Πρόσφατοι νόμοι που περιλάμβαναν διατάξεις για την Επαρχιακή Αυτοδιοίκηση	72

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄
ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

I. Το σχέδιο νόμου «Περί Διοικητικών Συμβουλίων» του 1836	76
II. Το σχέδιο νόμου «Περί Νομαρχιακών	

Συμβουλίων» του 1844	77
III. Το σχέδιο νόμου «Περί Νομαρχιακής Επιτροπής» του 1875	83

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄ ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

I. Όργανα – Εκλογή – Λειτουργία	
α) Συγκρότηση των οργάνων των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	90
β) Νομαρχιακή περίοδος. Θητεία οργάνων Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	113
γ) Εκλογικό δικαίωμα. Εκλογείς και εκλόγιμοι. Ασυμβίβαστα	118
δ) Σύγκληση Νομαρχιακού Συμβουλίου και Νομαρχιακής Επιτροπής. Αποζημιώσεις μελών	129
ε) Διάλυση Νομαρχιακού Συμβουλίου και Νομαρχιακής Επιτροπής	144
II. Αρμοδιότητες των οργάνων των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	147
III. Έσοδα και οικονομική διοίκηση των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	163
IV. Εποπτεία επί των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων	174
V. Κριτική αποτίμηση	185

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α/θμια	= Πρωτοβάθμια
Β.Δ.	= Βασιλικό Διάταγμα
Β/θμια	= Δευτεροβάθμια
Βλ.	= Βλέπε
Δ.Ε.	= Δημόσιων έργων
Δ.Κ.Κ.	= Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας
Ε.Ν.Α.	= Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων
Ε.Σ.	= Επαρχιακό-ά Συμβούλιο-α
Ε.τ.Κ.	= Εφημερίδα της Κυβέρνησης
Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.	= Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας
Κ.Ν.Α	= Κώδικας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης
Ν.Α.	= Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση
Ν.Δ.	= Νομοθετικό Διάταγμα, Νομαρχιακό Διαμέρισμα, Νέα Δημοκρατία
Ν.Ε.	= Νομαρχιακή Επιτροπή
Ν.Π.Δ.Δ.	= Νομικό-ά Πρόσωπο-ά Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	= Νομικό-ά Πρόσωπο-α Ιδιωτικού Δικαίου
Ν.Σ.	= Νομαρχιακό-ά Συμβούλιο-α
Ο.Κ.Ε.	= Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
Ο.Τ.Α.	= Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΑ.ΣΟ.Κ.	= Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα
Π.Δ.	= Προεδρικό-ά Διάταγμα-τα
Σημ.	= Σημείωση
Σ.Π.	= Συμβούλιο-α Περιοχής
Τ.Α.	= Τοπική Αυτοδιοίκηση
Τ.Ε.Δ.Κ.	= Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας
Τ.Π. και Δ.	= Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων
ΥΠ. ΕΣ.Δ.Δ.Α.	= Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης
ΥΠ.ΕΣ.	= Υπουργείο Εσωτερικών
Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ.	= Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
Υ.Χ.Ο.Π.	= Υπουργείο Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση ή, όπως χαρακτηριστικά αποκαλείται, η ανώτερη βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ασχολείται με την αυτοδιοίκηση εδαφικής διοικητικής περιφέρειας μεγαλύτερη από εκείνη των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ (δήμοι, κοινότητες), δηλαδή με την αυτοδιοίκηση του νομού ή της επαρχίας. Την αυτοδιοίκηση αυτή, την ασκεί μέσω του Νομαρχιακού ή Επαρχιακού Συμβουλίου, αιρετό – κατά πλειοψηφία – συλλογικό όργανο, που αναγνωρίζεται στο εσωτερικό της εν λόγω περιφέρειας.

Πρόκειται για θεσμό με «περιπέτεια» και μακρά πορεία, η οποία ξεκινά από τα χρόνια της Ρωμαϊκής κυριαρχίας και φτάνει έως τις μέρες μας, όπου αξιολογούμε πια τα αποτελέσματα της πρώτης (1995-1998), τετραετούς διάρκειας, περιόδου λειτουργίας του θεσμού από την καθιέρωση της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ως δεύτερο βαθμό Τ.Α. με το νόμο 2218/1994, ενώ διανύουμε τη δεύτερη (1999-2002) τετραετία θητείας της Ν.Α.

Σε όλη αυτή τη διαδρομή, ο θεσμός της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης συνάντησε πολλές δυσκολίες και αναβλήθηκε πολλές φορές. Τα όργανά του διαφοροποιήθηκαν κατ' επανάληψη ως προς τη μορφή τους, τη συγκρότησή τους και την αποστολή τους και χρησιμοποιήθηκαν για διάφορους σκοπούς. Ταυτόχρονα, παρά τα εμπόδια που προέκυπταν κάθε φορά, οι προσπάθειες για την καθιέρωση της Τ.Α. στη χώρα μας συνεχίζονταν με τη θέσπιση των Νομαρχιακών και Επαρχιακών Συμβουλίων. Οι προσπάθειες αυτές, άλλες πετυχημένες ή αξιόλογες και άλλες όχι, είχαν αρχίσει από την ίδρυση σχεδόν του ελληνικού κράτους (1833) και κατέληξαν το 1994, με τη θεσμοθέτηση των Ν.Α. ως ΟΤΑ δεύτερου βαθμού και την ανάδειξη των πρώτων αιρετών οργάνων τους με εκλογές. Από κει και πέρα οι αγώνες για την ανάπτυξη της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης και γενικότερα της Τ.Α. συνεχίζονται.

Τις προσπάθειες λοιπόν αυτές, οι οποίες «προσδιορίζονται» με συγκεκριμένους νόμους και διατάγματα, επιχειρεί να παρουσιάσει και να αξιολογήσει η παρούσα μελέτη, με βάση τον τρόπο που καθένας από τους νόμους ή τα διατάγματα ρύθμιζε τα θέματα ανάδειξης των μελών, διάρκειας της θητείας, αυτοτέλειας και αρμοδιοτήτων των οργάνων της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης, ακολουθώντας την πορεία εξέλιξης του θεσμού.

Πιο συγκεκριμένα, για την επίτευξη αυτού του εγχειρήματος, η εργασία, η οποία έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα και συνιστά το τελευταίο στάδιο του προγράμματος σπουδών του τμήματος Δ.Μ.Τ.Α. του Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, το οποίο οδηγεί στην απόκτηση πτυχίου, διαιρείται σε δύο μέρη.

Αναλυτικότερα, το πρώτο από αυτά περιλαμβάνει τρία κεφάλαια (Α'-Γ'). Στο Α' κεφάλαιο ερμηνεύεται η έννοια τόσο της Τ.Α. γενικά όσο και της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης ειδικότερα, αναλύονται συνοπτικά τα γνωρίσματα των βαθμίδων Τ.Α., ενώ παρουσιάζεται αναλυτικά η δεύτερη βαθμίδα αυτοδιοίκησης στη χώρα μας, καθώς και στην ιστορική του εξέλιξη, την οποία περιγράφει με πέντε περιόδους της ελληνικής διοικητικής ιστορίας, που τις αναπτύσσει κατά χρονολογική σειρά. Τέλος, στο Γ' κεφάλαιο εξετάζεται το πρόβλημα της συνταγματικής κατοχύρωσης του θεσμού της δευτεροβάθμιας Τ.Α. με βάση τις διατάξεις των ελληνικών Συνταγμάτων και ιδιαίτερα τις διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος του 1975.

Το μέρος αυτό της εργασίας, «ενισχύει» το επόμενο και βοηθά τους αναγνώστες να σχηματίσουν μια πρώτη εικόνα σχετικά με την έννοια και την ιστορία του δεύτερου βαθμού Τ.Α., προκειμένου να διευκολυνθούν στην παρακολούθηση του δεύτερου μέρους, το οποίο επικεντρώνει την προσοχή στην ανάλυση και σύγκριση διατάξεων των νόμων για τη Ν.Α., που αφορούν σε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της.

Συγκεκριμένα, το δεύτερο μέρος συγκροτείται, όπως και το πρώτο, από τρία κεφάλαια (Α'- Γ'). Στο Α' κεφάλαιο αναλύονται και συγκρίνονται οι διατάξεις των νόμων που αφορούν στο θεσμό της Επαρχιακής Αυτοδιοίκησης, δηλαδή του νόμου της 18(30) Δεκεμβρίου 1836 «περί των Επαρχιακών Συμβουλίων», του νόμου ΑΠΝΣΤ' της 4^{ης} Απριλίου 1891 «περί Επαρχιακών Συμβουλίων», του νόμου 1416/1984 για την «τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας, για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της Τ.Α.», καθώς και των νόμων 2218/1994 και 2539/1997 που περιλάμβαναν διατάξεις και για την Επαρχιακή Αυτοδιοίκηση. Το Β' κεφάλαιο ασχολείται με την ανάλυση και σύγκριση των διατάξεων νομοσχεδίων που αποτέλεσαν αξιόλογες προσπάθειες για την εισαγωγή Ν.Α., όπως τα νομοσχέδια του 1845 «περί Νομαρχιακών Συμβουλίων» και του 1875 «περί Νομαρχιακής Επιτροπής». Στο Γ' κεφάλαιο αναπτύσσονται διεξοδικά νομοθετήματα – σταθμοί στην εξέλιξη της Ν.Α. (Ν. ΑΦΝΣΤ' του 1887, Ν. ΒΧΔ' και Ν.ΒΧΕ' του 1899, Β.Δ. του 1923, Ν.3200/1955, Ν. 1235/1982, Ν. 1622/1986, Ν.1878/1990, Ν. 2218/1994, Ν.2240/1994 και Ν. 2503/1997) στα πλαίσια της σύγκρισης των

διατάξεων εκείνων που ρύθμιζαν τον τρόπο συγκρότησης και λειτουργίας των οργάνων της Ν.Α., την ανάθεση και εκχώρηση αρμοδιοτήτων, την αυτοτέλεια, καθώς και εκείνων που καθόριζαν τις πηγές χρηματοδότησης της Ν.Α.

Το δεύτερο μέρος αποτελεί το κύριο τμήμα της εργασίας, το οποίο ολοκληρώνεται με μια συνολική αποτίμηση και με τις υποσημειώσεις, οι οποίες - όπως και στο πρώτο μέρος - παραπέμπουν σε επεξηγήσεις και αυτούσιες γνώμες και παρατηρήσεις. Αυτούσια επίσης παρατίθενται και τα κείμενα των διαφόρων νομοθετημάτων στο τέλος της εργασίας.

Τέλος, από τη θέση αυτή, αισθάνομαι την υποχρέωση να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς τον καθηγητή κύριο Κωνσταντίνο Τσουντα, ο οποίος, ως εισηγητής του θέματος της πτυχιακής εργασίας, με βοήθησε σημαντικά, με χρήσιμες υποδείξεις του, στην επεξεργασία των στοιχείων και στην ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης. Επίσης, να τον ευχαριστήσω γιατί είχε την καλοσύνη είτε να συζητήσει μαζί μου ορισμένες σκέψεις μου είτε να διαβάσει τα χειρόγραφα αυτής της εργασίας.

Με την πεποίθηση, ότι η εργασία ολοκληρώθηκε ύστερα από δουλειά που έγινε με αίσθημα αντικειμενικότητας και σωστής ευθύνης, την αφήνω στην κρίση του εκπαιδευτικού προσωπικού.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

I. Θεωρητική προσέγγιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ιστορικά, ο θεσμός της Τ.Α. αναπτύχθηκε στη χώρα μας τόσο στη διάρκεια της Αρχαιότητας όσο και στην περίοδο της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ιδιαίτερη άνθηση γνώρισε στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, όπου πολλές κοινότητες είχαν μεγάλο βαθμό αυτοδιοίκησης και έγιναν κέντρα τοπικού πολιτισμού, όπως π.χ. τα Αμπελάκια και η Δημητσάνα.

Στην ελληνική νομική επιστήμη διατυπώθηκαν κατά καιρούς πολλές απόψεις για την προέλευση του θεσμού της Τ.Α. Ορισμένοι υποστήριξαν ότι η Τ.Α. προϋπήρξε του κράτους, ενώ άλλοι ότι αυτή προϋποθέτει την ύπαρξη κράτους και είναι συνέπεια της ύπαρξής του. Σήμερα επικρατεί η δεύτερη άποψη και συνεπώς η αναφορά σε πρότυπα οργάνωσης τοπικών κοινωνιών στον Ελλαδικό χώρο σε εποχές που δε χαρακτηρίζονταν για την ύπαρξη κράτους, με τη σύγχρονη νομική – τεχνική έννοια, είναι παρακινδυνευμένη και έχει μόνο ιστορικό ενδιαφέρον.

α) Η διπλή έννοια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η Τ.Α. έχει διπλή έννοια : πολιτική και νομική – τεχνική.

1. Η πολιτική έννοια

Κυρίαρχο στοιχείο της πολιτικής έννοιας της Τ.Α. αποτελεί ο τρόπος ανάδειξης των αρχών των αυτοδιοικούμενων οργανισμών.

Σύμφωνα με την έννοια αυτή, την πατρότητα της οποίας οφείλουμε στη γερμανική νομική επιστήμη, η Τ.Α. συνιστά ενδιάμεσο οικοδόμημα ανάμεσα στο κράτος και στην κοινωνία και σκοπεύει στη μετατροπή των δυο αυτών πραγματικοτήτων σε ενότητα¹. Την πολιτική αυτή έννοια της τοπικής αυτοδιοίκησης, που αποδίδει ειδικότερα ο όρος «αυτοκυβέρνηση», υπογραμμίζουν και ορισμένοι Έλληνες συγγραφείς².

Στα παλαιότερα ελληνικά Συντάγματα εμπεριέχεται η πολιτική έννοια της Τ.Α., αφού διατάξεις τους προέβλεπαν την ανάδειξη των οργάνων της Τ.Α. με καθολική ψηφοφορία (π.χ. το άρθρο 105 του Συντάγματος του 1911, το άρθρο 107 του Συντάγματος του 1927 και το άρθρο 99 του Συντάγματος του 1952).

Επίσης, στη συζήτηση που πραγματοποιήθηκε πριν την ψήφιση της περί αυτοδιοίκησης διάταξης του Συντάγματος του 1975 υποστηρίχθηκε ότι η Τ.Α., ιστορικά και ουσιαστικά, αποτελεί θεμελιώδες πολιτικό δικαίωμα της κοινωνίας και ότι με την εκλογή δίνεται στους δημοτικούς άρχοντες πολιτική εντολή και όχι εντολή τεχνοκρατικής εργασίας³. Συγκεκριμένα, στην παράγραφο 2 του παρόντος Συντάγματος, προβλέπεται ότι οι αρχές των ΟΤΑ εκλέγονται με καθολική και μυστική ψηφοφορία. Θεσπίζεται δηλαδή η αρχή της μυστικότητας και της καθολικότητας της ψηφοφορίας.

2. Η νομική – τεχνική έννοια

Η νομική – τεχνική έννοια της Τ.Α. υπερίσχυσε της πολιτικής έννοιας στην Ελλάδα, όπως και σε άλλες χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης, όχι μόνο στη νομική σκέψη, αλλά και νομοθετικά.

Σύμφωνα με την έννοια αυτή, η Τ.Α. συνίσταται στην άσκηση διοικητικών καθηκόντων από Νομικά Πρόσωπα Δημόσιου Δικαίου υπό την επίβλεψη του Κράτους. Οι ΟΤΑ διακρίνονται από τα λοιπά νομικά πρόσωπα που ασκούν δημόσια διοίκηση σε ορισμένα καθ' ύλην αντικείμενα, σε δυο σημεία: αφ' ενός από το εδαφικό στοιχείο, δηλαδή την ύπαρξη ορισμένης διοικητικής περιφέρειας και αφ' ετέρου από το έμψυχο στοιχείο, δηλαδή τους διοικουμένους⁴.

1. Βλ. Κ. Τσουντα, Σημειώσεις για το μάθημα «Δομή και οργάνωση Ο.Τ.Α.», Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1997, σ.27

2. Βλ. Επ. Σηλιωτόπουλου, Εγχειρίδιο Διοικ. Δικαίου, 1997, σ. 250

3. Βλ. Κ. Τσουντα, Σημειώσεις για το μάθημα «Δομή και οργάνωση Ο.Τ.Α.», Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1997, σ.27

4. Βλ. Κ. Τσουντα, Σημειώσεις για το μάθημα «Δομή και οργάνωση Ο.Τ.Α.», Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1997, σ. 28

Σύμφωνα με το άρθρο 102 παράγραφος 1 του ισχύοντος Συντάγματος του 1975 η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους ΟΤΑ, των οποίων την πρώτη βαθμίδα αποτελούν οι δήμοι και οι κοινότητες και οι λοιπές βαθμίδες ορίζονται με νόμο. Από τη διάταξη αυτή δεν προκύπτει κατοχύρωση των υφιστάμενων ΟΤΑ, αλλά δεν είναι και δυνατή η νομοθετική κατάργηση ενός ή περισσότερων ΟΤΑ με παράλληλη ανάθεση της διοίκησης των τοπικών υποθέσεων των οικείων περιοχών σε όργανα της κεντρικής διοίκησης.

Έτσι η Τ.Α., με βάση την παραπάνω ανάλυση της διπλής έννοιάς της, μπορεί να οριστεί ως η άσκηση των τοπικών υποθέσεων από τοπικά όργανα εκλεγόμενα από το τοπικό εκλογικό σώμα. Αποτελεί δηλαδή σύστημα δράσης των τοπικών αρχών για την εξυπηρέτηση των τοπικών υποθέσεων και των δημοτών⁵.

β) Η Τοπική Αυτοδιοίκηση ως μέρος του ελληνικού διοικητικού συστήματος.

Η Τ.Α., όπως άλλωστε προκύπτει και από την ένταξη στο Κεφάλαιο του Συντάγματος «περί οργάνωσης της Διοίκησης» των σχετικών διατάξεων, αποτελεί μέρος της διοικητικής οργάνωσης του κράτους και λειτουργεί με την επίβλεψή του.

Τα όργανα της ασκούν μόνο διοικητικά καθήκοντα και παραμένουν συνεπώς μόνο διοικητικά όργανα που ασκούν μόνο διοικητική αυτοδιοίκηση. Η ανάληψη εξάλλου και η διενέργεια λειτουργιών δημόσιας εξουσίας και διοίκησης από αυτά, μαρτυρεί το χαρακτήρα του νομικού προσώπου που ασκεί διοίκηση και εντάσσεται στον - με την ευρύτερη έννοια - οργανισμό της δημόσιας διοίκησης, σύμφωνα με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας⁶.

Με την παράγραφο 1 του άρθρου 102 του Συντάγματος του 1975 ορίζεται, ότι «η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης .....». Το Σύνταγμα με τη διάταξη αυτή αναγνωρίζει συγκεκριμένο θεσμικό φορέα της διοικητικής λειτουργίας των ΟΤΑ και προσδιορίζει το περιεχόμενο της Τ.Α., που φυσικά είναι η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων, χωρίς όμως να καθορίζει την έννοια της τοπικής υπόθεσης.

Σχετικά με το θέμα της αυτονομίας των ΟΤΑ, όπως αυτό

5. Βλ. Χρ. Π. Κλειώση, Τοπική Αυτοδιοίκηση. Γενικές αρχές - Τ.Α. Α' Βαθμού - Τ.Α. Β' Βαθμού - Περιφέρεια. Θεωρία και πράξη, Εκδ. Κυριακού, Αθήνα 1987, σ. 31.

6. Βλ. Κ. Τσουντα, Σημειώσεις για το μάθημα «Δομή και οργάνωση Ο.Τ.Α.», Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1997, σ. 29

προκύπτει από τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 102 του Συντάγματος, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι με αυτές δεν καθιερώνεται για τους ΟΤΑ η εξουσία να θέτουν αυτοτελείς κανόνες δικαίου, αλλά μόνο η εξουσία να αποφασίζουν με δικά τους όργανα για τις τοπικές υποθέσεις. Με αυτές τις συνταγματικές διατάξεις κατοχυρώνεται δηλαδή μόνο η διοικητική αυτοτέλεια των ΟΤΑ και όχι η αυτονομία, που σημαίνει κυρίως την ύπαρξη ανεξάρτητης πολιτικής βούλησης και ιδίως νομοθετική ανεξαρτησία⁷.

Μπορεί να υποστηριχθεί, ότι τούτο είναι συνέπεια της άποψης που έχει επικρατήσει στην Ελλάδα, σύμφωνα με την οποία η Τ.Α. αποτελεί δημιούργημα του κράτους και η εξουσία της είναι δοτή. Υπάρχει δηλαδή κατά παραχώρηση της πολιτείας και ρυθμίζεται από αυτή. Οι ΟΤΑ αναγνωρίζονται και δημιουργούνται από το κράτος και πηγάζουν από τη βούλησή του, γιατί το κράτος ασκεί πρωτογενώς την ανώτατη εξουσία. Τα δικαιώματά τους για αυτοδιοίκηση δεν είναι φυσικά ή πρωτογενή, αλλά δικαιώματα που τους έχει αναθέσει το κράτος. Ως δημιούργημα λοιπόν του κράτους, οι ΟΤΑ, είναι Ν.Π.Δ.Δ. με διαφορετικά από αυτό προνόμια, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να το ανταγωνιστούν.

Η Τ.Α. κατά συνέπεια βρίσκεται σε άμεση σχέση με το κράτος και οι ΟΤΑ δε ζουν μεμονωμένοι και ανεξάρτητοι μεταξύ τους. Η επιρροή και η εποπτεία του ευρύτερου οργανισμού της πολιτείας, στον οποίο αυτοί περιέχονται, είναι απαραίτητη και επομένως η εκχώρηση, από το κράτος, στους ΟΤΑ, δημόσιας αυτοδιοίκησης γίνεται με την επιφύλαξη της εποπτείας του. Χωρίς αυτή άλλωστε, θα υπήρχε κίνδυνος οι ΟΤΑ να αποτελέσουν «Κράτη εν Κράτει», πράγμα αδιανόητο σε ενιαίο κράτος⁸.

II. Το περιεχόμενο της δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η νεότερη, από την πρωτοβάθμια Τ.Α σε ηλικία, δευτεροβάθμια Τ.Α., παρά την αποδοχή της ως πραγματικότητα και την αναγνώριση της χρησιμότητάς ή της αναγκαιότητάς της, παραμένει αδιερεύνητο φαινόμενο. Τούτο οφείλεται στις πολλές και σκόπιμες παραλλαγές της,

7. Βλ. Χρ. Π. Κλειώση, ό.π. (σημ. 5)

8. Βλ. Κ. Τσουντα, ό.π. (σημ 6), σ. 42

καθώς και στη χρησιμοποίησή της για διάφορους σκοπούς⁹. Έτσι, υπάρχουν πολλοί προβληματισμοί αναφορικά με τον προσδιορισμό των αρμοδιοτήτων που θα της ανατεθούν, με την αναγνώριση σε αυτήν οικονομικής αυτοδυναμίας και αυτοτέλειας, καθώς και για το είδος των σχέσεων που θα αναπτυχθούν ανάμεσα σε αυτή και τη Α/θμια Τ.Α., όπως και για τις συνέπειές της ως προς την έννοια και τις επιδιώξεις γενικά της Τ.Α.¹⁰.

α) Η Δευτεροβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση ως ανώτερη βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοίκησης

1. Ορισμός της ανώτερης βαθμίδας Τοπικής Αυτοδιοίκησης. και η διάκρισή της από τις υπόλοιπες βαθμίδες

Ως ανώτερη βαθμίδα Τ.Α. εννοείται διοικητική περιφέρεια μεγαλύτερη από εκείνη των Α/θμιων ΟΤΑ, στο εσωτερικό της οποίας αναγνωρίζεται αιρετό, κατά πλειοψηφία, συλλογικό όργανο¹¹. Το όργανο αυτό μπορεί, από το νόμο, να ασκεί αρμοδιότητες επί υποθέσεων του νομικού προσώπου της περιφέρειας αυτής (επαρχίας ή νομού) είτε παράλληλα είτε ανεξάρτητα από τις αρμοδιότητες των λοιπών νομικών προσώπων και της κρατικής διοίκησης.

Το αιρετό αυτό συλλογικό όργανο, που έχει πολλά από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των συλλογικών οργάνων της διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Συμβούλια, Επιτροπές), αλλά και σημαντικές διαφορές από αυτά, είναι το Επαρχιακό ή Νομαρχιακό Συμβούλιο. Οι διαφορές αφορούν στους σκοπούς σύστασης, στη μορφή, στη συγκρότηση και στο ρόλο του σε ολόκληρη τη διοικητική περιφέρεια, της οποίας τις υποθέσεις επηρεάζει και μερικές φορές διαμορφώνει¹².

Η ανώτερη βαθμίδα Τ.Α., η οποία ασχολείται με την αυτοδιοίκηση του νομού ή της επαρχίας, αποτελεί τη δεύτερη βαθμίδα Τ.Α. Αυτή, συνιστά μία από τις τρεις βαθμίδες, στις οποίες μπορεί να διακριθεί η Τ.Α. Στη βάση βρίσκεται η πρωτοβάθμια Τ.Α., που αποτελεί τη συνηθέστερη μορφή αυτοδιοίκησης (Δήμοι – Κοινότητες). Στην κορυφή συναντάμε την αυτοδιοίκηση μεγαλύτερης περιφέρειας ως

9. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τ.Α. Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια, Αθήνα 1978, σ. ια' (Πρόλογος).

10. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 9), σ. 81

11. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 9), σ. 56

12. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 9), σ. 56

τριτοβάθμια ή αυτοδιοίκηση περιφερειών.

Μεταξύ όμως των βαθμίδων αυτών υπάρχουν και οι διάφορες ενώσεις ΟΤΑ, όπως είναι π.χ. οι εκούσιοι ή αναγκαστικοί σύνδεσμοι δήμων και κοινοτήτων και οι τοπικές ενώσεις. Οι ενώσεις αυτές δε συνιστούν βαθμίδα Τ.Α., αλλά υποδηλώνουν το επίπεδο συνεργασίας μεταξύ Α/θμιων ΟΤΑ και που ενδεχομένως λειτουργούν ως προστάδιο ανώτερης βαθμίδας¹³.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις τρεις βαθμίδες δε διέπονται από κανόνες ιεραρχίας, μολονότι οι πράξεις των οργάνων της κατώτερης βαθμίδας (Α/θμιας Τ.Α.) είναι δυνατό να ελέγχονται από τα όργανα της ανώτερης (Β/θμιας Τ.Α.) είτε για την εξυπηρέτηση κοινών κατευθύνσεων και επιδιώξεων είτε για την επίτευξη κάποιας μορφής ομοιομορφίας στο εσωτερικό της διοικητικής περιφέρειας.

2. Γνωρίσματα των βαθμίδων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Όλες τις βαθμίδες Τ.Α. χαρακτηρίζουν πέντε στοιχεία: η εδαφική περιφέρεια, ο πληθυσμός, η άσκηση τοπικής εξουσίας, η νομική προσωπικότητα και η κρατική εποπτεία.

(i) Η εδαφική περιφέρεια

Η εδαφική περιφέρεια αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα γνωρίσματα των βαθμίδων Τ.Α. και προσδιορίζεται από τη διοικητική διαίρεση της χώρας, η οποία συγκροτείται από όλες τις περιφέρειες επί των οποίων ασκείται η κρατική εξουσία. Ο χώρος που περικλείεται από την εδαφική περιφέρεια αποτελεί την αναγκαία φυσική προϋπόθεση για την ύπαρξη του εδαφικού νομικού προσώπου¹⁴.

Σύμφωνα με τη δημοτική και κοινοτική νομοθεσία κάθε δήμος και κοινότητα έχει ενιαία εδαφική περιφέρεια και κάθε τμήμα της χώρας ανήκει σε δημοτική ή κοινοτική περιφέρεια. Οι περιφέρειες¹⁵ καθορίζονται σύμφωνα με τα όρια των περιοχών των πόλεων και των χωριών αφού ληφθούν υπόψη, όσο είναι δυνατόν, η δημοτική και η κοινοτική ιδιοκτησία, η ιδιοκτησία των κατοίκων και οι απαραίτητες ανάγκες των κατοίκων των συνοικισμών.

Η περιφέρεια των Β/θμιων ΟΤΑ συμπίπτει με την περιφέρεια του νομού. Ορίζεται, δηλαδή, απευθείας από το νόμο, που καθορίζει κάθε φορά την περιφέρεια του νομού. Ο καθορισμός των ορίων των δήμων και των κοινοτήτων δεν είναι εντελώς άσχετος με τον καθορισμό των

13. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 79

14. Βλ. σχετικά: Χρ. Π. Κλειώση, *όπ.π.* (σημ. 5), σ. 9 επ.

15. Βλ. αναλυτικότερα άρθρο 13 Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Δ.Κ.Κ.) – Π.Δ. 410/95 (ΦΕΚ Α'231), Αθήνα 1995.

ορίων των νομών. Μπορεί και να επηρεάσει, τη διαμόρφωση των ορίων των νομών, αφού τα ακραία όρια των περιφερειακών δήμων και κοινοτήτων είναι και όρια των νομών.

Τα όρια της περιφέρειας κάθε δήμου ή κοινότητας καθορίζονται με πρωτοβουλία της διοίκησης ή ύστερα από αίτηση κάποιου από τους ενδιαφερόμενους δήμους ή κοινότητες, από την επιτροπή των ορίων που συγκροτεί ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας. Δε γίνεται νέος καθορισμός των ορίων των δήμων και των κοινοτήτων, εφόσον τα όρια αυτά έχουν καθορισθεί με έκθεση που δεν υπόκειται σε ένδικο μέσο ή με αμετάκλητη απόφαση του διοικητικού δικαστηρίου ορίων ή του τριμελούς διοικητικού πρωτοδικείου¹⁶. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται να γίνει νέος καθορισμός ορίων, αν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις που προβλέπονται στο άρθρο 16 του Δ.Κ.Κ.

Μεταβολή των εδαφικών ορίων των ΟΤΑ προκύπτει από την ένωση δήμων και κοινοτήτων, από την προσάρτηση συνοικισμών και την κατάργηση κοινοτήτων, οι οποία είναι δυνατόν να προκληθεί από τη ματαίωση της εκλογής συμβούλων, λόγω μη υποβολής δήλωσης συνδυασμού υποψηφίων¹⁷.

(ii) Ο πληθυσμός

Η ανάπτυξη του ΟΤΑ σε ορισμένη εδαφική περιφέρεια προϋποθέτει την ύπαρξη ανάλογου πληθυσμού. Ο πληθυσμός στις δημοτικές και κοινοτικές διαδικασίες μετέχει κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο.

Άμεση συμμετοχή, θεωρείται, ότι υπάρχει στα όργανα διοίκησης του δήμου ή της κοινότητας, δηλαδή στα όργανα τα οποία είναι επιφορτισμένα με την άσκηση της πολιτικής εξουσίας, όπως ο Δήμαρχος και ο Πρόεδρος της κοινότητας, καθώς και τα μέλη των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων. Η συμμετοχή αυτή αποτελεί τη φιλοσοφία της δημοκρατικής διοίκησης και την κυριότερη έκφραση στην όλη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος¹⁸.

Έμμεση συμμετοχή, θεωρείται, ότι υπάρχει στο εκλογικό σώμα, δηλαδή στο σύνολο δημοτών – εκλογέων κατά την άσκηση του πολιτικού δικαιώματός τους στην εκλογή των οργάνων διοίκησης του δήμου ή της κοινότητας. Στη συμμετοχή αυτή εντάσσεται και η γενικότερη λαϊκή συμμετοχή για τη δημιουργία ευρύτερου κοινοτικού πνεύματος.

16. Βλ. αναλυτικότερα άρθρο 16 Δ.Κ.Κ., όπ.π (σημ. 15)

17. Βλ. αναλυτικότερα άρθρο 56 Δ.Κ.Κ., όπ.π (σημ. 15)

18. Βλ. Χρ. Π. Κλειώση, όπ.π (σημ. 5), σ. 11

Τον πληθυσμό κάθε ΟΤΑ αποτελούν δημότες και μη δημότες. Οι μη δημότες είναι περιστασιακοί κάτοικοι του δήμου ή της κοινότητας και συνήθως υπάλληλοι και λοιποί εποχικά εργαζόμενοι, που δεν έχουν αποκτήσει δημοτικότητα. Αυτοί έχουν τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις με τους δημότες, εκτός απ' το δικαίωμα του «εκλέγειν» και «εκλέγεσθαι».

Το δικαίωμα αυτό μπορούν να ασκούν επίσης και οι πολίτες της Ένωσης που κατοικούν στην Ελλάδα αλλά δεν έχουν την ελληνική ιθαγένεια, που το «κράτος μέλος κατοικίας» τους δηλαδή είναι διαφορετικό από το «κράτος μέλος καταγωγής» τους. Αυτά προβλέφθηκαν από την οδηγία 94/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 19^{ης} Δεκεμβρίου 1994 «περί των λεπτομερών κανόνων άσκησης του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι κατά τις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές από τους πολίτες της Ένωσης που κατοικούν σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοοι». Το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι σύμφωνα με τις διατάξεις της παραπάνω οδηγίας συνιστά εφαρμογή της αρχής της ισότητας και της απαγόρευσης διακρίσεων μεταξύ ημεδαπών και αλλοδαπών και συμπλήρωμα του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής που θεσπίζεται από το άρθρο 8Α της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η κοινοτική αυτή οδηγία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το Π.Δ. 133/12-6-1997 «Άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι κατά τις Δημοτικές και Κοινοτικές εκλογές από πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που κατοικούν στην Ελλάδα και δεν είναι Έλληνες πολίτες, σε συμμόρφωση προς την 94/80/ΕΚ Οδηγία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (L 368 της 31.12.1994 σελ.38)» (Α' 121), όπως τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 164/1997.

Η απόκτηση της δημοτικότητας γίνεται με βάση τις σχετικές διατάξεις της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας, με βασικότερη περίπτωση αυτή σύμφωνα με την οποία τα τέκνα είναι δημότες του δήμου ή της κοινότητας όπου είναι γραμμένοι ο πατέρας ή η μητέρα τους. Η δημοτικότητα μπορεί να αποκτηθεί και με αίτηση κατοίκου δήμου ή κοινότητας, μετά την παρέλευση διετίας από την απόκτηση μόνιμης κατοικίας στο δήμο ή την κοινότητα. Επίσης, ο αλλοδαπός που έχει αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, με αίτησή του, γίνεται δημότης στο δήμο ή στην κοινότητα της κατοικίας του¹⁹.

19. Βλ. αναλυτικότερα άρθρο 18 Δ.Κ.Κ., ό.π. (σημ. 15)

(iii) Η άσκηση τοπικής εξουσίας

Η άσκηση τοπικής εξουσίας είναι η φυσική προϋπόθεση της οποιασδήποτε ασκούμενης εξουσίας στην περιφέρεια του εδαφικού οργανισμού. Με τη διαμόρφωση των κρατών, η άσκηση της τοπικής εξουσίας περιορίστηκε στη θεραπεία των τοπικών αναγκών, έως ότου απέκτησε το γνωστό δυαρχισμό της με την ίδρυση του «Συνταγματικού κράτους»²⁰. Από τότε, μέσα στον εδαφικό χώρο του οργανισμού, ασκούνται αναπόφευκτα δύο εξουσίες: η πρωτογενής, που απέκτησε η Γ.Α. κατά τη μακροχρόνια ιστορική εξέλιξή της και η δοτή, που αναφέρεται στη διεκπεραίωση ορισμένων κρατικών έργων και ενεργείται ύστερα από σχετική παραχώρηση του κράτους.

Την τοπική εξουσία, πάντοτε ασκούσαν τοπικά όργανα, από την πρωτόγονη κοινωνία έως και την πορεία προς τη σύσταση του νέου ελληνικού κράτους. Από τη σύσταση του νέου ελληνικού κράτους η διαχείριση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους δημότες, δηλαδή σ' αυτούς που κατάγονται από το δήμο ή την κοινότητα και σ' αυτούς που αποκτούν τη δημοτικότητα μετά από διετή μόνιμη εγκατάσταση, σύμφωνα με ότι ισχύει σήμερα. Πιο συγκεκριμένα, ο Δ.Κ.Κ. (Π.Δ 410/1995) στο Κεφάλαιο Ε' (αρθ. 24-38) διευκρινίζει, επαναλαμβάνοντας τη διάταξη του άρθρου 102 παρ. 1 του Συντάγματος, ότι η διοίκηση όλων των τοπικών υποθέσεων ανήκει στην αρμοδιότητα των δήμων και των κοινοτήτων. Επίσης στον Κ.Ν.Α. (Π.Δ. 30/1996), στα άρθρα 8-12, αναφέρεται ότι η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων νομαρχιακού επιπέδου ανήκει στις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις.

(iv) Η νομική προσωπικότητα

Η νομική προσωπικότητα των δήμων αναγνωρίστηκε αρχικά με το άρθρο 1 της Πολιτικής Δικονομίας της 16/1/1834, που κυρώθηκε με το Διάταγμα της 2 (14) Απριλίου 1834. Στις σχετικές διατάξεις της πολιτικής δικονομίας περιλαμβανόταν και η Κοινότητα, την οποία θεωρούσε ως νομικό πρόσωπο που ασκεί δημόσια εξουσία. Καθιερώθηκε επίσημα με το Νόμο της 29/12/1833, στη συνέχεια με το Νόμο της 12(24) Μαΐου του 1835 και το Νόμο «περί διοικήσεως κτημάτων» του 1837 και τέλος με τον Εισαγωγικό Νόμο του Αστικού Κώδικα, το 1941.

Η νομική προσωπικότητα των ΟΤΑ προκύπτει και από τις διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος του 1975 (άρθρα 12, 56, 58, 73

20. Βλ. Χρ. Π. Κλειώση, όπ.π (σημ. 5), σ. 12

και 104), από τις οποίες συνάγεται ότι η πολιτεία όχι μόνο δέχεται ανεπιφύλακτα τους ΟΤΑ ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, αλλά τους αναγνωρίζει και προνομιακή θέση μεταξύ των Ν.Π.Δ.Δ. Η νομική προσωπικότητα των ΟΤΑ προκύπτει επίσης και από τη Νομοθεσία για τον καθορισμό της έννοιας του Δημόσιου Τομέα²¹.

Οι ΟΤΑ αποκτούν νομική προσωπικότητα από τη σύστασή τους, η οποία επέρχεται από την αναγνώριση των δήμων και κοινοτήτων με προεδρικό διάταγμα. Το προεδρικό διάταγμα λοιπόν, αποτελεί τη συστατική πράξη και από την έκδοσή του οι ΟΤΑ αποκτούν πλήρη νομική προσωπικότητα και θεωρούνται Ν.Π.Δ.Δ. σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή²².

Τα στοιχεία με τα οποία δηλώνεται η νομική προσωπικότητα δήμου ή κοινότητας που έχει αναγνωρισθεί με προεδρικό διάταγμα είναι, το όνομα, η έδρα και η σφραγίδα. Το όνομα και η έδρα ορίζονται με το συστατικό διάταγμα, ο τύπος της σφραγίδας με απόφαση του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου.

Η νομική προσωπικότητα της Β/θμιας Τ.Α. ορίζεται μαζί με την καθιέρωσή της και σύμφωνα με το άρθρο 1 του Π.Δ. 30/1996 που τη χαρακτηρίζει ως αυτοδιοικούμενο κατά τόπο Ν.Π.Δ.Δ. Η περιφέρεια, η ονομασία και η έδρα αποτελούν τα εξωτερικά γνωρίσματα²³ της νομικής προσωπικότητας των οργανισμών αυτών. Η περιφέρεια των Β/θμιων οργανισμών συμπίπτει με την περιφέρεια των νομών. Η ονομασία τους αποτελείται από τις λέξεις «Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση» και το όνομα του αντίστοιχου νόμου και η έδρα τους είναι η πρωτεύουσα των νομών, με την επιφύλαξη της περίπτωσης των ενιαίων ή διευρυμένων Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων.

(v) Η κρατική εποπτεία

Ως κρατική εποπτεία ορίζεται, σύμφωνα με άρθρο 102 του Συντάγματος, ο έλεγχος των πράξεων της Τ.Α., που ασκείται από το κράτος με σκοπό τη διασφάλιση της κρατικής ενότητας και συνέχειας, χωρίς όμως να παρεμποδίζεται η πρωτοβουλία και η ελεύθερη δράση των τοπικών οργανισμών²⁴.

21. Βλ. άρθρο 51 Ν.1892/1990

22. Βλ. σχετικά: Χρ. Π. Κλειώση, όπ.π. (σημ. 5), σ. 19

23. Βλ. Κ. Τσουντα, όπ.π (σημ. 6), σ. 46 επ.

24. Βλ. Κ. Τσουντα «Το νέο ελληνικό σύστημα εποπτείας επί των Ο.Τ.Α.: η επιβεβαίωση της παρουσίας του κράτους στο πλαίσιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης» Γ.Α., Τεύχος 4-5, 1994, σ. 70 επ. Του ιδίου «Η εποπτεία επί των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης» Διοικ. Μετ., 1997, σ. 80 επ.

Η κρατική εποπτεία, με την ευρεία έννοιά της, περιλαμβάνει το δικαίωμα του κράτους να ρυθμίζει νομοθετικά την οργάνωση και τη λειτουργία των Ν.Π.Δ.Δ. (νομοθετική εποπτεία) και το δικαίωμα του να ελέγχει με διοικητικά (διοικητική εποπτεία) ή δικαστικά (δικαστική εποπτεία) όργανά του την τήρηση των νόμων απ' αυτά. Η νομοθετική και δικαστική εποπτεία είναι αυτονόητες επειδή η άσκηση των αντίστοιχων εξουσιών ανήκουν στο μονοπώλιο του κράτους²⁵.

Στην Ελλάδα, αντίθετα από τις αγγλοσαξονικές χώρες όπου η εποπτεία του κράτους στους ΟΤΑ είναι κυρίως νομοθετική και δικαστική, ο όρος «κρατική εποπτεία» νοείται με τη στενή έννοια της διοικητικής εποπτείας.

Η διοικητική εποπτεία²⁶ αποτελεί μορφή ελέγχου της δημόσιας διοίκησης, παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και διακρίνεται από τον έλεγχο που ασκείται επί των λοιπών αυτοδιοικούμενων οργανισμών. Είναι συνδεδεμένη με την αυτοδιοίκηση και εκφράζει τις σχέσεις μεταξύ νομικών προσώπων και ιδιαίτερα των ελεγχόμενων και του ελέγχοντος.

Με τον ν. 2218/1994 θεσπίστηκε ως όργανο άσκησης της εποπτείας η «τριμελής επιτροπή»²⁷, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις εξακολουθεί να προβλέπεται η αρμοδιότητα κάποιου υπουργού. Η επιτροπή αυτή συγκροτείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας για όλη τη διάρκεια της νομαρχιακής περιόδου και λειτουργεί στην έδρα κάθε Ν.Α. και κάθε νομαρχιακού διαμερίσματος. Αποτελεί ανεξάρτητη δημόσια αρχή και με τη θεσμοθέτησή της η Ελλάδα εγγράφεται πλέον μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών που αναθέτουν την εποπτεία επί των πράξεων των οργάνων της Τ.Α. σε συλλογικό όργανο που αποτελείται μερικά από εκπροσώπους των οργανισμών αυτών²⁸.

Η πλειοψηφία των συγγραφέων διακρίνει μεταξύ εποπτείας επί των πράξεων και εποπτείας επί των προσώπων των ΟΤΑ, χωρίς η διάκριση αυτή να είναι απόλυτα τεκμηριωμένη²⁹.

25. Βλ. σχετικά: Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, Το συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Εκδ. Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα 1994, σ. 184 επ.

26. Βλ. σχετικά: Κ. Τσουντα, όπ.π. (σημ 6), σ. 81 επ.

27. Βλ. σχετικά: Κ. Τσουντα, όπ.π. (σημ 6), σ. 81 επ.

28. Βλ. Κ. Τσουντα, όπ.π. (σημ 24)

29. Βλ. Κ. Τσουντα, όπ.π. (σημ 6), σ. 87 επ.

Η εποπτεία ασκείται με βάση την έκταση του ελέγχου ή με βάση το χρόνο έκδοσης της ελεγχόμενης πράξης. Με βάση την έκταση του ελέγχου, οι πράξεις εποπτείας διακρίνονται, σε παροχή συμβουλών, σε ακύρωση των αποφάσεων, σε διαταγή της εποπτικής αρχής για την ενέργεια ορισμένης πράξης, σε υποκατάσταση, σε προληπτική-κατασταλτική εποπτεία, σε εποπτεία νομιμότητας-σκοπιμότητας. Με βάση το χρόνο έκδοσής τους, οι πράξεις εποπτείας διακρίνονται σε πράξεις κατασταλτικής εποπτείας νομιμότητας και σε πράξεις προληπτικής εποπτείας σκοπιμότητας.

Η εποπτεία επί των προσώπων των ΟΤΑ ασκείται τόσο επί των αιρετών οργάνων όσο και επί του προσωπικού και αφορά τόσο στα μεμονωμένα όσο και στα συλλογικά όργανα, λαμβάνοντας τις εξής μορφές: - εντονότερη, δηλαδή το διορισμό από την εποπτεύουσα αρχή και - χαλαρότερη, δηλαδή την άσκηση πειθαρχικής εξουσίας.

Η πρώτη μορφή δεν παρουσιάζει όμως κανένα από τα χαρακτηριστικά της εποπτείας επί των ΟΤΑ και αποτελεί απλά διοικητικό μέτρο. Η άσκηση της πειθαρχικής εξουσίας όμως μπορεί να ενταχθεί στο πλαίσιο της εποπτείας επί του προσώπου των οργάνων της Τ.Α. παρά τις σχετικές δυσκολίες που παρουσιάζονται.

Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι μεταξύ διαφορετικών βαθμίδων Τ.Α. δεν υφίσταται σχέση διοικητικής εποπτείας.

3. Η σημασία της ανώτερης βαθμίδας Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τα αίτια δημιουργίας της

Η ανώτερη βαθμίδα Τ.Α. προβάλλεται ως οργανική ανάγκη για την αποφυγή της «πολώσεως» μεταξύ δήμου ή κοινότητας αφ' ενός και του κράτους αφ' ετέρου. Η καθιέρωσή της δικαιολογείται από την ανάγκη ύπαρξης ενδιάμεσης εδαφικής - διοικητικής περιφέρειας και οργάνου μεταξύ του κράτους και των Α/θμιων ΟΤΑ, καθώς και από διάφορους λόγους³⁰, οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς-παιδαγωγικούς.

Υποστηρίζεται λοιπόν, ότι με την καθιέρωση της ανώτερης βαθμίδας αυτοδιοίκησης επιτυγχάνονται οικονομικοί στόχοι τους οποίους αδυνατούν να επιτύχουν οι Α/θμιοι ΟΤΑ ή και το κράτος μεμονωμένα. Και αυτό, εφ' όσον το συλλογικό όργανο του νομικού προσώπου (επαρχίας ή νομού) έχει τη γενικότερη εποπτεία μεγαλύτερης εδαφικής έκτασης, διαθέτει πόρους και μέσα και συνεργάζεται με άλλα όργανα.

30. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 81 επ.

Έτσι, κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις μπορούν να αναλαμβάνονται έργα μεγαλύτερης σημασίας, τα οποία οι επιμέρους Α/θμιοι οργανισμοί ή και οι κρατικές υπηρεσίες των αντίστοιχων διοικητικών περιφερειών, αδυνατούν να αποτολμήσουν λόγω του κόστους και της φύσης μερικών από τα έργα αυτά. Η ανώτερη βαθμίδα Τ.Α., βοηθά επίσης στη συνειδητοποίηση της δύναμης του λαού που διαβιώνει στην περιφέρεια της, καθώς και στην άμεση συμμετοχή του στην εξουσία μέσω αυτόνομων διοικητικών συμβουλίων και μέσω της «λαϊκής δημοκρατίας», φανερώνοντας έτσι, ότι η οικονομική ανάπτυξη δεν αποτελεί το μοναδικό ή κυριότερο σκοπό της³¹.

Εξάλλου, δεν έπρεπε, η περιφέρεια του δήμου ή της κοινότητας να παραμείνει το πρώτο και το τελευταίο, μέχρι την κεντρική εξουσία, στάδιο άσκησης και εθισμού σε υποχρεώσεις και πολιτικά δικαιώματα, χωρίς κάποια ενδιάμεση βαθμίδα. Ήταν ανάγκη να λειτουργήσει ανώτερο «σχολείο πολιτικής διαπαιδαγώγησης»³², έτσι ώστε εκτός από το ενδιαφέρον που προκαλείται για θέματα που αφορούν σε μεγαλύτερη του δήμου περιφέρεια, να δημιουργηθούν με το χρόνο και οι προϋποθέσεις «διαβαθμίσεως» και ανάδειξης των ικανότερων για την εκπροσώπησή της.

β) Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις ως ΟΤΑ δεύτερης βαθμίδας

Η Τ.Α. δεύτερου βαθμού θεσπίστηκε για πρώτη φορά με το Σύνταγμα του 1927 (άρθρο 107 παρ.2). Παλαιότερες προσπάθειες καθιέρωσης του θεσμού αυτού, που είχαν τις ρίζες τους στην τουρκοκρατία, είχαν γίνει με τη θέσπιση των επαρχιακών και των νομαρχιακών συμβουλίων. Με τους νόμους 2218/1994 «Ίδρυση νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις» και 2240/1994 «Συμπλήρωση διατάξεων για τη νομαρχιακή αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις», ο δεύτερος βαθμός Τ.Α. γίνεται πραγματικότητα. Οι Ν.Α. όχι μόνο θεσμοθετούνται οριστικά και αμετάβλητα, αλλά και αναδείχθηκαν οι αιρετές αρχές τους με τις διπλές εκλογές της 16^{ης} Οκτωβρίου 1994.

31. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 9), σ. 84

32. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 9), σ. 90

1. Χαρακτηριστικά Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων - Φύση των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

Οι Ν.Α., οι οποίες συστήθηκαν με το Ν. 2218/1994 (όπως αυτός τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το Ν. 2240/1994), αποτελούν τη δεύτερη βαθμίδα των ΟΤΑ και είναι αυτοδιοικούμενα κατά τόπο νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου, σύμφωνα με το άρθρο 1 Π.Δ. 30/1996, όπως οι δήμοι και οι κοινότητες.

Σκοπός κάθε Ν.Α. είναι η οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιφέρειάς της.

Αναφορικά με τη σχέση των δύο βαθμίδων Τ.Α., ο νόμος διευκρινίζει ρητά ότι δεν υπάρχει ιεραρχική σχέση μεταξύ τους. Ειδικότερα, οι Ν.Α. δεν ασκούν εποπτεία στους ΟΤΑ πρώτης βαθμίδας και δε θίγουν τις αρμοδιότητές τους.

Οι Ν.Α. ως ΟΤΑ γενικής αρμοδιότητας, ασκούν δημόσια εξουσία, δηλαδή όλες τις αρμοδιότητές τους, μέσα στην εδαφική τους περιφέρεια και μόνο. Η δημόσια εξουσία³³ είναι δύο ειδών, δηλαδή διοίκηση των τοπικών υποθέσεων και η διοίκηση – διεκπεραίωση των κρατικών υποθέσεων και έργων που έχουν ανατεθεί σ' αυτές από το Κράτος με το νόμο, με εξαίρεση τις αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας. Στις τοπικές υποθέσεις περιέχονται όλες οι σχετικές αρμοδιότητες των νομαρχών και των νομαρχιακών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις αρμοδιότητες σε θέματα δημόσιας περιουσίας και τις αρμοδιότητες των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών, την εποπτεία επί των Α/θμιων ΟΤΑ του Υπουργείου Εσωτερικών, της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδας και των Συνοριακών Σταθμών Υγειονομικού Ελέγχου (Σ.Υ.Κ.Ε.) του Υπουργείου Γεωργίας³⁴.

Επιπρόσθετα οι Ν.Α. απολαύουν διοικητικής αυτοτέλειας και ασκούν τη διοίκηση με δικά τους όργανα, τα οποία εκλέγονται από το λαό με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου.

2. Κατηγορίες Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

Οι Ν.Α. διακρίνονται σε απλές και σε διευρυμένες Ν.Α. Οι απλές συστήθηκαν με το Ν. 2218/1994 (άρθρο 2, παρ.2) και η περιφέρειά τους συμπίπτει με την κρατική διοικητική περιφέρεια του νομού. Οι διευρυμένες Ν.Α. συστήθηκαν με το Ν. 2240/1994(άρθρο 1, παρ. 1, 2)

33. Βλ. ΥΠ.ΕΣ/ Δ/νση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις – Ο.Τ.Α. δευτέρου βαθμού (Νόμοι 2218 και 2240 του 1994), Αθήνα 1995, σ. 21

34. Βλ. άρθρο 8 παρ. 1 Κώδικα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Κ.Ν.Α.) – Π.Δ. 30/96 (ΦΕΚ Α'21), Αθήνα 1996

και η περιφέρεια τους εκτείνεται στις κρατικές διοικητικές περιφέρειες περισσότερων νομών ή νομαρχιών. Από τις 50 συνολικά Ν.Α που υπάρχουν, οι τρεις (3) είναι διευρυμένες: η Ν.Α. Αθηνών – Πειραιώς, η Ν.Α. Ροδόπης – Έβρου και η Ν.Α Δράμας – Καβάλας – Ξάνθης με αντίστοιχη έδρα τους την Αθήνα, την Κομοτηνή και την Ξάνθη. Ο Ν.2240/1994 προβλέπει ότι με διάταγμα μπορεί να συσταθεί και διευρυμένη Ν.Α. που θα περιλαμβάνει το νομό Θεσσαλονίκης και τους γειτονικούς νομούς.

Σε ορισμένες Ν.Α. ασκούν αρμοδιότητες ιδιαίτερες αποκεντρωμένες οργανικές μονάδες της ΝΑ, τα επαρχεία³⁵. Οι διοικητικές περιφέρειες των Ε.Ν.Α. διαιρούνται στις διοικητικές περιφέρειες των νομών ή των νομαρχιών που περιλαμβάνουν. Στις τμηματικές αυτές διοικητικές περιφέρειες (νομαρχιακά διαμερίσματα) ασκούν αρμοδιότητα όργανα, που αποτελούν με τις σχετικές υπηρεσίες ιδιαίτερες οργανικές μονάδες, οι οποίες έχουν χαρακτήρα αυτοτελούς υπηρεσίας της Ν.Α.

3. Όργανα Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

Όπως και στην πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση, τα όργανα που διοικούν τις Ν.Α. είναι συλλογικά και μονομελή. Τα όργανα αυτά είναι

35. Βλ. Κ. Τσουντας, Σημειώσεις για το μάθημα «Περιφερειακή διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση», Γ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1998-'99 όπου και αναφέρεται ότι λειτουργούν συνολικά 19 επαρχεία σε 11 νομούς και στις αντίστοιχες Ν.Α. και νομαρχιακά διαμερίσματα, τα οποία είναι:

- Στο νομό Δράμας, το επαρχείο Νευροκοπίου.
- Στο νομό Δωδεκανήσου, τα επαρχεία Καλύμνου, Καρπάθου και Κω.
- Στο νομό Έβρου, το επαρχείο Βόρειου Έβρου.
- Στο νομό Εύβοιας, το επαρχείο Σκύρου.
- Στο νομό Θεσσαλονίκης, το επαρχείο Λαγκαδά.
- Στο νομό Κεφαλληνίας, το επαρχείο Ιθάκης.
- Στο νομό Κυκλάδων, τα επαρχεία Άνδρου, Θήρας, Κέας, Μήλου, Νάξου, Πάρου και Τήνου.
- Στο νομό Λάρισας, το επαρχείο Ελασσόνας.
- Στο νομό Λέσβου, το επαρχείο Λήμνου.
- Στο νομό Σάμου, το επαρχείο Ικαρίας.
- Στο νομό Πειραιώς, το επαρχείο Κυθήρων.

Τα επαρχεία, αυτά εκπροσωπούνταν ως εξής:

- Επαρχεία με πληθυσμό έως 5000 κατοίκους εκπροσωπούνταν στο Ν.Σ. με 3 νομαρχιακούς συμβούλους.

- Επαρχεία με πληθυσμό από 5001 έως 20.000 κατοίκους εκπροσωπούνταν στο Ν.Σ. με 5 νομαρχιακούς συμβούλους.

- Επαρχεία με πληθυσμό από 20.001 και πάνω κατοίκους εκπροσωπούνταν στο Ν.Σ. με 7 νομαρχιακούς συμβούλους.

Από το σύνολο των εδρών του επαρχείου τα 3/5 των εδρών ανήκουν στον επιτυχόντα συνδυασμό και τα 2/5 στον επιλαχόντα.

α) των απλών Ν.Α. : συλλογικά, το Νομαρχιακό Συμβούλιο και η Νομαρχιακή Επιτροπή και μονομελές ο Νομάρχης, β) των ενιαίων (διευρυμένων) Ν.Α. : συλλογικά, το Συμβούλιο της ενιαίας Ν.Α. , το Νομαρχιακό Συμβούλιο και η Νομαρχιακή Επιτροπή των Νομαρχιακών Διαμερισμάτων / μονομελή, ο Πρόεδρος της Ν.Α. και οι Νομάρχες των Νομαρχιακών Διαμερισμάτων, γ) των Επαρχιών : συλλογικό, το Επαρχιακό Συμβούλιο και μονομελές ο Έπαρχος.

Αναλυτικότερα, το Νομαρχιακό Συμβούλιο των απλών Ν.Α. και των Νομαρχιακών Διαμερισμάτων αποτελείται από 21 έως 37 μέλη ανάλογα με τον πληθυσμό της Ν.Α., με εξαίρεση τα Νομαρχιακά Συμβούλια των Ν.Α. Δωδεκανήσου και Κυκλάδων που έχουν 41 και 43 μέλη αντίστοιχα.

Ο συνολικός αριθμός των μελών του Συμβουλίου της ενιαίας Ν.Α. είναι ίσος με το άθροισμα του αριθμού των μελών των Νομαρχιακών Συμβουλίων των Νομαρχιακών Διαμερισμάτων (άρθρο 1 παρ.1 Ν.2240/1994).

Το Επαρχιακό Συμβούλιο λειτουργεί σε κάθε Επαρχείο και μπορεί να ασκεί τις αρμοδιότητες του άρθρου 60 του Π.Δ. 30/1996 σύμφωνα με το Ν.2503/1997. Πρόεδρος του Επαρχιακού Συμβουλίου, ο οποίος φέρει τον τίτλο «έπαρχος», είναι ο πρώτος σε σταυρούς προτίμησης νομαρχιακός σύμβουλος του Επαρχείου από τον επιτυχόντα συνδυασμό.

Με το Ν. 2503/1997 (άρθρο 15, παρ. 24) θεσμοθετήθηκε ως όργανο της Ν.Α. η Νομαρχιακή Επιτροπή στη θέση των περισσοτέρων, που είχαν συσταθεί στις Ν.Α. και στα Ν.Δ. με βάση το Ν.2218/1994 οι οποίες και καταργούνται. Αυτή η νέα και μοναδική Νομαρχιακή Επιτροπή, η οποία λειτουργεί από τη 1^η Ιανουαρίου 1998, αποτελείται από τον Πρόεδρο, που είναι ο Νομάρχης ή ο βοηθός Νομάρχη και τέσσερα (4) μέλη εφόσον το Νομαρχιακό Συμβούλιο έχει 25 μέλη ή έξι (6) μέλη εφόσον το Νομαρχιακό Συμβούλιο έχει 35 και πάνω μέλη. Η θητεία των μελών της είναι διετής και ακολουθεί κάθε διετία της νομαρχιακής περιόδου.

Ο πρόεδρος της ενιαίας Ν.Α., ο Νομάρχης και τουλάχιστον τα 2/3 των μελών του Νομαρχιακού Συμβουλίου εκλέγονται απευθείας από το λαό με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία κάθε τέσσερα χρόνια.

Επίσης, σε κάθε απλή Ν.Α. ή Ν.Δ. προβλέπεται Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (άρθρο 4 Ν. 2218/1994), όπου με το Π.Δ. 57 της 21/27.2.1995 ρυθμίστηκαν και τα θέματα που αφορούσαν στη συγκρότηση και στη λειτουργία της. Η Επιτροπή αυτή έχει γνωμοδοτικό χαρακτήρα και αποτελείται από εκπροσώπους της Τ.Ε.Δ.Κ., των

οργανώσεων εργοδοτών και εργαζομένων, των επιμελητηρίων και των επιστημονικών οργανώσεων, των συνεταιριστικών οργανώσεων και των εργαζομένων στη Ν.Α.

4. Λόγοι που κατέστησαν αναγκαίο αυτό το ανώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο αυτοδιοίκησης

Η θεσμοθέτηση της Ν.Α. αποτέλεσε βαθειά και αποφασιστική τομή στο συγκεντρωτικό Ελληνικό διοικητικό σύστημα, πολύ περισσότερο μετά την ανάδειξη των αιρετών της οργάνων από τις εκλογές της 16^{ης} Οκτωβρίου του 1994, που επισφράγισαν τη δημιουργία του θεσμού. Στη σύσταση και λειτουργία των Ν.Α., καθώς και στην άμεση λειτουργία τους συνετέλεσαν αποφασιστικά:³⁶

- Η παρουσία της κρατικής διοίκησης που επιτρέπει την άμεση μεταβίβαση αρμοδιοτήτων και εξουσιών στα αιρετά όργανα.
- Η πολιτική απόφαση της Κυβέρνησης για μεγαλύτερη συμμετοχή της αυτοδιοίκησης στο γενικότερο πολιτειακό και αναπτυξιακό γίγνεσθαι.
- Η αμεσότερη εξυπηρέτηση τού πολίτη από την Πολιτεία, που σήμερα γίνεται από κρατικές υπηρεσίες και η διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Επίσης, η ισχυρή ταυτότητα που έχουν οι σημερινοί νομοί στη συνείδηση των κατοίκων κάθε περιοχής, η ιστορική συνέχεια, η οργανωτική συγκρότηση των νομών, καθώς και το γεγονός ότι οι περισσότεροι νομοί αποτελούν την ανθρωπογεωγραφική – οικονομική ενδοχώρα των κύριων αστικών κέντρων της χώρας.

36. Βλ. Εισηγητική Έκθεση του σχεδίου του νόμου 2218/1994, ό.π. (σημ. 33), σ. 208-209

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

I. Προέλευση του θεσμού του αιρετού συλλογικού οργάνου δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Άγνωστη είναι η χώρα και η εποχή προέλευσης του θεσμού. Κανένα καθεστώς και κανένας αιώνας δεν μπορούν να καυχηθούν για την «ανακάλυψη» του αιρετού συλλογικού οργάνου της ανώτερης βαθμίδας Τ.Α. Και αυτό, λόγω της αναγνώρισής του σε πολλές χώρες με διαφορετικά πολιτειακά καθεστώτα, δίχως επικοινωνία, με ποικίλες μορφές και επωνυμίες (επιτροπή, αντιπροσωπεία, επαρχιακή ή τοπική συνέλευση κ.τ.λ.) και όχι πάντα για τους ίδιους σκοπούς, ακόμη και πριν τη Γαλλική επανάσταση. Το γεγονός εξάλλου, ότι το αιρετό όργανο της Β/θμιας Τ.Α. είχε περισσότερες αρμοδιότητες σε εκτεταμένες ή υποτελείς χώρες απ' ό,τι σε μικρότερες ή σε ελεύθερες, στις οποίες εκλεγόταν άμεσα και καθολικά, ενώ στις πρώτες έμμεσα και από ορισμένους πολίτες, δεν μπορεί να αποτελέσει απόδειξη σχετικά με τη χώρα ή την εποχή προέλευσης του θεσμού. Η Αίγυπτος, η Κίνα, η Ινδία και η Ελλάδα είναι μερικές από τις χώρες στις οποίες συναντάται ο θεσμός, προ και μετά Χριστού, με διάφορες μορφές, όπως τα «Συμβούλια» των αρχηγών των νομών και των τοπικών δικαστηρίων στις χώρες του Νείλου, οι «Επιτροπές» των εκλεγμένων επαρχιακών ηγεμόνων στην Κίνα, τα «Πανσαγιάτ» (αιρετά συμβούλια) στις Ινδίες και τα συμβούλια των πασαλικίων στην οθωμανική αυτοκρατορία¹. Η πορεία του θεσμού όμως δε σταματά εκεί, συνεχίζεται έως τις μέρες μας, διατηρώντας τα σπουδαιότερα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα.

Η ανώτερη βαθμίδα Τ.Α. και το αιρετό της όργανο, που όπως αναφέρεται και παραπάνω, δεν είναι γέννημα των τελευταίων αιώνων, πήγασαν από την ανάγκη εξυπηρέτησης επιδιώξεων της κεντρικής εξουσίας. Με το χρόνο προστέθηκαν στην αποστολή τους και άλλες

1. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοικήσεως. Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια, Αθήνα 1978, σ. 2

επιδιώξεις. Έτσι, απέβησαν παράγοντες εξισορρόπησης των τάσεων των περιφερειακών κρατικών οργάνων και των απαιτήσεων του λαού των περιφερειών και αποτέλεσαν τελικώς μέσο εκπλήρωσης σκοπών του εθνικού κράτους.

II.- Η μεταφορά του θεσμού στη χώρα μας και η μετουσίωσή του υπό τις εγχώριες συνθήκες

Υποστηρίζεται ότι ο θεσμός της Β/θμιας Γ.Α. μεταφέρθηκε στην Ελλάδα από τη Γαλλία μαζί με το διοικητικό της σύστημα, από τους Βαυαρούς², οι οποίοι συνέχισαν την τακτική της μεταφύτευσης γαλλικών θεσμών που είχε πρωτοεφαρμοστεί πριν από τον Καποδίστρια. Ήταν επίσης γνωστό ότι η εισαγωγή του θεσμού ήταν κυρίως έργο των Μάουερ και Άβελ, μελών της τριμελούς Αντιβασιλείας.

Την επιρροή της γαλλικής νομοθεσίας συναντάμε τόσο στα επαρχιακά και νομαρχιακά συμβούλια του 1833 που δεν είχαν όμως λειτουργήσει όσο και στα επαρχιακά συμβούλια που είχαν συσταθεί το 1836³. Η βαυαρική αντιβασιλεία προσπάθησε να υιοθετήσει το γαλλικό σύστημα Β/θμιας Γ.Α., που είχε διαμορφωθεί στη Γαλλία μετά το 1790, με διάφορες μικρές αποκλίσεις, εγκαταλείποντας το αντίστοιχο των χρόνων της τουρκοκρατίας. Σύμφωνα με το γαλλικό αυτό σύστημα, ο νομός και στη συνέχεια η επαρχία αναγνωρίζονταν ως αυτοδιοικούμενες περιφέρειες, εντός των οποίων υπήρχαν αιρετά νομαρχιακά και επαρχιακά, αντίστοιχα, συμβούλια.

Στη Γαλλία ο θεσμός του νομαρχιακού και επαρχιακού συμβουλίου προβλήθηκε και αφού συνδέθηκε με το σύστημα διοίκησής της προσαρμόστηκε, ξεπερνώντας τις προσδοκίες και των πιο προοδευτικών. Στην Ελλάδα όμως, καθώς και σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες (Ιταλία, Βέλγιο κ.τ.λ.), ο θεσμός δεν αναπτύχθηκε ομοιόμορφα ούτε και ευδοκίμησε ανάλογα⁴. Έως την πρώτη τουλάχιστον πρόβλεψη του επαρχιακού και νομαρχιακού συμβουλίου (1833) ήταν αδύνατη η ομοιόμορφη εφαρμογή του θεσμού επειδή πολλά από τα γνωρίσματά του (εκλογή, αρμοδιότητες, εξουσία εκπροσώπων της διοίκησης κ.τ.λ.) διατηρούνταν μόνο όσο εξυπηρετούνταν είτε οι επιδιώξεις των ισχυρών τοπικών παραγόντων είτε άμεσες διοικητικές ανάγκες. Αλλά και μετά την πρόβλεψη και έως τη σύσταση των πρώτων επαρχιακών συμβουλίων του 1836, οι συνθήκες και

2. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρα, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 44

3. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρα, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 571

4. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρα, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 45

ιδίως οι σχέσεις των μελών της Αντιβασιλείας δεν ενθάρρυναν τη λειτουργία του συλλογικού οργάνου. Και ευτυχώς που ο θεσμός του επαρχιακού και νομαρχιακού συμβουλίου δεν εφαρμόστηκε τότε, γιατί εάν λειτουργούσε κάτω από τις αντιλήψεις και τις μεγάλες δυσχέρειες εκείνης της περιόδου ή θα αποκλειόταν οριστικά ή θα νοθευόταν από την αρχή⁵.

Στη μεταφορά του θεσμού συνέβαλλε η ελπίδα των υπόδουλων Ελλήνων, ότι θα ανατείλουν καλύτερες μέρες αν αντικατασταθούν οι θεσμοί που θύμιζαν την περίοδο της ταπείνωσης και που υποβοήθησαν στη διατήρηση του τυράννου, άσχετα αν αυτοί διαμορφώθηκαν από τους υπόδουλους ή πολλά από τα βασικά χαρακτηριστικά τους ήταν δημιούργημα των ελεύθερων πατέρων τους. Έπειτα υπήρχαν και αυτοί που πίστευαν, ότι η πατρίδα θα ανασυγκροτούνταν ταχύτερα, αν ακολουθούνταν η νομοθεσία των πολιτισμένων και φιλελεύθερων Ευρωπαϊκών κρατών. Τέλος, υπήρχαν και κάποιοι άλλοι που γνώριζαν τους γαλλικούς θεσμούς και είχαν διαπαιδαγωγηθεί σε συναφή διοικητικά συστήματα, όπως οι Βαυαροί, και θεωρούσαν αδιανόητη την απόρριψη των γαλλικών, ιδίως προτύπων για την εκμάθηση και την κατανόηση των οποίων ανάλωσαν πολλά χρόνια στην αλλοδαπή.

Η μεταφύτευση λοιπόν του θεσμού της Β/θμιας Τ.Α. από το γαλλικό διοικητικό δίκαιο ήταν και είναι γεγονός και μάλιστα σπουδαιότατο γεγονός, άσχετα από τις επικρίσεις που στρέφονταν άλλοτε κατά της μεταφύτευσης γενικώς και άλλοτε κατά συγκεκριμένων υπαιτίων⁶. Ατυχία ήταν, ότι και μετά την εισαγωγή και τις παραλλαγές και διασκευές του θεσμού, αυτός δε χειραφετήθηκε, δεν έγινε δηλαδή εθνικός.

Ο θεσμός δεν περιορίστηκε μόνο στο χώρο της Τ.Α., αλλά χρησιμοποιήθηκε και για την εκπλήρωση σκοπών της κρατικής διοίκησης. Επίσης θεωρήθηκε ως μοναδική ευκαιρία άμβλυνσης των διαφορών και του ανταγωνισμού μεταξύ οργάνων της Τ.Α. και της περιφερειακής διοίκησης.

5. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 131

6. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 46 επ.

III. Η εξέλιξη της δευτεροβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη χώρα μας.

Για τη διευκόλυνση της παρακολούθησης του θεσμού της Β/θμιας Τ.Α. κρίθηκε απαραίτητη η παρουσίαση της εξέλιξής του σε πέντε (5) μεγάλες και διακριτές περιόδους, από την εποχή της τουρκοκρατίας έως σήμερα.

- 1^η) Η περίοδος της τουρκοκρατίας και του Αγώνα της Ανεξαρτησίας.
- 2^η) Η περίοδος του Καποδίστρια και του Βαυαρικού διοικητικού καθεστώτος (1828-1887).
- 3^η) Η περίοδος των μεγάλων μεταρρυθμίσεων του Τρικούπη και του Βενιζέλου (1887-1927).
- 4^η) Η περίοδος της σχετικής ύφεσης και αδράνειας του μεσοπολέμου αλλά και της μεταπολεμικής εποχής (1927-1984).
- 5^η) Η (τελευταία) περίοδος των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων (1984-1998).

Πριν τη συνοπτική ανάλυση των παραπάνω περιόδων αξίζει να σημειωθεί, ότι έως την υποδούλωση της χώρας από τους Τούρκους, συναντώνται αμφίβολα γνωρίσματα της Β/θμιας Τ.Α., σε αντίθεση με τους Α/θμιους ΟΤΑ. Πιο συγκεκριμένα, επί Ρωμαϊκής κυριαρχίας, τα «κοινά»⁷ και οι «μητροκωμίες»⁸ και πιθανώς οι ενώσεις χωρικών, ορεινών και αγροτικών κοινοτήτων, συνιστούσαν μορφές εκούσιας συνεργασίας που προσομοίαζαν περισσότερο με τους συνδέσμους και τις τοπικές ενώσεις κοινοτήτων, παρά με κάποια ανώτερη βαθμίδα Τ.Α. Στην περίοδο εξάλλου, του Βυζαντίου, που είναι και η λιγότερη ερευνημένη, δεν υπάρχουν ενθαρρυντικά στοιχεία σχετικά με την ανάπτυξη της Β/θμιας αυτοδιοίκησης, αλλά ούτε και θα ταίριαζε αυτή με το φεουδαρχικό καθεστώς που ίσχυε στις περιφέρειες της ηπειρωτικής χώρας⁹. Ο θεσμός λοιπόν της Β/θμιας Τ.Α. δεν αναπτύχθηκε, ούτε στη Ρωμαϊκή, αλλά ούτε και στη Βυζαντινή αυτοκρατορία.

7. Ως «κοινό» νοείται, κατά τη Ρωμαϊκή εποχή, μονάδα Τ.Α., κοινοτική ή υπερδημοτική

8. Ως «μητροκωμιά» νοείται, κατά κάποιο τρόπο, η πρωτεύουσα της Κοινότητας, της οποίας οι κάτοικοι απολαμβάνουν κοινά προνόμια και έχουν κοινά καθήκοντα.

9. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 8

α) Η περίοδος της τουρκοκρατίας και του Αγώνα της Ανεξαρτησίας

Στην προεπαναστατική Ελλάδα, οι σχέσεις ανάμεσα στην κεντρική εξουσία και στους τοπικούς οργανισμούς διέγραψαν πορεία εντελώς αντίστροφη απ' ό,τι στη Δυτική Ευρώπη. Η εξασθένιση και η παρακμή του οθωμανικού κράτους άφηνε στις τοπικές αρχές όλο και μεγαλύτερα περιθώρια ανεξάρτητης δράσης.

Οι ελληνικές κοινότητες διεκπεραίωναν όλες σχεδόν τις υποθέσεις που αφορούσαν στην κοινωνική συμβίωση σε τοπικό επίπεδο και κατένεμαν, κατά κάποιο τρόπο, το καθοριζόμενο από τον Τούρκο κατακτητή φορολογικό βάρος ανάμεσα στους δημότες τους.

Στο επαρχιακό επίπεδο, οι δημογέροντες, που συγκροτούσαν την επαρχιακή συνέλευση, η οποία κατένεμε τις φορολογικές οφειλές ανάμεσα στις κοινότητες και εξέλεγε τους προεστούς της επαρχίας, αποτελούσαν «διαμεσολαβητικά όργανα» μεταξύ της οθωμανικής διοίκησης και της αυτοδιοίκησης των υπόδουλων Ελλήνων. Οι φεουδαρχικές δομές δηλαδή, που επικρατούσαν στη Δυτική Ευρώπη και χαρακτήριζαν την οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση των περιοχών της, ήταν σχεδόν άγνωστες στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα¹⁰.

Έτσι λοιπόν, πριν την Επανάσταση, η κοινωνία στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα αυτοοργανωνόταν ως αδιάσπαστο και ενιαίο σύνολο είτε σε κοινοτικό επίπεδο είτε σε επίπεδο επαρχιακής συνέλευσης. Στις κοινότητες ιδιαίτερα, επικρατούσε η αντίληψη ότι η εξουσία των αρχόντων (προεστών και δημογερόντων) λειτουργούσε ως αντιπροσώπευση εκφρασμένης λαϊκής βούλησης. Αυτές λοιπόν οι τοπικές αυτοδιοικήσεις (καθεστώς δημογεροντίας και προεστών) πέτυχαν σημαντικά πράγματα, όπως τη δημιουργία ισχυρής κοινοτικής συνείδησης και τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. Δεν κατάφεραν όμως να αποφύγουν και κάποια αρνητικά φαινόμενα, όπως τον ακραίο τοπικισμό και τη δημιουργία υπερβολικά ισχυρών τοπικών παραγόντων.

Με την έναρξη όμως της Επανάστασης, οι δυναμικοί αυτοί οργανισμοί με την πλούσια οικονομική, κοινωνική και εθνική δράση ξαφνικά χάνονται, δημιουργώντας την εντύπωση, ότι ο ρόλος τους

10. Βλ. σχετικά: Κ. Χλέπα, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοι Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σ. 40

11. Βλ. σχετικά: Κ. Χλέπα, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοι Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σ. 40

τελείωσε και ότι ο σκοπός τους εκπληρώθηκε με την έναρξη και την επιτυχία της.

Συγκεκριμένα, οι τοπικοί οργανισμοί¹² εξέφραζαν την τοπική παράδοση στο πλαίσιο προσπάθειας τοπικής πολιτειακής οργάνωσης και συνεπώς αναγνώριζαν την Τ.Α. και εξασφάλιζαν τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων από αιρετούς άρχοντες¹³. Εξασφάλιζαν δηλαδή την κοινοτική διοίκηση, αποδεχόμενοι το καθεστώς της Τ.Α. που ίσχυε πριν την επανάσταση.

Με τα εθνικά πολιτεύματα¹⁴ όμως, το σκηνικό αλλάζει. Η επίδραση των «ξένων» ιδεών και προτύπων είναι φανερή και οδηγεί σε παραγνώριση της ισχύουσας τότε ιστορικής πραγματικότητας. Έτσι, το πρώτο εθνικό σύνταγμα, το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδας (1^η Ιανουαρίου 1822) παραγνώνει εντελώς την Τ.Α., αφήνοντας ελεύθερο το έδαφος για τη δημιουργία συγκεντρωτικής κρατικής εξουσίας και την απορρόφηση της Τ.Α. απ' αυτή¹⁵.

Ακολούθησε ο νόμος 12 της 30 Απριλίου 1822 για τον Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών, με τον οποίο η χώρα διαιρέθηκε σε επαρχίες και κάθε επαρχία σε αντεπαρχίες α' και β' τάξης. Κάθε επαρχία διαιρέθηκε σε κοινότητες. Τη διοίκηση της επαρχίας ασκούσε ο Έπαρχος και της αντεπαρχίας ο Αντέπαρχος που υπαγόταν στον έλεγχο του Έπαρχου και εκτελούσε τις διαταγές του. Και τα δύο όργανα αυτά, που δεν εκλέγονταν, αλλά διορίζονταν από την κυβέρνηση, ήταν κρατικά όργανα και όχι μέλη συλλογικού οργάνου με αποφασιστικές αρμοδιότητες σε περιφέρεια μεγαλύτερη από αυτή των δήμων (αιρετό συλλογικό όργανο Β/θμιας Τ.Α.).

Ο Οργανισμός αυτός, που δεν ίσχυσε για πολύ, τροποποιήθηκε από τη Β' Εθνοσυνέλευση του Άστρους (15.4.1823), η οποία διαμόρφωσε το Νέο Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών, με βάση τον οποίο καταργήθηκαν οι αντεπαρχίες και οι κοινότητες και οι υπάρχουσες επαρχίες διαιρέθηκαν σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά. Και ο νέος αυτός οργανισμός, που είχε γενική σχεδόν εφαρμογή, δε

12. Οι τοπικοί οργανισμοί ήταν τα τοπικά πολιτεύματα του Αγώνα της Ανεξαρτησίας και συγκεκριμένα τα τοπικά πολιτεύματα της Δυτικής και Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος, της Πελοποννήσου και της Κρήτης.

13. Βλ. Μ. Μθιουδάκη - Β. Ανδρονόπουλου, Νεοελληνική Διοικητική Ιστορία. Περιφερειακή Διοίκηση/ Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αθήνα 1998, σ. 68-69.

14. Πρόκειται για τα Γενικά Πολιτεύματα, που ψηφίστηκαν από αντίστοιχες εθνοσυνελεύσεις και απευθύνονταν σε όλη την επαναστατημένη και επαναστατικά ελεύθερη χώρα.

15. Βλ. Μ. Μαθιουδάκη - Β. Ανδρονόπουλου, .ο.π (σημ. 13), σ. 66 επ.

βελτίωσε την κατάσταση από πλευράς Τ.Α., όπως και το Σύνταγμα του Άστρους (Νόμος της Επιδαύρου – 29.3.1823) που είχε προηγηθεί.

Με το διάταγμα 815 της 22.5.1826, οι επαρχίες αντικαταστάθηκαν με τα «εφορεία», τα οποία είχαν συλλογική (διμελή) διοίκηση, χωρίς όμως ουσιαστικές αρμοδιότητες. Στη συνέχεια, με βάση το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος» της Γ' Εθνοσυνέλευσης (1 Μαΐου 1827), εκδόθηκε η «Διάταξη Διοικήσεως της Ελληνικής Επικράτειας», με την οποία η ελληνική επικράτεια διαιρέθηκε σε «θέματα». Κάθε θέμα αποτελούσε άθροισμα επαρχιών με επικεφαλής διοικητή, που διοριζόταν από την Κυβέρνηση. Η ρύθμιση όμως αυτή δεν εφαρμόστηκε ποτέ και η διοίκηση ασκήθηκε με προσωρινά όργανα από την «Αντικυβερνητική Επιτροπή», η οποία ορίστηκε από την Γ' Εθνοσυνέλευση για να ασκεί προσωρινά την εξουσία αντί του Κυβερνήτη, τον οποίο είχε εκλέξει η ίδια.

Συμπερασματικά λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι μετά την απελευθέρωση, ο θεσμός της Β/θμιας Τ.Α., παρά τη διατήρηση πολλών γνωρισμάτων του, όπως εκλογή και θητεία, παραμερίζεται υπέρ των οργάνων της κρατικής διοίκησης και των Α/θμιων Ο.Τ.Α.

β) Η περίοδος του Καποδίστρια και του Βαυαρικού διοικητικού καθεστώτος (1828 – 1887)

Ο Ι. Καποδίστριας ανέλαβε την ηγεσία της χώρας τον Ιανουάριο του 1828 με την απόφαση να ενοποιήσει πολιτικά τις απελευθερωμένες περιοχές και να συντρίψει τους τοπικούς «τυραννίσκους»¹⁶. Από τα πρώτα του μελήματα ήταν η δημιουργία αποτελεσματικού διοικητικού μηχανισμού.

Έτσι, με το Ι ψήφισμα της 12 Απριλίου 1828 διήρεσε την επικράτεια σε 13 «τμήματα» (νομούς) και όρισε επικεφαλείς έκτακτους επιτρόπους. Στη συνέχεια, με το Διοικητικό Οργανισμό των Τμημάτων της Πελοποννήσου (16 Απριλίου 1828), κάθε τμήμα υποδιαιρέθηκε σε επαρχίες (62 συνολικά) και κάθε επαρχία σε πόλεις, κομοπόλεις και χωριά (Κοινότητες). Στις Κοινότητες, δικαίωμα ψήφου είχαν όλοι οι άρρενες Έλληνες πολίτες, άνω των 25 ετών, ενώ εκλόγιμοι ήταν όσοι πλήρωναν περισσότερους φόρους και είχαν ηλικία 35 ετών¹⁷.

16. Βλ. Ν. –Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 10), σ. 42

17. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 66 επ.

Η πολιτική όμως του Καποδίστρια για την Τ.Α. σχολιάστηκε ποικιλοτρόπως, όπως άλλωστε συνέβη και για τα άλλα μέτρα που έλαβε για άλλους τομείς. Έτσι, ο παραπάνω νεωτερισμός, που ήταν απομίμηση δυτικοευρωπαϊκών προτύπων, έγινε στόχος επικρίσεων, επειδή για πρώτη φορά περιορίζονταν τόσο απροκάλυπτα τα δικαιώματα των «πτωχών Ελλήνων»¹⁸. Στην πραγματικότητα όμως, την αληθινά βαρύνουσα καινοτομία του Κυβερνήτη αποτέλεσε η βαθειά και έντονη διείσδυση των κρατικών οργάνων στη σφαίρα ευθύνης των Τοπικών Οργανισμών (συμμετοχή εκτάκτων επιτρόπων στην κατάρτιση του καταλόγου των υποψηφίων δημογερόντων).

Ο Καποδίστριας όμως, προχώρησε ακόμη περισσότερο: Μετά από δύο χρόνια (1.1.1830) οι επαρχιακές δημογεροντίες αντικαταστάθηκαν από διοριζόμενα δωδεκαμελή συμβούλια με συμβουλευτικό μόνο ρόλο και η διοίκηση της επαρχίας περιήλθε ολοκληρωτικά στο διοικητή της επαρχίας, χωρίς να μένουν περιθώρια κοινοτικής δράσης και ανάπτυξης¹⁹.

Στόχος αυτών των επιλογών του, όπως προαναφέρθηκε, ήταν οι συχνά αυθαιρετούντες τοπάρχες. Τελικά όμως, η αντιπαράθεσή του με αυτούς του στοίχισε, όπως είναι γνωστό, την ίδια του τη ζωή.

Για την έξοδο της χώρας από την κρίση που δημιουργήθηκε με τη δολοφονία του Καποδίστρια συμφωνήθηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις ότι η Ελλάδα θα αποτελούσε ανεξάρτητο κράτος (μοναρχία) με βασιλιά τον πρίγκιπα της Βαυαρίας Όθωνα, του οποίου τα δικαιώματα θα ασκούσε, έως ότου ενηλικιωθεί, τριμελής αντιβασιλεία.

Οι Βαυαροί αντιβασιλείς προχώρησαν αμέσως στη λήψη μέτρων για την αναδιοργάνωση της διοίκησης. Έτσι, στις 3 (15) Απριλίου 1833 με το διάταγμα «περί διαιρέσεως του βασιλείου και της διοικήσεώς του» η ελληνική επικράτεια διαιρέθηκε σε 10 νομούς και 47 επαρχίες. Επικεφαλής κάθε νομού τέθηκε ο Νομάρχης, ενώ κάθε επαρχίας ο Έπαρχος. Επίσης, προβλέφθηκε και η πλαισίωσή τους από Νομαρχιακό και Επαρχιακό, αντίστοιχα, συμβούλιο, χωρίς όμως αυτά να λειτουργήσουν, αφού τα διατάγματα που προβλέπονταν για την εκλογή και τη λειτουργία τους δεν εκδόθηκαν ποτέ²⁰.

Στις 26 Απριλίου (8 Μαΐου) 1833 εκδόθηκε διάταγμα «περί της αρμοδιότητος των νομαρχών και περί της κατά τας νομαρχίας υπηρεσίας» με το οποίο ορίστηκε ότι το περιφερειακό κρατικό όργανο,

18. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 10), σ. 43

19. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 71 επ.

20. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 80 επ.

ο Νομάρχης, ασκεί αρμοδιότητες όλων των «γραμματειών» (υπουργείων) και οφείλει να εκτελεί τις εντολές τους. Υπηρεσιακά πάντως υπαγόταν στο Υπουργείο των Εσωτερικών. Με το διάταγμα αυτό επίσης, καθορίστηκαν και οι αρμοδιότητες του Νομάρχη, που θα ήταν γενικές και ειδικές και προβλέφθηκε η νομαρχία ως υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών για την υποβοήθηση του Νομάρχη στην άσκηση των αρμοδιοτήτων του²¹. Για τους Επάρχους όμως, δεν εκδόθηκε διάταγμα με το οποίο να καθορίζονται οι αρμοδιότητές τους.

Ανεξάρτητα πάντως από τις επιμέρους επικρίσεις ή επαίνους του διοικητικού συστήματος που εισήγαγε η αντιβασιλεία, το διάταγμα της 3 (15) Απριλίου 1833 παραμένει κείμενο ιστορικής σημασίας και αυτό γιατί εισήγαγε, για πρώτη φορά, το νομαρχιακό σύστημα διοίκησης, το οποίο επρόκειτο να αποτελέσει αφετηρία ανανέωσης του διοικητικού μας συστήματος²².

Το νομαρχιακό όμως αυτό σύστημα περιφερειακής διοίκησης καταργήθηκε με το διάταγμα (νόμος) της 20 Ιουνίου (2 Ιουλίου) 1836 «περί διοικητικού οργανισμού», οπότε η επικράτεια διαιρέθηκε σε 30 Διοικήσεις, αντί των έως τότε 10 νομών, οι οποίες συγκροτούνταν από επαρχίες. Επικεφαλείς των Διοικήσεων ήταν οι διοικητές και σε 18 επαρχίες προβλέφθηκε ο διορισμός υποδιοικητών.

Η αντικατάσταση του νομαρχιακού συστήματος με το σύστημα των διοικήσεων, το 1836, έδωσε την αφορμή να εκδηλωθεί πιο έντονα η αντίδραση που σοβούσε κατά της Κυβέρνησης ως αποτέλεσμα του αυθαίρετου τρόπου με τον οποίο ο Άρμανσπεργκ²³ διαχειριζόταν την εξουσία, μετατρέποντας έτσι τον ενθουσιασμό του λαού σε αγανάκτηση. Η αντίδραση λοιπόν της κοινής γνώμης στηριζόταν τώρα στο σύστημα που καθιερώθηκε, το οποίο ήταν συγκεντρωτικό και επομένως, από πολιτικής σκοπιάς, ανελεύθερου χαρακτήρα.

Αργότερα, στις 18 (30) Δεκεμβρίου 1836, εκδόθηκε διάταγμα (νόμος), με το οποίο προβλέφθηκε σε κάθε επαρχία επαρχιακό συμβούλιο, που τα μέλη του εκλέγονταν από τους δημότες. Ο αριθμός των επαρχιακών συμβούλων ήταν συνάρτηση του αριθμού των δήμων

21. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 71 επ.

22. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 85 επ.

23. Μέλος της τριμελούς Αντιβασιλείας, που είχε πλήρεις εξουσίες μετά το διορισμό του από τον Όθωνα ως αρχικαγκελάριο και την απαλλαγή και ανάκληση των λοιπών μελών στο Μόναχο.

κάθε επαρχίας και της τάξης κάθε δήμου (α', β' ή γ' τάξης)²⁴, αλλά δεν μπορούσε να είναι μικρότερος από δώδεκα (12). Καθιερώθηκε έτσι θεσμός μικτού χαρακτήρα, με την έννοια ότι τα επαρχιακά συμβούλια ήταν όργανα τόσο της περιφερειακής διοίκησης όσο και της Τ.Α. Συνεπώς, μπορεί να υποστηριχθεί ότι με το διάταγμα αυτό επιχειρήθηκε η καθιέρωση Τ.Α. δεύτερου βαθμού, δηλαδή εγχείρημα τολμηρό, ωστόσο όμως πρόωρο, σε εποχή κατά την οποία και η αυτοδιοίκηση του πρώτου βαθμού δεν είχε ακόμη ουσιαστικά κατοχυρωθεί²⁵. Στην πράξη όμως, η επαρχία δεν μπόρεσε ποτέ να γίνει αυτοτελές διοικητικό κέντρο με δική της ζωή και προσωπικότητα.

Το 1836, συντάχθηκε επίσης σχέδιο για τη σύσταση σε κάθε διοίκηση διοικητικού συμβουλίου, τα μέλη του οποίου θα διορίζονταν από το βασιλιά από διπλάσιο αριθμό υποψηφίων που θα εκλέγονταν από τους δήμους. Το σχέδιο αυτό υποδήλωνε τη θέσπιση ευρύτερης μονάδας Τ.Α., σε σχέση με το δήμο ή την επαρχία.

Με την επικράτηση της επανάστασης της 3 (15) Σεπτεμβρίου 1843 και την είσοδο της χώρας στο καθεστώς της συνταγματικής μοναρχίας, το σύστημα των διοικήσεων του 1836 καταργήθηκε και επαναφέρθηκε το νομαρχιακό σύστημα με τη διαίρεση και πάλι της επικράτειας σε 10 νομούς και 49 επαρχίες. Αυτό το σύστημα παρέμεινε ανέπαφο έως το 1887, χωρίς να επηρεαστεί από την πολιτειακή μεταβολή (βασιλευόμενη δημοκρατία) στην οποία οδήγησε η επανάσταση του 1862.

Ταυτόχρονα, με την επαναφορά του νομαρχιακού συστήματος το 1845 (νόμος ΚΕ' της 5/17.12.1845), έγινε επεξεργασία σχεδίου νόμου για τη συγκρότηση και τη λειτουργία νομαρχιακών συμβουλίων. Η δημιουργία όμως δεύτερου βαθμού Τ.Α. δεν είδε το φως της ημέρας. Το περιφερειακό διοικητικό σύστημα του 1845, που όπως αναφέρθηκε διατηρήθηκε και μετά την επανάσταση του 1862, δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που δημιούργησε το νέο πολιτικό κλίμα (βασιλευόμενη δημοκρατία) και στις οποίες περιλαμβανόταν και το αίτημα για περισσότερη αποκέντρωση²⁶.

24. Οι δήμοι είχαν διακριθεί σε τρεις τάξεις (α', β', γ') ανάλογα με τον πληθυσμό τους με το νόμο της αντιβασιλείας της 27/12/1833 - 8/1/1839 «περί συστάσεως των δήμων».

25. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 95

26. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 102 επ.

Στο πλαίσιο των αιτημάτων για περισσότερη αποκέντρωση εντάσσεται και το σχέδιο του Χαρίλαου Τρικούπη, κατά το έτος 1875, όταν ήταν πρωθυπουργός, για τη σύσταση νομαρχιακής επιτροπής. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό ο νομός θα αποτελούσε νομικό πρόσωπο και τη διοίκησή του θα ασκούσε η νομαρχιακή επιτροπή, σώμα αιρετό, που θα εκλεγόταν κάθε τετραετία. Και το σχέδιο όμως αυτό, παρ' όλο που κατατέθηκε στη Βουλή, δεν είχε περαιτέρω συνέχεια. Παρέμεινε, όπως αναφέρθηκε, απλώς σχέδιο. Η σπουδαιότητά του όμως για το θεσμό της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης είναι προφανής. Υπήρξε το πρώτο αξιόλογο σχέδιο Β/θμιας Γ.Α. από τη σύσταση του ελληνικού κράτους έως σήμερα, που προέβλεψε πραγματική - και σε ικανοποιητικό για την εποχή βαθμό - αυτοδιοίκηση των νομών²⁷.

γ) Η περίοδος των μεγάλων μεταρρυθμίσεων του Τρικούπη και του Βενιζέλου (1887-1927)

Στην τρίτη περίοδο, και για μισό περίπου αιώνα, κυριαρχούν οι μεταρρυθμίσεις των δύο μεγάλων μορφών της ελληνικής πολιτικής ιστορίας, του Τρικούπη και του Βενιζέλου, οι οποίοι έθεσαν το θέμα της διοικητικής μεταρρύθμισης ως μια από τις πρώτες προτεραιότητες της εσωτερικής τους πολιτικής.

Συγκεκριμένα, ο Χ. Τρικούπης, μετά το τολμηρό νομοσχέδιο του 1875 «Περί Νομαρχιακής Επιτροπής» και τη διεύρυνση²⁸ της εκλογικής περιφέρειας στα όρια του νομού το 1886, προχώρησε στο επόμενο βήμα επαναλαμβάνοντας την προσπάθειά του για εισαγωγή νομαρχιακής αυτοδιοίκησης. Έτσι, το 1887, όταν ο Χ. Τρικούπης ήταν και πάλι πρωθυπουργός, ψηφίστηκε από τη Βουλή ο νόμος ΑΦΝΣ', με τον οποίο καθιερώθηκε για πρώτη φορά η αυτοδιοίκηση β' βαθμού με αυτοδιοικούμενη περιφέρεια το νομό²⁹. Ο νομός θα αποτελούσε Ν.Π.Δ.Δ. Επίσης ο νόμος ΑΦΝΣ' προέβλεπε τη συγκρότηση νομαρχιακών συμβουλίων εκλεγομένων άμεσα ανά τετραετία σε κάθε νομό. Το νομαρχιακό συμβούλιο θα εξέλεγε τη

27. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 102 επ.

28. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 10), σ. 81, όπου αναφέρεται ότι η διεύρυνση της εκλογικής περιφέρειας επιδιώχθηκε με τους δύο νόμους, ΑΤΑ' και ΑΤΒ', του 1886.

29. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 108 επ. και Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 10), σ. 86 επ.

νομαρχιακή επιτροπή που θα ασκούσε την καθημερινή διοίκηση, αφού το πολυμελές νομαρχιακό συμβούλιο δεν ήταν δυνατό να βρίσκεται διαρκώς σε σύνοδο. Επίσης, με το νόμο ΑΦΞΑ', που δημοσιεύθηκε την ίδια ημέρα με το νόμο ΑΦΝΣ', δηλαδή την 27η Μαΐου 1887, καταργήθηκαν τα επαρχιακά συμβούλια, τα επαρχεία, καθώς και η διοικητική διαίρεση σε επαρχίες, ενώ τέθηκε το θέμα καθορισμού νέου μεγέθους των νομών.

Ο νόμος ΑΦΝΣ' έκανε πράγματι σημαντικότερο βήμα στο χώρο της Τ.Α., χωρίς ωστόσο να εισαγάγει πραγματική αυτοδιοίκηση, τόσο εξαιτίας των πενιχρών αποφασιστικών αρμοδιοτήτων του Νομαρχιακού Συμβουλίου (αρμοδιότητά του ήταν να παρέχει απλώς γνώμη ή να εκφράζει ευχές) όσο και των ελάχιστων οικονομικών πόρων του νομού. Εξάλλου, ο διστακτικός τρόπος με τον οποίο έγινε η εισαγωγή του νομοθετήματος και η έλλειψη της πίστης στην επιτυχία της εφαρμογής του νέου θεσμού από την ίδια την κυβέρνηση³⁰, εμπόδισαν την επιτυχία του με αποτέλεσμα να καταργηθεί το 1890 από την τότε κυβέρνηση Δεληγιάννη και να μην επαναφερθεί ούτε απ' τον ίδιο τον Τρικούπη, το 1892, όταν ήταν και πάλι πρωθυπουργός.

Το 1891 ανασυστήθηκαν τα επαρχιακά συμβούλια που είχαν καταργηθεί με το νόμο ΑΦΞΑ' το 1887, χωρίς όμως να διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στη διοικητική ζωή της χώρας, καταλήγοντας έτσι, να καταργηθούν και πάλι το 1900.

Εννέα χρόνια μετά την κατάργηση των «τρικουπικών» νομαρχιακών συμβουλίων από το Θ. Δεληγιάννη και δύο μόλις χρόνια μετά την περιπέτεια του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897, ο Γ. Θεοτόκης προσπάθησε να ολοκληρώσει το έργο του Χαρ. Τρικούπη μέσω δύο νόμων³¹, δηλαδή, του νόμου ΒΧΔ' «περί διοικητικής διαιρέσεως του κράτους» και του νόμου ΒΧΕ' «περί νομών και της διοικήσεως αυτών» που δημοσιεύθηκαν την ίδια ημέρα, την 6η Ιουλίου 1899. Με το νόμο ΒΧΔ' οι έως τότε 16 νομοί του κράτους έγιναν 26, για λόγους ευκολότερης πρόσβασης των πολιτών στις υπηρεσίες και καλύτερης επιτήρησης του νομού από την πλευρά της διοίκησης.

Ο νόμος ΒΧΕ' αποτέλεσε νέα προσπάθεια εφαρμογής του β' βαθμού Τ.Α. ρυθμίζοντας μεθοδικά και διεξοδικά σε 130 άρθρα τα της Ν.Α. Σύμφωνα λοιπόν μ' αυτόν, η διοίκηση του νομού ως Ν.Π.Δ.Δ. είχε ανατεθεί στο Νομάρχη, στο Νομαρχιακό συμβούλιο και στην Επιτροπή του νομού. Παράλληλα θεσπιζόταν και η διπλή ιδιότητα του Νομάρχη, δηλαδή ως οργάνου διοίκησης του νομικού προσώπου και ως οργάνου κρατικής

30. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 108 επ. και Ν. –Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 10), σ. 86 επ.

31. Βλ. αναλυτικότερα: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 112 επ.

εξουσίας που θα ασκούσε εποπτεία στον αυτοδιοικούμενο νομό.

Γενικά, ο νόμος ΒΧΕ', θέσπισε άρτιο σύστημα αυτοδιοίκησης β' βαθμού, που όμως δεν εφαρμόστηκε ποτέ, γιατί σύμφωνα με το άρθρο 128, η ισχύς του νόμου θα οριζόταν με βασιλικό διάταγμα, το οποίο όμως δεν εκδόθηκε ποτέ, πιθανώς εξαιτίας των ιδιαίτερων οικονομικών δυσχερειών και αναγκών που αντιμετώπιζε η χώρα τότε μετά την οδυνηρή πολεμική ήττα που είχε υποστεί από τους Τούρκους πριν δύο χρόνια. Ίσως έτσι να εξηγείται και η μείωση του αριθμού των νομών από 26 σε 16 που έγινε με το νόμο ΓΥΛΔ' της 16ης Νοεμβρίου 1909 στο πλαίσιο προσπάθειας μείωσης των κρατικών δαπανών.

Μπορεί να υποστηριχθεί ότι με το νόμο ΔΝΖ' / 1912 «περί συστάσεως δήμων και κοινοτήτων» - που ψηφίστηκε όταν στην εξουσία βρισκόταν ο Ελ. Βενιζέλος - άνοιγε ο δρόμος για τη θεσμοθέτηση Β/θμιας ΟΤΑ που θα έπαιρναν στα χέρια τους το κύριο βάρος της Τ.Α., μια που οι 6.000 Α/θμιοι ΟΤΑ ήταν αδύνατο να είναι βιώσιμοι³².

Αναγνωρίζοντας λοιπόν την αδυναμία αυτή, ο νομοθέτης, παράλληλα με άλλες διατάξεις, προέβλεπε τη δυνατότητα δημιουργίας συνδέσμων κοινοτήτων σε εθελοντική βάση για την αντιμετώπιση αυτής ακριβώς της πολυδιάσπασης της Τ.Α. Την αδυναμία αυτή ομολογεί και η μετέπειτα προσπάθεια για τη δημιουργία Β/θμιας αυτοδιοίκησης που συγκεντρώθηκε στην έκδοση νομοθετικού βασιλικού διατάγματος «περί διοικήσεως των νομών»³³: Το διάταγμα αυτό, που ήταν αρτιότερο από όλα τα προηγούμενα νομοθετήματα, εκδόθηκε την 9η Μαΐου 1923 και αναγόρευε το νομό σε αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο με όργανα το Νομαρχιακό Συμβούλιο, τη Νομαρχιακή Επιτροπή και το Νομάρχη. Κεντρικό αποφασιστικό όργανο θα ήταν το Νομαρχιακό Συμβούλιο, που θα εκλεγόταν άμεσα και ταυτόχρονα με τις δημοτικές και κοινοτικές αρχές. Τη Νομαρχιακή Επιτροπή θα αποτελούσαν μέλη του Νομαρχιακού Συμβουλίου, τα οποία θα εκλέγονταν κατά την πρώτη σύνοδο του Νομαρχιακού Συμβουλίου για όλη την τετραετία. Ο Νομάρχης είχε τη διπλή ιδιότητα του οργάνου της κρατικής διοίκησης και του εκπροσώπου του νομικού προσώπου του νομού.

Το Β.Δ. του 1923 δεν εφαρμόστηκε ποτέ γιατί συνέπεσε σε εποχή ελάχιστα ευνοϊκή για τέτοιο εγχείρημα. Από την έκδοσή του και μετά η Ελλάδα γνώρισε την πιο πολυτάραχη εποχή στην εσωτερική της

32. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 130 επ.

33. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 131 επ.

κατάσταση³⁴.

Με το νόμο 3154/31 Ιουλίου 1924 η κυβέρνηση Παπαναστασίου (12 Μαρτίου 1924) φρόντισε να ολοκληρωθεί η μεταρρύθμιση του 1923 για τις Ν.Α. συστήνοντας Δικαστήριο Ν.Α. στην έδρα κάθε εφετείου. Αργότερα με το Νομοθετικό Διάταγμα της 2ας Αυγούστου 1924 ορίστηκε η διενέργεια των πρώτων νομαρχιακών εκλογών για τον Οκτώβριο του ίδιου έτους. Τελικά όμως αναβλήθηκε, λόγω της κοινωνικοπολιτικής κρίσης που έζησε η χώρα τους επόμενους μήνες (εργατικές ταραχές στην Καβάλα) και η οποία οδήγησε στη δικτατορία του στρατηγού Θ. Πάγκαλου.

Ο Πάγκαλος δημοσίευσε νέο Σύνταγμα (25/9/1925), σχέδιο του οποίου είχε υποβάλλει, στην κυβέρνησή του, η «Επιτροπή Παπαναστασίου» μετά το πραξικόπημα, κατοχυρώνοντας με το άρθρο 104 την Τ.Α. και προβλέποντας την ύπαρξη ΟΤΑ «κατ' ελάχιστον όριον δύο βαθμών». Επίσης με διάταγμα προκήρυξε τις νομαρχιακές εκλογές για τις 26/9/1926, που όμως αναβλήθηκαν λόγω της ανατροπής του απ' τον Γ. Κονδύλη, ο οποίος ανέβαλε επ' αόριστον τις προγραμματισμένες νομαρχιακές εκλογές.

Αργότερα, στις 3 Ιουνίου 1927, δημοσιεύθηκε νέο Σύνταγμα που και αυτό προέβλεπε (άρθρο 107) την ύπαρξη τουλάχιστον δύο βαθμών αυτοδιοίκησης.

δ) Η περίοδος της σχετικής ύφεσης και αδράνειας του μεσοπολέμου αλλά και της μεταπολεμικής εποχής (1927-1984)

Στην τέταρτη περίοδο παρατηρείται, γενική ύφεση και γενικότερα στασιμότητα στον τομέα προώθησης νέων αυτοδιοικητικών μεταρρυθμίσεων. Έτσι, παρά την έκδοση του - πρωτοπόρου για την εποχή του - Β.Δ/τος - της 9ης Μαΐου 1923, τις επιτακτικές συναφείς διατάξεις του Συντάγματος του 1925/1927 και την προσπάθεια του Ελ. Βενιζέλου, να τις εφαρμόσει, τροποποιώντας το Β.Δ./ 9ης Μαΐου 1923 με το νόμο 4249/1929³⁵, η ενεργοποίηση της Β/θμιας αυτοδιοίκησης ματαιώθηκε από τις οικονομικές δυσχέρειες και την πολιτική αστάθεια. Αποτέλεσμα ήταν να επικρατήσει η πρακτική της δημιουργίας διάφορων δημόσιων νομικών προσώπων³⁶, «ταμείων» κ.ο.κ. για την εκπλήρωση του παρεμβατικού ρόλου

34. Συγκεκριμένα: (1923) η αποπομπή του βασιλιά σε υποχρεωτική άδεια στο εξωτερικό, (1924) η ανακύρξη της δημοκρατίας, (1926) η δικτατορία του Θ. Πάγκαλου, (1935) η κάταρξη της δημοκρατίας και η επαναφορά της βασιλείας.

35. Βλ. αναλυτικότερα για το ν. 4249/1929 Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, όπ. Π. (σημ 13), σ. 134 επ.

36. Πριν το 1995 είχαν συσταθεί όργανα με μορφή νομικών προσώπων με καθαρά εξειδικευμένους σκοπούς, όπως τα λιμενικά ταμεία, τα ταμεία γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασών, καθώς και τα ταμεία προστασίας ελαιοπαραγωγής.

του Κράτους σε τοπικό επίπεδο, γεγονός που εξελίχθηκε σε μόνιμη σχεδόν κατάσταση του διοικητικού μας συστήματος.

Η πορεία περιθωριοποίησης της Γ.Α. συνεχίστηκε και μετά τον πόλεμο. Χαρακτηριστικός είναι ο νόμος 3200 του 1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως», που παρά την προοδευτικότητα των ρυθμίσεών του, στο θέμα της συμμετοχής του τοπικού στοιχείου στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων για σημαντικά ζητήματα του νομού (αναπτυξιακό πρόγραμμα, νομαρχιακός προϋπολογισμός κ.τ.λ.), παρέμεινε υπερβολικά συντηρητικός και αδικαιολόγητα επιφυλακτικός. Το σύστημα νομαρχιακής αποκέντρωσης που βελτίωσε και ανέπτυξε είναι στα βασικά του χαρακτηριστικά το ίδιο σύστημα που πρωτοεισήγαγε η βαυαρική αντιβασιλεία του 1833. Στην ουσία όμως, πρόκειται για σύστημα αποσυγκεντρωτικό, αφού οι αποφασιστικές αρμοδιότητες μεταβιβάζονται σε κρατικά όργανα και όχι σε αυτοτελείς τοπικούς οργανισμούς.

Τελικά πάντως, ο Ν.3200/1955 αποτέλεσε βασικό σταθμό στη διοικητική ιστορία της χώρας μας, κυρίως γιατί αποκατέστησε την ομοιομορφία στην οργάνωση της περιφερειακής διοίκησης με την κατάργηση των γενικών διοικήσεων και τη σύσταση νομαρχιών, καθώς και γιατί επέβαλε - τελικά - και ενίσχυσε ουσιαστικά το θεσμό της νομαρχιακής αποκέντρωσης³⁷.

Ακολούθησε το Νομοθετικό Διάταγμα 3620 του 1956, το οποίο τροποποίησε και συμπλήρωσε το Ν. 3200/1955. Το 1970 δημιουργήθηκαν επτά περιφερειακές διοικήσεις, που αποτελούνταν από υπηρεσίες των υπουργείων σε κάθε περιφέρεια και οι οποίες καταργήθηκαν δύο χρόνια μετά (το 1973). Επίσης, το 1975, με το νόμο 108 «περί συστάσεως επαρχείων» είχαν συσταθεί τέσσερα επαρχεία, τα τρία (Καλύμνου, Καρπάθου και Κω) σε ισάριθμες επαρχίες του νομού Δωδεκανήσου και ένα στην επαρχία Λήμνου. Το επαρχείο αποτελούσε διοικητική μονάδα που περιελάμβανε όλες τις πολιτικές διοικητικές υπηρεσίες που λειτουργούσαν στην εδαφική περιφέρεια κάθε μιας από τις παραπάνω επαρχίες και ήταν υπηρεσία της αντίστοιχης νομαρχίας. Προϊστάμενος του επαρχείου ήταν ο έπαρχος, υπάλληλος του Υπουργείου Εσωτερικών.

Στη δεκαετία του '80 αρχίζει να επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο η τάση για νέες διοικητικές μεταρρυθμίσεις. Με τη θέσπιση του Ν.1235/1982, για την «άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής και καθιέρωση της λαϊκής εκπροσώπησης στους νομούς», η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ προετοίμαζε την πραγματοποίηση του παλιού μεταρρυθμιστικού οράματος της Β/θμιας αυτοδιοίκησης.

37. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, όπ.π. (σημ. 13), σ. 139 επ.

Ο νέος αυτός νόμος αποσκοπούσε στην ενίσχυση της ιδιότητας και του ρόλου του νομάρχη και θεσμοθετούσε τη συμμετοχή εκπροσώπων των πολιτών στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων στο νομαρχιακό επίπεδο. Σύμφωνα με την εισηγητική του έκθεση ο Ν. 1235/1982 αποτελούσε το ξεκίνημα για τη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για ουσιαστικότερη αποκέντρωση (διοικητική, οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική), με τελική επιδίωξη την καταξίωση του θεσμού της Τ.Α.

Η βασική καινοτομία του νόμου αυτού συμπυκνώνεται στη θεαματική αναβάθμιση ενός σχεδόν «ξεχασμένου» θεσμού, του νομαρχιακού συμβουλίου, με την απονομή σημαντικών αποφασιστικών αρμοδιοτήτων σε συνδυασμό με την ανασύνθεσή του σε όργανο συμμετοχής των εκπροσώπων των ΟΤΑ και ορισμένων επαγγελματικών τάξεων³⁸.

ε) Η (τελευταία) περίοδος των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων (1984-1998)

Το 1984 επιχειρήθηκε, με το Ν. 1416, η πρώτη προσπάθεια αναζήτησης του «κρίσιμου ορίου μεγέθους» των νέων ΟΤΑ που θα προέρχονταν από τη δημιουργία συνδέσμων και εθελοντικών συνενώσεων, με στόχο τη διοικητική και εδαφική αναδιοργάνωση των ΟΤΑ για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού της ελληνικής Τ.Α.

Ο νόμος 1416/1984 με τίτλο «τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας, για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της Τ.Α.» επιχείρησε, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, μια πρώτη διαρθρωτική επέμβαση στη διοικητική και εδαφική δομή με τη σύσταση επαρχείων στο νησιωτικό χώρο και τη θεσμοθέτηση νέου τρόπου συνένωσης των κοινοτήτων με ισχυρά κίνητρα διοικητικής και οικονομικής μορφής³⁹. Επίσης, σε κάθε επαρχείο όριζε μετακλητό έπαρχο, ο οποίος πλαισιωνόταν από επαρχιακό συμβούλιο με σύνθεση ανάλογη αυτής του νομαρχιακού συμβουλίου και προέβλεπε τη δυνατότητα μεταβίβασης αρμοδιοτήτων φορέων του δημόσιου τομέα στην Τ.Α.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, που εισήγαγε ο Ν. 1416/1984, στόχευαν στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των προβλημάτων των νησιωτικών περιοχών της χώρας, όπως και στη διεύρυνση της λαϊκής συμμετοχής στο επίπεδο της επαρχίας, η οποία θα προετοιμάζε την αυριανή λειτουργία της δεύτερης βαθμίδας αυτοδιοίκησης.

38. Βλ. σχετικά: Ν.-Κ. Χλέπα., όπ.π. (σημ. 10) σ. 310

39. Βλ. σχετικά: Ν.-Κ. Χλέπα., όπ.π. (σημ. 10) σ. 315 επ.

Ενώ οι διαδικασίες του νόμου 1416 βρίσκονταν σε πλήρη εξέλιξη, ψηφίσθηκε ο νόμος 1622/1986 από τη νέα πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, ο οποίος προέβλεπε τη διαίρεση της χώρας σε περιφέρειες και την καθιέρωση της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης ως δεύτερο βαθμό Τ.Α. με σκοπό την κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής του νομού και την αμεσότερη εξυπηρέτηση των πολιτών. Σύμφωνα μ' αυτόν κάθε Ν.Α. είναι Ν.Π.Δ.Δ., που αυτοδιοικείται κατά τόπο. Όργανα διοίκησης των Ν.Α. είναι το Νομαρχιακό Συμβούλιο, η Νομαρχιακή Επιτροπή και ο Πρόεδρος του Νομαρχιακού Συμβουλίου.

Ήταν νόμος, που αφορούσε στα κρισιμότερα θέματα της αυτοδιοίκησης αλλά και στα ζητήματα - κλειδιά - της κρατικής διοίκησης. Δυστυχώς όμως, ήταν περισσότερο κίνηση εντυπωσιασμού - ενόψει και των δημοτικών εκλογών του Οκτωβρίου - παρά σοβαρή και αξιόπιστη πρόταση μεταρρύθμισης⁴⁰. Η διαπίστωση αυτή προκύπτει από την εξέταση των διατάξεων του Ν. 1622/86, ο οποίος παρουσίαζε τέτοια κενά και ασάφειες ώστε να προδιαγράφεται, αν όχι η μη εφαρμογή του, αλλά η δημιουργία καθεστώτος «χωλής» Β/θμιας αυτοδιοίκησης.

Συγκεκριμένα, οι αρμοδιότητες των υπό ίδρυση Νομαρχιακών ΟΤΑ ήταν ασαφείς, η χρηματοδότησή τους αβέβαιη, ενώ το διοικητικό προσωπικό απαρτιζόταν από εκείνο των καταργούμενων νομαρχιακών Ταμείων, από τη συνδρομή των νομαρχιακών υπηρεσιών της κρατικής διοίκησης και από αποσπασμένους υπαλλήλους φορέων του δημόσιου τομέα⁴¹. Όλα σχεδόν τα κρίσιμα λειτουργικά θέματα της Ν.Α. παραπέμπονταν με εξουσιοδοτήσεις σε Προεδρικά Διατάγματα με αποτέλεσμα τον περιορισμό των δυνατοτήτων διαμόρφωσης και άσκησης πολιτικής από τους ίδιους τους ΟΤΑ.

Τελικά όμως, όπως είναι γνωστό, τα διατάγματα αυτά δεν εκδόθηκαν ποτέ, καθιστώντας έτσι ανενεργό το νόμο για τα επόμενα χρόνια. Μόνο η ενεργοποίηση των «περιφερειών» του Ν. 1622/86 προχώρησε σχετικά γρήγορα και εύκολα με το Π.Δ. 51/1987 που δημιούργησε τις 13 Περιφέρειες.

Στις αρχές του 1989 εκδόθηκε το Π.Δ.(41/1989) για την «οργάνωση των υπηρεσιών στήριξης των νομαρχιών», που δημιουργούσε νέες υπηρεσιακές μονάδες για την κάλυψη λειτουργιών που προηγουμένως ήταν διασπαρμένες, όπως λ.χ. τη «Διεύθυνση Προγραμματισμού και Ανάπτυξης» της Νομαρχίας. Ακολούθησε η ψήφιση του νόμου 1832/1989 που

40. Βλ. σχετικά: Ν.-Κ. Χλέπα:, ό.π. (σημ. 10) σ. 320

41. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 174 επ.

τροποποιούσε και βελτίωνε ορισμένες διατάξεις του Ν. 1622/1986 για τη Ν.Α.

Στη συνέχεια ο Ν. 1878/1990 της «οικουμενικής» κυβέρνησης Ζολώτα συγκεκριμενοποίησε ακόμη περισσότερο τις διατάξεις του Ν. 1622/86, καθορίζοντας συγκεκριμένους νομαρχιακούς ΟΤΑ, θεσπίζοντας την απλή αναλογική ως εκλογικό σύστημα για τις νομαρχιακές εκλογές και αναμορφώνοντας τη σύνθεση του Νομαρχιακού Συμβουλίου. Παράλληλα προσδιόριζε ρητή ημερομηνία εκλογών - τη 14η Οκτωβρίου 1990 - και κατ' επέκταση το χρονικό σημείο έναρξης λειτουργίας της Ν.Α. Οι γνωστές όμως πολιτικές εξελίξεις είχαν ως προϊόν την αναβολή των νομαρχιακών εκλογών με το Ν. 1900/1990.

Τελικά οι πρώτες εκλογές για την ανάδειξη των αιρετών της Ν.Α. έγιναν τον Οκτώβριο του 1994 με βάση το νόμο 2218/1994 για την «Ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ Α' 90/13-6-1994). Ο νόμος αυτός, που επέφερε πολλές και σημαντικές μεταβολές στο Ν. 1622/1986, θέσπισε τελικά το β' βαθμό Τ.Α. (άρθρο 1). Σύμφωνα με το άρθρο 2 οι Ν.Α. είναι κατά τόπο Ν.Π.Δ.Δ. με πλήρη διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια στη διοίκηση των υποθέσεων του νομού. Επίσης, το άρθρο 4 ορίζει ότι τα όργανα των Ν.Α. είναι το Νομαρχιακό Συμβούλιο, οι Νομαρχιακές Επιτροπές και ο Νομάρχης.

Ο Ν. 2218/1994 εισήγαγε σημαντικές καινοτομίες, όπως την κατάργηση του διορισμένου Νομάρχη και την αντικατάστασή του από αιρετό, την καθιέρωση και τη λειτουργία Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (Ο.Κ.Ε.), με γνωμοδοτικές αρμοδιότητες σε θέματα προγραμματισμού της ανάπτυξης, καθώς και τη δημιουργία αναγκαστικών συνδέσμων πολλαπλών σκοπών με την ονομασία «Συμβούλια Περιοχής»⁴². Ο τελευταίος αυτός θεσμός, των Συμβουλίων Περιοχής, αντικατέστησε το θεσμό των Αναπτυξιακών Συνδέσμων του Ν. 1622/1986, προκαλώντας σύγχυση ως προς το θέμα της αναδιάρθρωσης της Α/θμιας Αυτοδιοίκησης στη χώρα μας, αφού οι νόμοι 1416/84 και 1622/86 εξακολούθησαν να εφαρμόζονται και μετά το 1994, με αποτέλεσμα την πραγματοποίηση, κατά το 1995 και το 1996, έξι (6) συνενώσεων σύμφωνα με τον πρώτο και δώδεκα (12) συνενώσεων σύμφωνα με το δεύτερο νόμο. Τελικό αποτέλεσμα ήταν να μην αποδώσει ο θεσμός τα αναμενόμενα.

42. Βλ. αναλυτικότερα: ΥΠ.ΕΣ. / Δ/ση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως - Ο.Τ.Α. δευτέρου βαθμού (Νόμοι 2218 και 2240 του 1994), Αθήνα 1995, σ. 17επ

Με το συμπληρωματικό του Ν. 2218/94, νόμο 2240/1994 συστάθηκαν Ν.Α. με χωρική αρμοδιότητα την περιφέρεια περισσότερων του ενός νομών ή της μιας νομαρχίας και θεσμοθετήθηκε η θέση του «Περιφερειακού Διευθυντή» και της «Υπηρεσίας Περιφερειακής Διοίκησης» στο νομό, για τη διοίκηση και το συντονισμό των κρατικών υπηρεσιών που δεν περιέρχονται στην Ν.Α. καθώς και για την εποπτεία των ΟΤΑ πρώτου βαθμού.

Στις 12-9-1995 με το Π.Δ. 369 συστήθηκε Ν.Π.Ι.Δ. για την οργανωμένη συνεργασία, προαγωγή και εκπροσώπηση των Ν.Α. με όνομα Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας (Ε.Ν.Α.Ε.) και έδρα την Αθήνα, που εποπτεύεται από τον Υπουργό Εσωτερικών. Αργότερα, με το άρθρο 14 Ν. 2399/1996 καταργήθηκαν οι θέσεις των Περιφερειακών Διευθυντών και οι αρμοδιότητές τους περιήλθαν στο Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας. Έως τη δημοσίευση του οργανισμού της περιφέρειας ως ενιαίας οργανικής μονάδας οι αρμοδιότητες του περιφερειακού διευθυντή ασκούνται από τον ορισθέντα προϊστάμενο ως αναπληρωτή του περιφερειακού διευθυντή πριν από την κατάργηση της θέσης. Στις περιπτώσεις που δεν είχε οριστεί αναπληρωτής του περιφερειακού διευθυντή ή όταν ο ορισθείς απουσιάζει ή κωλύεται ή εκλείπει, οι αρμοδιότητες αυτές ασκούνται από προϊστάμενο υπηρεσίας της περιφερειακής διοίκησης του νομού ή της νομαρχίας, που ορίζεται από το γενικό γραμματέα της περιφέρειας.

Επίσης ιδρύθηκε στο ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α., Συμβούλιο Περιφερειών για τη στήριξη της περιφερειακής διοίκησης της χώρας και την εναρμόνιση των περιφερειακών πολιτικών καθώς και μία Γενική Διεύθυνση σε κάθε Περιφέρεια, στην οποία προϊσταται ο Γενικός Διευθυντής Περιφέρειας. Ο Ν. 2503/97 επέφερε σημαντική αλλαγή στην οργάνωση και στη λειτουργία των Β/θμιων ΟΤΑ. Πιο συγκεκριμένα, με την παράγραφο 24 του άρθρου 15, ορίζεται ότι τα όργανα των Ν.Α. είναι το Νομαρχιακό Συμβούλιο, η Νομαρχιακή Επιτροπή και ο Νομάρχης, καταργώντας έτσι τις Νομαρχιακές Επιτροπές που είχαν συσταθεί στις Ν.Α. και στα Νομαρχιακά Διαμερίσματα με το Ν. 2218/1994 και προβλέποντας μια πλέον Ν.Ε.

Στην κατάργηση των επαρχιών ως μονάδων διοικητικής διαίρεσης της χώρας προχώρησε ο πρόσφατος σχεδόν νόμος 2539/1997 της 4ης Δεκεμβρίου 1997 για τη «Συγκρότηση της Α/θμιας Τ.Α.», ο οποίος είναι περισσότερο γνωστός και ως «Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας». Η αλλαγή αυτή, σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν. 2539/1997, δεν επιφέρει συνέπειες στην κατανομή, διάρθρωση και λειτουργία των Δημόσιων υπηρεσιών, των υπηρεσιών της Ν.Α. και των υπηρεσιών των Νομικών Προσώπων Δημόσιου και Ιδιωτικού δικαίου του Δημόσιου Τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

I. Η ιστορία της συνταγματικής κατοχύρωσης του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα

Προκειμένου να σχηματιστεί συνολική εικόνα αναφορικά με τη συνταγματική κατοχύρωση της Β/θμιας Τ.Α. στην Ελλάδα, γίνεται σύντομη ανασκόπηση των ελληνικών Συνταγμάτων, σχετική με τις ρυθμίσεις τους για την Τ.Α., με αφετηρία, την έναρξη του αγώνα για την ανεξαρτησία μας, το 1821.

Έτσι λοιπόν, τότε και πιο συγκεκριμένα στις 20 Ιανουαρίου 1821, συνήλθε στην Επίδαυρο η Α' Εθνική Συνέλευση, η οποία την 1η Ιανουαρίου 1822 ψήφισε το πρώτο Σύνταγμα του ελληνικού κράτους, το «Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος». Το Σύνταγμα του 1822 όμως, δεν περιλάμβανε¹ στις διατάξεις του καθόλου το θεσμό της Τ.Α.. Ακολούθησε ωστόσο ο Ν.12 της 30ης Απριλίου 1822 για τον Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών (Επαρχίες, αντεπαρχίες, Κοινότητες).

Η Β' Εθνική Συνέλευση του Άστρους, που αναθεώρησε στην ουσία το πρώτο Προσωρινό Πολίτευμα της Επιδαύρου, στις μη βασικές διατάξεις του, ψήφισε στις 29 Μαρτίου 1823 νέο Σύνταγμα που ονομάστηκε «Νόμος της Επιδαύρου». Αυτή, ψήφισε, σε παράρτημα, και τον Οργανισμό των Ελληνικών Επαρχιών, στον οποίο όρισε ότι οι Επαρχίες υποδιαιρούνται σε πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά. Ο καινούριος αυτός Οργανισμός, αν και είχε γενική εφαρμογή, δεν ίσχυσε στην Ύδρα, στις Σπέτσες και στα Ψαρά, επειδή αντιτάχθηκαν σθεναρά οι πληρεξούσιοι των νησιών αυτών, που ήθελαν να διατηρήσουν την αυτοδιοίκησή τους.

Τα χρόνια εκείνα όμως, ήταν κάπως πρόωρο να γίνεται λόγος για εφαρμογή ουσιαστικής Τ.Α., γιατί εξαιτίας του Αγώνα υπήρχε ανάγκη πολιτικής ενότητας και ενιαίων κατευθύνσεων στη διοίκηση, που μόνο η συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια της κεντρικής κυβέρνησης μπορούσε να εξασφαλίσει². Γι' αυτό και οι δημογέροντες της εποχής εκείνης ήταν περισσότερο εκτελεστικά όργανα των επάρχων, που αντιστοιχούσαν στους

1. Βλ. σχετικά: Ευρ. Μπέσιλα - Βήκα, Το συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Εκδ. Αφοι Σάκκουλα, Αθήνα 1994, σ. 65.

2. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα - Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 66

σημερινούς νομάρχες.

Ανάλογες ρυθμίσεις για τους δημογέροντες, οι οποίοι δεν είχαν καμιά αποφασιστική αρμοδιότητα σε όλη τη διάρκεια του αγώνα, θέσπισε και η Γ' Εθνική Συνέλευση της Τροιζήνας, που την 1η Μαΐου 1827 ψήφισε το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος». Το Σύνταγμα αυτό ήταν πληρέστερο από τα δύο προηγούμενα και θεωρείται ότι ήταν το πιο δημοκρατικό και φιλελεύθερο Σύνταγμα της εποχής του, αλλά δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Αργότερα, ο Ι. Καποδίστριας με τα ψηφίσματα της 16ης Ιανουαρίου 1828 και 1ης Ιανουαρίου 1830 αναστέλλει το «Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος» και ψηφίζει προσωρινό πολίτευμα. Στην προσπάθειά του να οργανώσει γρήγορα το Κράτος, προκάλεσε την εναντίον του εξέγερση σημαντικής μερίδας προκρίτων, μετά την οποία επακολούθησε η δολοφονία του. Λόγω της ανώμαλης πολιτικής κατάστασης που δημιουργήθηκε, δεν ήταν δυνατό να εφαρμοστούν οι - σωστές για την εποχή εκείνη - απόψεις του Καποδίστρια για την οργάνωση της Τ.Α.. Έτσι, οι επικεφαλές των κοινοτήτων εξακολουθούσαν να είναι κυρίως όργανα της κεντρικής διοίκησης και των κομματικών φατριών³.

Στις 15/27 Μαρτίου του 1832 η Ε' Εθνική Συνέλευση ψηφίζει στο Ναύπλιο, το «Ηγεμονικό Σύνταγμα», που διατήρησε τη διαίρεση της χώρας σε τμήματα και σε επαρχίες, αλλά όπως είναι γνωστό, δεν εφαρμόστηκε ποτέ, γιατί ο Όθωνας κυβερνούσε ως «ελέω θεού Βασιλεύς της Ελλάδος».

Το Σεπτέμβριο του 1843, μετά από το ξεσήκωμα στρατού και λαού, ο Όθωνας αναγκάζεται να αποδεχθεί τη θέσπιση Συντάγματος. Έτσι, η Α' Εθνική Συνέλευση ψηφίζει το Σύνταγμα του 1844, με το οποίο αναγνωρίστηκε - για πρώτη φορά στη χώρα μας - ο θεσμός της Τ.Α., ορίζοντας στο άρθρο 11 παράγραφος 1 ότι στη δημοτική εκπαίδευση «συντρέχει και το Κράτος κατά το μέτρον της ανάγκης των δήμων»⁴.

Ο θεσμός της Τ.Α. κατοχυρώθηκε ρητά με το Σύνταγμα του 1864, που ψήφισε η Β. Εθνική Συνέλευση στις 17 Νοεμβρίου. Με άκρως φιλελεύθερη για την εποχή διάταξη (άρθρο 105), καθιερώθηκε η άμεση εκλογή των δημοτικών αρχών, μεταξύ αυτών και του δημάρχου. Δυστυχώς, η διάταξη αυτή δεν πέτυχε στην εφαρμογή της και μαζί με τις υπόλοιπες συνταγματικές διατάξεις δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί στις επιβαλλόμενες μεταρρυθμίσεις. Πάντως, το Σύνταγμα του 1864 υπήρξε πράγματι το πρώτο ελληνικό Σύνταγμα που αναγνώρισε το θεσμό της Τ.Α. και περιέλαβε εγγυήσεις ορθότερης λειτουργίας της διαδικασίας εκλογής των τοπικών οργάνων⁵.

3. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 68

4. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 72

5. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 73

Το στρατιωτικό κίνημα στο Γουδί, τον Αύγουστο του 1909, επέβαλλε την ψήφιση Συντάγματος, που έγινε από τη Β' Αναθεωρητική Βουλή στις 2 Ιουνίου 1911. Με το Σύνταγμα αυτό θεσπίστηκε η αρχή της καθολικότητας της ψηφοφορίας στις εκλογές για την ανάδειξη δημοτικών αρχόντων, ενώ το άμεσο της εκλογής και η μυστικότητα αφέθηκαν στη διάθεση, έστω και καταργητική, του κοινού νομοθέτη.

Ο θεσμός της Τ.Α. κατοχυρώθηκε για πρώτη φορά πλήρως από τις διατάξεις του άρθρου 104 του Συντάγματος της Τριακονταμελούς Συνταγματικής Επιτροπής του 1925, που περιλήφθηκαν, με ορισμένες τροποποιήσεις, στο άρθρο 107 του Συντάγματος του 1927⁶. Οι διατάξεις αυτές συντάχθηκαν κατά το πρότυπο του πολωνικού Συντάγματος του 1921 και δημιούργησαν πολλές ερμηνευτικές δυσκολίες. Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1927 την πρώτη βαθμίδα της Τ.Α. θα αποτελούσε ο Δήμος ή η Κοινότητα. Επίσης προβλεπόταν και Τ.Α. δύο βαθμών, ανεξάρτητα από τους δήμους και τις κοινότητες καθώς και από τους συνδέσμους κοινοτήτων ή δήμων και κοινοτήτων (άρ. 107 παρ.2). Η διάταξη όμως αυτή δεν έτυχε εφαρμογής. Ψηφίστηκε βέβαια κατ' εφαρμογή της ο Ν. 4149/1929, που όμως έμεινε στην πράξη ανεκτέλεστος.

Το Σύνταγμα του 1927 όμως, καταργήθηκε με το Θ' Ψήφισμα της 16ης Οκτωβρίου 1935 της Ε' Εθνικής Συνέλευσης και επαναφέρθηκε σε προσωρινή ισχύ το Σύνταγμα της βασιλευόμενης δημοκρατίας του 1864, όπως αναθεωρήθηκε το 1911. Έτσι, οι διατάξεις του άρθρου 107 του Συντάγματος έπαψαν να διέπουν πλέον την Τ.Α.

Από το 1935 έως το 1951, η Τ.Α. στη χώρα μας παρέμεινε σχεδόν χωρίς συνταγματική κατοχύρωση, γιατί το άρθρο 105 του Συντάγματος του 1864/1911 δεν επέβαλλε, εκτός από την καθολικότητα της ψηφοφορίας για την εκλογή των δημοτικών αρχών, περιορισμό σε ενδεχόμενη νέα νομοθετική ρύθμιση της Τ.Α., που τυχόν θα έβλαπτε την έννοια και το περιεχόμενό της.

Το 1952, μετά από αναθεώρηση ορισμένων διατάξεων του Συντάγματος του 1864/1911, τίθεται σε ισχύ νέο Σύνταγμα, με το οποίο καθιερώθηκε ρητά η Τ.Α. Σύμφωνα με το άρθρο 99 «η διοικητική οργάνωση του Κράτους βασίζεται εις την αποκέντρωσιν και την τοπικήν αυτοδιοίκησιν ως νόμος ορίζει. Η εκλογή των δημοτικών και κοινοτικών αρχών γίνεται δια καθολικής ψηφοφορίας».

Στο Σύνταγμα αυτό δε θεωρήθηκε αναγκαίο να καθορισθεί λεπτομερώς η κατοχύρωση του θεσμού, όπως έγινε στο Σύνταγμα του 1927, γι' αυτό και

6. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 80

η μεγάλη λακωνικότητα της διάταξης του άρθρου 99 παρείχε την εντύπωση πως η έκταση της κατοχύρωσης των θεσμών της διοικητικής αποκέντρωσης και της Τ.Α. υπολείπονταν εκείνης του Συντάγματος του 1927 και πως το Σύνταγμα αυτό δεν αντιμετώπιζε καθόλου τις κοινωνικές συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί στη χώρα μετά από δύο παγκόσμιους πολέμους. Ωστόσο, η ευρύτερη και περισσότερο υποδειγματική ανάπτυξη και λειτουργία των τοπικών θεσμών δεν προϋποθέτει σχετικές και μάλιστα λεπτομερείς συνταγματικές διατάξεις⁷. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός, ότι ο θεσμός της Τ.Α. ήκμασε περισσότερο σε χώρες που δεν είχαν αυστηρό Σύνταγμα (Αγγλία) ή που δεν περιέλαβαν λεπτομερείς διατάξεις στο Σύνταγμά τους, όπως για παράδειγμα, πολλά ελβετικά καντόνια.

Μεταξύ των Συνταγμάτων του 1927 και 1952 υπάρχει μόνο μια βασική διαφορά, που προκύπτει από τις προπαρασκευαστικές εργασίες, και η οποία συνίσταται στο ότι το Σύνταγμα του 1927 (άρθρο 107 παρ.2) κατοχύρωνε ρητά τουλάχιστον και τη δευτεροβάθμια Τ.Α., ενώ το Σύνταγμα του 1952 κατοχύρωνε μόνο την πρωτοβάθμια.

Το Σύνταγμα του 1952 καταλύεται από το στρατιωτικό πραξικόπημα της 21ης Απριλίου του 1967 στο ουσιαστικότερο μέρος του και ψηφίζεται νέο Σύνταγμα στις 15 Νοεμβρίου 1968 που αναθεωρήθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1973. Το δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973 περιλάμβανε διατάξεις για την Τ.Α., οι οποίες παρέμειναν ανενεργές σε όλη τη διάρκεια της δικτατορίας, εφόσον το ίδιο το περιεχόμενό τους αναιρούσε ένα από τα βασικότερα στοιχεία της Τ.Α., το αιρετό των αρχών της.

Την 1η Αυγούστου 1974 επαναφέρεται σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, με εξαίρεση τις διατάξεις για τη «Βασιλευόμενη Δημοκρατία».

Σχεδόν ένα χρόνο μετά αρχίζει να ισχύει το νέο Σύνταγμα, που ψήφισε στις 11 Ιουνίου 1975 η Ε' Αναθεωρητική Βουλή και που ισχύει έως σήμερα μετά και την αναθεώρησή του από την ΣΤ' Αναθεωρητική Βουλή στις 12 Μαρτίου 1986. Το Σύνταγμα του 1975, που αναλύεται αμέσως παρακάτω, κατοχυρώνει την Τ.Α. απόλυτα και όχι ως θεσμό του δημοσίου δικαίου, δηλαδή όχι μόνο την ουσία της.

II. Το Σύνταγμα του 1975 και η δευτεροβάθμια Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Το ισχύον Σύνταγμα του 1975 δεν κατοχυρώνει την ύπαρξη της δεύτερης βαθμίδας Τ.Α., τη δημιουργία της οποίας αφήνει στην ευχέρεια του

7. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 88

νομοθέτη, ενώ κατονομάζει τους δήμους και τις κοινότητες ως ΟΤΑ πρώτης βαθμίδας. Ο συντακτικός νομοθέτης δε θέλησε να προσδιορίσει ο ίδιος τις επιμέρους βαθμίδες και την εσωτερική διάρθρωσή τους. Ωστόσο είναι βέβαιο, ότι είχε κατά νου δύο τουλάχιστον βαθμίδες χωρίς φυσικά να αποκλείσει την καθιέρωση και τρίτης, εφόσον ο κοινός νομοθέτης την κρίνει πρόσφορη για τη συνολική συγκρότηση της πολυβάθμιας Τ.Α.

Τούτο προκύπτει από το άρθρο 102 παρ.1 του Συντάγματος, το οποίο αναφέρει: «...οι λοιπές βαθμίδες ορίζονται με νόμο». Ο νομοθέτης όφειλε συνεπώς να διαμορφώσει τις επιλογές του⁸, υιοθετώντας οργανωτικό σχήμα με δύο τουλάχιστον βαθμίδες ΟΤΑ, που μπορεί να διευρυνθεί με την καθιέρωση και τρίτης.

Από τη διατύπωση της παραγράφου 1 του άρθρου 102 του Συντάγματος «Η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων ανήκει στους ΟΤΑ...» φαίνεται να προκύπτει, ότι εφόσον συστήθηκαν οι Β/θμιοι Οργανισμοί (Ν.Α.), η διοίκηση των τοπικών υποθέσεων του επιπέδου τους ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητά τους. Το Σύνταγμα δηλαδή, επιφυλάσσει στα όργανα των Α/θμιων και Β/θμιων ΟΤΑ αποκλειστικά τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων. Τα εξοπλίζει έτσι, με τη δέσμη των αρμοδιοτήτων, που αντιστοιχούν στη διαχείριση των τοπικών υποθέσεων, οι οποίες δεν επιτρέπεται να ανατίθενται σε όργανα της κεντρικής ή της αποκεντρωμένης κρατικής εξουσίας (π.χ. Γενικούς Γραμματείς των Περιφερειών, αποκεντρωμένες κρατικές υπηρεσίες). Η έννοια της τοπικής υπόθεσης όμως, δεν προσδιορίζεται στο Σύνταγμα και η διευκρίνισή της εναπόκειται στην επιστήμη, στο νομοθέτη και στο δικαστή.

Ήδη, μετά την καθιέρωση της Ν.Α. και την ψήφιση του Ν.2503/1997 για την περιφερειακή συγκρότηση του κράτους, όπως και του νόμου για την ανακυττάρωση της Α/θμιας Τ.Α. (2539/1997), το πρόβλημα εμφανίζεται με εντελώς άλλη εκδοχή, της εσωτερικής δηλαδή κατανομής των τοπικών υποθέσεων ανάμεσα στους ΟΤΑ. Έτσι, ενώ διαμορφώνεται τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ της Ν.Α. για τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων που αντιστοιχούν στην Περιφέρειά της, το οποίο κατοχυρώνει θεωρητικά τους Β/θμιους ΟΤΑ, όσον αφορά στη σύγκρουση αρμοδιοτήτων με την αποκεντρωμένη κρατική διοίκηση (Περιφέρεια), δεν επιλύεται ωστόσο το πρόβλημα των ορίων ευθύνης μεταξύ των δύο επιπέδων Αυτοδιοίκησης. Ταυτόχρονα πρέπει να επισημανθεί επίσης, ότι ορισμένες διατάξεις του Ν.2503/97, αλλά και του Ν.1622/86, υπονομεύουν στην πράξη το συνταγματικά κατοχυρωμένο τεκμήριο αρμοδιότητας.

Για να επιλυθούν όλα αυτά τα προβλήματα, τα οποία έχουν εμφανιστεί

8. Βλ. Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα, όπ.π. (σημ. 1), σ. 127.

στην πράξη, προτάθηκε η αναθεώρηση των άρθρων 101 παρ.3 και 102 του Συντάγματος - που τελικά ψηφίστηκε στη Βουλή με ευρεία μάλιστα πλειοψηφία - με στόχο τη συνταγματική κατοχύρωση της Ν.Α., της διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας της Τ.Α. όλων των βαθμίδων και την πληρέστερη ρύθμιση των σχέσεων μεταξύ της αποσυγκεντρωμένης περιφερειακής διοίκησης και της Αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού. Η συνταγματική αυτή μεταρρύθμιση ήρθε περισσότερο για να επισφραγίσει, να επιβεβαιώσει και να διασφαλίσει μεταβολές, που ήδη έχει επιφέρει η νομοθεσία και λιγότερο να προκαλέσει νέες τομές.

Πιστεύεται ωστόσο, ότι η συνταγματική αναθεώρηση αποτελεί σημαντική ευκαιρία για τη συνταγματική κατοχύρωση και αποσαφήνιση των αρμοδιοτήτων, της οικονομικής αυτοδυναμίας και της διοικητικής αυτοτέλειας της Ν.Α., την κατοχύρωση, τελικά, του ρόλου της Ν.Α. με την υποβολή εξειδικευμένων και επιστημονικά τεκμηριωμένων προτάσεων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Με στόχο την καλύτερη κατανόηση και την ολοκληρωμένη παρουσίαση του θεσμού της Β/μιας Τ.Α., αναπτύσσονται παρακάτω, σε τρία κεφάλαια όσοι νόμοι και νομοσχέδια αφορούν σε θέματα τόσο της επαρχιακής όσο και της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, με τις αντίστοιχες διατάξεις τους. Ταυτόχρονα, επιχειρείται σύγκριση μεταξύ των νόμων και των νομοσχεδίων και κυρίως μεταξύ των νόμων που κατάφεραν να εφαρμοστούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

I. Το Διάταγμα της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836 και τα πρώτα αιρετά Επαρχιακά Συμβούλια που συνέστησε

Σημαντικό βήμα προς την καθιέρωση της ανώτερης βαθμίδας Τ.Α. (Β/θμια) και ευκαιρία για τη δημιουργία συνθηκών και προϋποθέσεων επαρχιακής αυτοδιοίκησης αποτέλεσε το διάταγμα νόμος της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836 «Περί των Επαρχιακών Συμβουλίων». Με αυτό προβλέφτηκε σε κάθε επαρχία επαρχιακό συμβούλιο, του οποίου τα μέλη εκλέγονταν από τους δημότες. Ο αριθμός των επαρχιακών συμβούλων, που δεν μπορούσε να ήταν μικρότερος από δώδεκα (12), προσδιοριζόταν ανάλογα με το σύνολο των δήμων κάθε επαρχίας και με την τάξη στην οποία άνηκε ο κάθε δήμος (άρθρο 2). Οι τάξεις των δήμων, που ήταν τρεις (α΄, β΄, γ΄) και διακρίνονταν με βάση τον πληθυσμό των δήμων, προβλέπονταν από το διάταγμα της 27-12/8-1 1834/1833 «Περί σχηματισμού και διαιρέσεως των δήμων».

Δικαίωμα ψήφου για την εκλογή των επαρχιακών συμβούλων σε κάθε επαρχία, είχαν οι δημότες της αντίστοιχης επαρχίας, που είχαν συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο (25^ο) έτος της ηλικίας τους, διέμεναν σε κάποιον από τους δήμους της επαρχίας, ζούσαν ανεξάρτητοι και είχαν δώσει

«τον όρκο της υποταγής τους» σύμφωνα με το διάταγμα της 11 Φεβρουαρίου (23 Ιανουαρίου) 1833 (άρθρο 4)¹. Οι περιορισμοί αυτοί ίσχυσαν έως το 1877, τότε που καταργήθηκαν με το άρθρο 103 του Ν. ΧΜΗ'/1877 «περί εκλογής βουλευτών», στο οποίο καθοριζόταν ως κατώτατο όριο ηλικίας για την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν, το εικοστό πρώτο (21^ο) έτος. Το δικαίωμα του εκλέγειν στις εκλογές των Επαρχιακών Συμβουλίων στερούνταν, σύμφωνα πάντα με το διάταγμα της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836, οι γυναίκες, οι στερημένοι της ελεύθερης διαχείρισης της περιουσίας τους, οι κατηγορούμενοι για κακουργήματα κατά τη διάρκεια των εκλογών και οι αποστερημένοι του δικαιώματος, εξαιτίας δικαστικής απόφασης(άρθ.13).

Στο αξίωμα του επαρχιακού συμβούλου είχαν το δικαίωμα να εκλεγούν όσοι δημότες διέμεναν στην επαρχία όπου θα διενεργούνταν οι εκλογές και πλήρωναν σε αυτή κάθε έτος από 25 - 100 δραχμές για γη, οικοδομές, επιτηδεύματα και άλλους άμεσους φόρους (άρθ.5)². Αλλά και οι διατάξεις αυτές τροποποιήθηκαν προς το καλύτερο (η εκλογιμότητα δε θα εξαρτώταν στο εξής από την οικονομική κατάσταση του υποψηφίου) με το Ν. ΣΙΕ'/1867 «περί επαρχαιρεσιών» (άρθ. 1), με τον οποίο θεσπιζόταν το τριακοστό (30ο) έτος της ηλικίας (συμπληρωμένο) για τους εκλόγιμους στο αξίωμα του επαρχιακού συμβούλου.

Από τις παραπάνω διατάξεις, που ρύθμιζαν το θέμα της συγκρότησης των Ε.Σ.(1836) διαπιστώνεται, ότι η αρχή της καθολικότητας της ψηφοφορίας δεν τηρούνταν από το νόμο της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836, αρχικά τουλάχιστον, αφού η άσκηση του δικαιώματος του «εκλέγειν και εκλέγεσθαι» προϋπέθετε την ύπαρξη περιουσίας ή την καταβολή ορισμένου ποσού στην επαρχία, κάθε έτος, για άμεσους φόρους. Παρατηρείται δηλαδή, διάκριση των πολιτών σε «ενεργούς» και «παθητικούς»³.

Αργότερα βέβαια, μετά από τροποποιήσεις των σχετικών διατάξεων (Ν. ΣΙΕ'/1867, Ν. ΧΜΗ'/1877), μαζί με την αρχή της άμεσης εκλογής αναγνωρίστηκε και η αρχή της καθολικότητας της ψηφοφορίας, η οποία αποτελεί έναν από τους βασικούς κανόνες που διέπουν την ψήφο και την ψηφοφορία.

Σύμφωνα με το άρθρο 6 του νόμου, μέλη του Ε.Σ. δεν μπορούσαν να είναι, όσοι δεν είχαν την ελεύθερη διαχείριση της περιουσίας τους, όσοι

1. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια, Αθήνα 1978, σ. 137.
2. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ.138
3. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ.58

είχαν καταδικαστεί εξαιτίας κακουργήματος και όσοι είχαν καταδικαστεί για κακούργημα ή πλημμέλημα, όπως αυτά ορίζονταν στο άρθρο 22 του ποινικού νόμου. Οι Δημοτικοί σύμβουλοι μπορούσαν να εκλεγούν μέλη του Ε.Σ., αν παραιτούνταν από τη θέση του δημοτικού συμβούλου. Επίσης, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι εν ενεργεία στρατιωτικοί και οι διορισμένοι σε διδασκαλικό επάγγελμα μπορούσαν να εκλεγούν μόνο με άδεια της Κυβέρνησης⁴. Οι διατάξεις αυτές αποτέλεσαν τη βάση για τη διατύπωση παρεμφερών διατάξεων σε μεταγενέστερους νόμους με θέμα τα επαρχιακά και νομαρχιακά συμβούλια και ιδίως στο νόμο για τα νομαρχιακά συμβούλια του 1899.

Όσον αφορά στη διενέργεια των εκλογών για την ανάδειξη των Ε.Σ., αυτή γινόταν σύμφωνα με το δημοτικό νόμο της 27/12/1833-8/1/1834, τουλάχιστον για τις περιπτώσεις που δε ρυθμίζονταν από τον παρόντα νόμο. Την έναρξη των εργασιών της εκλογής, η οποία γινόταν σε κάθε δήμο, όριζε ο διοικητής «κατά βασιλικήν διαταγήν» με βάση τους καταλόγους που συντάσσονταν κάθε έτος για τους εκλόγιμους.

Κάθε εκλογέας μπορούσε να εκλέξει διπλάσιο αριθμό από τους «απεσταλμένους» του Δήμου για το Ε.Σ., οι οποίοι κατοικούσαν σε οποιοδήποτε δήμο της επαρχίας και περιλαμβάνονταν στους εκλογικούς καταλόγους. Για να είναι έγκυρη η εκλογή ενός «απεσταλμένου» απαιτούνταν απόλυτη πλειοψηφία, ενώ σε περίπτωση ισοψηφίας γινόταν κλήρωση⁵.

Το καθεστώς αυτό διατηρήθηκε έως την έκδοση του Ν. ΣΙΕ'/1867 «περί επαρχαιρεσιών», με τον οποίο απλουστεύτηκε η διαδικασία της εκλογής και προβλέφτηκε η σχετική πλειοψηφία για την ανάδειξη των συμβούλων. Ο κάθε εκλεγόμενος επαρχιακός σύμβουλος ήταν μέλος συμβουλίου, καθήκον του οποίου ήταν το συνολικό συμφέρον όλων των δήμων της επαρχίας και όχι μόνο του δήμου που το εξέλεξε ή του δήμου που αυτό προτιμούσε. Η αρχή αυτή, που εμφανίστηκε ως επιταγή στα νομαρχιακά συμβούλια του 1899, θεωρήθηκε μεγάλο επίτευγμα, όπως άλλωστε προκύπτει από την επανάληψή της και στα νομαρχιακά συμβούλια του 1923. Επίσης είχε περιληφθεί και σε μεταγενέστερα Συντάγματα, καθώς και στο πολίτευμα του Ρήγα: «Κάθε απεσταλμένος τοποτηρητής, είναι κτήμα ολόκληρου του Έθνους, δηλαδή δε θεωρείται πως είναι απ' εκείνην ή εκείνην την Τοπαρχίαν, αλλά πως είναι ολονών μας»⁶.

4. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ.139

5. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 140.

6. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 141

Τα μέλη των Ε.Σ., σύμφωνα με το νόμο της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836, εκλέγονταν για έξι (6) χρόνια με ανανέωση των μισών κάθε τρία (3) χρόνια. Τη διάταξη αυτή τροποποίησε ο Ν. ΣΙΕ'/1867 με το άρθρο 3, στο οποίο αναφερόταν, ότι η υπηρεσία των επαρχιακών συμβούλων διαρκεί επί έξι (6) χρόνια. Κατά τη διάρκειά της, οι σύμβουλοι είχαν υποχρέωση να παρευρίσκονται σε όλες τις συνεδριάσεις του συμβουλίου, διαφορετικά, η απουσία έστω και από μία σύνοδο, συνεπαγόταν πρόστιμο και στη χειρότερη περίπτωση έκπτωση από το αξίωμα, αποκλείοντας την επανεκλογή για τα επόμενα έξι (6) χρόνια.

Εκτός από τις παραπάνω ποινές που καταλογίζονταν στους επαρχιακούς συμβούλους προβλεπόταν και «ποινή» για το «πρόσωπο» του Ε.Σ., η οποία μπορούσε να αποδοθεί από το Βασιλιά με τη μορφή της διάλυσης, για λόγους υπέρβασης αρμοδιότητας και παράβασης των ορισμών των παραγράφων 1, 3, 4, 5, 7 και 8 του άρθρου 43⁷.

Σύμφωνα με το 2^ο Μέρος (άρθρα 28-43) του Ν. 18 (30) Δεκεμβρίου 1836 κυριότερα καθήκοντα των Ε.Σ. ήταν να συσκέπτονται για το συμφέρον όλων των δήμων της κάθε επαρχίας, να καταρτίζουν εκθέσεις σχετικές με την κατάσταση της διαχείρισης της δημοτικής περιουσίας και της περιουσίας των φιλανθρωπικών καταστημάτων, καθώς και εκθέσεις σχετικές με την κατάσταση και τη διαχείριση των κοινών καταστημάτων της επαρχίας. Επίσης, τα Ε.Σ. ήταν αρμόδια να ψηφίζουν τον ετήσιο επαρχιακό προϋπολογισμό, του οποίου όμως η τελική έγκριση ανήκε στην κυβέρνηση, να ελέγχουν τις διαχειριστικές αρχές και να αναφέρουν στην κυβέρνηση τυχόν υπερβάσεις του επαρχιακού προϋπολογισμού, να κατανέμουν τους φόρους στους δήμους της επαρχίας, όταν θα εισαγόταν το διανεμητικό σύστημα φορολογίας (που όμως δεν ίσχυσε ποτέ), να διατυπώνουν απόψεις σχετικά με την κατάσταση και τη λειτουργία «όλων των διοικητικών κλάδων της επαρχίας», όπως και να προτείνουν μέσα θεραπείας και βελτίωσης⁸. Αυτές οι - σχετικές με τις αρμοδιότητες των Ε.Σ. - διατάξεις τροποποιήθηκαν μόνο όσον αφορά στον καθορισμό των επαρχιακών φόρων και στη διανομή τους στους δήμους, από το Ν. ΡΟΣΤ'/1851.

Από την παραπάνω παρουσίαση των αρμοδιοτήτων προκύπτει, ότι η λειτουργία των Ε.Σ. είχε περιοριστεί στην εξυπηρέτηση, κυρίως αναγκών της περιφερειακής κρατικής διοίκησης⁹. Δεν είχαν δηλαδή καμιά αποφασιστική

7. Βλ. αναλυτικότερα: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 150

8. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 147

9. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 157

αρμοδιότητα. Δεν μπορούσαν μάλιστα ούτε σε ετήσια τακτική σύνοδο να συνέλθουν χωρίς βασιλική διαταγή και πρόσκληση του οικείου διοικητή. Οι περισσότερες πράξεις τους, με εξαίρεση, αυτές της διανομής των φόρων στους διάφορους δήμους, της έκφρασης παραπόνων κατά τη διανομή των φόρων και της εκλογής των ορκωτών κριτών, δεν είχαν νομική κατοχύρωση και εξαρτώνταν από την κρίση του Βασιλιά γι' αυτές. Ακόμη, τα Ε.Σ., δεν μπορούσαν να διατάξουν κάτι απευθείας, ούτε και να έχουν αλληλογραφία ή να συνεννοούνται με άλλα Ε.Σ. ή άλλες αρχές για υπηρεσιακά ζητήματα¹⁰.

Εκτός αυτών, οι αρμοδιότητες με τις οποίες είχαν εφοδιαστεί τα Ε.Σ., αν και ήταν τοπικές - αντιστοιχούσαν δηλαδή σε κάθε επαρχία - ανήκαν κατ' ουσία στην κρατική διοίκηση¹¹. Παραδείγματα αυτού του είδους αρμοδιοτήτων αποτελούν, η παρακολούθηση της κατάστασης και λειτουργίας των διοικητικών υπηρεσιών του κράτους στην επαρχία, ο διορισμός των ορκωτών κριτών και η διανομή των φόρων στους δήμους. Έτσι, τα Ε.Σ. είχαν γίνει ταυτόχρονα, όργανα της Τ.Α. και της περιφερειακής κρατικής διοίκησης, μια που οι αρμοδιότητές τους ήταν υποταγμένες ασφυκτικά στην κυβερνητική εξουσία¹², πράγμα που δικαιολογεί παρατήρηση που σημειώθηκε, σύμφωνα με την οποία ο θεσμός των Ε.Σ. συστάθηκε πρόωρα, χωρίς να υπάρχουν, δηλαδή, ώριμες συνθήκες - πολιτικές και διοικητικές - για την εισαγωγή του.

Έτσι, ενώ η επαρχία αναγνωριζόταν ως πρόσωπο νομικό, που υπαγόταν στο διοικητή της διοικητικής περιφέρειας μέσα στην οποία περιλαμβανόταν, το Ε.Σ. δεν ήταν όργανο διοίκησης της επαρχίας ως νομικού προσώπου, αλλά συμβουλευτικό όργανο του διοικητή. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να στερείται η επαρχία τη βασική προϋπόθεση¹³ που απαιτείται για να αποκτήσει την αναγκαία αυτοτέλεια και να αποτελέσει αυτοδιοικούμενη περιφέρεια. Ο φόβος, άλλωστε, να ξεφύγει εξουσία από το κέντρο και να μεταβιβαστεί στα τοπικά συμβούλια, όχι μόνο δεν επέτρεψε τη χορήγηση αξιόλογων αρμοδιοτήτων σ' αυτά, αλλά και οδήγησε στη θέσπιση δρακόντειων μέτρων για την περιφρούρηση της κεντρικής εξουσίας από κάθε δραστηριότητα αυτών των συμβουλίων¹⁴. Έτσι, η δραστηριότητά τους

10. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 148

11. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *Νεοελληνική Διοικητική Ιστορία. Περιφερειακή Διοίκηση / Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήνα 1998, σ. 95

12. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 11), σ. 96.

13. Δηλαδή την ικανότητα να αποφασίζει και να διαχειρίζεται η ίδια τις υποθέσεις της, μέσω του επαρχιακού Συμβουλίου, χωρίς την καθοδήγηση της κρατικής διοίκησης.

14. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 11), σ. 96.

εξαντλούνταν σε γνωμοδοτήσεις, προτάσεις και ευχές προς την κυβέρνηση.

Επίσης, τα επαρχιακά συμβούλια δεν είχαν καμία αποφασιστική αρμοδιότητα για τη διαχείριση των εσόδων και των εξόδων της επαρχίας. Ο επαρχιακός προϋπολογισμός ακολουθούσε την ίδια τύχη με τις πράξεις των Ε.Σ., χρειαζόταν δηλαδή την έγκριση της κυβέρνησης. Ακόμη και αυτός που αποφάσιζε για την αντιμετώπιση των δαπανών της επαρχίας, ήταν ο διοικητής.

Στο Γ' Μέρος (άρθρα 44-61) του νόμου της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836 γινόταν εκτενής αναφορά στη σύγκληση και τη λειτουργία του Ε.Σ. Συνοπτικά, προβλεπόταν σύγκληση¹⁵ του συμβουλίου, «άπαξ κατ' έτος», στην πρωτεύουσα της επαρχίας, εκτός και αν η κυβέρνηση προσδιόριζε κάποιο άλλο τόπο στην περιφέρειά της. Η σύγκληση του συμβουλίου γινόταν με βασιλική διαταγή και με πρόσκληση του οικείου διοικητή. Διαρκούσε έως 30 ημέρες και μπορούσε να παραταθεί μόνο ύστερα από «ρητή» συναίνεση της κυβέρνησης. Στα μεταγενέστερα συμβούλια (1887, 1891, 1899, 1923) προβλεπόταν τακτή ημερομηνία συνόδου με διάρκεια από 15 - 30 ημέρες. Το Ε.Σ., του 1836 μετά την έναρξη κάθε συνόδου, εξέλεγε με απόλυτη πλειοψηφία των μελών του, τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο και το γραμματέα του. Συνεδρίαζε νόμιμα εφόσον παρευρισκόταν η απόλυτη πλειοψηφία των μελών του (2/3). Επίσης μπορούσαν να παρίστανται και να συμμετέχουν στις συζητήσεις, ο διοικητής, ο υποδιοικητής και ο βασιλικός επίτροπος (όχι ταυτόχρονα), χωρίς όμως να έχουν δικαίωμα ψήφου¹⁶.

Με το τελευταίο άρθρο (62) οριζόταν ως ημερομηνία έναρξης, της εφαρμογής του διατάγματος, η 1 (13) Ιανουαρίου 1837. Οι πρώτες εκλογές για τα Ε.Σ. διενεργήθηκαν το 1838, η πρώτη σύνοδος¹⁷ όμως συγκλήθηκε μόλις το 1840. Έτσι, το έτος 1840, μπορεί να θεωρηθεί ως έτος έναρξης της επίσημης λειτουργίας των πρώτων οργάνων της Β/θμιας Τ.Α.¹⁸ Από τότε, τα Ε.Σ. συγκλήθηκαν επανειλημμένα με διατάγματα¹⁹. Μετά το 1843 όμως οι συνεδριάσεις τους περιορίστηκαν, σταθερά, στις απαραίτητες, για την τυπική διεκπεραίωση υποθέσεων. Το 1844 μάλιστα δε συνήλθαν καθόλου, εξαιτίας των πολιτικών περισπασμών εντός των οποίων βρέθηκε το κράτος τότε. Οι διακοπές αυτές συνεχίστηκαν και στα επόμενα χρόνια (1857 - 1860, 1864 - 1866, 1872, 1877-1880 και 1882-1884) μέχρι που ο θεσμός των Ε.Σ.,

15. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 151

16. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 155

17. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 158 (σημ. 38)

18. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 160

19. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 160

καταργήθηκε με το νόμο ΑΦΝΣΤ' της 28ης Ιουλίου 1887 «περί νομαρχιακών συμβουλίων». Βέβαια, τα Ε.Σ. βρίσκονταν σε λειτουργία έως το 1886, αλλά, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, για την προώθηση τυπικών υποχρεώσεων, την ικανοποίηση διοικητικών αναγκών και προπάντων για τη γνωμοδότηση μεταβολής Δήμων²⁰.

Εντούτοις, ο περιορισμός των συγκλήσεων των Ε.Σ. και της δραστηριότητάς τους στην εκπλήρωση τυπικών υποχρεώσεων δεν ήταν η μόνη αιτία που ο θεσμός δεν απέδωσε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα και που τελικά καταργήθηκε.

Υπήρχαν και άλλες²¹, όπως η προκατάληψη των οργάνων της περιφερειακής διοίκησης και της Α/θμιας αυτοδιοίκησης, η έλλειψη πόρων για την αντιμετώπιση των δαπανών (όχι μόνο της λειτουργίας των συμβουλίων αλλά και των επαρχιακών αναγκών), η μη κατανόηση της αποστολής των συμβουλίων από τους επαρχιακούς συμβούλους και οι προσπάθειες υποβιβασμού ή αντικαταστάσεως των επαρχιακών με τα προβλεπόμενα νομαρχιακά συμβούλια. Πιο συγκεκριμένα:

(α) Υποδοχή του θεσμού από τα κρατικά όργανα

Η υποψία που υπήρχε σχετικά με την απώλεια του κύρους των διοικητικών οργάνων, ο φόβος για τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων τους και η πεποίθηση ότι δε χρησιμοποιούνταν σωστά, από αιρετά και ανώριμα όργανα, οι παρεχόμενες αρμοδιότητες - εξουσίες, δε δημιουργούσαν συνθήκες ευμενούς υποδοχής τέτοιων θεσμών²². Έπειτα, οι εκπρόσωποι της κρατικής διοίκησης δεν επιθυμούσαν τη στελέχωση συλλογικού οργάνου που θα μπορούσε να εκφράζεται σε κάθε σύνοδο για την κατάσταση όλων των διοικητικών κλάδων της επαρχίας, να εντοπίζει ελλείψεις και καταχρήσεις και να προτείνει μέσα βελτίωσης, έστω και με την υποβολή παρατηρήσεων ή ευχών «ευσεβάστως υπόψιν του θρόνου»²³ (άρθρο 39). Και αυτό δεν είναι καθόλου περίεργο, επειδή πάντα επικρατούσε και επικρατεί ακόμη η μορφή του ανταγωνισμού μεταξύ της Τ.Α. και της κεντρικής εξουσίας. Διαπιστώνεται δηλαδή δυσπιστία, από μέρους της κρατικής διοίκησης, η οποία αποτέλεσε την αιτία της συρρίκνωσης της Τ.Α. και της μη ανάπτυξης πολιτικής ζωής τοπικά²⁴. Στα παραπάνω θα πρέπει να προστεθεί και η νοοτροπία αυτών που κατείχαν οποιοδήποτε κρατικό αξίωμα, η οποία ήταν αποτέλεσμα του στυγνού δεσποτισμού και της δουλείας αιώνων.

20. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 162

21. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 175

22. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 176

23. Βλ. άρθρο 39 του Δ/τος της 18(30)Δεκεμβρίου 1836

24. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 177

Οι συμπληρωματικοί, επίσης νόμοι, ΡΟΣΤ' (16/3/1851) και ΣΙΕ' (15/4/1867), που εκδόθηκαν μετά από δεκαπέντε και τριάντα έτη αντίστοιχα, δε σκόπευαν ούτε στη μεταβολή αυτής της νοοτροπίας, ούτε και στην αναζωογόνηση του θεσμού. Εκδόθηκαν για να διευκολύνουν σκοπούς της κρατικής διοίκησης και όχι για να συνειδητοποιηθεί περισσότερο η αποστολή των Ε.Σ. Μπορεί να υποστηριχθεί, ότι στην ίδια κατηγορία ανήκει και ο νόμος ΑΤΙΕ' του 1885 με τον οποίο αναβλήθηκαν, έπ' αόριστον, οι εκλογές για την ανάδειξη των επαρχιακών συμβούλων²⁵. Όλα αυτά λοιπόν μας κατευθύνουν στην εμμονή του κράτους να καταπνίξει, όχι μόνο το θεσμό των Ε.Σ., αλλά γενικότερα το θεσμό της Τ.Α.

(β) Διαθέσεις των Α/θμιων οργανισμών Τ.Α.

Αλλά και οι διαθέσεις των εκπροσώπων των Α/θμιων ΟΤΑ δεν ήταν περισσότερο ενθαρρυντικές. Και τούτο, γιατί η λειτουργία τέτοιου οργάνου, έστω και συμβουλευτικού (επαρχιακό συμβούλιο) περιορίζει σπουδαίες αρμοδιότητες και κάποτε επισκιάζει τους Α/θμιους ΟΤΑ, τα όργανα των οποίων ενδιαφέρονται περισσότερο για την εμφάνιση των επιτευγμάτων μιας ηγεσίας ως προϊόντων δικών τους προσπαθειών και μόχθων²⁶.

Έπειτα, το κράτος, τα περιφερειακά του όργανα και οι αρμοδιότητές τους εκλαμβάνονταν ως κάτι το δεδομένο, ενώ το Ε.Σ., το δευτεροβάθμιο αυτό συλλογικό όργανο, που προέρχεται από αιρετά μέλη του τόπου, δε θεωρούνταν δεδομένο ούτε και παραδεκτό. Επίσης, οι επαρχιακοί σύμβουλοι δεν απολάμβαναν μεγαλύτερη εκτίμηση από τους δημάρχους, παρά την επιθυμία του νομοθέτη να τους καταστήσει σεβαστούς²⁷.

Τα Ε.Σ. λοιπόν δεν κατάφεραν να αποσπάσουν τη συμπάθεια των εκπροσώπων της Α/θμιας Αυτοδιοίκησης, των κατεξοχήν, δηλαδή, συγγενικών οργάνων αυτοδιοίκησης.

(γ) Αβεβαιότητα σχετικά με τη διατήρηση του θεσμού

Στους παραπάνω ανασχετικούς παράγοντες πρέπει να προστεθεί και η πεποίθηση που είχε δημιουργηθεί, ότι τα Ε.Σ. ήταν προσωρινή κατάσταση, αφού αυτά ανέμεναν την κατάργησή τους ή την υπαγωγή τους στα νομαρχιακά συμβούλια.

Το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε από την υιοθέτηση των Ε.Σ. έως τη δραστηριοποίησή τους δεν αποτελούσε ασυνήθιστο φαινόμενο, αφού οι περισσότεροι θεσμοί διανύουν περίοδο διστακτικότητας έως την έναρξη του κρίσιμου σημείου αφομοίωσής τους²⁸. Στην προκειμένη περίπτωση η

25. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 178 επ.

26. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 179

27. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 181 επ.

28. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 181 επ.

έναρξη του σημείου αυτού τοποθετείται στα έτη 1840-1844 για τους υπεύθυνους εφαρμογής και 1842-1845 για τους παράγοντες των δήμων και τους κατοίκους των επαρχιών. Τα Ε.Σ. όμως, συγκλήθηκαν τότε όχι για να αναγγείλουν τα πρώτα αποτελέσματα του έργου τους, αλλά για να αποφανθούν και ακόμη, πριν καλά καλά συνειδητοποιηθεί η αποστολή τους και αναφανούν τα αποτελέσματα, άρχισαν οι συζητήσεις για επαναφορά του διοικητικού καθεστώτος του 1833 (εισαγωγή νομαρχιακού συστήματος διοίκησης) ή για αντικατάσταση των Ε.Σ. με τα νομαρχιακά.

Όλα αυτά είχαν σημαντική επίδραση στη μη αναγνώριση του προορισμού και των καθηκόντων των Ε.Σ.

Η Επιτροπή εξάλλου, που είχε συσταθεί στη Βουλή για την προπαρασκευή νομοσχεδίων «ως προς το νομαρχιακό σύστημα, τα καθήκοντα των νομαρχών και τη σύσταση νομαρχιακών συμβουλίων», υπέβαλε στο Υπουργείο Εσωτερικών, με έκθεσή της (20/7/1844), σχέδιο νόμου «περί νομαρχιακών συμβουλίων». Την υποβολή του σχεδίου αυτού διαδέχτηκε η δημοσίευση του νόμου ΚΕ' με τον οποίο προβλεπόταν η σύσταση νομαρχιακών συμβουλίων και παράλληλα η διατήρηση των επαρχιακών. Επιπλέον, οι συζητήσεις και οι εκδηλώσεις που ακολούθησαν μετά το 1843 και στη συνέχεια το Σύνταγμα του 1844, συνέβαλαν στη δημιουργία αισθήματος αβεβαιότητας σχετικά με τη σταδιοδρομία και την τύχη των Ε.Σ. Και η αβεβαιότητα δεν έχει αποδειχθεί ενθαρρυντικός παράγοντας των διοικητικών θεσμών, ακόμη και αν καταβληθούν μεταγενέστερα, προσπάθειες για την άρση των συνεπειών της²⁹.

(δ) Μη κατανόηση της αποστολής

Το ενδιαφέρον που επέδειξαν ο νομοθέτης και το Υπουργείο Εσωτερικών για την κατοχύρωση και τη διατήρηση του θεσμού δεν ήταν αρκετό για να αποδείξουν την αναγκαιότητα ύπαρξης και αναγνώρισης του Ε.Σ. ως οργάνου του νομικού προσώπου της επαρχίας. Το κρατικό ενδιαφέρον άλλωστε δεν ήταν δυνατό να εκδηλώνεται συνεχώς σε όλες τις εκφάνσεις της επαρχιακής ζωής από τη στιγμή που το αρμόδιο όργανο (Ε.Σ.) δεν αποδείκνυε την αναγκαιότητα ύπαρξης και χρησιμότητάς του³⁰.

Και τα αίτια της αδράνειας αυτής, που χαρακτήριζε τα Ε.Σ. αποδίδονται συνήθως στην αδυναμία καταβολής της αποζημίωσης στους συμβούλους που εκπλήρωναν τις υποχρεώσεις τους, στη μη επιβολή τιμωρίας στους μη προσερχόμενους στις συνεδριάσεις του Ε.Σ. και στη μη

29. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.1), σ. 181 επ.

30. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.1), σ. 181 επ.

πραγματοποίηση ευχών και αιτημάτων των Ε.Σ. από την Κυβέρνηση³¹. Εκτός όμως από αυτά «ευθύνονταν» και οι σχέσεις μεταξύ των δήμων της ίδιας επαρχίας, η οργάνωσή τους και οι υποψίες από την παρουσία ενός ενδιάμεσου Ε.Σ., οι οποίες δε διευκόλυναν καθόλου την αποσαφήνιση επιδιώξεων και αποστολής.

Αλλά η αποτυχία του θεσμού δεν πρέπει να αποδοθεί αποκλειστικά στους παραπάνω λόγους ή στην έλλειψη των μέσων που ήταν απαραίτητα για την πραγματοποίηση των σκοπών των Ε.Σ. και που για μερικούς ήταν η κύρια αιτία για την οποία ο θεσμός (των Ε.Σ.) δεν απέδωσε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα³².

Απαιτούνταν και περισσότερη πίστη, τόσο από το νομοθέτη, όσο και από τα εκτελεστικά κρατικά όργανα. Και όχι μόνο πίστη, αλλά και διαρκής στοργή και διάθεση προσαρμογής και ειλικρινούς συνεργασίας και προπάντων κατανόηση της αποστολής του θεσμού. Αυτά όμως προϋπέθεταν χρόνο και βεβαιότητα διατήρησης του θεσμού, τα οποία δεν υπήρξαν, αφού σύντομα (1845) προβλέφθηκαν τα νομαρχιακά συμβούλια περιορίζοντας έτσι, τις όποιες ελπίδες διατήρησης και ενίσχυσης του θεσμού.

Κάτω λοιπόν από αυτές τις συνθήκες δεν ήταν δυνατό να περιμένει κανείς τη δημιουργία ισχυρού επαρχιακού σώματος για την αξιοποίηση της νομικής προσωπικότητας της επαρχίας και τη δημιουργία αυτοδιοικούμενης περιφέρειας ευρύτερης από την περιφέρεια των δήμων. Έτσι, ενώ τα Ε.Σ. συνέχιζαν να λειτουργούν, προτεινόταν η επανεισαγωγή του θεσμού των Ν.Σ. και παράλληλα η διατήρηση των υφιστάμενων επαρχιακών με το Ν. ΚΕ' του 1845 «περί διοικητικής διαιρέσεως του κράτους». Η διατήρηση των Ε.Σ. δεν οφειλόταν μόνο στις δαπάνες που θα προκαλούσε η λειτουργία των νομαρχιακών ή στους δισταγμούς της εκτελεστικής εξουσίας και τις επιφυλάξεις των τοπικών παραγόντων, μετά την πρόβλεψη. Υπήρχαν ακόμη και υποψίες, ότι τα Ν.Σ. θα δημιουργούσαν δυσχέρειες και καταστάσεις περισσότερο έντονες από αυτές των αναιμικών επαρχιακών, τόσο σε βάρος της διοίκησης όσο και των δημάρχων. Βέβαια η διατήρησή τους θα ήταν προσωρινή, αφού σύντομα θα κρινόταν οριστικά η τύχη τους με τον αναμενόμενο νόμο για τα Ν.Σ.

Πραγματικά, ο θνησιγενής θεσμός των Ε.Σ. καταργήθηκε ρητά το 1887 με το νόμο ΑΦΝΣ' «περί νομαρχιακών συμβουλίων». Καθιερώθηκε και πάλι με το νόμο ΑΠΝΣΤ' του 1891 «περί επαρχιακών συμβουλίων», για να καταργηθεί οριστικά πλέον το 1900 με το νόμο ΒΨΜΗ' «περί

31. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 181 επ.

32. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 165 επ.

συμπληρώσεως του νόμου ΒΧΕ' , περί νομών και της διοικήσεως αυτών».

II. Ο Νόμος ΑΠΝΣΤ' της 4^{ης} Απριλίου 1891 και τα ανασυνιστώμενα Επαρχιακά Συμβούλια του

Το 1891 με το νόμο ΑΠΝΣΤ' «περί επαρχιακών συμβουλίων» (φ.97/4 Απριλίου 1891) εκπληρώθηκε η επιθυμία επαναφοράς του εφαρμοσμένου επί 50ετία και αδιαμαρτύρητα καταργημένου (το 1887) θεσμού του Ε.Σ., μετά την προηγούμενη κατάργηση των Ν.Σ. του 1887. Υποστηριζόταν πως η επιστροφή αυτή στο καθεστώς του 1836, δεν έγινε μόνο με σκοπό την κάλυψη του κενού που είχε δημιουργηθεί από την ανατροπή του Τρικούπη, αλλά και επειδή ο νομοθέτης (Δεληγιάννης) αναγνώριζε τη χρησιμότητα των Ε.Σ και πριν ακόμη από τη δημοσίευση του σχετικού νόμου³³. Οι ισχυρισμοί όμως αυτοί ήταν αβάσιμοι, επειδή ο νόμος, ούτε το κενό, που είχε δημιουργηθεί μετά την κατάργηση των Ν.Σ., ψηφίστηκε για να καλύψει, αφού θα ίσχυε μετά από 3 μήνες (10 Ιουλίου), ούτε και τα Ε.Σ. προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν ως όργανα του νομικού προσώπου της αυτοδιοικούμενης επαρχίας. Ο ίδιος ο πρωθυπουργός μάλιστα, δήλωνε πως τα ανασυνιστώμενα Ε.Σ. θα χρησιμοποιούνταν «εις επικουρίαν της ενεργού διοικήσεως»³⁴.

Όσον αφορά στη συγκρότηση των Ε.Σ. του Ν. ΑΠΝΣΤ' (4 Απριλίου 1891), αυτά αποτελούνταν, όπως και τα προηγούμενα του 1836, από τους επαρχιακούς συμβούλους, που εκλέγονταν από κάθε δήμο της επαρχίας, ανάλογα με την τάξη (α', β', γ') στην οποία ανήκε ο καθένας απ' αυτούς. Ως εκλογική περιφέρεια λοιπόν οριζόταν ο δήμος (άρθρο 2). Ο αριθμός των επαρχιακών συμβούλων, που δεν μπορούσε να ήταν μικρότερος από δώδεκα (12), προσδιοριζόταν από το σύνολο των δήμων που αποτελούσαν την κάθε επαρχία. Αν η επαρχία συγκροτούνταν από ένα μόνο δήμο, τότε και οι 12 σύμβουλοι εκλέγονταν από τον ίδιο.

Η εκλογή των επαρχιακών συμβούλων, που διενεργούνταν σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου ΧΜΗ' «περί εκλογής βουλευτών» (17 Σεπτεμβρίου 1877), γινόταν συγχρόνως σε όλους τους δήμους του κράτους σε ημερομηνία που προσδιοριζόταν με Β.Δ. Για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος δεν προβλέπονταν οικονομικές προϋποθέσεις, όπως ύπαρξη περιουσίας και καταβολή ορισμένου ποσού ως άμεσο φόρο στην επαρχία. Τα άρθρα 1-4 αποτελούσαν, δηλαδή, επανάληψη των αντίστοιχων 1-3 του

33. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 299

34. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ.1), σ. 300

πρώτου διατάγματος, όπως αυτά συμπληρώθηκαν αργότερα³⁵.

Επαρχιακοί σύμβουλοι όμως, δεν μπορούσαν να εκλεγούν: α) οι δημόσιοι υπάλληλοι, β) οι δήμαρχοι, οι δημαρχιακοί πάρεδροι και οι δημοτικοί αστυνόμοι και εισπράκτορες, εκτός και αν παραιτούνταν ή απολύονταν σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου «περί εκλογής βουλευτών», γ) οι δάσκαλοι της μέσης και κατώτερης εκπαίδευσης και δ) οι αξιωματικοί του στρατού, της ξηράς και της θάλασσας. Τα κωλύματα αυτά δε διέφεραν σημαντικά από τα αντίστοιχα του αρχικού διατάγματος (του 1836), όπως εκείνα είχαν συμπληρωθεί και τροποποιηθεί με το νόμο ΣΙΕ' του 1887, ενώ στα ασυμβίβαστα προς το αξίωμα του επαρχιακού συμβούλου προστέθηκαν και αυτά του κοινοτικού και εκκλησιαστικού συμβούλου³⁶.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 του Ν. ΑΠΝΣΤ' «περί Ε.Σ.» η υπηρεσία του επαρχιακού συμβούλου δεν ήταν υποχρεωτική, σε αντίθεση με το υποχρεωτικό της θητείας που προβλεπόταν στα αντίστοιχα άρθρα του διατάγματος του 1836 και του νόμου ΑΦΝΣΤ' (11 και 8). Η διάταξη αυτή ήταν νέα και επαναλήφθηκε στα Ν.Σ. του 1923. Η διάρκεια της υπηρεσίας των επαρχιακών συμβούλων ήταν τέσσερα (4) χρόνια, δύο χρόνια δηλαδή λιγότερη από αυτήν των επαρχιακών συμβούλων του 1836, η οποία είχε οριστεί σε έξι (6) χρόνια, με ανανέωση των μισών συμβούλων κάθε τρία χρόνια. Για την πλήρωση κενής θέσης επαρχιακού συμβούλου προβλεπόταν η διενέργεια εκλογής, μέσα σ' ένα μήνα από την επίσημη γνωστοποίηση της χηρείας της θέσης (άρθρο 9), ύστερα από διαταγή του αρμόδιου έπαρχου ή νομάρχη³⁷. Η διάταξη αυτή, για την οποία είχαν γίνει πολλές συζητήσεις, διέφερε από την αντίστοιχη (άρθρο 18) του διατάγματος του 1836, όπου σε περίπτωση θανάτου ή παύσης κάποιου μέλους του Ε.Σ., τα χρέη της υπηρεσίας του αναλάμβανε ο αναπληρωτής του.

Στα μέλη του Ε.Σ. καταβάλλονταν αποζημιώσεις³⁸ που διακρίνονταν, στα οδοιπορικά έξοδα και στα επιδόματα. Την αποζημίωση των οδοιπορικών εξόδων δικαιούνταν μόνο οι σύμβουλοι που κατοικούσαν εκτός της έδρας του συμβουλίου, εκτός δηλαδή της επαρχίας. Το επίδομα όμως, που αποδιδόταν σε κάθε συνεδρίαση του Ε.Σ., δικαιούνταν όλοι οι σύμβουλοι, εφόσον παρευρίσκονταν στις συνεδριάσεις. Τα έξοδα αυτά των Ε.Σ. βάρυναν μόνο τους δήμους, στους προϋπολογισμούς των οποίων περιλαμβάνονταν οι αναγκαίες πιστώσεις.

35. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 136-137 και 302-303

36. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 304 επ.

37. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 304 επ.

38. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 304 επ.

Η τακτική προσέλευση των συμβούλων στις συνεδριάσεις του Ε.Σ. αποτελούσε κύρια υποχρέωσή τους, όπως και η αναφορά τους προς τον έπαρχο ή το νομάρχη στην περίπτωση μη προσέλευσής τους σε μία από τις συνεδριάσεις, προκειμένου να δικαιολογηθεί η απουσία τους. Για την περίπτωση αυτή, στα Ε.Σ. του 1836, προβλεπόταν η επιβολή προστίμου 10-20 δραχμών, ενώ για να αποβληθεί κάποιος μέλος απ' το Ε.Σ. έπρεπε να απουσιάσει από όλες τις συνεδριάσεις δύο συνεχόμενων συνόδων και όχι μιας μόνο συνόδου, όπως ίσχυε στα συμβούλια του 1891. Και για τις δύο αυτές περιστάσεις, αρμόδιο όργανο για να αποφασίζει, ήταν το Ε.Σ., σε αντίθεση με τις αντίστοιχες διατάξεις των συμβουλίων του 1891 όπου αρμόδιος για να κρίνει το «δεδικαιολογημένο»³⁹ ή όχι της απουσίας των συμβούλων ήταν ο νομάρχης ή ο έπαρχος.

Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. ΑΠΝΣΤ' τα Ε.Σ. συνέρχονταν μία φορά το έτος, κατά τη 15η Μαρτίου και η συνοδό τους διαρκούσε 15 ημέρες. Όσον αφορά στη λειτουργία τους, οι συναφείς διατάξεις δε διέφεραν σημαντικά από τις αντίστοιχες προηγούμενων συμβουλίων. Έτσι, διατηρήθηκε η ενισχυμένη ψήφος του προέδρου σε περίπτωση ισοψηφίας (άρθ. 17), ενώ η απόλυτη πλειοψηφία που απαιτούνταν για τη λήψη αποφάσεων στα Ε.Σ. του 1836 αντικαταστάθηκε με τη σχετική πλειοψηφία (άρθ. 18). Επιπλέον, σύμφωνα με το νομοσχέδιο που είχε κατατεθεί, η προεδρία του συμβουλίου ανήκε, αυτοδικαίως (άρθ. 15), στον έπαρχο ή στο νομάρχη, αλλά, κατόπιν προτάσεων, το σχετικό άρθρο διατυπώθηκε έτσι, ώστε αυτοί να παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις μόνο ως επίτροποι του κράτους⁴⁰.

Οι αρμοδιότητες των Ε.Σ. του 1891 διακρίνονταν σε αποφασιστικές και σε γνωμοδοτικές. Οι αποφασιστικές, που ήταν μόνο δύο, αφορούσαν στον προσδιορισμό του αριθμού των δημοτικών σχολείων, που ήταν δυνατό να υπάρχουν σε κάθε δήμο και του τόπου στον οποίο κάθε σχολείο έπρεπε να συσταθεί, όπως και στον καθορισμό των δημοτικών ή επαρχιακών οδών που έπρεπε να μελετηθούν, να χαραχθούν και να κατασκευασθούν μέσα στο έτος, καθώς και στην κατεύθυνσή τους⁴¹. Το Ε.Σ., προκειμένου να μπορέσει να ασκήσει την πρώτη από τις δύο παραπάνω αποφασιστικές του αρμοδιότητες, μπορούσε να προτείνει⁴², σύμφωνα με το άρθρο 21, είτε την αύξηση των

39. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 304 επ.

40. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 304 επ.

41. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 11), σ. 110

42. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 309 επ.

πιστώσεων, που περιλαμβάνονταν στο δημοτικό προϋπολογισμό, υπέρ των δημοτικών σχολείων, εάν φυσικά επαρκούσαν τα έσοδα του οικείου δήμου είτε τη χορήγηση ενίσχυσης από τα δημόσια ταμεία για τη συμπλήρωση του αναγκαίου, για τη σύσταση και τη συντήρηση των δημοτικών σχολείων, ποσού είτε, τέλος, τον περιορισμό του αριθμού των σχολείων, στην περίπτωση που τίποτα απ' τα προηγούμενα δεν μπορούσε να συμβεί.

Η οικονομική κατάσταση όμως, στην οποία βρίσκονταν οι δήμοι και οι κοινότητες, καθώς και η αδυναμία περιορισμού του αριθμού των δημοτικών σχολείων οδηγούσαν στο περιθώριο τις παραπάνω προτάσεις, εκτός βέβαια από αυτή της επιχορήγησης, η οποία συνιστούσε το μόνο τρόπο συμπλήρωσης του αναγκαίου ποσού. Αλλά και αυτή «ουδέποτε» μπορούσε «να υπερβεί το τρίτον των εν τω προϋπολογισμού των δήμων περιλαμβανομένων»⁴³ αντίστοιχων πιστώσεων. Έπειτα προϋπέθετε την εξάντληση των περιθωρίων εξεύρεσης εσόδων απ' τον προϋπολογισμό των οικείων δήμων καθιστώντας έτσι ανενεργό την αποφασιστική αυτή αρμοδιότητα των συμβουλίων.

Παράλληλα με τις αρμοδιότητες των Ε.Σ., προβλεπόταν και διαδικασία⁴⁴ με σκοπό την άσκηση αυτών των αρμοδιοτήτων. Σύμφωνα μ' αυτή, ο νομάρχης ή ο έπαρχος όφειλαν να διαβιβάσουν τις προτάσεις⁴⁵ του Ε.Σ. μέσα σε προθεσμία τριών και πέντε ημερών αντίστοιχα, στα Υπουργεία Εσωτερικών και Παιδείας, προκειμένου αυτά να εκδώσουν αντίστοιχες διαταγές για την εκτέλεση των προτάσεων αυτών, δίχως αναβολή. Σε περίπτωση που εκφραζόταν αντίρρηση από τα μέλη του Ε.Σ. τα Υπουργεία μπορούσαν να προχωρήσουν στη μεταρρύθμιση των προτάσεων του.

Μπορεί βέβαια η αύξηση της πίστωσης στο δημοτικό προϋπολογισμό να προϋπέθετε καταρχήν την ανυπαρξία αντίρρησης μεταξύ των Ε.Σ. και η χρηματοδότηση της κατασκευής οδών την ύπαρξη κεφαλαίων, η παραπάνω διαδικασία ωστόσο και οι παραπάνω προθεσμίες που είχαν οριστεί, για τη διαβίβαση των προτάσεων των συμβουλίων στα αρμόδια Υπουργεία, συνιστούσαν θεαματική και σπουδαία καινοτομία, καθώς επίσης και προσπάθεια αναγνώρισης του Ε.Σ. ως οργάνου των επαρχιών. Και θα ήταν ακόμα καλύτερα εάν πρόθεση δεν ήταν μόνο η πλήρωση ενός κενού ή η ανάθεση δυσάρεστων καθηκόντων⁴⁶, όπως αυτού της α' περίπτωσης⁴⁷ του

43. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 309 επ.

44. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 309 επ.

45. Βλ. Σημ 42.

46. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 311

47. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 308

άρθρου 19, που απαιτούσε σαφώς την ύπαρξη ίδιου προϋπολογισμού στα Ε.Σ. του 1891.

Οι γνωμοδοτικές αρμοδιότητες των Ε.Σ. του Ν.ΑΠΝΣΤ' δεν απομακρύνονταν από τις αντίστοιχες των Ε.Σ. του 1836, τουλάχιστον όσον αφορά στην ουσία τους. Από άποψη όμως αριθμού και έκτασης, σίγουρα υπολείπονταν αυτών. Πιο συγκεκριμένα, τα Ε.Σ. είχαν το δικαίωμα να εκφέρουν τη γνώμη τους⁴⁸, όπως και προηγουμένως, σχετικά με την κατάσταση των διάφορων κλάδων της διοίκησης της επαρχίας και τα σφάλματα ή τις ελλείψεις της, σχετικά με την οικονομική κατάσταση των δήμων της και προπαντός σχετικά με το είδος των εσόδων τους, τη διάθεση και τη διαχείρισή τους.

Επίσης, όφειλαν να γνωμοδοτούν για το ζήτημα της μεταβολής των δήμων, καθώς και για δημόσιες υποθέσεις, οι οποίες ορίζονταν, όπως και στα Ε.Σ. του 1836, με Β.Δ.

Σε περίπτωση που θα διαπιστωνόταν υπέρβαση των ορίων κάποιας από τις παραπάνω αρμοδιότητες, από Ε.Σ., τότε ήταν δυνατό αυτό να διαλυθεί με Β.Δ. Κατά τον ίδιο τρόπο μπορούσε να διαταχθεί η διάλυση Ε.Σ. εάν τα μέλη του δεν προσέρχονταν σε όλες τις συνεδριάσεις ακόμα και μιας μόνο συνόδου. Αν και οι διατάξεις αυτές ήταν αυστηρότερες, δε διέφεραν σημαντικά από τις αντίστοιχες των Ε.Σ. του 1836, εφόσον εξαιρεθούν οι συνέπειες (απαγόρευση επανεκλογής των συμβούλων για τα επόμενα 6 χρόνια) της διάλυσης στα συμβούλια του 1836.

Προκειμένου όμως να λειτουργήσουν τα Ε.Σ. του 1891, ήταν απαραίτητη η ύπαρξη επαρχιών, οι οποίες όμως είχαν καταργηθεί με το Ν.ΑΦΞΑ' του 1887 και έπρεπε να ανασυσταθούν⁴⁹, για να μη επαναληφθεί το φαινόμενο των προηγούμενων συμβουλίων⁵⁰. Για το σκοπό, λοιπόν, αυτό είχε οριστεί ότι η ισχύς του νόμου, θα άρχιζε από τις 10 Ιουλίου 1891, ένα τρίμηνο δηλαδή μετά από τη δημοσίευσή του (4 Απριλίου 1891). Πράγματι, μετά από παρέλευση ενός μήνα (2/5/1891) δημοσιεύθηκε ο Ν.ΑΠΟΓ', με τον οποίο επαναφέρθηκε σε ισχύ ο Ν.ΚΕ' του 1845 και ανασυστάθηκαν οι επαρχίες, νωρίτερα μάλιστα από την ημερομηνία που είχε οριστεί η έναρξη της ισχύος του νόμου για τα Ε.Σ.

Έτσι, μετά την ανασύσταση των επαρχιών και την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, δημοσιεύθηκαν και τα Β.Δ. «περί εκλογής των Ε.Σ.» (26/8/1891) και «περί εισπράξεως του αντιτίμου των εκλογικών ειδών κατά τις προσεχείς εκλογές των Ε.Σ.» (31/8-3/9 1891), με τα οποία ορίστηκε η

48. Βλ. αναλυτικότερα: άρθρο 25 νόμου ΑΠΝΣΤ' της 4^{ης} Απριλίου 1891

49. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.1), σ. 314 επ.

50. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.1), σ. 136 επ.

ημέρα ψηφοφορίας (η 3η Νοεμβρίου του 1891), που θα γινόταν συγχρόνως σε όλες τις επαρχίες του κράτους και ολοκληρώθηκε η προεκλογική διαδικασία. Πριν όμως από τη διενέργεια των εκλογών, αλλά και μετά, δημοσιεύθηκαν διατάγματα, που προέβλεπαν τη μετάθεση των εδρών κάποιων δήμων⁵¹, στηριζόμενα σε διατάξεις τόσο του καταργημένου νόμου ΑΦΝΣΤ' «περί Ν.Σ.» όσο και του νόμου ΑΠΝΣΤ' «περί Ε.Σ.». Το γεγονός αυτό και βασικά η έκφραση γνώμης σχετικά με το θέμα της μετάθεσης εδρών, από τα ήδη καταργημένα Ν.Σ. προκάλεσε αμφιβολίες, τόσο σχετικά με το κύρος του θεσμού που αναβίωσε, όσο και με την εκτίμηση που είχαν γι' αυτόν οι εισηγητές του.

Τέτοιο φαινόμενο πάντως δεν είχε διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια της 50ετούς εφαρμογής του διατάγματος του 1836, οπότε εύκολα μπορεί να συμπεράνει κανείς πως, από την αρχή μάλιστα της ανασυγκρότησης των Ε.Σ., επιδιώχθηκε η κατανόηση από όλους, ότι τα Ε.Σ. αναβίωσαν με σκοπό την «επικουρία της ενεργού διοίκησης» χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη τους, ούτε και ως απλή τυπική διαδικασία⁵².

Ωστόσο, παρά τα γεγονότα αυτά, οι εκλογές για τη σύσταση των Ε.Σ. διενεργήθηκαν και τα συμβούλια συγκροτήθηκαν και λειτούργησαν. Η λειτουργία και η απόδοσή τους όμως είχαν κριθεί από πριν. Η δραστηριότητά τους, που ήταν ανύπαρκτη έως το 1892, περιοριζόταν σε θέματα για τα οποία συνέρχονταν, μετά από πρόσκληση της Διοίκησης, κυρίως, σε έκτακτες συνόδους. Ήταν φανερό, ότι τα Ε.Σ. δε θα έπαιζαν πάλι κάποιο ουσιαστικό ρόλο. Όταν μάλιστα το 1892 καταργήθηκαν πάλι τα επαρχεία και η διοίκηση των επαρχιών αναλήφθηκε άμεσα από τους Νομάρχες, τα Ε.Σ. περιέπεσαν ουσιαστικά σε ανυπαρξία, επειδή η άσκηση των ελάχιστων αρμοδιοτήτων τους προϋπέθετε ενέργεια του έπαρχου, που όμως δεν υπήρχε⁵³.

Τα Ε.Σ. δεν ακολούθησαν την κατάργηση των επαρχείων, αν και η τύχη τους είχε κριθεί πριν ακόμα από την απαλλαγή του Δεληγιάννη από τα καθήκοντα του πρωθυπουργού (Φεβρουάριος 1892). Χωρίς λοιπόν να αναμένουν ευτυχέστερες μέρες, μετά κιόλας από την αποστέρηση του «προστάτη» τους Ι. Δεληγιάννη, τα Ε.Σ. συνέχισαν να λειτουργούν και μετά το Ν.ΒΧΔ' και το σχετικό Ν.ΒΧΕ'⁵⁴, ώσπου καταργήθηκαν τελικά, το 1900, με το Ν.ΒΨΜΗ'.

51. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 316 επ.

52. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 316 επ.

53. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 11), σ. 111

54. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 320 επ.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του σχετικού νομοσχεδίου (ν. ΒΨΜΗ') τέσσερις ήταν οι κυριότεροι λόγοι⁵⁵ που τα Ε.Σ. καταργήθηκαν ως θεσμός εντελώς άχρηστος. Δηλαδή: η ανυπαρξία του νομικού προσώπου της επαρχίας, η αδυναμία εξεύρεσης πόρων, το ανωφελές του θεσμού και η αναγνώριση του νομού ως νομικού προσώπου.

Εξάλλου, αυτή τη φορά, τα Ε.Σ. ανασυστάθηκαν χωρίς αξίωση του νομοθέτη να καταστούν συλλογικά όργανα για την εκπροσώπηση της επαρχίας, επειδή αυτή, σύμφωνα με το νόμο ΑΠΝΣΤ', δεν αποτελούσε νομικό πρόσωπο, δηλαδή αυτοδιοικούμενο οργανισμό, αλλά διοικητική μόνο περιφέρεια. Και μάλιστα, σύμφωνα με δήλωση του πρωθυπουργού Δεληγιάννη στη Βουλή, τα εν λόγω συμβούλια, χωρίς ουσιαστικές αποφασιστικές αρμοδιότητες, χωρίς πόρους και δυνατότητα ανάπτυξης πρωτοβουλίας, συστάθηκαν «εις επικουρίαν της ενεργούς διοικήσεως»⁵⁷, της κρατικής, δηλαδή, διοίκησης. Προορισμός, επομένως, αυτών ήταν να αποτελέσουν συμβουλευτικά όργανα της κρατικής διοίκησης και ειδικότερα του επάρχου, αν και οι διατάξεις του νόμου δεν εξασφάλιζαν ούτε και για το σκοπό αυτό τις απαραίτητες προϋποθέσεις⁵⁸.

Ήταν λοιπόν προφανές, ότι ο θεσμός που επαναφέρθηκε δεν επρόκειτο να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στη διοικητική ζωή της χώρας. Η κυβέρνηση άλλωστε, γνωρίζοντας τις αδυναμίες του θεσμού, ομολογούσε ότι λόγω της οικονομικής κατάστασης της χώρας, δεν επιτρεπόταν η επιβολή επαρχιακών φόρων που ήταν απαραίτητοι για τη δημιουργία πόρων για λογαριασμό των Ε.Σ., οπότε τα Ε.Σ. δεν θα είχαν τα μέσα για την εκτέλεση των διοικητικών τους σκοπών.

Από την άλλη μεριά, τα Ν.Σ. του 1887, είχαν δημιουργήσει, παρά το ολιγόχρονο διάστημα της έντονης όμως παρουσίας τους, ελπίδες και προσδοκίες στο χώρο της νομαρχιακής ζωής. Η δραστηριότητά τους και η ποιοτική τους στάθμη μαζί με την επίδραση που άσκησε στους έκπληκτους κατοίκους της περιφέρειας ο θεσμός της έφεσης κατά των αποφάσεων του νομάρχη, συνιστούσαν γεγονός, η απάλειψη του οποίου δεν μπορούσε να επιτευχθεί απότομα, έστω και κατά τα πρώτα στάδια της ξαφνικής κυβερνητικής αλλαγής⁵⁹.

55. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 320 επ.

56. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 111.

57. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 300.

58. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 11), σ. 111.

59. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ.1), σ. 322 επ.

Έπειτα τα Ν.Σ. αποδείχθηκαν αποφασιστικός παράγοντας για την καλλιέργεια συνθηκών νομαρχιακής ζωής και συμπεριφοράς. Επομένως, ήταν αδιανόητη η κατάργηση ενός τέτοιου εφαρμόσιμου και εξοικειωμένου πρόσφατου θεσμού. Έτσι, τα Ε.Σ. του 1891 αμαυρωμένα από τα πρώτα Ε.Σ. του 1836 και κρυμμένα μεταξύ των νομαρχιακών του 1887 και των πληρέστερών τους, του 1899, χαρακτηρίστηκαν⁶⁰ μόνο ως ατυχής απόπειρα και απαλλάχτηκαν από καταδίκη.

Συγκρινόμενος ο θεσμός του 1891 προς το μητρικό του 1836 ήταν περισσότερο φτωχός και αστήρικτος ως σύνολο. Επίσης, οι προθέσεις και οι επιμέρους διατάξεις του υπολείπονταν εκείνων των «βαυαρικών» συμβουλίων. Η επαρχία λοιπόν θα παραμείνει μέγεθος περιφέρειας και κατάσταση, στο εσωτερικό της οποίας θα αποκλείεται η ανάπτυξη νέων αξιόλογων δυνάμεων του τόπου της, αφού η κατάργηση των Ε.Σ. του 1891 θα είναι το τέλος της εφαρμογής του θεσμού και η αρχή νέας τακτικής, η οποία θα στηριχθεί στην υπόθεση, ότι ο θεσμός στα σχέδια και στους ανεφάρμοστους νόμους ευδοκίμει⁶¹.

III. Τα νέα Επαρχία και Επαρχιακά Συμβούλια του νόμου 1416 του 1984

Την τακτική που ακολουθήθηκε μετά την κατάργηση των Ε.Σ. του 1891, ανέτρεψε, προς όφελος το θεσμού, έναν αιώνα σχεδόν μετά (!), ο νόμος 1416/1984 με τίτλο «τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων της δημοτικής και κοινοτικής νομοθεσίας, για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης», ο οποίος πρόσφερε νέες προοπτικές στον τρόπο διοίκησης για ορισμένα τμήματα της επικράτειας που βρίσκονται σε νομούς νησιωτικών περιοχών και στο νομό Έβρου.

Ο νόμος αυτός προέβλεπε τη δυνατότητα σύστασης, στις περιοχές αυτές, νέων επαρχιών, τη σύσταση Ε.Σ. στα νέα επαρχία, όπου θα συστήνονταν με σύνθεση ανάλογη με εκείνη που είχαν τα Ν.Σ., καθώς και σ' αυτά που ήδη λειτουργούσαν. Επίσης προέβλεπε και τη μετατροπή της ιδιότητας του έπαρχου από τακτικό υπάλληλο του Υπουργείου Εσωτερικών σε μετακλητό.

Έτσι, το επαρχείο μετατρέποταν, από απλή υπηρεσιακή μονάδα που ήταν, σε μονάδα με πολιτική έκφραση με έντονο το στοιχείο της λαϊκής

60. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.1), σ. 322 επ.

61. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.1), σ. 322 επ.

συμμετοχής στον προγραμματισμό και στη διοίκηση των υποθέσεων της επαρχίας⁶².

Εκτός από αυτά, ο νόμος προέβλεπε και τη δυνατότητα μεταβίβασης αρμοδιοτήτων φορέων του δημόσιου τομέα στην Τ.Α. ή την άσκηση αρμοδιοτήτων των φορέων αυτών από την Τ.Α. κατά παραχώρηση ύστερα από σύμβαση.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές στόχευαν⁶³ στην ταχύτερη και πιο αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων των παραπάνω περιοχών της χώρας και των αναγκών των κατοίκων τους, καθώς και στη διεύρυνση της λαϊκής συμμετοχής στο επίπεδο της επαρχίας που θα προετοίμαζε την αυριανή λειτουργία της δεύτερης βαθμίδας αυτοδιοίκησης.

Πιο αναλυτικά, οι μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε ο Ν.1416/1984, είχαν ως εξής:

(α) Σύσταση επαρχιών. Ο νόμος δε συνιστούσε ο ίδιος τα νέα επαρχεία, αλλά ανέθετε τη σύστασή τους στην εκτελεστική εξουσία. Έτσι, το πού, πότε και πόσα επαρχεία θα συστήνονταν, θα καθοριζόταν με Π.Δ. με πρόταση των υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών, Οικονομικών και Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος, αλλά με τον περιορισμό ότι θα συστήνονταν σε νομούς νησιωτικών περιοχών ή στο νομό Έβρου. Με τα διατάγματα αυτά, θα καθοριζόταν επίσης, η ονομασία, η έδρα και η χωρική αρμοδιότητα κάθε επαρχείου και θα συνίστανται οι θέσεις του προσωπικού των υπηρεσιών του.

(β) Έπαρχος. Σε κάθε επαρχείο συστηνόταν θέση μετακλητού επάρχου με βαθμό β' των ειδικών θέσεων. Ο έπαρχος διοριζόταν και απολυόταν από τη θέση του με απόφαση των υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εσωτερικών και ήταν προϊστάμενος όλων των πολιτικών, αστυνομικών και λιμενικών υπηρεσιών του επαρχείου, εκτός των δικαστικών. Ο έπαρχος, εκτός από τις αρμοδιότητες του άρθρου 3 παρ. 1 του ν.108/1975, ασκούσε και όσες άλλες του μεταβίβαζε ο αρμόδιος Νομάρχης. Για θέματα που αναφέρονταν στην υπηρεσιακή του κατάσταση υπαγόταν στο ΥΠ.ΕΣ. Όταν αυτός απουσίαζε τον αναπλήρωνε ο ιεραρχικά ανώτερος υπάλληλος του επαρχείου, κλάδου ΑΤ1 αρμοδιότητας του ΥΠ.ΕΣ. ή υπάλληλος του ίδιου κλάδου της διεύθυνσης εσωτερικών της νομαρχίας, που οριζόταν με απόφαση του Νομάρχη. Επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 3 του

62. Βλ. Ευθ. Βελώνια, «Νομαρχιακή Διοίκηση», Σημειώσεις για το μάθημα «Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση», επιμέλεια Μ. Θελερίτη, Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1995, σ. 53

63. Βλ. Ευθ. Βελώνια, όπ.π. (σημ. 62), σ. 57

N.1416/1984, ο έπαρχος μπορούσε να συμμετέχει στο Ν.Σ., μετά από πρόσκληση του νομάρχη και να παίρνει μέρος στις εργασίες του χωρίς ψήφο.

(γ) **Επαρχιακό Συμβούλιο.** Σε κάθε επαρχείο συστηνόταν Ε.Σ. που συγκροτούνταν με απόφαση του νομάρχη και αποτελούνταν⁶⁴, σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου από τον έπαρχο ως πρόεδρο, το δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας της έδρας του επαρχείου, τους εκάστοτε αιρετούς νομαρχιακούς συμβούλους της επαρχίας, που προβλέπονταν από το άρθρο 11 του ν.3200/1955, δύο έως τέσσερις εκπροσώπους των ΟΤΑ του επαρχείου και εκλεγμένους εκπροσώπους των επαγγελματικών κ.ο.κ. σωματείων.

Ο Νομάρχης, αν παρίσταται, μπορούσε να προεδρεύει στις συνεδριάσεις του Ε.Σ. χωρίς ψήφο.

Το Ε.Σ. γνωμοδοτούσε για όλα τα θέματα αρμοδιότητας του Ν.Σ. που αφορούσαν στην επαρχία και ασκούσε τις αποφασιστικές αρμοδιότητες που του μεταβίβαζε το Ν.Σ. σύμφωνα με σχετική δυνατότητα που προβλεπόταν από το άρθρο 6 του νόμου. Η έκταση και το είδος αυτών των αρμοδιοτήτων καθορίζονταν με βάση τις ειδικές τοπικές συνθήκες και την οργάνωση του επαρχείου.

Βέβαια, προκλήθηκαν και φόβοι για ενδεχόμενες συγκρούσεις ανάμεσα στα δύο συμβούλια, το Νομαρχιακό και το Επαρχιακό, ακόμα και από το Γ. Γεννηματά (υπουργό Εσωτερικών), οι οποίες όμως διαψεύστηκαν εν πολλοίς στη συνέχεια. Άλλωστε, η αντιπαράθεση διαφορετικών πολιτικών προτάσεων (η αντιπολίτευση επέκρινε ιδιαίτερα την έλλειψη χωριστού επαρχιακού προϋπολογισμού) δεν αποτελεί αδυναμία, αλλά πηγή ζωής και συνεχούς ανανέωσης για τη Δημοκρατία⁶⁵.

Πάντως, η δημιουργία επαρχείων και Ε.Σ., θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να αξιολογηθεί θετικά, αφού ήταν επιτέλους ένα πρώτο βήμα προς την κατεύθυνση της διαφοροποιημένης οργάνωσης σε περιοχές με ιδιαίτερες συνθήκες, που τόσο έχουν υποφέρει από την ισοπεδωτική εφαρμογή οργανωτικών σχημάτων⁶⁶ (λ.χ. νομαρχία) που είχαν «κατασκευασθεί» σε άλλες εποχές και για άλλες - μη νησιωτικές - χώρες.

Συνεχίζοντας με την παρουσίαση των μεταρρυθμίσεων του Ν.1416/1984 γίνεται αναφορά στη θητεία των εκλεγμένων μελών του Ε.Σ.

64. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σ. 316 επ.

65. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σ. 316 επ.

66. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1994, σ. 316 επ.

που εκτός από το δήμαρχο ή τον πρόεδρο της κοινότητας της έδρας της επαρχίας, ήταν διετής.

Το Ε.Σ. συγκαλούνταν από τον πρόεδρο και συνεδρίαζε, κατά το άρθρο 7, τουλάχιστον μια φορά το μήνα. Η σύγκλησή του ήταν υποχρεωτική, καθώς και μετά από έγγραφη αίτηση τουλάχιστον του 1/3 των μελών του. Ο έπαρχος και ο δήμαρχος ή ο πρόεδρος της κοινότητας της έδρας της επαρχίας αναπληρώνονταν στο Ε.Σ. από το νόμιμο αναπληρωτή τους. Επιπλέον, στις εργασίες του έπαιρναν μέρος και οι προϊστάμενοι των υπηρεσιών της επαρχίας, της νομαρχίας και των υπηρεσιών περιφερειακής ανάπτυξης για θέματα της αρμοδιότητάς τους ως εισηγητές, χωρίς δικαίωμα ψήφου, μετά από πρόσκληση του προέδρου του Ε.Σ. Κατά τον ίδιο τρόπο μπορούσαν να παραστούν και εκπρόσωποι των ΟΤΑ της επαρχίας, άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ. ή κοινωφελών οργανισμών ή επιχειρήσεων ή υπάλληλοι των ΟΤΑ της επαρχίας, εφόσον ο πρόεδρος του συμβουλίου έκρινε την παρουσία τους αναγκαία για τη διευκόλυνση του έργου του συμβουλίου.

Μετά από τις μεταρρυθμίσεις αυτές, που εισήγαγε ο Ν.1416/1984, κάθε νομός υποδιαιρούνταν σε επαρχίες που αποτελούσαν, όπως και οι νομοί, απλές διοικητικές διαιρέσεις. Ανάλογα με το μέγεθος που είχε ο κάθε νομός περιλάμβανε από μια μέχρι οκτώ επαρχίες. Τις περισσότερες, των οποίων το σύνολο ανερχόταν σε 147, είχαν ο νομός Κυκλάδων (8) και οι νομοί Αττικής και Ηρακλείου (από 7). Οι υπόλοιποι νομοί είχαν από 5 επαρχίες και κάτω, ενώ δεκατέσσερις νομοί αποτελούνταν από μια μοναδική επαρχία.

Αναφορικά με τα επαρχεία, σε τρεις επαρχίες του νομού Δωδεκανήσου (Καλύμνου, Καρπάθου, Κω) και σε μια του νομού Λέσβου (Λήμνου) είχαν συσταθεί με το ν. 108/1975 ομώνυμα επαρχεία με έδρα τις πόλεις Κάλυμνο, Κάρπαθο, Κω και Μύρινα. Το επαρχείο ήταν υπηρεσία της αντίστοιχης νομαρχίας και περιλάμβανε όλες τις πολιτικές υπηρεσίες που λειτουργούσαν στην επαρχία. Σύμφωνα με το Ν.1416/1984 (άρθρο 1), μπορούσαν να συσταθούν, με προεδρικό διάταγμα, ύστερα από πρόταση των υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών, Οικονομικών και Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος και άλλα σε νομούς νησιωτικών περιοχών και στο νομό Έβρου.

IV. Πρόσφατοι νόμοι που περιλάμβαναν διατάξεις για την Επαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Κατά την περίοδο που την εκτελεστική εξουσία της χώρας ασκούσε η οικουμενική «κυβέρνηση Ζολώτα», η οποία ανέλαβε μετά

τις εκλογές του Νοέμβρη του 1989, το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, με Πρόγραμμά του, προκαθόριζε την ενεργοποίηση της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης σε επίπεδο επαρχίας.

Υποστηρίζεται ότι, με βάση τις προγραμματικές της θέσεις, τις οποίες είχε διατυπώσει στο Τακτικό Συνέδριο της ΚΕΔΚΕ, που είχε συνέρθει στην Καλαμάτα για την υιοθέτηση ψηφίσματος που θα ενεργοποιούσε τη διάταξη του Ν. 1622/1986 για τη θέσπιση της Ν.Α., θα δημιουργούνταν 147 ΟΤΑ β' βαθμού με πληθυσμό που σε αρκετές περιπτώσεις δεν θα έφτανε καν για την αναγνώριση δήμου. Αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα⁶⁷ να μην μπορούν να μεταφερθούν σε τόσο μικρούς ΟΤΑ όλες εκείνες οι αρμοδιότητες που προέβλεπε ο Ν. 1622/1986 για την «Τ.Α. – Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικός Προγραμματισμός». Επίσης, υποστηρίζεται ότι το Πρόγραμμα αυτό, της Ν.Α., εξέφραζε τις ανησυχίες της για το πλησίασμα της τοπικής εξουσίας στον πολίτη, αφού είναι φανερό ότι όσο και αν διατηρηθεί το υπάρχον ανθρώπινο δυναμικό και τα διοικητικά μέσα στη νομαρχία, καθώς και η εποπτεία στις αποφάσεις των νέων συμβουλίων, το αυξημένο πολιτικό βάρος ενός αιρετού οργάνου στο ίδιο διοικητικό/χωρικό επίπεδο θα οδηγήσει σε σταδιακή αποδυνάμωση του Νομάρχη και στον έλεγχο, έμμεσο ή άμεσο, της κατανομής των κρατικών και κοινοτικών κονδυλίων από τη Ν.Α.⁶⁸ Αντίθετα, η επαρχία, αντιστοιχώντας σε χωρικό τουλάχιστον υποσύνολο του νομού, θα περιορίζεται σε παρεμβάσεις διοικητικού τύπου ή θα καταφεύγει σε άτυπες πολιτικές διόδους προς την κεντρική εξουσία⁶⁹.

Μετά από μερικά χρόνια, με το νόμο 2218 / 1994 και το συμπληρωματικό του, 2240/1994, προβλέφθηκε η κατάργηση των Επαρχιών με τις διοικητικές τους υπηρεσίες, που λειτουργούσαν έως τότε, καθώς και η κατάργηση των Επαρχιακών Συμβουλίων και των θέσεων των Επαρχών από τότε που οι Ν.Α.⁷⁰ θα άρχιζαν να ασκούν τις αρμοδιότητες τους, δηλαδή, από τότε που θα δημοσιεύονταν στην

67. Βλ. Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 64), σ.335 (σημ. 118)

68. Βλ. Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 64), σ.336 (σημ. 119)

69. Βλ. Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 64), σ.336 (σημ. 119)

70. Οι Ν.Α. θεσπίζονταν με το άρθρο Ι του Ν.2218/1994 για την «Ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις», ως Β/θμιοι Ο.Τ.Α. και διακρίνονταν σε απλές και διευρυμένες.

Ε.τ.Κ. οι Οργανισμοί Εσωτερικής Υπηρεσίας των Ν.Α. Στη θέση των κατηργημένων Επαρχιών προβλεπόταν, με τον οργανισμό των Ν.Α., στις οποίες είχαν συσταθεί αυτά, να τοποθετηθούν και να λειτουργήσουν νέα Επαρχία, ισάριθμα με τα κατηργημένα, με τοπική αρμοδιότητα την περιφέρεια της επαρχίας και με τίτλο τη λέξη «ΕΠΑΡΧΕΙΟ.....» που θα ακολουθούσαν από το όνομα της αντίστοιχης επαρχίας (άρθρο 30 παρ. 3 του Ν. 2218/1994, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 παρ. 6 του Ν. 2240/1994). Τα επαρχία αυτά, καθώς και τα όργανά⁷¹ τους, θα οργανώνονταν και θα στελεχώνονταν από τις Ν.Α., των οποίων ήταν διοικητικές μονάδες, και θα λειτουργούσαν στα πλαίσια λειτουργίας των Ν.Α.

Αργότερα, με τον πρόσφατο νόμο 2539/1997 «Συγκρότηση της Πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης», οι επαρχίες, ως μονάδες διοικητικής διαίρεσης της χώρας, καταργήθηκαν από την 1η Ιανουαρίου 1999 (άρθρο 19). Η κατάργησή τους δεν επέφερε συνέπειες στην κατανομή, διάρθρωση και λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών, των υπηρεσιών της Ν.Α. και των υπηρεσιών των Ν.Π.Δ.Δ. και Ν.Π.Ι.Δ. του δημόσιου τομέα, εκτός από το ότι για τους νομαρχιακούς συμβούλους δεν τίθεται περιορισμός αναφορικά με τις επαρχίες και την προέλευσή τους (παλαιότερα καθοριζόταν εκπροσώπηση για κάθε επαρχία).

Εξαιρέση προβλεπόταν σε δύο περιπτώσεις:

- Κάθε νησιωτική πρώην επαρχία εκπροσωπούσαν στο Ν.Σ. με έναν τουλάχιστον σύμβουλο. Εάν ορισμένες πρώην νησιώτικες επαρχίες δεν εκπροσωπούσαν στο Ν.Σ., εκλεγόταν ο πρώτος σε σταυρούς προτίμησης υποψήφιος της νησιωτικής πρώην επαρχίας, αυτής από τον επιτυχόντα συνδυασμό και αναπληρωματικός ο αμέσως επόμενος.

- Σε όσες Ν.Α. και νομαρχιακά διαμερίσματα λειτουργούσαν επαρχία, αυτά εκπροσωπούσαν ως εξής:

- Επαρχία με πληθυσμό έως 5000 κατοίκους εκπροσωπούσαν στο Ν.Σ. με 3 νομαρχιακούς συμβούλους.

- Επαρχία με πληθυσμό από 5001 έως 20.000 κατοίκους εκπροσωπούσαν στο Ν.Σ. με 5 νομαρχιακούς συμβούλους.

- Επαρχία με πληθυσμό από 20.001 και πάνω κατοίκους εκπροσωπούσαν στο Ν.Σ. με 7 νομαρχιακούς συμβούλους.

Από το σύνολο των εδρών του επαρχείου τα 3/5 των εδρών ανήκουν στον επιτυχόντα συνδυασμό και τα 2/5 στον επιλαχόντα.

71. Τα όργανα των επαρχιών των Ν.Α. είναι: α. Ο Έπαρχος και β. Το Επαρχιακό Συμβούλιο

Νησιώτικες πρώην επαρχίες στις οποίες δε λειτουργούσαν επαρχεία και εκπροσωπούνταν στα Ν.Σ. ήταν:

- Στο νομαρχιακό διαμέρισμα Πειραιώς, οι επαρχίες Αιγίνης, Σαλαμίνας και Ύδρας.
- Στο νομαρχιακό διαμέρισμα Έβρου, η επαρχία Σαμοθράκης.
- Στο νομαρχιακό διαμέρισμα Καβάλας, η επαρχία Θάσου.
- Στη Ν.Α. Κερκύρας, η επαρχία Παξών.
- Στη Ν.Α. Μαγνησίας, η επαρχία Σκοπέλου.

Λειτουργούσαν συνολικά 19 επαρχεία σε 11 νομούς και στις αντίστοιχες Ν.Α. και νομαρχιακά διαμερίσματα, τα οποία ήταν:

- Στο νομό Δράμας, το επαρχείο Νευροκοπίου.
- Στο νομό Δωδεκανήσου, τα επαρχεία Καλύμνου, Καρπάθου και Κω.
- Στο νομό Έβρου, το επαρχείο Βόρειου Έβρου.
- Στο νομό Εύβοιας, το επαρχείο Σκύρου.
- Στο νομό Θεσσαλονίκης, το επαρχείο Λαγκαδά.
- Στο νομό Κεφαλληνίας, το επαρχείο Ιθάκης.
- Στο νομό Κυκλάδων, τα επαρχεία Άνδρου, Θήρας, Κέας, Μήλου, Νάξου, Πάρου και Τήνου.
- Στο νομό Λάρισας, το επαρχείο Ελασσόνας.
- Στο νομό Λέσβου, το επαρχείο Λήμνου.
- Στο νομό Σάμου, το επαρχείο Ικαρίας.
- Στο νομό Πειραιώς, το επαρχείο Κυθήρων.

Για κάθε επαρχείο συνιστάται μία ΝΕ, η οποία φέρει τον τίτλο επαρχιακό συμβούλιο (Ε.Σ.), μέλη της οποίας είναι όλοι οι νομαρχιακοί σύμβουλοι της αντίστοιχης επαρχίας. Πρόεδρος του Ε.Σ. είναι ο πρώτος σε σταυρούς προτίμησης νομαρχιακός σύμβουλος του επαρχείου από τον επιτυχόντα συνδυασμό, ο οποίος φέρει τον τίτλο έπαρχος. Αν ο σύμβουλος αυτός δεν αποδέχεται τη θέση του επάρχου, παραμένει σύμβουλος και τη θέση του επάρχου παίρνουν οι επόμενοι σύμβουλοι του ίδιου συνδυασμού κατά τη σειρά των ψήφων καθενός. Σε περίπτωση ισοψηφίας ενεργείται κλήρωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

I. Το σχέδιο νόμου «Περί Διοικητικών Συμβουλίων» του 1836

Το 1836, όταν έγινε νέα διοικητική διαίρεση της επικράτειας σε 30 Διοικήσεις, αντί των τότε 10 νομών (διάταγμα 3ης Απριλίου 1833), με το διάταγμα (νόμο) της 20 Ιουνίου (2 Ιουλίου) 1836 «περί διοικητικού οργανισμού», καταρτίστηκε και σχετικό σχέδιο διατάγματος (νομοσχέδιο) για τη σύσταση, σε κάθε Διοίκηση, Διοικητικού συμβουλίου. Οι διοικητικοί σύμβουλοι θα διορίζονταν από το βασιλιά από διπλάσιο αριθμό υποψηφίων που θα εκλέγονταν από τους δήμους. Τα Διοικητικά συμβούλια θα ασκούσαν αρμοδιότητες στην περιφέρεια της διοίκησης, όχι όμως αποφασιστικές, αλλά κυρίως διαπιστωτικές αναγκών για έργα κοινής ωφελείας και εισηγητικές για θέματα παιδείας, γεωργίας, τεχνών, εμπορίου και ανάπτυξης γενικά της διοικητικής περιφέρειας.

Η ρύθμιση αυτή, που έμεινε απλώς σχέδιο, υποδήλωνε τις προθέσεις των συντακτών της για μετατροπή της Διοίκησης σε αυτοδιοικούμενη μονάδα, για εισαγωγή, δηλαδή, Τ.Α. ευρύτερης περιφέρειας σε σχέση με την περιφέρεια του δήμου ή της επαρχίας¹. Οι Διοικήσεις αποτέλεσαν δηλαδή, διοικητική ιδιαιτερότητα για την εποχή της απολυταρχικής εκείνης περιόδου, γι' αυτό και δεν είναι καθόλου περίεργο που παρέμειναν απλό σχέδιο. Ωστόσο, αν και το σχέδιο αυτό ήταν, όπως έχει υποστηριχθεί², η πρώτη προσπάθεια εισαγωγής ανώτερου βαθμού αυτοδιοίκησης με βάση την ευρύτερη διοικητική περιφέρεια του κράτους, δε παρουσιάζει ενδιαφέρον για την παρούσα ανάλυση που εστιάζεται κυρίως στην αυτοδιοίκηση του νομού, γι' αυτό και δεν αναπτύσσεται περαιτέρω.

1. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, Νεοελληνική Διοικητική Ιστορία. Περιφερειακή Διοίκηση / Τοπική Αυτοδιοίκηση, Αθήνα 1988, σ. 98.

2. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 99.

ii. Το σχέδιο νόμου «Περί Νομαρχιακών Συμβουλίων» του 1844

Με την επικράτηση της επανάστασης της 3ης(15ης) Σεπτεμβρίου 1843 και την είσοδο της χώρας στο καθεστώς της συνταγματικής μοναρχίας, το σύστημα των Διοικήσεων του 1836, που από την αρχή είχε κατακριθεί ως συγκεντρωτικό και ανελεύθερο, κρίθηκε ότι δεν συμβιβαζόταν με το νέο συνταγματικό καθεστώς. Έτσι, καταργήθηκε και επαναφέρθηκε σε ισχύ το νομαρχιακό σύστημα με το Ν. ΚΕ' της 5ης(17ης) Δεκεμβρίου 1845 «Περί διοικητικής διαιρέσεως του Κράτους». Με το νόμο αυτό, η επικράτεια διαιρέθηκε πάλι σε 10 νομούς και 49 επαρχίες και προβλέφθηκαν νομαρχιακά συμβούλια διατηρημένων και των υφιστάμενων επαρχιακών.

Έτσι, ενώ τα Ε.Σ. της 18(30)/12/1836 συνέχιζαν να λειτουργούν, το σύστημα διοικήσεων του 1836 είχε μεταβληθεί με βάση το διάταγμα του 1833 «περί διαιρέσεως του Βασιλείου και της Διοικήσεώς του», με το οποίο η τότε ελληνική επικράτεια είχε διαιρεθεί σε 10 νομούς και 47 επαρχίες.

Η διατήρηση των υφιστάμενων Ε.Σ. δεν οφειλόταν μόνο στις δαπάνες τις οποίες θα προκαλούσε η λειτουργία των Ν.Σ. ή στους δισταγμούς της εκτελεστικής εξουσίας και τις επιφυλάξεις των τοπικών παραγόντων³. Βέβαια, συνέβαλαν και αυτές οι αιτίες, αλλά σ' αυτές πρέπει να περιληφθούν και οι υποψίες ότι τα προβλεπόμενα Ν.Σ. θα δημιουργούσαν δυσχέρειες και καταστάσεις πιο έντονες από ότι τα αναιμικά Ε.Σ., σε βάρος τόσο της διοίκησης όσο και των δημάρχων. Αυτή η τελευταία αιτία ήταν και η πιο σοβαρή, αφού σ' αυτή οφειλόταν η εξάντληση των προσπαθειών και του ενδιαφέροντος έως την κατάρτιση σχεδίων και την πρόβλεψη του θεσμού. Στη διατήρηση, επίσης, των Ε.Σ. συντέλεσαν σημαντικά και οι μη «ανησυχητικές»⁴, έως τότε, δραστηριότητές τους, οι οποίες παρείχαν ισχυρές ενδείξεις ότι αυτά δε θα ζημιώναν κάποιον.

Η επιτροπή που συνέταξε το σχέδιο του νόμου ΚΕ' για την επαναφορά του νομαρχιακού αποκεντρωτικού συστήματος (1845) και που ήταν αρμόδια για την προπαρασκευή νομοσχεδίων «ως προς το νομαρχιακό σύστημα, ως προς τα καθήκοντα των νομαρχών και ως προς τη σύσταση νομαρχιακών συμβουλίων», συνέταξε και νομοσχέδιο, με βάση έκθεσή της (20/7/1844), για τη συγκρότηση και τη λειτουργία Ν.Σ. Το νομοσχέδιο αυτό φιλοδοξούσε να αναγάγει την περιφέρεια του νομού σε αυτοδιοικούμενη μονάδα με αιρετό

3. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοικήσεως. Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια, Αθήνα 1978, σ.193 επ.

4. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοικήσεως. Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια, Αθήνα 1978, σ.193 επ.

Ν.Σ., χωρίς ωστόσο οι ρυθμίσεις του να είναι αρκετές για τέτοιο φιλόδοξο στόχο⁵.

Βάση του σχεδίου αποτέλεσε το υφιστάμενο διάταγμα του 1836 «περί των Ε.Σ.» . Αν και το σχέδιο για τα Ν.Σ. δεν ήταν απαλλαγμένο από τα βασικά μειονεκτήματα του διατάγματος του 1836, κυρίως όσον αφορά στις αποφασιστικές αρμοδιότητες του Ν.Σ., που ήταν λίγες και χωρίς ιδιαίτερη σημασία, ήταν όμως, γενικά, πιο ήπιο σε σχέση με το ύφος και τις απειλές κατά των επαρχιακών συμβούλων του διατ/τος για τα Ε.Σ. και οι αρμοδιότητες, που προβλέπονταν απ' αυτό για το Ν.Σ., ουσιαστικότερες⁶. Πάντως, παρά τη διατήρηση των περισσότερων άρθρων του αρχικού διατάγματος και τη συγγενειά του μ' αυτό, αναγνωρίζοντας κανείς την προσπάθεια των συντακτών του, θα πρέπει να αποδεχτεί ότι το σχέδιο εμφάνιζε και καινοτομίες, εφόσον αναγνώριζε το νομό ως νομικό πρόσωπο.

Ειδικότερα, όσον αφορά στη συγκρότηση των Ν.Σ. του 1845, δεν παρατηρούνται ουσιώδεις διαφορές από τις διατάξεις του Δ/τος του 1836. Εκλογική περιφέρεια παρέμειναν οι δήμοι, η κατάταξη των οποίων όμως, είχε αλλάξει από άποψη πληθυσμού (μέχρι 6.000 ένας, μέχρι 10.000 δύο και πάνω από 10.000 κατοίκους τρεις σύμβουλοι) για το σκοπό περιορισμού του μεγάλου αριθμού συμβούλων. Στις διατάξεις που ρύθμιζαν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, τα ασυμβίβαστα, τα κωλύματα και το δικαίωμα επιλογής των αναδειγμένων συμβούλων σε περισσότερες επαρχίες (αντί δήμους του διατ/τος), δε σημειώθηκαν αξιοσημείωτες μεταβολές.

Οι εκλογές ορίζονταν από το νομάρχη «κατά βασιλικήν διαταγήν» και διενεργούνταν με βάση τους καταλόγους που ίσχυαν και για την εκλογή των βουλευτών. Με νέο άρθρο (20) του σχεδίου προβλεπόταν και το δικαίωμα έφεσης κατά των αποφάσεων του νομάρχη, ενώπιον του υπουργού Εσωτερικών, ο οποίος μπορούσε να αποφανθεί για την εγκυρότητα της εκλογής του⁷.

Με το άρθρο 7 προβλεπόταν εννεαετής θητεία για τα Ν.Σ. αντί της εξαετούς των συμβουλίων του 1836 και ανανέωση των μελών τους κατά το 1/3 κάθε τρία χρόνια, αντί του 1/2 που ίσχυε στα Ε.Σ. του 1836, καθώς και δικαίωμα επανεκλογής τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διάρκεια της θητείας του Ν.Σ. του 1845 ήταν η μεγαλύτερη από κάθε άλλο προβλεπόμενο ή συστημένο, μεταγενέστερα, συμβούλιο.

5. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, όπ.π. (σημ. 1), σ.104 επ.

6. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, όπ.π. (σημ. 1), σ.104 επ.

7. Βλ. αναλυτικότερα: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 3), σ. 196

Όπως προκύπτει από τα άρθρα 8 και 12 του σχεδίου, η υπηρεσία του νομαρχιακού συμβούλου δεν ήταν υποχρεωτική όπως ίσχυε στα Ε.Σ. του 1836, αφού με αυτά προβλεπόταν η άνευ σοβαρών λόγων παραίτηση. Οι συνηθισμένοι όμως λόγοι παύσης και η υποχρέωση των συμβούλων να παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις του συμβουλίου, σύμφωνα με όσα καθορίζονταν στο διάταγμα του 1836, διατηρήθηκαν, όπως και οι προβλεπόμενες ποινές (πρόστιμο και απώλεια αξιώματος). Επίσης αναλλοίωτο, διατηρήθηκε και το άρθρο 22 του διατάγματος του 1836 που αφορούσε στη διάλυση του συμβουλίου και το οποίο πήρε τη θέση του 15ου άρθρου στο σχέδιο.

Μεταβλήθηκε όμως αυτό ως προς τις συνέπειές του, δεδομένου, ότι η διάταξη με την οποία αποκλειόταν η επανεκλογή κάθε φορά που η διάλυση γινόταν «δι' υπερπήδησιν εξουσίας»⁸, καταργήθηκε.

Οι νομαρχιακοί σύμβουλοι, όπως προβλεπόταν στο άρθρο 16 του σχεδίου, ακολουθούσαν το νομάρχη και το βασιλικό επίτροπο κατά τις επίσημες τελετές, σε αντίθεση προς τους επαρχιακούς συμβούλους του διατ/τος του 1836, οι οποίοι προηγούνταν των δημάρχων μόνο κατά τη διάρκεια της συνόδου του συμβουλίου.

Οι αρμοδιότητες των Ν.Σ. προβλέπονταν με το άρθρο 21 του σχεδίου, στο οποίο είχαν προσαρμοσθεί τα άρθρα 28 και 31 του διατ/τος. Σύμφωνα με αυτό, το Ν.Σ. μπορούσε να αποφασίζει και να γνωμοδοτεί «περί όλων των υποθέσεων των αφοροσών το ιδιαίτερο συμφέρον του νομού». Επιπλέον, τα άρθρα 21 και 27 του σχεδίου, από τα οποία προκύπτει ότι ο νομός αναγνωρίζεται ως νομικό πρόσωπο, δε συνέβαλαν στη δημιουργία νέας κατάστασης⁹, εάν μάλιστα ληφθεί υπόψη η επέκταση της κατά τόπο αρμοδιότητας του συμβουλίου. Η κατάταξη όμως της ύλης και ο καθορισμός των υποθέσεων αρμοδιότητας του συμβουλίου δημιουργούσαν συνθήκες αναγνώρισης του συλλογικού οργάνου.

Σπουδαία καινοτομία του σχεδίου στο θέμα της οικονομικής διοίκησης του νομού αποτέλεσαν τα άρθρα 29-35, τα οποία ήταν νέα και αναφέρονταν στον προϋπολογισμό και απολογισμό του νομού.

Με το άρθρο 36 προβλεπόταν ότι καμία πράξη του Ν.Σ. δεν μπορούσε να εκτελεσθεί χωρίς προηγούμενη έγκριση του Βασιλιά ή των αρμόδιων Υπουργών, εκτός από αυτές που περιέχονταν στα άρθρα 22-26 του παρόντος νόμου. Με το αμέσως επόμενο άρθρο (37) προσδιορίζονταν οι πράξεις του Ν.Σ., για την εκτέλεση των οποίων ήταν απαραίτητη η προηγούμενη έγκρισή τους από τα αρμόδια όργανα (Βασιλιάς και Υπουργοί).

8. Βλ. αναλυτικότερα: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 3), σ. 196

9. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ.3), σ. 199 επ.

Αναφορικά με τη σύγκληση των Ν.Σ., αυτή προβλεπόταν, όπως και των Ε.Σ., κατά έτος με πρόσκληση του νομάρχη και κατόπιν βασιλικής διαταγής, στην οποία οριζόταν ο τόπος και ο χρόνος της συνόδου. Η διάρκειά της όμως ήταν μικρότερη από αυτή των επαρχιακών (30 ημέρες), δηλαδή 20 ημέρες. Κατά τα λοιπά, όπως παράταση συνόδου, έναρξη εργασιών, εκλογή προεδρείου και συνεδριάσεις, δε θίχτηκαν τα αντίστοιχα άρθρα του διατ/τος, εκτός από τις περιπτώσεις της απαιτούμενης πλειοψηφίας για τη μυστικότητα της ψηφοφορίας και της αποβολής συμβούλου που απουσίαζε από τρεις συνεχόμενες συνεδριάσεις¹⁰. Συγκεκριμένα, στην πρώτη περίπτωση απαιτούνταν η πλειοψηφία μόνο του 1/3 των μελών του συμβουλίου, σε αντίθεση με τα 2/3 των μελών των Ε.Σ.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί, ότι κάθε πράξη ή απόφαση του Ν.Σ. σχετικά με αντικείμενο που δε συμπεριλαμβανόταν νόμιμα στις αρμοδιότητές του ήταν άκυρη και φυσικά μη εκτελεστή. Η ακυρότητα της απόφασης διακηρυσσόταν με απόφαση του βασιλιά (άρθρο 48 του σχεδίου).

Σύμφωνα με το άρθρο 51 του σχεδίου δεν επιτρεπόταν στο Ν.Σ. να έρθει σε επαφή με άλλα Ν.Σ. ή αρχές, χωρίς άδεια του Νομάρχη, αλλά ούτε και να εκδώσει δημόσιες κοινοποιήσεις ή να διευθύνει αναφορές προς το Βασιλιά ή προς τη Βουλή. Σε περίπτωση μάλιστα παράβασης αυτών των διατάξεων, ο Νομάρχης μπορούσε να αναβάλλει τις συνεδριάσεις του Ν.Σ. και να αναφέρει αμέσως στο Υπουργείο Εσωτερικών το γεγονός, περιμένοντας την απόφαση της Κυβέρνησης.

Εκτός από τις παραπάνω διατάξεις, μεγάλη σημασία είχαν και αυτές του άρθρου 55, οι οποίες προέβλεπαν την αρμοδιότητα του Νομάρχη να αντιπροσωπεύει το νομό ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, κατόπιν όμως προηγούμενης απόφασης του Ν.Σ. Ωστόσο, σε κατεπείγουσες περιπτώσεις, ο νομάρχης μπορούσε να υπερασπιστεί τα συμφέροντα του νομού, χωρίς ειδική γι' αυτό απόφαση του Ν.Σ. Η αρχή αυτή, που θεωρήθηκε καινοτομία¹¹ του σχεδίου, ακολουθήθηκε και στα Ν.Σ. του 1923.

Γενικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ότι το σχέδιο «περί Ν.Σ.» του 1845, συγκρινόμενο προς το διάταγμα «περί Ε.Σ.» του 1836, εμφάνιζε πρόοδο από άποψη κατάταξης της ύλης, διευκρίνησης εννοιών και προσδιορισμού των αρμοδιοτήτων του συλλογικού οργάνου αφ' ενός και των κρατικών οργάνων αφ' ετέρου. Διαφαίνεται ότι το Ν.Σ. προοριζόταν να καταστεί η έκφραση της Τ.Α. του νομού. Εάν μάλιστα, ληφθεί υπόψη η προβαλλόμενη νομική προσωπικότητα του νομού, τότε η παραπάνω εικόνα γίνεται περισσότερο ελκυστική.

10. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 3), σ. 199 επ.

11. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 3), σ. 199 επ.

Από άποψη όμως περιεχομένου και κυρίως μέσων εφαρμογής του θεσμού, δε σημειώθηκε πρόοδος. Αντίθετα, θα μπορούσαμε να πούμε, ότι υπολειπόταν του «φτωχού» διατάγματος του 1836, αφού οι δυνατότητες εφαρμογής του περιορίζονταν ακόμη περισσότερο, από τη στιγμή που ο νομός, ως νομικό πρόσωπο, ήταν εξολοκλήρου εξαρτημένος οικονομικά από τη γενναιοδωρία της κυβέρνησης¹². Η αναμόρφωση, εξάλλου, κάποιων άρθρων του διατάγματος που αφορούσαν στους συμβούλους, δε μετέβαλε το περιεχόμενό τους.

Επιπλέον, το Ν.Σ. δεν μπορούσε να επιληφθεί άλλες υποθέσεις, πέρα από τις προσδιορισμένες ή να πάρει αποφάσεις και να διευθύνει αναφορές προς το Βασιλιά ή προς τη Βουλή. Βέβαια, προβλεπόταν, ότι μπορούσαν να εκχωρηθούν και άλλες αρμοδιότητες «διά Νόμων και διαταγμάτων»¹³, αλλά αυτό έπρεπε να αποκλεισθεί, γιατί σε περίπτωση που εκχωρούνταν στο μέλλον αρμοδιότητες, αυτές θα αποσκοπούσαν μόνο στην αποδυνάμωση των Α/θμιων ΟΤΑ¹⁴.

Πέρα απ' όλα αυτά, το σχέδιο «περί Ν.Σ.» εμφάνιζε καινοτομίες, οι οποίες συνοψίζονται: Στη διάρκεια της ανανεωμένης θητείας (9 χρόνια) των μελών. Στο προαιρετικό του αξιώματος του συμβούλου και στο επιτρεπτό της επανεκλογής. Στην αποζημίωση των συμβούλων που κατοικούσαν στον τόπο της συνόδου. Στον τρόπο σύνταξης και ψήφισης του προϋπολογισμού. Στον προσδιορισμό των αρμοδιοτήτων και στην αναγνώριση της νομικής προσωπικότητας του νομού, τον οποίο αντιπροσώπευε ο νομάρχης ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, μετά από απόφαση του συμβουλίου.

Η αποστέρηση όμως του Ν.Σ. από κάθε έσοδο θα δημιουργούσε προβλήματα για την περαιτέρω λειτουργία του, αφού τα μέσα για την αντιμετώπιση των δαπανών παρέχονταν με ποσοστά, τα οποία ψηφίζονταν κάθε έτος, κατά μέγιστο όρο, στον οικονομικό νόμο¹⁵. Το θέμα, βέβαια, θα ρυθμιζόταν μεταγενέστερα από την κυβέρνηση, η ρύθμισή του όμως θα εξαρτιόταν αποκλειστικά από αυτή και από την καλή συμπεριφορά των συμβουλίων.

Συμπερασματικά λοιπόν, με βάση τα παραπάνω στοιχεία και τη διαπίστωση της ανυπαρξίας ίδιων πόρων, προκύπτει, ότι τα Ν.Σ. του 1845

12. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 1), σ. 105.

13. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 3), σ. 202.

14. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 3), σ. 202.

15. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 3), σ. 203.

προβλέφθηκαν για να μη συσταθούν «κατά τον περί τούτων νόμον»¹⁶. Άλλωστε, δεν μπορούσαν να λειτουργήσουν αποδοτικότερα των επαρχιακών ή να επιβιώσουν, εφόσον στο νομάρχη ανατείθονταν «η υπερτάτη Διοικητική Διεύθυνση κάθε νομού» και «η απευθείας διοίκηση της επαρχίας, όπου βρίσκεται η πρωτεύουσα του νομού, καθώς μπορούσε να ανατεθεί σ' αυτόν και η διοίκηση άλλης επαρχίας».

Ακόμη, ο νομάρχης, συγκαλώντας τα Ν.Σ. και συμμετέχοντας στις συζητήσεις τους, είχε πολλές αποκλειστικές αρμοδιότητες, οι οποίες δεν άφηναν σοβαρά περιθώρια πρωτοβουλίας και δράσης στο, προβλεπόμενο να συσταθεί, Ν.Σ. Επίσης, ήταν υποχρεωμένος να συντάσσει τον προϋπολογισμό του νομού και να τον υποβάλλει στην έγκριση του Ν.Σ., διευθύνοντας όμως «τ' αφορώντα το οικονομικόν του νομού»¹⁷.

Ήταν φανερό λοιπόν, ότι το Ν.Σ. του 1845, εάν λειτουργούσε, θα χρησίμευε στην ενίσχυση των εξουσιών της αποσυγκεντρωμένης κρατικής διοίκησης μέσω της αποδυνάμωσης των δημάρχων και όχι στην καθιέρωση τρόπων αυτοδιοίκησης ανώτερης βαθμίδας. Έτσι, το Ν.Σ., όπως και το Ε.Σ. παρέμεινε βασικά συμβουλευτικό όργανο της διοίκησης¹⁸. Για το λόγο αυτό, παρά την έμμεσα αναγνωριζόμενη νομική προσωπικότητα του νομού, ούτε και το σχέδιο αυτό καθιέρωνε αληθινή αυτοδιοίκηση. Παρ' όλα αυτά δεν πρέπει να παραβλεφτεί ότι, αν το εν λόγω σχέδιο, είχε καταστεί νόμος του κράτους, θα γινόταν με αυτό η αρχή, το πρώτο βήμα¹⁹ για τη Ν.Α. Το σχέδιο όμως αυτό τερμάτισε την πορεία του ταυτόχρονα με την υποβολή του, επειδή ακριβώς έβαζε τις βάσεις για περαιτέρω εξέλιξη προς το θεσμό της Ν.Α. και αποτελούσε κατά συνέπεια άμεσο κίνδυνο για το συγκεντρωτικό καθεστώς. Για το λόγο αυτό, το σχέδιο παρέμεινε στα αρχεία του Υπουργείου Εσωτερικών, αντί να πάρει το δρόμο για την αίθουσα της Βουλής, αφού η ίδια η Επιτροπή που το συνέταξε δεν εμφανίστηκε στη Βουλή για συζήτηση. Έτσι, το συμβουλευτικό όργανο του 1845 δε λειτούργησε και οι προθέσεις της Επιτροπής του 1844 παρέμειναν απραγματοποίητες.

16. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 3), σ. 203.

17. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 3), σ. 203.

18. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 3), σ. 203.

19. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 105

III. Το σχέδιο νόμου «Περί Νομαρχιακής Επιτροπής» του 1875

Νέα προσπάθεια εισαγωγής Ν.Α. έγινε από το Χαρίλαο Τρικούπη το 1875, όταν, ως πρωθυπουργός, κατέθεσε στη Βουλή νομοσχέδιο «περί Νομαρχιακής Επιτροπής». Το σχέδιο αυτό, κατά τη σύνταξη του οποίου πρέπει να λήφθηκαν υπόψη το ισχύον διάταγμα του 1836, καθώς και προηγούμενα σχέδια, αποτελούνταν από 5 κεφάλαια που περιλάμβαναν συνολικά 33 άρθρα. Από αυτά, το τελευταίο κεφάλαιο (Ε') αφορούσε στην κατάργηση του διατάγματος του 1836 «περί Ε.Σ.» και του τροποποιητικού νόμου (ΡΟΣΤ') του 1851. Όσον αφορά στο περιεχόμενο των άρθρων, που πολλά από αυτά διακρίνονται για τη λακωνικότητα και την αυστηρότητά τους, διαπιστώνεται ότι υπάρχει σύμπτωση²⁰ προς αντίστοιχα άρθρα του ισχύοντος διατάγματος του 1836 και του μεταγενέστερου νόμου ΑΦΝΣΤ' «περί Ν.Σ.».

Με βάση το σχέδιο του 1875 ο νομός αναγορεύεται σε Ν.Π.Δ.Δ., που διοικείται από αιρετή Ν.Ε., η οποία εκλέγεται κάθε τετραετία. Η Ν.Ε. προικιζόταν πραγματικά με αποφασιστικές αρμοδιότητες που κάλυπταν το μεγαλύτερο μέρος των θεμάτων τοπικού (νομαρχιακού) ενδιαφέροντος. Συγκεκριμένα, οι αρμοδιότητές της, που ήταν πολλές και σπουδαίες, κάλυπταν αρκετές υποθέσεις²¹, οι οποίες αφορούσαν :

Στην αγορά, στη διαχείριση κινητών και ακινήτων του νομού, στα δάνεια, στην αποδοχή δωρεών, διαφορών και συμβιβασμών, σε σχέδια και υπολογισμούς δαπανών των έργων που θα εκτελούνταν στο νομό, καθώς επίσης και στον προσδιορισμό των υπηρεσιών στις οποίες θα ανατείθονταν αυτά, στους απολογισμούς των δήμων, των λιμανιών και των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, στον προϋπολογισμό του νομού, στο αποτέλεσμα δημοπρασίας με σκοπό την εκμίσθωση των πρόσθετων φόρων και στην εκλογή των αναλογουμένων ενόρκων.

Στην επιτροπή επίσης απονεμόταν και η αρμοδιότητα να αποφαινεται σχετικά με τα ψηφίσματα των εφορευτικών επιτροπών των λιμανιών και των δημοτικών συμβουλίων, που αποσκοπούσαν στην επιβολή ή στην παράταση δασμών σε σιτηρά και εμπορεύματα που εισάγονταν στους δήμους, καθώς και στη σύσταση ή στην κατάργηση αγορών και εμποροπανηγύρεων.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του σχεδίου, οι αποφάσεις της Ν.Ε., σχετικά με τα παραπάνω θέματα, μπορούσαν να εκτελεστούν,

20. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 3), σ. 251.

21. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 3), σ. 236.

εφόσον ο νομάρχης δε θα ζητούσε την ακύρωσή τους για λόγους υπέρβασης καθήκοντος ή παράβασης νόμου.

Εκτός από τις παραπάνω αρμοδιότητες, η επιτροπή αποφάσιζε «κατ' έφεσιν και οριστικώς» και για τις εφέσεις των δημοτικών συμβουλίων κατά αποφάσεων του νομάρχη ή του έπαρχου, που αφορούσαν σε σπουδαιότερες υποθέσεις της αρμοδιότητάς τους, όπως προϋπολογισμοί δήμων, κατασκευή δημοτικών οδών, έκπτωση προέδρων Δ.Σ. κ.τ.λ.

Πέρα από τις αποφασιστικές αρμοδιότητες, η Ν.Ε. διατύπωνε τη γνώμη της για τη μεταβολή της διοικητικής περιφέρειας του νομού, καθώς και για άλλα ζητήματα είτε από μόνη της είτε ύστερα από πρόσκληση των υπουργών και του νομάρχη.

Με το σχέδιο επίσης, επιχειρείται η εξεύρεση μόνιμων εσόδων μέσω της επιβολής πρόσθετων φόρων, που θα επιβάλλονταν με αποφάσεις της Ν.Ε., όπως 10% στα τελωνειακά τέλη και δικαιώματα και 5% στους άμεσους δημόσιους φόρους²². Όσον αφορά στον προϋπολογισμό του νομού, αυτός θα συντασσόταν από την επιτροπή και θα ανέγραφε τα έσοδα και τις δαπάνες για την αντιμετώπιση αναγκών του νομού.

Πρόκειται για την πρώτη ουσιαστική προσπάθεια εισαγωγής πραγματικής Ν.Α., παρόλο που και αυτή παρέμεινε απλό σχέδιο, αφού δε συζητήθηκε καν από τη Βουλή, αν και κατατέθηκε. Το ότι δεν προωθήθηκε, υπήρξε ατύχημα για το θεσμό της Τ.Α. δευτέρου βαθμού²³. Ήταν το πρώτο σχέδιο, με το οποίο προβλεπόταν αληθινή Ν.Α.

Πράγματι, η διοίκηση του νομικού προσώπου του νομού περιερχόταν σε τοπικό συλλογικό όργανο από αιρετά μέλη, δηλαδή στη Ν.Ε, με αρμοδιότητες, που όπως προαναφέρθηκε, κάλυπταν το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων σε επίπεδο νομού. Ο νομάρχης περιοριζόταν στο ρόλο του εποπτεύοντος οργάνου της κεντρικής εξουσίας και δεν ήταν όργανο διοίκησης του νομικού προσώπου του νομού. Οι αποφάσεις της Ν.Ε. δεν ήταν πλέον εξαρτημένες από την έγκριση του νομάρχη ή του Βασιλιά, εκτός από τη μοναδική περίπτωση της έγκρισης, η οποία αφορούσε στην επιβολή - από την επιτροπή - πρόσθετων φόρων για την αντιμετώπιση των δαπανών λειτουργίας της. Επίσης, ο νομάρχης δεν είχε δικαίωμα να ακυρώσει απόφαση της Ν.Ε., παρά μόνο να το απαιτήσει και μόνο για παράβαση νόμου ή υπέρβαση καθήκοντος. Ο νομός είχε δικό του προϋπολογισμό, αλλά το σπουδαιότερο ήταν ότι είχε και δικά του έσοδα. Διατάκτης των δαπανών του νομού δε θα ήταν ο νομάρχης, αλλά η Ν.Ε.

22. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 3), σ. 253.

23. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 106 επ.

Έτσι, το σύνολο σχεδόν της διοίκησης των θεμάτων τοπικού ενδιαφέροντος του νομού, καθώς και η διαχείριση της περιουσίας και των εσόδων του, περιερχόταν στη Ν.Ε., της οποίας η δράση θα ήταν οπωσδήποτε διαρκής. Σε αντίθεση, δηλαδή, με τα Ν.Σ. του σχεδίου του 1845, που συνέρχονταν μόνο μια φορά το έτος και για σύντομο χρονικό διάστημα (20 ημέρες) η Ν.Ε. θα συνερχόταν μια φορά τουλάχιστον το μήνα για όσες ημέρες έκρινε η ίδια αναγκαίο, καθώς και όποτε άλλοτε θα παρουσιάζονταν ανάγκη. Αυτή η ελευθερία της επιτροπής ήταν αναγκαία²⁴ προκειμένου να έχει την ικανότητα να ασκεί τη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων του νομού, πράγμα που δε θα μπορούσε να γίνει, εάν αυτή συνερχόταν μόνο μια φορά το έτος.

Η διάλυση της Ν.Ε., η οποία αφηνόταν στην κρίση του βασιλιά αντί να αναφέρονται συγκεκριμένα οι περιπτώσεις κατά τις οποίες αυτός είχε δικαίωμα διάλυσής της, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μειονέκτημα του σχεδίου. Ωστόσο, η υποχρέωση που θεσπιζόταν, σύμφωνα με την οποία, ταυτόχρονα με το διάταγμα «περί διάλυσης» να διατάσσεται και εκλογή νέας Ν.Ε., ήταν οπωσδήποτε εγγύηση για την προστασία του θεσμού.

Όσον αφορά στην ολιγομελή σύνθεση (3-7 μέλη) της επιτροπής, η οποία ήταν ανάλογη με τον αριθμό των επαρχιών αμφισβητείται²⁵ εάν αυτή συνιστούσε πρόοδο ή οπισθοδρόμηση. Σύμφωνα με άποψη που είχε τεθεί σχετικά με το θέμα, εκτός από το «μέγεθος» της περιφέρειας, των αρμοδιοτήτων κ.τ.λ., σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει και ο αριθμός των μελών του συλλογικού οργάνου, επειδή επιδρά τόσο στην ανεξαρτησία του όσο και στον προορισμό του. Εάν γίνει αποδεκτό, ότι το συλλογικό όργανο δεν καθορίζει σκοπούς του νομικού προσώπου του νομού και δε συμμετέχει στον καθορισμό τους, καθώς, και ότι δε φιλοδοξεί να δημιουργήσει συνθήκες και συνθήκες για αυτοδιοίκηση, η ευέλικτη τριμελής επιτροπή μπορεί σίγουρα να εκτελεί και να διεκπεραιώνει τα καθήκοντά της ευχερέστερα, συνεργαζόμενη μάλιστα αποτελεσματικότερα με τη Διοίκηση²⁶. Εφόσον όμως, ο ρόλος του συλλογικού οργάνου της Β/θμιας Τ.Α. επεκτείνεται πολύ πιο πέρα από τη γρήγορη λήψη και διεκπεραίωση αποφάσεων σχετικών με υποθέσεις της περιφέρειας, τα πλεονεκτήματα της ολιγομελούς επιτροπής δεν μπορούν να αντικαταστήσουν τις αμφιβολίες και τους ενδοιασμούς.

Πάντως, παρά τις όποιες ατέλειες, η παρούσα προσπάθεια ενέκλειε την

24. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *ό.π. (σημ. 1)*, σ.106 επ

25. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *ό.π. (σημ. 3)*, σ. 252 – 254

26. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *ό.π. (σημ. 3)*, σ. 252 – 254

ειλικρινή πρόθεση εφαρμογής, η οποία φαινόταν δύσκολη έως απίθανη²⁷, χωρίς ριζική αναμόρφωση του σχεδίου σύμφωνα με τις συνθήκες και τα δεδομένα της εποχής εκείνης.

Ο Χ. Τρικούπης βέβαια, φιλοδοξώντας, όπως και τόσοι άλλοι πριν και μετά απ' αυτόν, να ανυψώσει το θεσμό της αυτοδιοίκησης περισσότερο, προχώρησε στην ταχεία κατάρτιση του σχεδίου, κατά τη σύντομη διέλευσή του από το Υπουργείο Εσωτερικών (27 Απριλίου 1875 - 9 Οκτωβρίου 1875), πιστεύοντας ότι θα επανέρθει σε αυτό αργότερα. Μετά όμως από βαθύτερη μελέτη του λακωνικού αυτού σχεδίου, πρέπει να διαπίστωσε ότι χρειαζόταν περαιτέρω επεξεργασία και για το λόγο αυτό δεν αντέδρασε κατά των αντιρρήσεων που είχαν διατυπωθεί στη συζήτηση του σχεδίου. Χωρίς λοιπόν ο Τρικούπης να υπαναχωρήσει, αφού δεν προχώρησε στη νομοθέτηση του δυσεφάρμοστου σχεδίου, προσπάθησε να εισαγάγει και τελικά κατάφερε να εφαρμόσει και μάλιστα επιτυχώς τον ελκυστικότερο για κάθε αντιπολίτευση και τον οδυνηρότερο για τους κρατούντες θεσμό της Β/θμιας Τ.Α.²⁸

27. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 3), σ. 252 - 254

28. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 3), σ. 252 - 254

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΝΟΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η σκέψη και η επιθυμία για την εφαρμογή της Ν.Α. στη χώρα μας είχε ξεκινήσει, όπως ήδη αναφέρθηκε, πολύ νωρίς, σχεδόν ταυτόχρονα με τη σύσταση του ελληνικού κράτους το 1833. Σε όλη την περίοδο, από τότε έως σήμερα, δεν έλειψαν οι ριζοσπαστικές προσπάθειες για την επέκταση και τη θεμελίωση του θεσμού. Ανάμεσα λοιπόν στις κυριότερες θεσμικές καινοτομίες και εκσυγχρονιστικές προσπάθειες εντάσσονται σημαντικά νομοθετήματα για τη Ν.Α., που αποτέλεσαν σταθμό στην εξέλιξη της Β/θμιας Τ.Α.

Έτσι, η πρώτη θέσπιση και εφαρμογή του θεσμού της Β/θμιας Τ.Α. στη χώρα μας συνδέεται με το όνομα του Χαρίλαου Τρικούπη, ο οποίος είχε αντιληφθεί το στρατηγικό ρόλο που θα μπορούσε να διαδραματίσει ένα αιρετό σώμα σε επίπεδο νομαρχίας, προικισμένο με αποφασιστικές αρμοδιότητες. Γι' αυτό προχώρησε στη θέσπιση των Νομαρχιακών Συμβουλίων με το νόμο ΑΦΝΣ΄ της 28^{ης} Ιουλίου 1887 « περί Ν.Σ., των αρμοδιοτήτων και δικαιωμάτων τους ». Σύμφωνα μ' αυτόν, ο νομός αποτελούσε αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο με όργανα το Ν.Σ. και τη Ν.Ε. Ωστόσο, δεν προκρίστηκε, ούτε με ουσιαστικές αρμοδιότητες, ούτε με επαρκείς οικονομικούς πόρους, με αποτέλεσμα να καταργηθεί το 1891.

Σημαντική ήταν επίσης η προσπάθεια του Γ. Θεοτόκη, ο οποίος με το Ν.ΒΧΕ΄ της 6^{ης} Ιουλίου 1899 « περί νομών και της διοικήσεως αυτών » συγκρότησε Ν.Σ. με αποφασιστικές και κανονιστικές αρμοδιότητες και αναγνώρισε το δικαίωμα επιβολής πρόσθετων τοπικών φόρων. Με το νόμο αυτό επιχειρήθηκε η εφαρμογή ενός πολύ αρτιότερου συστήματος Ν.Α., που υπερέβαινε τις σχεδιαστικές ατέλειες του προηγούμενου. Τα οικονομικά προβλήματα όμως και η πολιτική αστάθεια της εποχής εκείνης εμπόδισαν την εφαρμογή του νέου συστήματος στην πράξη.

Η επόμενη τολμηρή μεταρρυθμιστική προσπάθεια έγινε από το Στυλιανό Γονατά με το Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923 « περί διοικήσεως των νομών ». Ο νομός αναγνωριζόταν και πάλι ως αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο με όργανα το Ν.Σ., τη Ν.Ε. και το Νομάρχη. Αυτό το Β.Δ. θέσπισε ένα πολύ προωθημένο σύστημα αδέσμευτης Ν.Α., που όμως παρέμεινε μια άσκηση επί χάρτου, αφού δεν εφαρμόστηκε ποτέ, γιατί ποτέ δεν εκδόθηκε το σχετικό εκτελεστικό διάταγμα και οι

εκλογές για τα Ν.Σ. αναβάλλονταν συνεχώς. Ένα χρόνο περίπου αργότερα, υπό την κυβέρνηση Αλ. Παπαναστασίου (12 Μαρτίου 1924), συστηνόταν Δικαστήριο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης στην έδρα κάθε εφετείου με το Ν. 3154/31 Ιουλίου 1924, το οποίο θα ασκούσε τον ακυρωτικό έλεγχο των πράξεων της Ν.Α. Δυστυχώς για το θεσμό της Ν.Α. και η νέα κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου (4 Ιουλίου 1928) τήρησε επιφυλακτική στάση απέναντί του. Προχώρησε απλά σε ορισμένες τροποποιήσεις του Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923 με το Ν. 4249/1929 «περί μερικής κυρώσεως του Ν.Δ. της 10^{ης} Ιουνίου 1926, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της περί Ν.Α. νομοθεσίας».

Αργότερα, με το Ν. 3200/1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως», επικρατεί ο θεσμός της νομαρχιακής αποκεντρώσεως και καταργούνται οι γενικές διοικήσεις. Ο νόμος αυτός αποτελεί βασικό σταθμό στη διοικητική ιστορία της χώρας, κυρίως γιατί αποκατέστησε την ομοιομορφία στην οργάνωση της περιφερειακής διοίκησης με την καθιέρωση τελικά του νομαρχιακού αποκεντρωτικού συστήματος, που είχε πρωτοεισαχθεί το 1833 από τη βαυαρική αντιβασιλεία, στο οποίο έδωσε την τωρινή του μορφή. Ακολούθησε το Ν.Δ. 3620 του 1956, που έκανε ορισμένες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις στο βασικό νόμο 3200/1955 με σημαντικότερη αυτή της ίδρυσης Νομαρχιακού Ταμείου σε κάθε νομό.

Η προσπάθεια για τη Ν.Α. συνεχίστηκε με τη θέσπιση του Ν. 1235/1982, με τον οποίο απονεμήθηκαν σημαντικές αποφασιστικές αρμοδιότητες στο σχεδόν «ξεχασμένο» θεσμό του Ν.Σ.

Μετά τη μεταπολίτευση, επί κυβέρνησης Α. Παπανδρέου, επιχειρήθηκε η καθιέρωση της Ν.Α. με το Ν. 1622 της 7^{ης} Ιουλίου 1986 «Γ.Α. - περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικός προγραμματισμός», ο οποίος προέβλεπε την οργάνωση και τη λειτουργία αιρετών Ν.Σ. Οι αρμοδιότητες όμως, των υπό ίδρυση νομαρχιακών ΟΤΑ ήταν ασαφείς, η χρηματοδότηση τους αβέβαιη, ενώ το υπαλληλικό προσωπικό θα απαρτιζόταν από εκείνο των καταργούμενων νομαρχιακών Ταμείων, από τη συνδρομή των νομαρχιακών υπηρεσιών της κρατικής διοίκησης και από αποσπασμένους υπαλλήλους φορέων του δημόσιου τομέα. Ουσιαστικά όλα τα κρίσιμα θέματα που αφορούσαν στην οργάνωση και στη λειτουργία της Ν.Α. παραπέμπονταν με εξουσιοδοτήσεις σε Π.Δ., τα οποία όμως, ως γνωστό, δεν εκδόθηκαν ποτέ, καθιστώντας έτσι ανενεργό το νόμο για τα επόμενα χρόνια.

Στη συνέχεια, κατά την περίοδο 1989-90, ψηφίζεται ομόφωνα από τη Βουλή (οικουμενική κυβέρνηση Ζολώτα) ο Ν. 1878 της 16^{ης}

Μαρτίου 1990 «τροποποίηση των διατάξεων Β/θμιας Γ.Α. Ν. 1622/1986 και άλλες διατάξεις», ο οποίος συγκεκριμενοποίησε ακόμη περισσότερο τις διατάξεις του Ν. 1622/1986, καθορίζοντας συγκεκριμένους νομαρχιακούς ΟΤΑ, θεσπίζοντας την απλή αναλογική ως εκλογικό σύστημα για τις νομαρχιακές εκλογές και αναμορφώνοντας τη σύνθεση του Ν.Σ. Παράλληλα, προκηρύχθηκαν εκλογές για τα Ν.Σ. στις 12 Οκτωβρίου 1990, οι οποίες όμως ματαιώθηκαν από την επόμενη κυβέρνηση με το Ν. 1900/1990.

Πολλές και σημαντικές μεταβολές στο Ν. 1622/1986 επέφερε ο νέος νόμος 2218 της 13^{ης} Ιουνίου 1994 «Ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις», καθώς και ο συμπληρωματικός του, 2240 της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1994 «Συμπλήρωση διατάξεων για τη Ν.Α. και άλλες διατάξεις». Με αυτούς, όχι μόνο εφαρμόστηκε ο θεσμός, αλλά πραγματοποιήθηκαν επιτέλους και οι σχετικές νομαρχιακές εκλογές, για την ανάδειξη των αιρετών αρχών, τη 16^η Οκτωβρίου 1994. Κύρια επιτεύγματα αυτής της μεταρρύθμισης ήταν : α. το αιρετό του νομάρχη και του Ν.Σ., β. η αναβάθμιση του ρόλου της περιφέρειας και γ. η σύσταση του Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης.

Με τον πλέον πρόσφατο νόμο 2503 της 30-5-1997 για τη «Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την Γ.Α. και άλλες διατάξεις» επιφέρθηκε μια από τις σημαντικότερες αλλαγές στην οργάνωση και στη λειτουργία των Β/θμιων ΟΤΑ, αφού μεταξύ άλλων ρυθμίσεων για τη Ν.Α. προέβλεψε και ως όργανο αυτής μια πλέον Ν.Ε. στη θέση των περισσότερων (Π.Δ. 30/1996), τις οποίες και κατάργησε.

Όλα αυτά τα νομοθετήματα εμφανίζουν, ως προς το περιεχόμενό τους, κάποια κοινά στοιχεία, καθώς και κάποιες διαφορές, που αφορούν σε θέματα της λειτουργίας των οργάνων, που κάθε φορά προβλέπονταν να ενεργοποιήσουν το θεσμό της Ν.Α., των αρμοδιοτήτων που τους απονέμονταν, της οικονομικής τους διοίκησης και των πόρων τους, καθώς και της εποπτείας των πράξεών τους.

Ως προς τα θέματα αυτά γίνεται παρακάτω προσπάθεια για την επίτευξη σύγκρισης των πιο πάνω νομοθετημάτων στοχεύοντας στη διαμόρφωση κρίσης σχετικά μ' αυτά.

I. Όργανα – Εκλογή - Λειτουργία

α) Συγκρότηση των οργάνων των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

Το δεύτερο βήμα του Χ. Τρικούπη προς την εισαγωγή Ν.Α. αποτέλεσε, μετά το σχέδιο του 1875 «περί Ν.Ε.», ο Ν.ΑΦΝΣ' «περί Ν.Σ.» της 28^{ης} Ιουλίου 1887. Με αυτόν καθιερώθηκε για πρώτη φορά η αυτοδιοίκηση δεύτερου βαθμού με αυτοδιοικούμενη περιφέρεια το νόμο. Ο νομός, σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου, ανακηρυσσόταν σε Ν.Π.Δ.Δ. Όργανα διοίκησης του νομικού προσώπου ήταν το Ν.Σ., που εκλεγόταν από τους κατοίκους του νομού κάθε τέσσερα (4) χρόνια και η Ν.Ε., την οποία θα εξέλεγε το Ν.Σ. για την καθημερινή άσκηση των αρμοδιοτήτων του, αφού αυτό δεν ήταν δυνατό να βρίσκεται διαρκώς σε σύνοδο. Όσον αφορά στο θεσμό της επιτροπής, που αποτελούνταν από μέλη του Ν.Σ., αυτός προβλεπόταν από το διάταγμα του 1836 «δια να επιταχύνεται η διενέργησις των υποθέσεων» (αρθ. 49), καθώς και από το «περί διοικητικών συμβουλίων» σχέδιο νόμου του 1836 (αρθ. 21). Δεν μπορούσε όμως να γίνει σύγκριση μεταξύ εκείνων των επιτροπών και της τωρινής του 1887, από άποψη αρμοδιοτήτων και προπαντός από άποψη δυνατοτήτων εκπλήρωσης των καθηκόντων της¹.

Ο αριθμός των μελών του Ν.Σ. εξαρτιόταν από τον αριθμό των εγγεγραμμένων εκλογέων στους εκλογικούς καταλόγους των δήμων. Αναλογούσαν 12 νομαρχιακοί σύμβουλοι (ελάχιστος αριθμός, όπως και στα Ε.Σ. του 1836 και 1891) σε πληθυσμό εκλογέων μέχρι 20.000, προστιθέμενου ενός νομαρχιακού συμβούλου ανά 3.000 επιπλέον εκλογείς. Τα μέλη της Ν.Ε. εκλέγονταν κάθε σύνοδο από τα μέλη του Ν.Σ. Συνέρχονταν υπό την προεδρία του προέδρου του Ν.Σ. και εξέλεγαν τον πρόεδρο και το γραμματέα της με μυστική ψηφοφορία και απόλυτη πλειοψηφία. Σε περίπτωση ισοψηφίας ενεργούνταν κλήρωση (αρθ. 33).

Εκλογική περιφέρεια ήταν ο δήμος, εάν ο αριθμός των εκλογέων του ξεπερνούσε το εκλογικό μέτρο που προβλεπόταν για την εκλογή ενός νομαρχιακού συμβούλου. Το εκλογικό μέτρο (εκλογική μονάδα) προέκυπτε από τη διαίρεση του αριθμού των εκλογέων των δήμων του νομού με τον αριθμό των εκλεγομένων νομαρχιακών συμβούλων και

1. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοικήσεως, Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια, Αθήνα 1978, σ. 239

παρίστανε το σύνολο των εκλογέων που απαιτούνταν για την ανάδειξη ενός νομαρχιακού συμβούλου. Στην ουσία όμως η εκλογική περιφέρεια ήταν μεγαλύτερη του ενός δήμου, αφού λίγοι ήταν οι δήμοι εκείνοι που μπορούσαν να αναδείξουν νομαρχιακό σύμβουλο².

Εννέα χρόνια μετά την κατάργηση (1891) των «τρικουπικών» Νομαρχιακών Συμβουλίων (Ν.ΑΦΝΣΤ' του 1887) από το Θ. Δεληγιάννη, ορκίστηκε πρωθυπουργός ο Κερκυραίος πολιτικός Γ. Θεοτόκης, που υποστηριζόταν από την παράταξη των «τρικουπικών» μετά το θάνατο του αρχηγού τους. Ο Γ. Θεοτόκης, ο οποίος ήταν στενός συνεργάτης του Τρικούπη, δεν έτρεφε καμία εκτίμηση για την επαρχία, την οποία αναγνώριζε μόνο ως υποδιαίρεση του νομού. Υποστήριζε ότι η διοίκηση των επαρχιών δεν μπορούσε να επιτελέσει όπως έπρεπε τα καθήκοντα που επιβάλλονταν σ' αυτή, γι' αυτό και ήταν ανάγκη ο νομός να αναγνωριστεί ως νομικό πρόσωπο, πράγμα που θα συνέβαινε με την αποδυνάμωση των επαρχιών³.

Για το σκοπό αυτό εισηγήθηκε το Μάιο του 1899 στη Βουλή δύο νομοσχέδια, τα οποία συζητήθηκαν και ψηφίστηκαν στον ίδιο μήνα (Ιούνιο 1899) το ένα μετά το άλλο. Το πρώτο από αυτά (Ν.ΒΧΔ' της 6^{ης} Ιουλίου 1899, «περί διοικητικής διαιρέσεως του κράτους»), προέβλεπε την αύξηση του αριθμού των νομών από 16 σε 26 και το δεύτερο (Ν.ΒΧΕ' της 6^{ης} Ιουλίου 1899, «περί νομών και της διοικήσεως αυτών»), τη δημιουργία Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων με αιρετά όργανα και αποφασιστικές αρμοδιότητες.

Αναλυτικότερα, με το Ν.ΒΧΕ', που συμπλήρωνε το Ν.ΒΧΔ', ο νομός αναγορευόταν σε Ν.Π.Δ.Δ. Η νομική προσωπικότητα του νομού διακηρύσσονταν με ιδιαίτερη έμφαση με το πρώτο άρθρο του νόμου⁴, το οποίο αποτελούσε επανάληψη του αντίστοιχου του Ν.ΑΦΝΣΤ' του 1887. Σύμφωνα με το άρθρο 2 «οι Νομοί διοικούνται υπό του Νομάρχου, του Ν.Σ. και της Επιτροπής του Νομού». Στο Νομάρχη όμως ανήκε η ανώτατη διοικητική διεύθυνση του νομικού προσώπου του νομού, όπως και όλα τα καθήκοντα – αρμοδιότητες που είχαν προβλεφτεί τόσο με το Διάταγμα της 5^{ης} Δεκεμβρίου 1845, όσο και με κάθε μεταγενέστερο νόμο, εκτός των εξαιρουμένων και των ανατεθειμένων στο Ν.Σ.

2. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 219

3. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 334

4. Βλ. επίσης άρθρο 3 νόμου ΒΧΔ' «περί διοικητικής διαιρέσεως του κράτους»

Η εξουσία αυτή του Νομάρχη δεν του έδινε φυσικά και τον πρώτο ρόλο μεταξύ των τριών οργάνων διοίκησης του νομού, αλλά αυτός διατήρησε τις μη εξαιρεμένες αποφασιστικές του αρμοδιότητες και την εποπτεία του στις πράξεις του Ν.Σ.⁵

Κύριο όργανο του νομικού προσώπου του νομού ήταν το Ν.Σ., το οποίο συστήνεται σε κάθε νομό και εκλεγόταν κάθε τέσσερα (4) χρόνια (άρθρο 3). Τα μέλη του εξέλεξαν, κατά την έναρξη κάθε συνόδου, τα τέσσερα μέλη της Επιτροπής του Νομού μαζί με τα τρία αναπληρωματικά, καθώς και τον πρόεδρο του Ν.Σ., ο οποίος ήταν και Πρόεδρος της Επιτροπής του Νομού, που έφθανε έτσι συνολικά τα πέντε μέλη. Η Επιτροπή του Νομού, η οποία θα λειτουργούσε διαρκώς, θα φρόντιζε για την εκτέλεση των αποφάσεων του Ν.Σ. και σε περίπτωση απουσίας του θα ασκούσε «οίαν και τούτο δικαιοδοσίαν»⁶.

Οι σύμβουλοι εκλέγονταν από τους εκλογείς κάθε δήμου (άρθρο 4) και κατανέμονταν μεταξύ τους κατά τάξη (α', β', γ'), όπως και στα Ε.Σ. του 1836 και του 1891, δηλαδή οι εκλογείς των δήμων πρώτης τάξης εξέλεξαν τρεις (3) συμβούλους, των δήμων δεύτερης τάξης δύο (2) και της τρίτης τάξης έναν (1). Οι εκλογείς όμως του δήμου της πρωτεύουσας του νομού εξέλεξαν τρεις (3) νομαρχιακούς συμβούλους ανεξάρτητα από την τάξη στην οποία άνηκε αυτός. Κατώτατος αριθμός συμβούλων δεν οριζόταν όπως στα Ν.Σ. του 1887 και στα Ε.Σ. του 1836 και του 1891 (ελάχιστος αριθμός 12).

Εκλογική περιφέρεια ήταν ο δήμος. Οι σύμβουλοι, σύμφωνα με το άρθρο 4, αντιπροσώπευαν το νομό και όχι το δήμο εκλογής τους, απαλλαγμένοι από οποιαδήποτε επιτακτική εντολή. Η διάταξη αυτή, η οποία επαναλήφθηκε στα Ν.Σ. του 1923, δεν είχε ιδιαίτερη σημασία λόγω του ότι ήταν δυσεφάρμοστη, αφού οι νομαρχιακοί σύμβουλοι, αν και αντιπροσώπευαν το νομό, εκλέγονταν από ορισμένο δήμο, τα συμφέροντα του οποίου έπρεπε να προστατεύουν κατά προτεραιότητα, προκειμένου να επανεκλεγούν⁷.

Η επόμενη σημαντική προσπάθεια και ίσως η πιο εκτεταμένη στο επίπεδο του νομοθετικού σχεδιασμού, για την εισαγωγή της δευτεροβάθμιας Τ.Α., σημειώθηκε το 1923 με την έκδοση του Β.Δ. της 9^{ης} / 10^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών» επί κυβέρνησης Στ. Γονατά. Αυτό το Β.Δ., που ήταν ο τρίτος κατά σειρά νόμος για τη

5. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 349.

6. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 392, άρθρο 112 Ν. ΒΧΕ'.

7. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 352.

Ν.Α., ο οποίος δημοσιεύτηκε από τη σύσταση του Ελληνικού κράτους, είχε ως βάση του σχέδιο νόμου, το οποίο αποτελούσε καρπό των εργασιών της «Νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής» που είχε συσταθεί με το Ν. 964/24 – 10 – 1917. Η Επιτροπή αυτή, η οποία είχε σκοπό τη σύνταξη νομοσχεδίων για την αποκέντρωση και την αυτοδιοίκηση, άρχισε τις εργασίες της στις αρχές του 1919 και στις 18 Μαΐου 1923 παρέδωσε ολοκληρωμένο σχέδιο νόμου για τη Ν.Α. Το σχετικό όμως Β.Δ. (9/10 Μαΐου 1923) είχε ήδη εκδοθεί εννέα μέρες πριν και γι' αυτό το λόγο παραλείφθηκε το τελευταίο κεφάλαιο του σχεδίου της Επιτροπής (Κεφ. Ζ'), που τελικά προστέθηκε αργότερα με το Ν.3154 /1924 και αφορούσε στα Δικαστήρια Ν.Α.

Γι' αυτό λοιπόν, αποπειράται παρακάτω η ταυτόχρονη ανάπτυξη του Β. Δ/τος με το συμπληρωματικό του νόμο 3154/1924, αν και δημοσιεύθηκαν ξεχωριστά, επειδή τα 36 άρθρα του τελευταίου λογαριάζονται ως αναπόσπαστο τμήμα του κύριου διατάγματος.

Συγκεκριμένα, με τη νέα ρύθμιση ο νομός αναγορευόταν ρητά σε «νομικόν πρόσωπον προς αυτοδιοίκησην» με όργανα το Νομαρχιακό Συμβούλιο, τη Νομαρχιακή Επιτροπή και το Νομάρχη (άρθρα 1, 2 του Β. Δ/τος). Κεντρικό αποφασιστικό όργανο θα ήταν το Ν.Σ. που θα εκλεγόταν με άμεση καθολική ψηφοφορία και ταυτόχρονα με τις δημοτικές και κοινοτικές αρχές. Με το Ν.4249/1929 «περί μερικής κυρώσεως του Ν.Δ. της 10ης Ιουνίου 1926, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της περί Ν.Α. νομοθεσίας», με τον οποίο ο Ελ. Βενιζέλος προχώρησε σε ορισμένες τροποποιήσεις του Β. Δ/τος της 9^{ης} Μαΐου 1923, προβλεπόταν ότι οι πρώτες εκλογές για την ανάδειξη των νομαρχιακών συμβούλων μπορούσαν να διενεργηθούν ξεχωριστά και τμηματικά κατά νομούς (άρθρο 4). Η παρέκκλιση αυτή, από τη βασική αρχή (ταυτόχρονη εκλογή), ήταν από τις σπουδαιότερες, γιατί ο θεσμός θα εφαρμοζόταν δοκιμαστικά σε ορισμένους μόνο νομούς⁸.

Ως εκλογική περιφέρεια οριζόταν η επαρχία στις «παλαιές χώρες»⁹ και η υποδιοίκηση στις «νέες»¹⁰. Οι νομαρχιακοί σύμβουλοι, οι

8. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 423

9. Βλ. Ν. –Κ Χλέπα, Η πολυβάθμια Αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1994, σ. 111 (σημ. 108)

10. Βλ. Ν. –Κ Χλέπα, Η πολυβάθμια Αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις, Εκδ. Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1994, σ. 111 (σημ. 108)

οποίοι αντιπροσώπευαν, όπως και παλαιότερα, το νομό και όχι την περιφέρεια εκλογής τους, εκλέγονταν κάθε τέσσερα (4) χρόνια από τους εκλογείς κάθε επαρχίας, ανάλογα με τον πληθυσμό της. Το άρθρο 8 του Β. Δ/τος καθόριζε το εκλογικό μέτρο σε 8.000 κατοίκους «προσπιθεμένου ενός νομαρχιακού συμβούλου, εάν το υπόλοιπο υπερέβαινε τους 2.500 δημότας»¹¹. Υπήρχαν όμως και αρκετές εξαιρέσεις για νησιά και για μικρές επαρχίες (άρθρο 8, παρ.2,3,4). Ενόψει μάλιστα των διαφορετικών πληθυσμιακών δεδομένων (πρόσφυγες, μειονότητες κ.τ.λ.) στις μεν «παλαιές χώρες» λαμβάνονταν υπόψη ο νόμιμος πληθυσμός (δημότες), ενώ στις «νέες χώρες», εκτός της Κρήτης, ο πραγματικός πληθυσμός (κάτοικοι)¹².

Όσον αφορά στη Ν.Ε., παρατηρείται, ότι η σπουδαιότερη καινοτομία σε σχέση με τα Ν.Σ. του 1899, συνίσταται στη διάρκεια (άρθρο 33) της θητείας (τα μέλη της εκλέγονται για όλη την τετραετία, ανανεούμενου το 1/3 αυτών μετά από δυο χρόνια) και στον αριθμό των μελών της (από 6 τουλάχιστον μέλη μέχρι 12 κατ' ανώτατο όριο), ο οποίος οριζόταν κατ' αναλογία - με τον αριθμό των μελών του αντίστοιχου Ν.Σ.

Τα μέλη της Ν.Ε. εκλέγονταν από το Ν.Σ. κατά την πρώτη σύνοδό του, ενώ ήταν υποχρεωτική η συμμετοχή όλων των επαρχιών με έναν τουλάχιστο σύμβουλο χωρίς να ισχύει αυτό και για τους αναπληρωματικούς. Η Ν.Ε. ασκούσε την καθημερινή διοίκηση στο πλαίσιο των αποφάσεων του Ν.Σ.

Ο Νομάρχης, το τρίτο όργανο διοίκησης του νομού, εκπροσωπούσε το νομικό πρόσωπο αυτού και εκτελούσε τις αποφάσεις του Ν.Σ. και της Ν.Ε. Παράλληλα, ήταν και όργανο της κρατικής διοίκησης, που ασκούσε την κρατική εποπτεία στο νομικό πρόσωπο του νομού, χωρίς όμως να έχει δικαίωμα ελέγχου των πράξεών του, ούτε ως προς τη νομιμότητα, ούτε ως προς τη σκοπιμότητά τους¹³.

Το σύστημα Ν.Α. όμως, που εισήγαγε το Β.Δ. του 1923 δε δοκιμάστηκε στην πράξη. Χάθηκε, έτσι, η ευκαιρία ενός τόσο ριζοσπαστικού πειράματος και μαζί του και η πολύτιμη εμπειρία από την γέννηση μιας αληθινής Ν.Α.¹⁴ Οι εσωτερικές περιστάσεις της χώρας

11. Βλ. ΚΙ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 426.

12. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 112.

13. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *Νεοελληνική Διοικητική Ιστορία. Περιφερειακή Διοίκηση / Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήνα 1988, σ. 138

14. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 138

(διαδοχή κυβερνήσεων, στρατιωτικά κινήματα, η οικονομική κρίση του 1929 κ.α.) δεν επέτρεψαν την εφαρμογή του. Έτσι, εγκαινιάστηκε μια μακροχρόνια περίοδος «νεκρικής σιγής»¹⁵ γύρω από ένα θεσμό που επί τέσσερις δεκαετίες βρισκόταν στο επίκεντρο των μεταρρυθμιστικών και εκσυγχρονιστικών προσπαθειών.

Πολύ αργότερα, το 1950, καρτίστηκε σχέδιο νόμου «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Β.Δ. της 9/10 Μαΐου 1923», στην εισηγητική έκθεση του οποίου τονιζόταν η ανάγκη εφαρμογής Ν.Α., χωρίς όμως αποτέλεσμα. Το σχέδιο δεν προωθήθηκε και το ζήτημα ξεχάστηκε.

Πέντε χρόνια μετά, με το νόμο 3200/1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως» επικρατεί τελικά ο θεσμός της νομαρχιακής αποκέντρωσης, ύστερα από προσπάθεια εκατόν είκοσι ένα χρόνων (από το 1833 έως το 1954) για την οργάνωση της περιφερειακής διοίκησης στη χώρα μας.

Ο νόμος αυτός κατήργησε τις Γενικές Διοικήσεις Βορείου Ελλάδος, Θράκης, Ηλείου, Κρήτης και Δωδεκανήσου και συνέστησε Νομαρχίες στο νομό που είχαν την έδρα τους οι γενικές αυτές διοικήσεις. Σε κάθε Νομαρχία συστάθηκε Ν.Σ. με πρόεδρο το Νομάρχη και μέλη αφ' ενός τους προϊστάμενους των δημόσιων υπηρεσιών του νομού και αφ' ετέρου εκλεγμένους εκπροσώπους των επαρχιών του νομού (ένας ή δύο αιρετοί εκπρόσωποι από κάθε επαρχία)¹⁶. Η συντριπτική, δηλαδή, πλειοψηφία των μελών του Ν.Σ. ήταν οι υπηρεσιακοί παράγοντες.

Οι νομαρχιακοί σύμβουλοι - εκπρόσωποι των επαρχιών εκλέγονταν για δύο (2) χρόνια από τους δημάρχους και τους δημοτικούς και κοινοτικούς συμβούλους των δήμων και των κοινοτήτων κάθε επαρχίας (άρθρο 11).

Τα Ν.Σ. του 1955, όπως προέκυπτε και από την εισηγητική έκθεση του υπουργού εσωτερικών, δεν ανήκαν στο χώρο της δευτεροβάθμιας Τ.Α., ούτε και αποτελούσαν προστάδιό της, αφού η σύνθεση, η αποστολή και ο τρόπος λειτουργίας τους απέκλειαν τέτοιο ενδεχόμενο. Πιο συγκεκριμένα, στην εισηγητική έκθεση τονιζόταν ότι : «Κύρια αποστολή του Συμβουλίου θα είναι η υπόδειξη προς τον Νομάρχη και δι' αυτού προς το κέντρον των αναγκών εκάστου

15. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπας, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 120

16. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 549, άρθρο 10, Β.Δ. 1923.

νομού...εθίζονται οι πολίται να συμμετέχουν....και παρασκευάζεται το έδαφος δια την τυχόν μελλοντικήν εφαρμογήν του θεσμού της Τ.Α. β' βαθμού και νυν ψηφίζομεν νομοσχέδιον...περί αποκεντρώσεως και ουχί περί αυτοδιοικήσεως...Κανονικώς δεν θα έπρεπεν εις το συμβούλιον να μετέχουν καν αιρετά μέλη. Καινοτομούντες όμως εδέχθημεν και τινά αιρετά μέλη»¹⁷.

Η φύση του Ν.Σ. ως συμβουλευτικού οργάνου της νομαρχιακής διοίκησης διατηρήθηκε μέχρι τις πρώτες, μετά την μεταπολίτευση του 1974, εκλογές της 27^{ης} Φεβρουαρίου 1977 (Π.Δ. 811/1976).

Το νόμο 3200 του 1955 ακολούθησε το νομοθετικό διάταγμα 3620 του 1956, το οποίο προχώρησε σε ορισμένες τροποποιήσεις και συμπληρώσεις του νόμου 3200. Μια από τις σημαντικότερες ρυθμίσεις του ήταν η ίδρυση Νομαρχιακού Ταμείου σε κάθε νομό. Στο ταμείο αυτό συγχωνεύτηκε το μέχρι τότε ταμείο οδοποιίας του νομού, με αρμοδιότητες¹⁸, την εκτέλεση και συντήρηση έργων κοινωφελών, οδοποιίας, δημόσιας υγείας, παιδείας, κοινωνικής πρόνοιας, αθλητισμού και τουρισμού, την συντήρηση και κατασκευή δημόσιων κτιρίων, καθώς και τη διαχείριση και συντήρηση του μηχανικού εξοπλισμού και των κρατικών αυτοκινήτων.

Το 1964 οι νομοί του κράτους αυξήθηκαν κατά δύο, με τη σύσταση νομού Πειραιώς και νομού Γρεβενών, φθάνοντας έτσι, συνολικά τους πενήντα δύο (52). Αντίθετα, τα δεκατέσσερα (14) επαρχεία που λειτουργούσαν από το 1949¹⁹ μειώθηκαν το 1960 σε έντεκα (11) και αργότερα (το 1964) σε δέκα (10), τα οποία τελικά καταργήθηκαν το 1971.

Οι διατάξεις του νόμου 3200 του 1955 τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν ξανά με νεώτερη νομοθεσία (Ν.Δ. 532/1970 «περί συμπληρώσεως των διατάξεων περί διοικητικής αποκεντρώσεως»), που επαύξησε τις αρμοδιότητες των Νομαρχών, οργάνωσε τις Νομαρχίες σε ενιαία υπηρεσία, προώθησε την οικονομική αποκέντρωση με βελτίωση των ρυθμίσεων για το νομαρχιακό προϋπολογισμό και γενικά κατέστησε τη νομαρχιακή αποκέντρωση λειτουργικότερη στην εφαρμογή της. Ωστόσο, η βασική δομή του συστήματος παρέμεινε η ίδια.

Η μεταπολίτευση του Ιουλίου του 1974 αποτέλεσε την αφετηρία της συνέχειας της εκσυγχρονιστικής προσπάθειας που είχε διακοπεί με

17. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 547.

18. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 141.

19. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 307 (σημ.31)

τη Δικτατορία. Έτσι, το σύνταγμα το 1975 προέβλεπε τη δυνατότητα θέσπισης Β/θμιας Τ.Α., ενώ σημαντική για το «αποκεντρωτικό σύστημα» υπήρξε και η επανίδρυση των επαρχιών (Ν. 108/ 1975 «περί συστάσεως επαρχιών») σε ορισμένα νησιά που βρίσκονταν σε «εθνικά ευαίσθητες»²⁰ περιοχές και συγκεκριμένα στη Λήμνο, στην Κω, στην Κάλυμνο και στην Κάρπαθο.

Στη δεκαετία του 80 η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, η οποία είχε δώσει μεγάλη βαρύτητα στα θέματα της Τ.Α., και μάλιστα για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες σιωπής των ελληνικών «κομμάτων εξουσίας»²¹, προχώρησε, από τον πρώτο ήδη χρόνο (1981), στην εισαγωγή νέων θεσμών για την αυτοδιοίκηση και την αποκέντρωση.

Η σημαντικότερη πρωτοβουλία της ήταν η θέσπιση του Ν. 1235/1982 «για την άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής και καθιέρωση της λαϊκής εκπροσώπησης στους νομούς», με τον οποίο αποσκοπούσαν, σύμφωνα με την εισηγητική του έκθεση, η δημιουργία των προϋποθέσεων του μεταβατικού σταδίου για το πέρασμα στην ουσιαστική αποκέντρωση και στην καταξίωση του θεσμού της Τ.Α.

Βασική καινοτομία του νόμου αυτού ήταν η θεαματική αναβάθμιση ενός σχεδόν ξεχασμένου θεσμού, του Ν.Σ., με την απονομή σημαντικών αποφασιστικών αρμοδιοτήτων σε συνδυασμό με την ανασύνθεσή του σε όργανο συμμετοχής των εκπροσώπων των ΟΤΑ και ορισμένων επαγγελματικών τάξεων.

Πιο συγκεκριμένα, το Ν.Σ. που συστηνόταν σε κάθε νομό, με το Ν. 1235/1982, αποτελούνταν από: το Νομάρχη ως πρόεδρο, το Δήμαρχο της πρωτεύουσας του νομού ή τον οριζόμενο από αυτόν Αντιδήμαρχο, τους ανά επαρχία εκλεγμένους (από δημοτικούς και κοινοτικούς συμβούλους) νομαρχιακούς συμβούλους κατά το άρθρο 11 του Ν. 3200/1955, δύο εκπροσώπους της Τοπικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων (Τ.Ε.Δ.Κ.) του νομού, οι οποίοι εκλέγονταν, μαζί με τους αναπληρωτές τους, από τη διοικούσα επιτροπή τους. Από αυτούς, ο ένας εκπροσωπούσε υποχρεωτικά τις κοινότητες. Το Ν.Σ. αποτελούνταν ακόμη από εκπροσώπους επαγγελματικών, συνεταιριστικών, επιστημονικών και συνδικαλιστικών οργανώσεων ή επιμελητηρίων που είχαν την έδρα τους στο νομό. Από τους εκπροσώπους αυτούς, υποχρεωτικά ανά ένας, προερχόταν από τις τάξεις των αγροτών, των

20. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 307

21. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 309

αγροτικών συλλόγων, των εργατοϋπαλλήλων, του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας και των εργοδοτικών ενώσεων και οργανώσεων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τουλάχιστον το ήμισυ των μελών του Ν.Σ. έπρεπε να αποτελείται από δημοτικούς λειτουργούς (άρθρο 4), καθώς και ότι ειδικά στο Ν.Σ. Αττικής συμμετείχαν και οι Νομάρχες των τεσσάρων Διαμερισμάτων της Αττικής, αυξάνοντας βέβαια ανάλογα και την απευθείας επιρροή της κυβέρνησης²².

Το Ν.Σ. λοιπόν, αποτελούσε το μέσο για τη λαϊκή συμμετοχή και την εκπροσώπηση στους νομούς, αφού, όπως φαίνεται και από τη σύνθεσή του, δεν απαρτιζόταν πια από υπηρεσιακούς παράγοντες, οι οποίοι κυριαρχούσαν πρώτα σ' αυτό, αλλά αποκλειστικά από εκλεγμένους εκπροσώπους της Γ.Α. και των παραπάνω οργανώσεων. Ήταν συλλογικό όργανο, που πλαισίωνε το Νομάρχη στην άσκηση των καθηκόντων του.

Ο Νομάρχης ήταν άμεσος εκπρόσωπος της κυβέρνησης και υπεύθυνος για την άσκηση και εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στο νομό. Ήταν το ανώτατο όργανο για την άσκηση της διοίκησης σε αυτόν και ο προϊστάμενος όλων των πολιτικών, αστυνομικών και λιμενικών αρχών του, εκτός των δικαστικών. Ήταν μετακλητός με βαθμό α' των ειδικών θέσεων, διοριζόταν και απολυόταν με προεδρικό διάταγμα που εκδιδόταν με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών, μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (άρθρο 2).

Η θητεία όλων των εκλεγμένων μελών του Ν.Σ., εκτός από αυτή του Δημάρχου της πρωτεύουσας του νομού, ήταν διετής.

Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 11 του νόμου, προβλεπόταν η άμεση εκπροσώπηση της Γ.Α. στο διοικητικό συμβούλιο των νομαρχιακών ταμείων με έναν εκπρόσωπο των δήμων και έναν εκπρόσωπο των κοινοτήτων, με σκοπό την εξασφάλιση σε αυτό ευρύτερης λαϊκής εκπροσώπησης. Έτσι, το συμβούλιο που διοικούσε κάθε νομαρχιακό ταμείο θα αποτελούνταν από το Νομάρχη ως Πρόεδρο, το Δήμαρχο της πρωτεύουσας του νομού, έναν αιρετό του Ν.Σ., ο οποίος οριζόταν από το Νομάρχη, το Διευθυντή Εσωτερικών της Νομαρχίας, το Διευθυντή γεωργίας ή δασών, το Διευθυντή της Διεύθυνσης Τεχνικών Υπηρεσιών της Νομαρχίας και τον Προϊστάμενο της υπηρεσίας εντελλόμενων εξόδων της Νομαρχίας.

22. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 310 (σημ. 40).

Ακόμη, με το άρθρο 12, παρ. 3 του νομού, προβλεπόταν η δυνατότητα σύστασης γραφείων και υπηρεσιών της Νομαρχίας, εκτός της έδρας της, με Π.Δ. που θα εκδιδόταν με πρόταση των υπουργών Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών, Οικονομικών και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού. Με το ίδιο Π.Δ. θα καθορίζονταν οι θέσεις και ο τρόπος πλήρωσής τους, για την άσκηση όσων αρμοδιοτήτων θα ανέθετε ο Νομάρχης στους υπαλλήλους των παραπάνω γραφείων.

Το Φεβρουάριο του 1984, με πρωτοβουλία του τότε Υπουργού Εσωτερικών, Αγ. Κουτσόγιωργα, συγκροτήθηκε Επιτροπή για τη σύνταξη Νέου Καταστατικού Χάρτη της Τ.Α. Οι εργασίες της Επιτροπής αυτής κατέληξαν σ' ένα νομοσχέδιο που αφορούσε στα κρισιμότερα θέματα της αυτοδιοίκησης, αλλά και σε ζητήματα - κλειδιά της κρατικής διοίκησης. Φιλοδοξούσε να μεταρρυθμίσει «εκ θεμελίων»²³ και την Τ.Α. και την περιφερειακή κρατική διοίκηση. Δυστυχώς όμως το νομοσχέδιο αυτό, που κατατέθηκε στη Βουλή το Μάιο του 1986 και ψηφίστηκε από αυτή, αντιμετώπιζε με προχειρότητα ζητήματα - κλειδιά για τη διοικητική ανασυγκρότηση της χώρας και εκτός τούτου, όλα σχεδόν τα κρίσιμα λειτουργικά θέματα τα παρέπεμπε με εξουσιοδοτήσεις στον κανονιστικό νομοθέτη²⁴. Όλα αυτά δεν επέτρεψαν την ενεργοποίηση των όσων διακήρυττε ο νόμος 1622 της 7^{ης} / 14^{ης} Ιουλίου 1986 για την « Τ.Α. -περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό». Αλλά καλύτερα να εξεταστούν αναλυτικότερα οι διατάξεις του νόμου αυτού.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα άρθρα 19 και 20 του Ν. 1622/1986, οι Ν.Α. είναι «αυτοδιοικούμενα κατά τόπο Ν.Π.Δ.Δ.» με σκοπό την «οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη της περιφέρειάς τους με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στη διοίκηση των τοπικών υποθέσεων».

Η περιφέρεια της Ν.Α. είναι εκείνη των νόμων. Όργανα της Ν.Α. είναι το Ν.Σ., η Ν.Ε. και ο πρόεδρος του Ν.Σ. (άρθρο 24). Το Ν.Σ. θα αποτελούνταν από 27 μέλη για τις Ν.Α. που είχαν πληθυσμό έως 50.000 κατοίκους, 33 για όσες είχαν από 50.001 έως 100.000 κατοίκους, 39 για όσες είχαν από 100.001 έως 150.000 κατοίκους, 45 για όσες είχαν από 150.001 έως 300.000 κατοίκους και 51 για όσες Ν.Α. είχαν περισσότερους από 300.000 κατοίκους.

23. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 319

24. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 321

Ο αριθμός των μελών του Ν.Σ. ήταν υπερβολικός, εάν ληφθεί υπόψη ότι υπήρχαν και άλλα όργανα διοίκησης στη Ν.Α., όπως η Ν.Ε. και ο πρόεδρος.

Η Ν.Ε. θα αποτελούνταν από τον πρόεδρο του Ν.Σ. και τέσσερα (4) έως οκτώ (8) μέλη, ανάλογα με τον αριθμό των μελών του Ν.Σ. Έτσι, η ιδιότητα του προέδρου του Ν.Σ. και του προέδρου της Ν.Ε. συγκεντρωνόταν σε ένα πρόσωπο.

Η σύνθεση των μελών του Ν.Σ. είχε ως εξής: α) μέλη που θα εκλεγόταν με καθολική, άμεση και μυστική ψηφοφορία, β) αιρετοί αντιπρόσωποι των τοπικών επαγγελματικών, επιστημονικών και πνευματικών οργανώσεων²⁵ και γ) εκπρόσωποι της κρατικής διοίκησης. Έτσι, σε ένα 39μελές λ.χ. Ν.Σ. (πληθυσμός 100.001 έως 150.000), 29 μέλη θα εκλέγονταν με καθολική, άμεση και μυστική ψηφοφορία, 6 μέλη θα ήταν αιρετοί αντιπρόσωποι των τοπικών επαγγελματικών, επιστημονικών και πνευματικών οργανώσεων και 4 μέλη θα ήταν εκπρόσωποι της κρατικής διοίκησης, που θα ορίζονταν από το Νομάρχη.

Πάντως, αρκετά προβληματική πρέπει να θεωρηθεί η ρύθμιση του άρθρου 24 παρ. 5 και 6 για τους αντιπρόσωπους των τοπικών οργανώσεων, επειδή κάθε μία θα εξέλεγε, κατά σειρά, έναν εκπρόσωπο. Έτσι όμως θα αναπαραγόταν το προνομιακό status²⁶ ορισμένων επαγγελματικών ομάδων και θα πλήττονταν η ισότητα, αφού πολυμελείς ομάδες, όπως οι αγρότες, θα είχαν τον ίδιο αριθμό εκπροσώπων με ολιγομελείς σχετικά επαγγελματικές τάξεις, όπως οι δικηγόροι, οι μηχανικοί ή οι καλλιτέχνες.

Ως πρόεδρος του Ν.Σ. θα εκλεγόταν, σύμφωνα με το άρθρο 37 του νόμου, ένα από τα αιρετά μέλη του συμβουλίου, με μυστική ψηφοφορία, μέσα σε 15 ημέρες από την εγκατάστασή του, από όλα τα μέλη του.

Μέλος της Ν.Ε. θα εκλέγονταν με μυστική ψηφοφορία οποιοδήποτε μέλος του Ν.Σ., αιρετό ή μη.

Επιπλέον, σύμφωνα με ρύθμιση του νόμου (άρθρο 57), η οποία αποτελούσε εξαίρεση από τις υπόλοιπες προβληματικές, τα Νομαρχιακά Ταμεία θα καταργούνταν αυτοδίκαια τρεις μήνες μετά την έναρξη λειτουργίας των Ν.Α., όπως και τα άλλα διάφορα Ταμεία των οποίων η κατάργηση θα προβλεπόταν με Π.Δ. Με την ίδια ρύθμιση

25. Η παράγραφος 5 του άρθρου 24 του ν. 1622/1986 αναφέρει κατά σειρά αυτές τις οργανώσεις, όπως τα επιμελητήρια των παραγωγικών τάξεων, τις ενώσεις γεωργικών συνεταιρισμών, τα εργατικά κέντρα κ.ο.κ.

26. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 324 (σημ. 84)

καθοριζόταν και η μεταφορά των αρμοδιοτήτων, των πόρων, της περιουσίας, αλλά και του προσωπικού των Ταμείων αυτών στους νομαρχιακούς ΟΤΑ. Αυτό όμως, εμπόδιζε ουσιαστικά τη δημιουργία ιδιαίτερου υπηρεσιακού μηχανισμού των νέων ΟΤΑ, περιορίζοντάς τον στα «υπολείμματα»²⁷ των Ταμείων και σε ορισμένες θέσεις για την οικονομική διοίκηση και διαχείριση.

Ακόμη, με τις διατάξεις των άρθρων 1-18 του Ν.1622/1986, προβλεπόταν η δυνατότητα συνενώσεων κοινοτήτων σε δήμους, ανεξάρτητα από τον πληθυσμό τους και με ισχυρά οικονομικά (Ειδικές Επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων, άτοκα δάνεια, διαγραφή χρεών) και άλλα κίνητρα (αναγνώριση των νέων ΟΤΑ σε δήμους, εκπροσώπηση των πρώην ΟΤΑ από παρέδρους), που δεν υπήρχαν μέχρι τότε. Η μόνη προϋπόθεση που χρειαζόταν ήταν να βρίσκονται μέσα στα πλαίσια ειδικά προσδιορισμένων, για το σκοπό αυτό, χωρικών μονάδων, που ονομάζονταν «γεωγραφικές περιοχές».

Αυτά προβλέπονταν από το Ν. 1622/1986 ενώ βρίσκονταν σε πλήρη εξέλιξη οι διαδικασίες του Ν. 1622/1984, ο οποίος προέβλεπε «γεωγραφικές ενότητες» για τη χωροθέτηση των συνδέσμων πολλαπλών σκοπών («αναπτυξιακών συνδέσμων»), οι οποίοι οριοθετήθηκαν τελικά σε 573 ενότητες. Αυτές βέβαια δε συνέπιπταν με τις 502 «ανοικτές πόλεις», πρόταση που είχε εκπονήσει το Υ.Χ.Ο.Π. το 1984 και η οποία βασιζόταν, όπως και εκείνη του νόμου 1416 για τις «γεωγραφικές ενότητες», στον ανεξάρτητο, από τη βούληση των 6.000 ΟΤΑ της χώρας, σχεδιασμό των νέων ΟΤΑ.

Θα πρέπει πάντως να αναφερθεί το γεγονός, ότι ο νόμος 1622 δεν κατήργησε τις διατάξεις του νόμου 1416 για τις συνενώσεις, με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται μια διχασμένη και αντιφατική πολιτική σχετικά με αυτές, χωρίς να υπάρξουν σημαντικά αποτελέσματα.

Ωστόσο, από όλες τις διατάξεις του νόμου 1622, η μόνη που προχώρησε σχετικά γρήγορα και εύκολα ήταν εκείνη που προέβλεπε τη χωροταξική διαίρεση της χώρας σε Περιφέρειες. Σύμφωνα με το Π.Δ. 51/1987, με το οποίο καθορίζονταν ο αριθμός των Περιφερειών, η χωρική έκταση, η έδρα και ο τίτλος καθεμιάς, δημιουργήθηκαν 13 Περιφέρειες, οι οποίες ήταν:

1. Η Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης
2. Η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας

27. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 327

3. Η Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας
4. Η Περιφέρεια Ηπείρου
5. Η Περιφέρεια Θεσσαλίας
6. Η Περιφέρεια Ιονίων Νησιών
7. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
8. Η Περιφέρεια Αττικής
9. Η Περιφέρεια Πελοποννήσου
10. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου
11. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου
12. Η Περιφέρεια Κρήτης
13. Η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας

Με βάση αυτή τη νέα διαίρεση αναδιαρθρώθηκαν οι υπηρεσίες διανομαρχιακού επιπέδου και οι αρμοδιότητές τους πέρασαν στα χέρια του ελεύθερα μετακλητού «Γενικού Γραμματέα Περιφέρειας» που είναι «άμεσος εκπρόσωπος της κυβέρνησης στην Περιφέρεια» και προϊστάται όλων των πολιτικών, αστυνομικών και λιμενικών υπηρεσιών περιφερειακού (διανομαρχιακού) επιπέδου, όχι όμως και των νομαρχιακών υπηρεσιών που υπάγονται απ' ευθείας στα αρμόδια Υπουργεία.

Ο νόμος βέβαια μερίμνησε για την «όσμωση»²⁸ Περιφέρειας και Νομαρχιών μέσω του «Περιφερειακού Συμβουλίου, το οποίο μάλιστα αποφασίζει, μεταξύ άλλων, για την κατανομή των πιστώσεων του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για έργα νομαρχιακής και τοπικής σημασίας (άρθρο 63, παρ. 1 και άρθρο 74, παρ. 4 και 6).

Στα επόμενα χρόνια, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ εξακολουθούσε να διατηρεί τις προσδοκίες για την ενεργοποίηση των διατάξεων του Ν. 1622/1986, με την παρουσίαση σχεδίων των πολυπόθητων Π.Δ., που ήταν απαραίτητα για την υλοποίηση των ρυθμίσεων του νόμου αυτού. Στις αρχές μάλιστα του 1989 εξέδωσε το Π.Δ. 41/1989 για την «Οργάνωση των υπηρεσιών στήριξης των νομαρχιών», με το οποίο δημιουργούσε νέες υπηρεσιακές μονάδες για την κάλυψη λειτουργιών που προηγουμένως ήταν διασπαρμένες, όπως λ.χ. τη «Διεύθυνση προγραμματισμού και ανάπτυξης» της Νομαρχίας. Στη συνέχεια, ψηφίστηκε ο νόμος 1832 της 17/2/1989 για την «Τροποποίηση και συμπλήρωση της νομοθεσίας για την Τ.Α., την αποκέντρωση και άλλες

28. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 332

διατάξεις». Ο νόμος αυτός, όπως φαίνεται και από τον τίτλο του, τροποποιούσε και βελτίωνε, μεταξύ άλλων, ορισμένες διατάξεις του Ν. 1622/1986 για τη Ν.Α. Έτσι, σύμφωνα με μια από τις σημαντικότερες τροποποιήσεις²⁹ του, ο πρόεδρος του Ν.Σ. θα ήταν πλέον «αυτόματα» και πρόεδρος της Ν.Ε.

Οι μικρές όμως αυτές διορθώσεις δεν επεκτάθηκαν, αφού μετά από μια πολύμηνη περίοδο αστάθειας και αλλεπάλληλων πολιτικών ανακατατάξεων, η δεύτερη άκαρπη εκλογική αναμέτρηση (η πρώτη εκλογική αναμέτρηση είχε γίνει το Καλοκαίρι του 1989) οδήγησε στο σχηματισμό της «οικουμενικής» κυβέρνησης Ζολώτα, το Νοέμβριο του 1989, όπου το Υπουργείο Εσωτερικών ανέλαβε ο παλαίμαχος³⁰ δημοτικός λειτουργός Θ. Κατριβάνος. Εκείνη την περίοδο η επιρροή της Τ.Α. είχε ενισχυθεί αξιολογικά σε σχέση με την ασθενή κεντρική εξουσία, γι' αυτό και η ΚΕΔΚΕ έσπευσε να εκμεταλλευτεί την «ιστορική» εκείνη ευκαιρία παρά τη διαφωνία των κομμάτων, με τη σύγκληση έκτακτου Συνεδρίου στην Αθήνα. Αποτέλεσμα των εργασιών του Συνεδρίου, ήταν ο νέος νόμος 1878 της 16^{ης}/20ης Μαρτίου 1990 για την «Τροποποίηση των διατάξεων δευτεροβάθμιας Τ.Α. νόμου 1622/1986 και άλλες διατάξεις», σχέδιο του οποίου κατατέθηκε στη Βουλή το Φεβρουάριο του 1990 και ψηφίστηκε παρά τους ενδοιασμούς πολλών βουλευτών της Νέας Δημοκρατίας και την επιφυλακτικότητα ορισμένων του ΠΑΣΟΚ και του Συνασπισμού.

Από τις διατάξεις του Ν. 1878/1990, ιδιαίτερη σημασία είχαν όσες αναφέρονταν στη διάσπαση των νόμων σε περισσότερους νομαρχιακούς ΟΤΑ, οι οποίοι θα καθορίζονταν με ιδιαίτερο Π.Δ., που θα προτεινόταν από τέσσερις Υπουργούς (Εσωτερικών, Προεδρίας, ΥΠΕΧΩΔΕ, Εθνικής Οικονομίας), αντί από δύο (Εσωτερικών, ΥΠΕΧΩΔΕ), που όριζε το άρθρο 20, παρ. 3 του Ν.1622/1986. Αυτή η αύξηση του αριθμού των προτεινόντων Υπουργών κρίθηκε απαραίτητη, κατά τον Υπουργό Εσωτερικών Θ. Κατριβάνο, επειδή «και οι τέσσερις αυτοί Υπουργοί έχουν αρμοδιότητα πάνω στο δεύτερο βαθμό της Τ.Α.»³¹. Ωστόσο, είναι προφανές, ότι έτσι δυσχεραίνεται η διαδικασία πρότασης των Π.Δ.

Σύμφωνα με ειδική ρύθμιση του άρθρου 1 του Ν. 1878/1990, στο οποίο εντάσσονται και οι παραπάνω ρυθμίσεις, προβλεπόταν η συγκρότηση διακομματικής επιτροπής που θα μελετούσε και θα υπέβαλε πρόταση είτε για τη σύσταση περισσότερων νομαρχιακών

29. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 334 (σημ. 117).

30. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 334 (σημ. 117)

31. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 339 (σημ. 131)

ΟΤΑ είτε για τη δημιουργία περισσότερων νομαρχιακών διαμερισμάτων³² στο πλαίσιο ενός νομαρχιακού ΟΤΑ. Στη πρώτη περίπτωση, το σχετικό Π.Δ. εκδίδεται τρεις τουλάχιστον μήνες πριν τη διεξαγωγή των πρώτων νομαρχιακών εκλογών, ενώ για τη σύσταση νομαρχιακών διαμερισμάτων δεν τέθηκαν χρονικοί περιορισμοί. Στην επιτροπή αυτή, η οποία προβλεπόταν μόνο για τους νομούς που είχαν νησιά, θα συμμετείχαν και ειδικοί επιστήμονες, καθώς και εκπρόσωποι της Τ.Α. αυτών των νομών.

Με άλλη διάταξη του νόμου οριζόταν, ότι στους νομούς Αττικής, Θεσσαλονίκης, Έβρου, Λέσβου και Κυκλάδων συνιστώνται απ' ευθείας περισσότερες Ν.Α. και συγκεκριμένα τέσσερις (4) στον πρώτο νομό, πέντε (5) στο νομό Κυκλάδων και από δύο (2) στους υπόλοιπους νομούς. Η διάταξη αυτή, δεν μπορεί παρά να εκτιμηθεί αρνητικά³³, αφού ιδιαίτερα προβληματικός φαίνεται ο κατακερματισμός του νομού Αττικής, που ματαιώνει την ανάληψη της ευθύνης για τις κοινές τοπικές υποθέσεις της ευρύτερης περιοχής Αθηνών από εκλεγμένους εκπροσώπους των κατοίκων της προς όφελος ενός κρατικού οργάνου, του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής, που ήταν αρμόδιος για ολόκληρη την περιοχή. Ανάλογα βέβαια ισχύουν και για τους υπόλοιπους νομούς.

Επιπλέον, με το Ν.1878/1990, τροποποιήθηκαν οι διατάξεις του Ν. 1622/1986 για τη σύνθεση του Ν.Σ. έτσι, ώστε να αποκλείεται πλέον η συμμετοχή εκπροσώπων της κρατικής διοίκησης, ενώ περιορίστηκε και ο αριθμός των εκπροσώπων επαγγελματικών οργανώσεων σε τέσσερις το πολύ, που επιλέγονται από τις μαζικότερες από αυτές³⁴. Με τις αλλαγές αυτές αναβαθμιζόταν ο ρόλος των αιρετών, των οποίων ενίσχυε αποφασιστικά η άρση της απαγόρευσης παράλληλων υποψηφιοτήτων σε δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές (άρθρο 1 παρ.3 Ν. 1878/1990). Η σχετική διάταξη, επέτρεπε μάλιστα και την υποβολή υποψηφιοτήτων από δημόσιους και δημοτικούς υπαλλήλους. Απαγόρευε βέβαια την εκλογή δημάρχων και προέδρων κοινοτήτων ως προέδρων του Ν.Σ. ή μελών της Ν.Ε., αλλά διευκόλυνε την εξέλιξη ισχυρών προσωπικοτήτων, που συμμετείχαν στα όργανα των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων ΟΤΑ, σε «τοπάρχες»³⁵.

32. Η μελέτη και η πρόταση για τη δημιουργία Νομαρχιακών Διαμερισμάτων σε Ν.Α. θα υποβάλλονταν στο οικείο Ν.Σ., το οποίο με απόφασή του θα πρότεινε τη σύστασή τους.

33. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 341 επ.

34. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 344 (σημ. 142)

35. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 344 (σημ. 144)

Στις διατάξεις όμως του νόμου 1622, που απέκλειαν την κάθοδο στις νομαρχιακές εκλογές, συνδυασμών με επικεφαλής υποψήφιο, ο Ν. 1878/1990 δεν έκανε αλλαγές, αντίθετα τις διατήρησε, ενώ παράλληλα ενίσχυσε τον αναλογικό χαρακτήρα του εκλογικού συστήματος.

Η δέκατη πέμπτη παράγραφος του πρώτου άρθρου αποτελούσε την κεντρική διάταξη του Ν. 1878/1990, που όριζε ότι «οι πρώτες εκλογές για την ανάδειξη Ν.Σ. θα διενεργηθούν ταυτόχρονα με τις αμέσως προσεχείς δημοτικές και κοινοτικές εκλογές της 14^{ης} Οκτωβρίου 1990», καθώς και ότι «για τη διενέργεια των εκλογών αυτών δεν απαιτείται να γίνει ειδική προκήρυξη». Πιστευόταν πως έτσι θα δεσμευόταν η κυβέρνηση, που θα προέκυπτε από τις εκλογές του Απριλίου, να ενεργοποιήσει τη Β/θμια αυτοδιοίκηση. Η προσδοκία αυτή όμως αποδείχθηκε στη συνέχεια, όπως είναι γνωστό, αφελής, αφού η επόμενη κυβέρνηση της Ν.Δ., όχι μόνο δημιούργησε «επιτηδείως» ζητήμα για περαιτέρω κατακερματισμό των Ν.Α., επαναφέροντας ουσιαστικά στο προσκήνιο τις θέσεις της για Β/θμια αυτοδιοίκηση σε επίπεδο επαρχίας, αλλά και κατέθεσε στη Βουλή νομοσχέδιο που προέβλεπε την κατάργηση της διάταξης της 15^{ης} παραγράφου του άρθρου 1 του Ν. 1878/1990.

Στη θέση της καταργημένης αυτής διάταξης, το κατατεθέν νομοσχέδιο και μετέπειτα Ν. 1900/1990 για την «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων του δημοτικού και κοινοτικού κώδικα (Π.Δ. 323/1986), δευτεροβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης (Ν. 1622/1986), εσόδων δήμων και κοινοτήτων και άλλες διατάξεις» επανέφερε τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 60 του Ν. 1622/1986, όπως αυτή είχε τροποποιηθεί από την παρ. 7 του άρθρου 32 του Ν. 1832/1989. Σε αυτή προστέθηκε ο ορισμός «εν πάση περιπτώσει οι πρώτες εκλογές για την ανάδειξη των μελών των συμβουλίων της Β/θμιας Τ.Α. θα διενεργηθούν εντός της περιόδου της θητείας των δημοτικών αρχών που θα αναδειχθούν κατά τις προσεχείς εκλογές» (άρθρο 3).

Το νομοσχέδιο αυτό κατατέθηκε στη Βουλή, λίγες μόλις εβδομάδες, πριν την ημερομηνία διεξαγωγής των νομαρχιακών εκλογών και, όπως ήταν φυσικό, ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων, τόσο από την ΚΕΔΚΕ όσο και από τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πολλά μέρη της χώρας είχαν ήδη προετοιμαστεί δύο κάλπες για τις εκλογές της 14^{ης} Οκτωβρίου 1990. Ωστόσο, επικράτησε τελικά η άποψη που θα υποστήριζε την αναβολή των νομαρχιακών εκλογών, με βάση την παραπάνω διάταξη, η οποία επρόκειτο να συζητηθεί στο Τμήμα Διακοπών της Βουλής.

Έτσι όμως, ανέκυψε πολύ γρήγορα ζήτημα συνταγματικότητας, που επισημοποιήθηκε αργότερα με την κατάθεση σχετικής γνωμοδότησης του καθηγητή Ευάγγελου Βενιζέλου στα Πρακτικά της Βουλής κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου.

Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση, το Τμήμα Διακοπών της Βουλής ήταν αναρμόδιο για την ψήφιση διάταξης που θα ανέβαλε τις νομαρχιακές εκλογές, επειδή κατά το άρθρο 72 παρ.1 του Συντάγματος τα νομοσχέδια «για την άσκηση και προστασία των ατομικών δικαιωμάτων» συζητούνται και ψηφίζονται στην Ολομέλεια της Βουλής. Η κοινοβουλευτική πλειοψηφία όμως δεν πτοήθηκε καθόλου από τη μομφή της αντισυνταγματικότητας, ενώ η αντιπολίτευση την προέβαλε βαριεστημένα, σχεδόν τελετουργικά.

Οι εκλογές λοιπόν, για την ανάδειξη των αιρετών αρχών της Β/θμιας Τ.Α., που δεν έγιναν τη 14^η Οκτωβρίου 1990, πραγματοποιήθηκαν τελικά τη 16^η Οκτωβρίου του 1994, με βάση το νόμο 2218 της 13^{ης} Ιουνίου 1994 για την «Ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια Τ.Α. και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός, ο οποίος επέφερε πολλές και σημαντικές αλλαγές στο Ν. 1622/1986, συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε τρεις μόλις μήνες μετά τη δημοσίευσή του και ένα μόλις μήνα πριν από τη διενέργεια των εκλογών, από το νόμο 2240 της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1994 για τη «Συμπλήρωση διατάξεων για τη Ν.Α. και άλλες διατάξεις». Αποτέλεσε τη δεύτερη μεταπολιτευτική προσπάθεια αναδιοργάνωσης του θεσμού της Ν.Α. και μαζί με το συμπληρωματικό του, Ν. 2240/1994, μια αποφασιστική τομή στο σύστημα διοίκησης-αυτοδιοίκησης της χώρας. Καθιέρωσαν το δεύτερο βαθμό αυτοδιοίκησης, πολιτικό αίτημα ετών, αλλά και βασική αναγκαιότητα ουσιαστικής αποκέντρωσης και εκσυγχρονισμού των κρατικών λειτουργιών.

Οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις που έγιναν με τους νόμους 2218 και 2240 αναφέρονταν στο τοπικό, στο νομαρχιακό και στο περιφερειακό επίπεδο.

Ειδικότερα, όσον αφορά στο νομαρχιακό επίπεδο, με το άρθρο 1 του Ν. 2218/1994 θεσμοθετείται η Ν.Α. ως δεύτερη βαθμίδα ΟΤΑ, η οποία αναλαμβάνει την αναβάθμιση του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτιστικού επιπέδου ανάπτυξης της περιφέρειάς της. Επίσης, διευκρινίζεται ότι η Ν.Α. δεν αποτελεί ιεραρχική βαθμίδα της Τ.Α. και δεν ασκεί οποιουδήποτε είδους εποπτεία ή κηδεμονία στον πρώτο βαθμό Τ.Α. (δήμους, κοινότητες, συνδέσμους και τα νομικά τους πρόσωπα). Τονίζεται επιπλέον ρητά, ότι κάθε βαθμίδα Τ.Α. λειτουργεί ανεξάρτητα από την άλλη, χωρίς βέβαια η ανεξαρτησία αυτή να

αποκλείει την εκούσια συνεργασία μεταξύ των δύο βαθμίδων, εφόσον κριθεί ότι αυτό θα εξυπηρετούσε καλύτερα και αποτελεσματικότερα τον προορισμό τους.

Με το δεύτερο άρθρο του νόμου 2218 προσδιορίζεται η νομική μορφή της Ν.Α., που είναι αυτοδιοικούμενο κατά τόπο Ν.Π.Δ.Δ. Η αυτοδιοίκηση αυτή είναι διοικητική, οικονομική και δημοσιονομική και δεν υπόκειται σε περιορισμούς άλλους, παρά μόνο σε εκείνους που επιβάλλονται από το Σύνταγμα και τη φύση του θεσμού και αναφέρονται ρητά σε επιμέρους διατάξεις του εν λόγω νόμου. Στο ίδιο επίσης άρθρο ορίζεται, ότι η εδαφική περιφέρεια κάθε Ν.Α., είναι ο νομός, με πιθανές εξαιρέσεις υπαγορευμένες από τις αναπτυξιακές ή εθνικές ανάγκες ορισμένων περιοχών όπου θα καταστεί αναγκαία η λειτουργία Ν.Α. με περιφέρεια ευρύτερη του ενός νομού. Αυτή η διάταξη είναι ακριβώς αντίθετη από εκείνη της παρ. 3 του άρθρου 20 του Ν.1622/1986, που προέβλεπε τη διάσπαση των νομών σε περισσότερες Ν.Α. Η διαφορετική αυτή ρύθμιση αποκρυσταλλώνει ορθά την ιδέα, ότι η Ν.Α. καλείται να παίξει, επιπλέον της διαχείρισης των τοπικών της υποθέσεων και σχεδιαστικό ρόλο, αναφορικά με ζητήματα ανάπτυξης, όπως άλλωστε ορίζεται και από το άρθρο 22 παρ.1 του Ν. 1622/1986 και επαναλαμβάνεται από το άρθρο 58 παρ. 1 του Ν.2218/1994. Έτσι, επιβεβαιώνεται και ρητά η άρρηκτη σύνδεση Τ.Α., περιφερειακής ανάπτυξης και δημοκρατικού προγραμματισμού, που εισήγαγε για πρώτη φορά ο Ν. 1622/1986.

Οι Ν.Α. διακρίνονται σε απλές, η περιφέρεια των οποίων συμπίπτει με την κρατική διοικητική περιφέρεια του νομού και σε διευρυμένες, η περιφέρεια των οποίων εκτείνεται στις κρατικές διοικητικές περιφέρειες περισσότερων νομών ή νομαρχιών (με την έννοια τμημάτων της κρατικής διοικητικής περιφέρειας). Με το άρθρο 1 του Ν.2240/1994 ρυθμίστηκε απ' ευθείας το θέμα των διευρυμένων Ν.Α. οι οποίες προσδιορίζονται ευθέως και ονομαστικά, χωρίς να αφήνεται το ζήτημα αυτό στην εκτελεστική εξουσία, όπως η σχετική εξουσιοδοτική διάταξη του νόμου 2218 προέβλεπε. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 1 του Ν. 2240/1994, συνιστώνται τρεις διευρυμένες Ν.Α. με χωρική αρμοδιότητα:

Α. Τις περιφέρειες των νομαρχιών Αθηνών και Πειραιώς με ονομασία «Ν.Α. Αθηνών – Πειραιώς»

Β. Τις περιφέρειες των νομών Έβρου και Ροδόπης με ονομασία «Ν.Α. Έβρου – Ροδόπης» και

Γ. Τις περιφέρειες των νομών Δράμας, Καβάλας και Ξάνθης με ονομασία «Ν.Α. Δράμας – Καβάλας – Ξάνθης».

Έδρα των απλών Ν.Α. είναι οι πρωτεύουσες των νομών που είναι περιφέρειές τους. Έδρες των τριών διευρυμένων Ν.Α. είναι αντίστοιχα η Αθήνα, η Κομοτηνή και η Ξάνθη.

Προβλέπεται επίσης, ότι με Π.Δ. μπορεί να συσταθεί Ν.Α. με χωρική αρμοδιότητα το νομό Θεσσαλονίκης και τους γειτονικούς νομούς.

Με το άρθρο 40 του Ν. 2218/1994 προβλέπεται, ότι κάθε νομός ή νομαρχία της διευρυμένης Ν.Α. αποτελεί Νομαρχιακό Διαμέρισμα (Ν.Δ.), του οποίου τα όργανα είναι το Νομαρχιακό Συμβούλιο, οι Νομαρχιακές Επιτροπές και ο αναπληρωτής Νομάρχης του Διαμερίσματος. Ο αριθμός των μελών των Ν.Σ. των Ν.Δ. είναι ανάλογος με τον πληθυσμό του Ν.Δ. κατά τις διακρίσεις της παρ. 2 του άρθρου 4 του Ν. 2218.

Στο ίδιο άρθρο γίνεται αναφορικά στη συγκρότηση, τη λειτουργία και τις αρμοδιότητες των οργάνων των διευρυμένων Ν.Α., καθώς επίσης και στη χρηματοδότησή τους.

Συγκεκριμένα, τα όργανα των διευρυμένων Ν.Α. είναι :

- A. Ο Πρόεδρος της Ν.Α.
- B. Το Συμβούλιο της Ν.Α.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.1 του νόμου 2240, ο συνολικός αριθμός των μελών του Συμβουλίου της διευρυμένης Ν.Α. είναι ίσος με το άθροισμα του αριθμού των μελών των Ν.Σ των Ν.Δ.

Ο Πρόεδρος της Ν.Α. εκλέγεται απ' ευθείας, όπως και το Συμβούλιο της Ν.Α., από το λαό, τίθεται επικεφαλής του ψηφοδελτίου και δε χρειάζεται σταυρούς προτίμησης. Τα όργανα των απλών Ν.Α. προσδιορίζονται με το άρθρο 4 του Ν. 2218/1994, όπως και ο τρόπος ανάδειξής τους με τη σύνθεσή τους. Τα όργανα αυτά είναι:

- A. Ο Νομάρχης
- B. Το Νομαρχιακό Συμβούλιο
- Γ. Οι Νομαρχιακές Επιτροπές

Ο Νομάρχης και τα μέλη του Ν.Σ. θα εκλέγονται απ' ευθείας από το λαό με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία κάθε τέσσερα χρόνια. Ο Νομάρχης είναι το εκτελεστικό όργανο της Ν.Α. και των αποφάσεων του Ν.Σ. Το Ν.Σ. είναι το ανώτατο όργανο της Ν.Α. και αποτελείται από 21 ως 37 μέλη, ανάλογα με τον πληθυσμό κάθε Ν.Α. Κατ' εξαίρεση για τη Ν.Α. Κυκλάδων και τη Ν.Α. Δωδεκανήσου, έχει 43 και 41 μέλη αντίστοιχα.

Οι Νομαρχιακές Επιτροπές, οι οποίες συνίστανται σε κάθε Ν.Α. κυμαίνονται από τρεις έως έξι, ανάλογα με τα μέλη του Ν.Σ. Το Ν.Σ., με απόφασή του που λαμβάνεται με αυξημένη πλειοψηφία των 3/5 του

συνόλου των μελών του, μπορεί να περιορίζει τον αριθμό των Ν.Ε., όχι όμως κάτω των τριών (3).

Οι περιορισμοί τις παρ. 3 του άρθρου 4 του Ν. 2218/1994 για τον ανώτατο αριθμό των Ν.Ε., τις οποίες μπορεί να συστήσουν οι Ν.Α., δεν ισχύουν για τις Ν.Α. στις οποίες έχουν συσταθεί επαρχεία. Η ρύθμιση αυτή διευκολύνει τις Ν.Α. στις οποίες έχουν συσταθεί επαρχεία, δεδομένου ότι σε κάθε επαρχείο θα λειτουργήσει και μια Ν.Ε., η οποία θα φέρει τον τίτλο «Επαρχιακό Συμβούλιο», πέραν του απαραίτητου, για τη λειτουργία της Ν.Α., αριθμού Νομαρχιακών Επιτροπών που πρέπει να συσταθούν.

Επιπλέον, όπως ειδικότερα προσδιορίζεται στις επιμέρους διατάξεις του νόμου 2218, οι Ν.Ε. είναι όργανα, τόσο εκτελεστικά όσο και γνωμοδοτικά.

Κάθε Ν.Ε. αποτελείται από τον πρόεδρό της και από δύο (2) ή τέσσερα (4) μέλη που καθορίζονται με απόφαση του Ν.Σ. Ως Πρόεδρος της Ν.Ε. ορίζεται από το Νομάρχη, ένα από τα μέλη του Ν.Σ., από το οποίο εκλέγονται τα μέλη της Ν.Ε. Επίσης, για την εξασφάλιση πολυφωνίας ορίζεται ρητά, ότι το ένα μέλος στις τριμελείς και τα δύο στις πενταμελείς επιτροπές προέρχονται από τη μειοψηφία του Ν.Σ.

Σύμφωνα με το άρθρο 30 παρ. 3 του Ν. 2218/1994, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 6 παρ. 6 του Ν. 2240/1994, ο οργανισμός των Ν.Α., στις οποίες έχουν συσταθεί Επαρχεία, προβλέπει τη λειτουργία ισάριθμων με τα υφιστάμενα Επαρχείων. Τα Επαρχεία αυτά, τα οποία θα οργανωθούν και θα στελεχωθούν από τις Ν.Α., των οποίων είναι μονάδες διοικητικές, θα λειτουργούν στα πλαίσια της λειτουργίας των Ν.Α. Θα έχουν ως τίτλο τη λέξη «ΕΠΑΡΧΕΙΟ...» που θα ακολουθείται από το όνομα της αντίστοιχης επαρχίας και τοπική αρμοδιότητα την περιφέρεια της επαρχίας. Για τα Επαρχεία έχει ληφθεί μέριμνα, ώστε οι συνδυασμοί των υποψηφίων νομαρχιακών συμβούλων να περιλαμβάνουν για κάθε επαρχείο αριθμό υποψηφίων συμβούλων ανάλογα με τον πληθυσμό.

Τα όργανα των επαρχείων των Ν.Α. είναι:

- A. Ο Έπαρχος
- B. Το Επαρχιακό Συμβούλιο

Έπαρχος είναι ο πρόεδρος του Επαρχιακού Συμβουλίου, δηλαδή της Ν.Ε. η οποία συνιστάται για το κάθε επαρχείο από το Ν.Σ. Μέλη της είναι όλοι οι νομαρχιακοί σύμβουλοι της αντίστοιχης επαρχίας.

Πρόεδρος του Ε.Σ. είναι ο πρώτος σε σταυρούς προτίμησης νομαρχιακός σύμβουλος του Επαρχείου από τον επιτυχόντα συνδυασμό, ο οποίος φέρει τον τίτλο «Επαρχος».

Τα Επαρχεία και οι διοικητικές τους υπηρεσίες που λειτουργούν ήδη, καθώς και οι θέσεις των Επαρχών καταργούνται από τότε που οι Ν.Α. θα αρχίσουν να ασκούν τις αρμοδιότητές τους, δηλαδή, από τότε που θα δημοσιευθούν στην ΕτΚ οι Οργανισμοί Εσωτερικής Υπηρεσίας των Ν.Α.

Σύμφωνα με το άρθρο 39 του Ν.2218/1994, τα Ε.Σ. που λειτουργούσαν έως τότε καταργούνται με την εκλογή και συγκρότηση των οργάνων της Ν.Α., δηλαδή του Νομάρχη, του Ν.Σ. και των Ν.Ε. Με τους νόμους 2218 και 2240 όμως λαμβάνεται μέριμνα, έτσι ώστε η λειτουργία των Επαρχείων, των Ε.Σ. και των Επαρχών να συνεχιστεί, όχι πλέον σαν κρατικών οργάνων, αλλά στα πλαίσια της λειτουργίας των Ν.Α. σαν όργανα των Ν.Α.

Με το άρθρο 4 προβλεπόταν επίσης η καθιέρωση και η λειτουργία της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, σημαντική καινοτομία γαλλικής έμπνευσης. Αυτή έχει γνωμοδοτικές αρμοδιότητες σε θέματα προγραμματισμού της ανάπτυξης και γενικότερα της αυτοδιοίκησης, καθώς και σε θέματα για τα οποία θα ζητείται η γνώμη της. Αποτελείται από εκπροσώπους των παραγωγικών, επαγγελματικών, επιστημονικών και πολιτιστικών οργανώσεων. Συμμετέχουν επίσης εκπρόσωποι της Τ.Ε.Δ.Κ., καθώς και εκπρόσωποι των εργαζομένων στη Ν.Α. Με τη λειτουργία της, ως γνωμοδοτικού οργάνου του Ν.Σ., επιδιώκεται³⁶ πρώτο να εξασφαλιστεί η συνεχής – και μετά τις εκλογές – μεταφορά των μηνυμάτων της κοινής γνώμης στο Ν.Σ. και μέσω αυτού στα λοιπά όργανα της Ν.Α. και δεύτερο η αναγκαία συναίνεση στη λήψη των σημαντικών αποφάσεων και την εφαρμογή προγραμμάτων.

Με το άρθρο 47 του Ν.2218/1994 δημιουργούνται αναγκαστικοί σύνδεσμοι δήμων και κοινοτήτων, σύμφωνα με το άρθρο 102 παρ. 3 του Συντάγματος, με την ονομασία «Συμβούλια Περιοχής». Σε αυτά μετέχουν όλοι οι δήμοι και οι κοινότητες που περιλαμβάνονται σε κάθε γεωγραφική περιφέρειά τους, η οποία προσδιορίζεται με Π.Δ. ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών με βάση συγκοινωνιακές, πληθυσμιακές, δημογραφικές, γεωγραφικές, κοινωνικές πολιτιστικές και οικιστικές συνθήκες. Διοικούνται από εκπροσώπους

36. Βλ. σχετικά: ΥΠ.ΕΣ. / Δ/ση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις - Ο.Τ.Α. δευτέρου βαθμού (Νόμοι 2218 και 2240 του 1994), Αθήνα 1995, σ. 215

των δήμων και κοινοτήτων που μετέχουν σ' αυτά, οι οποίοι υποδεικνύονται από τα συμβούλιά τους αναλογικά με τον πληθυσμό τους.

Τα Συμβούλια Περιοχής προορίζονταν να αναλάβουν βασικές αρμοδιότητες των ΟΤΑ – μελών τους (σχεδιασμός, προγραμματισμός, διαχείριση προγραμμάτων δημόσιων επενδύσεων και πόρων της Ε.Ε., εκτέλεση έργων και παροχή υπηρεσιών για την εξυπηρέτηση των ΟΤΑ – μελών τους και των κατοίκων της περιοχής κ.α.) αντικαθιστώντας τους αναπτυξιακούς συνδέσμους, οι οποίοι και καταργήθηκαν μετά από δέκα χρόνια λειτουργίας και πριν φυσικά εκπληρωθεί ο σκοπός τους για προετοιμασία των συνενώσεων.

Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Ν.2218/1994, με τη λειτουργία των Σ.Π. θα αντιμετωπιζόταν το μειονέκτημα του μικρού δήμου και της μικρής κοινότητας, που δεν μπορεί να παρέχει στους κατοίκους τις απαιτούμενες υπηρεσίες και να εκτελεί τα απαραίτητα έργα υποδομής και ανάπτυξης. Επίσης, τα Σ.Π. θα απέβαιναν πόλοι έλξης και συνένωσης όλων των δραστηριοτήτων των κατοίκων της περιοχής και τελικά θα συνέβαλλαν στη δημιουργία νέων ισχυρών δήμων και στην εθελοντική συνένωση των δήμων και των κοινοτήτων που περιλαμβάνονται στη γεωγραφική περιφέρεια των Σ.Π. Τα Σ.Π. όμως, που συγκροτήθηκαν δε βασιζόνταν στην εθελοντική, όπως οι Αναπτυξιακοί Σύνδεσμοι, αλλά στην υποχρεωτική συμμετοχή των ΟΤΑ – μελών, ενώ συγκέντρωναν περισσότερες αρμοδιότητες από τους προκατόχους τους.

Ο νέος θεσμός των Σ.Π. δεν απέδωσε τα αναμενόμενα. Άλλωστε το ίδιο το κείμενο του Προγράμματος «Ιωάννης Καποδίστριας» αποδίδει ρητά τη μομφή της «προχειρότητας», τόσο στο νομοθετικό πλαίσιο όσο και στην εφαρμογή του.

Τις Νομαρχιακές Επιτροπές που συνέστησε ο Ν.2218/1994 σε κάθε Ν.Α. και Ν.Δ., αντικατέστησε με μία ο Ν.2503/1997 για τη «Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της Περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την Τ.Α. και άλλες διατάξεις», ο οποίος καταργώντας τις θέσεις των τριών έως έξι Ν.Ε. που συστήνονταν σε κάθε Ν.Α. και των Ν.Ε. που συστήνονταν σε κάθε Νομαρχιακό Διαμέρισμα ανάλογα με τα μέλη του Ν.Σ. και προβλέποντας ως όργανο της Ν.Α. μία πλέον Ν.Ε. μαζί βέβαια με το Ν.Σ., και το Νομάρχη, επέφερε μια από τις σημαντικότερες αλλαγές στην οργάνωση και στη λειτουργία των δευτεροβάθμιων ΟΤΑ.

Συγκεκριμένα, η Ν.Ε. αποτελείται από τον Πρόεδρο και τέσσερα (4) μέλη, εφόσον το Ν.Σ. έχει μέχρι είκοσι πέντε (25) μέλη ή από τον Πρόεδρο και έξι (6) μέλη, εφόσον το Ν.Σ. αποτελείται από τριάντα ένα (31) και πάνω μέλη (άρθρο 15 παρ. 25 Ν.2503/1997). Έτσι, οι Ν.Ε. που συγκροτούνται είναι πενταμελείς ή επταμελείς, μαζί με τον Πρόεδρο.

Τα μέλη της Ν.Ε. εκλέγονται από το Ν.Σ. μεταξύ των μελών του, τα μισά όμως από αυτά προέρχονται από τη μειοψηφία του. Η θητεία των μελών της Ν.Ε. είναι διετής και ακολουθεί κάθε διετία της νομαρχιακής περιόδου. Για τη νέα νομαρχιακή περίοδο που διανύουμε (1999-2002) η Ν.Ε. εκλέχτηκε για την πρώτη διετία (1999-2000).

Πρόεδρος της Ν.Ε. είναι ο Νομάρχης ή ο βοηθός Νομάρχης, ο οποίος ορίζεται με απόφαση του Νομάρχη. Για την κανονική και εύρυθμη λειτουργία της Ν.Ε., στην πρώτη συνεδρίασή της, μετά τη συγκρότησή της, κατά το πρώτο και τρίτο έτος της νομαρχιακής περιόδου εκλέγει με μυστική ψηφοφορία – κατά την οποία δικαίωμα ψήφου έχει και ο Πρόεδρός της - ένα από τα μέλη της ως αντιπρόεδρο. Ο αντιπρόεδρος αναπληρώνει τον πρόεδρο στις περιπτώσεις που ο τελευταίος απουσιάζει ή κωλύεται ή όταν η θέση του κενωθεί για οποιονδήποτε λόγο.

Η Ν.Ε. έχει τις αρμοδιότητες που καθορίζονται από το νόμο (περ. α' - ζ' και θ' παρ. 32 άρθρου 15 Ν. 2503/1997), αλλά και αυτές που της περιέρχονται κατά παραχώρηση από το Ν.Σ. (περ. η' παρ. 32 άρθρου 15 Ν. 2503/1997). Αν η Ν.Ε. κρίνει ότι κάποιο θέμα της αρμοδιότητάς της είναι ιδιαίτερης σοβαρότητας τότε μπορεί να το παραπέμψει προς συζήτηση και λήψη απόφασης στο Ν.Σ.

Επίσης, με το Ν. 2503/1997 προστέθηκε διάταξη στο άρθρο 49 του Π.Δ. 30/1996, η οποία μεταξύ άλλων ορίζει, ότι «το Ν.Σ. μπορεί να συγκροτεί επιτροπές για τη μελέτη και την εισήγηση θεμάτων της αρμοδιότητας της Ν.Α.». Η συγκεκριμένη δυνατότητα – αρμοδιότητα του Ν.Σ. αποτελεί απόρροια του τεκμηρίου αρμοδιότητας, το οποίο διαθέτει το όργανο αυτό κατά το άρθρο 49 παρ. 1 του Π.Δ. 30/1996. Οι επιτροπές αυτές των Ν.Σ. δεν πρέπει να συγχέονται με την Ν.Ε. του άρθρου 15 του ίδιου νομού, αφού στην περίπτωση της Ν.Ε. έχουμε πάγιο όργανο με συγκεκριμένη σύνθεση, αρμοδιότητες, λειτουργίες και χρόνο θητείας των μελών του, ενώ οι επιτροπές των Ν.Σ. δεν είναι πάγια όργανα, αλλά συγκροτούνται επικουρικά και περιστασιακά με σκοπό να διευκολυνθεί η Ν.Α. στην αποστολή της.

Οι επιτροπές αυτές υποβοηθούν τα θεσπισμένα όργανα της Ν.Α. και η λειτουργία τους είναι χρονικά περιορισμένη, αφού περατώνεται με

την υποβολή των σχετικών εισηγήσεων επί των θεμάτων που είχαν αποστολή να μελετήσουν με την απόφαση του Ν.Σ. Από την προαναφερόμενη διάταξη προκύπτει ακόμη, ότι στη διακριτική ευχέρεια του Ν.Σ. ανήκει η συγκρότηση μιας ή περισσοτέρων επιτροπών, το χρονικό διάστημα λειτουργίας της κάθε μιας από αυτές, καθώς και τα θέματα που τους ανατίθενται προς μελέτη και υποβολή της σχετικής εισήγησης.

Πρόεδρος των επιτροπών του Ν.Σ. ορίζεται νομαρχιακός σύμβουλος. Μέλη τους αποτελούν νομαρχιακοί σύμβουλοι – απαραίτητα και ένας εκπρόσωπος της μειοψηφίας – καθώς και ιδιώτες εμπειρογνώμονες στα θέματα της Επιτροπής και εκπρόσωποι κοινωνικών φορέων της περιοχής.

Το Ν.Σ., το οποίο αποφασίζει για τη συγκρότηση των επιτροπών του, έχει την ευχέρεια να προκρίνει και την καλύτερη δυνατή σύνθεσή τους, όσον αφορά στους ιδιώτες εμπειρογνώμονες και στους εκπροσώπους των κοινωνικών φορέων, έτσι ώστε η μελέτη επί του υπό επεξεργασία θέματος να είναι πλήρης και μεθοδική και η εισήγηση, η οποία θα υποβληθεί στο Ν.Σ., εμπειριστατωμένη και αποτελεσματική επ' ωφελεία της Ν.Α., αλλά και της τοπικής κοινωνίας.

β) Νομαρχιακή περίοδος. Θητεία οργάνων Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης

Οι εκλογές για την ανάδειξη των Ν.Σ. του Ν. ΑΦΝΣ' της 28^{ης} Ιουλίου 1887, γίνονταν κάθε τέσσερα (4) χρόνια, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου «περί εκλογής βουλευτών». Αρμόδιο δικαστήριο για την «εκδίκαση των εκλογών» οριζόταν, σύμφωνα με το νόμο «περί δημαιορεισιών», το πρωτοδικείο, που είχε την έδρα του στην πρωτεύουσα του νόμου.

Η θητεία των νομαρχιακών συμβούλων (αρθ. 8) ήταν τετραετής, μη ανανεώσιμη, σε αντίθεση με τα Ε.Σ. του 1836, όπου προβλεπόταν ανανέωση της εξαετούς θητείας τους - κατά το ήμισυ - κάθε τρία (3) χρόνια και με το σχέδιο του 1875, με το οποίο προβλεπόταν ανανέωση των μισών μελών της Ν.Ε. με εκλογή, κάθε δύο (2) χρόνια, κατόπιν κλήρωσης. Η υπηρεσία των μελών του Ν.Σ. ήταν υποχρεωτική, ήταν όμως δυνατό να απαλλαγεί από αυτή³⁷: α) Όποιος εκτέλεσε δύο φορές την υπηρεσία αυτή, β) όποιος είχε συμπληρώσει το 70^ο έτος της

37. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 223

ηλικίας του ή ήταν ανίκανος στο σώμα ή στο νου και γ) όποιος πρότεινε επιπλέον κωλύματα, τα οποία μπορούσαν να κριθούν ως σημαντικά. Στην ουσία όμως η θητεία δεν ήταν υποχρεωτική, αφού οι λόγοι της παραίτησης – απαλλαγής αναφέρονταν ενδεικτικά, εφ' όσον αυτός που επιθυμούσε να απαλλαγεί μπορούσε να προτείνει και άλλα κωλύματα, σύμφωνα με την περίπτωση (γ) του άρθρου 8. Επίσης, με το άρθρο 8, προβλεπόταν η έκπτωση από το αξίωμα του νομαρχιακού συμβούλου και η επιβολή ποινής προστίμου 20 – 50 δραχμών, με απόφαση της επιτροπής του άρθρου 3 παρ. ε και του Ν.Σ. αντίστοιχα, για τους νομαρχιακούς συμβούλους που απουσίαζαν αδικαιολόγητα από τις συνεδριάσεις του συμβουλίου. Αναπληρωματικοί σύμβουλοι, αντίθετα με τα συμβούλια του 1836, του 1899 και του 1923, δεν προβλέπονταν.

Η διάρκεια της θητείας και η εξ' ολοκλήρου αντικατάσταση των μελών του Ν.Σ. αποτέλεσαν αρχή, η οποία ακολουθήθηκε και από μεταγενέστερους νόμους με θέμα τα Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια. Η αρχή όμως του υποχρεωτικού της θητείας και της διενέργειας εκλογών για την πλήρωση κενών θέσεων δεν επαναλήφθηκε μεταγενέστερα, εκτός από το νόμο «περί Ε.Σ.» του 1891.

Τα μέλη των συλλογικών οργάνων (Ν.Σ. και Επιτροπής του νομού) που συστήνονταν με το μεταγενέστερο Ν. ΒΧΕ' της 6^{ης} Ιουλίου 1899 «περί νομών και της διοικήσεως αυτών» από το Γ. Θεοτόκη, θα εκλέγονταν, σύμφωνα με το άρθρο 3 του νόμου, άμεσα από τους εκλογείς των δήμων, για τέσσερα (4) συνεχή χρόνια, κατά τις διατάξεις του «περί εκλογής βουλευτών» νόμου³⁸.

Οι εκλογές για την ανάδειξη των Ν.Σ. διενεργούνταν (εκτός από τις πρώτες, που ήταν δυνατό να διενεργηθούν χωριστά από τις δημοτικές) την ίδια μέρα με τις δημοτικές. Η ταυτόχρονη εκλογή των νομαρχιακών και των δημοτικών συμβούλων αποτελούσε καινοτομία, που σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Ν. ΒΧΕ' περιείχε εμφανή εκ πρώτης όψεως πλεονεκτήματα³⁹, όπως το ότι: α) με αυτή αποφεύγεται ο από κάθε άποψη επιζήμιος κοινωνικός σάλος από τις επανειλημμένες εκλογές, β) δεν επέρχεται πρόσθετη ανωμαλία στις εργασίες των δικαστηρίων με την απασχόληση εφόρων και αντιπροσώπων, γ) επιτυγχάνεται σημαντική οικονομία για το κράτος, δ) με τη σύγχρονη προσέλευση στις κάλπες προκαλείται γενικότερο

38. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1) σ. 350.

39. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1) σ. 350.

κοινωνικό ενδιαφέρον για το νέο θεσμό και οι πολίτες συνηθίζουν να εκτιμούν γρηγορότερα τη σπουδαιότητά του.

Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της εκλογής ήταν, όπως και στα Ε.Σ. του 1891 (άρθρο 11) και στα Ν.Σ. του 1887 (άρθρο 6), το πρωτοδικείο της πρωτεύουσας του νομού, το οποίο αποφάσιζε επίσης, για την παύση των συμβούλων εξαιτίας μεταγενέστερου κωλύματος, για την απαλλαγή τους από τα καθήκοντά τους ή για την κήρυξη έκπτωτου συμβούλου τιμωρημένου δύο φορές, λόγω απουσίας του από τις συνεδριάσεις του συμβουλίου.

Η υπηρεσία των μελών του Ν.Σ., σύμφωνα με το άρθρο 18, ήταν υποχρεωτική, όπως και των μελών του συμβουλίου του 1836 (άρθρο 11) και του 1887 (άρθρο 8), αντίθετα μ' αυτή των συμβουλίων του 1891 και των μεταγενέστερων του 1923, η οποία ήταν προαιρετική. Οι διατάξεις όμως του σχετικού άρθρου του Ν. ΒΧΕ, ήταν αυστηρότερες σε σχέση με τις συναφείς προηγούμενων νόμων, δεδομένου ότι η απαλλαγή των συμβούλων από την υπηρεσία τους, ήταν δυνατή μόνο σε δύο περιπτώσεις⁴⁰, κατόπιν απόφασης του Πρωτοδικείου, δηλαδή: α) όταν κάποιος σύμβουλος εκλέχθηκε και ασκούσε την υπηρεσία του δύο φορές, β) όταν κάποιος δεν μπορούσε να εκτελέσει τα καθήκοντα του νομαρχιακού συμβούλου εξαιτίας χρόνιας ασθένειας.

Επίσης, οι σύμβουλοι ήταν υποχρεωμένοι, όπως και παλαιότερα (Δ/γμα 1836, Νόμοι του 1887 και του 1891) να παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις του Ν.Σ. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης απουσίας τους έως δέκα (10) ημέρες ή απουσίας τους χωρίς άδεια του προέδρου του συμβουλίου, τιμωρούνταν, ύστερα από απόφαση του Ν.Σ., με πρόστιμο 50 – 100 δραχμές, αντί με 20 – 50 δραχμές που προβλεπόταν στο άρθρο 8 του Ν. ΑΦΝΣΤ'. Επιπλέον, στις προϋποθέσεις έκπτωσης⁴¹ από το αξίωμα του συμβούλου, προστέθηκε και η περίπτωση της απουσίας για δύο φορές στην ίδια σύνοδο, λόγω των παραπάνω αιτιών, στην ήδη προβλεπόμενη της αδικαιολόγητης απουσίας από μία σύνοδο (Ν. ΑΦΝΣΤ').

Πάντως, για την κάλυψη κενής θέσης συμβούλου, που θα δημιουργούνταν από την παραίτηση του, την απαλλαγή του, το θάνατό του, την παύση ή την έκπτωσή του, προβλεπόταν με το άρθρο 24 η

40. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 359

41. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 360

αναπλήρωση της θέσης αυτής με τον πρώτο από τη σειρά των αναπληρωματικών του δήμου εκλογής. Αν δεν υπήρχε κανένας αναπληρωματικός στο δήμο, τότε ο Νομάρχης διέταζε νέα εκλογή, η οποία θα διενεργούνταν μέσα σε δύο μήνες.

Η διάταξη αυτή αποτελούσε επανάληψη του αντίστοιχου άρθρου (18) του δ/τος του 1836, ενώ απείχε κατά πολύ από τις αντίστοιχες των συμβουλίων του 1891 (άρθρο 9) και του 1887 (άρθρο 9).

Σύμφωνα με το Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών», το οποίο ρύθμιζε διεξοδικά όλα τα θέματα αυτοδιοίκησης των νομών, η εκλογή των μελών του ανώτατου αποφασιστικού οργάνου του νομού, δηλαδή του Ν.Σ., γινόταν με άμεση και καθολική ψηφοφορία από τους κατόχους των απαιτούμενων προσόντων του εκλογέα, την ίδια μέρα με τις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές. (άρθρα 3, 4).

Υπήρχε όμως και η δυνατότητα οι πρώτες εκλογές να διενεργηθούν χωριστά από εκείνες για την ανάδειξη των δημοτικών και κοινοτικών αρχών, καθώς και τμηματικά κατά νομούς, προκειμένου να εφαρμοστεί ο θεσμός δοκιμαστικά σε ορισμένους νομούς. Είχε αποφασιστεί μάλιστα, το σύστημα αυτό, να εφαρμοστεί για πρώτη φορά στη Μακεδονία και στη Θράκη, επειδή «ένθα υπάρχουν ιστορικοί λόγοι προς εφαρμογή του, οφειλόμενοι εις το γεγονός ότι εκεί οι κοινότητες είχαν πάντοτε σύστημα αποκεντρωτικόν και δεν ήτο εύκολο να συνηθίσωσι το υπάρχον συγκεντρωτικόν σύστημα ή καλύτερο ειπείν την συγκεντρωτικήν ακαταστασίαν»⁴².

Αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση των εκλογών ήταν το Πρωτοδικείο της πρωτεύουσας του νομού. Η θητεία του Ν.Σ. ήταν τετραετής, ανανεωμένη κάθε δύο χρόνια κατά το 1/3 των μελών του συμβουλίου. Η νομαρχιακή περίοδος ξεκινούσε τη 15^η Οκτωβρίου και έληγε τη 14^η του ίδιου μήνα κατά το τέταρτο έτος.

Η υπηρεσία των νομαρχιακών συμβούλων δεν ήταν υποχρεωτική, όπως εκείνων του 1899 (άρθρο 18), του 1887 (άρθρο 8) και του 1836 (άρθρο 11). Σύμφωνα μάλιστα με απόψεις, οι οποίες και επικράτησαν «φιλοτιμούνται – οι Έλληνες – προς παν λειτούργημα και πάσαν θυσίαν χάριν κοινού σκοπού, εφ' όσον τούτο προέρχεται εκ της ελευθέρως αυτών προαιρέσεως...»⁴³ και «όταν ο αιρετός άρχων δεν έχη τη συνείδησιν ότι δρα υπ' ευθύνην έναντι της δημοσίας γνώμης ... αίρεται η κυρία έννοια του αιρετού αξιώματος»⁴⁴.

42. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 424

43. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 432

44. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 432

Για την πλήρωση κενών θέσεων μελών του Ν.Σ. προβλεπόταν όπως και στα Ν.Σ. του 1899, η αναπλήρωσή τους από τους κατά σειρά επιλαχόντες συμβούλους και σε περίπτωση εξάντλησης του πίνακα των αναπληρωματικών νομαρχιακών συμβούλων η διενέργεια αναπληρωματικής εκλογής εφόσον τηρούνταν ορισμένες προϋποθέσεις (άρθρο 27).

Όταν η αναπληρωματική εκλογή δεν ενεργούνταν κατά το τελευταίο εξάμηνο της νομαρχιακής περιόδου ήταν υποχρεωτική (άρθρο 28) για όλες τις κενές θέσεις συγχρόνως, προκυρησσόμενη από το Νομάρχη, ο οποίος προσκαλούσε τους εκλεγμένους να ορκιστούν (άρθρο 29). Όποιος απ' αυτούς, αδικαιολόγητα, δεν προσερχόταν να ορκιστεί κηρυσσόταν έκπτωτος από το πρωτοδικείο κατόπιν υποβολής αιτιολογίας του στον πρόεδρο του πρωτοδικείου.

Τα αιρετά μέλη του Ν.Σ. που προβλέπονταν με το Ν.1622 της 7^{ης} / 14^{ης} Ιουλίου 1986 για την «Γ.Α. - περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό» θα εκλέγονταν, σύμφωνα με το άρθρο 25, κάθε τέσσερα χρόνια, ταυτόχρονα με τις δημοτικές και κοινοτικές αρχές, στα ίδια εκλογικά τμήματα, με τις ίδιες εφορευτικές επιτροπές και τους ίδιους αντιπροσώπους της δικαστικής αρχής και εφόρους αντιπροσώπων.

Η θητεία των υπόλοιπων μελών του Ν.Σ., δηλαδή των αντιπροσώπων των επαγγελματικών, επιστημονικών και πνευματικών οργανώσεων, καθώς και των εκπροσώπων της κρατικής διοίκησης, θα ήταν διετής.

Η εγκατάσταση του Ν.Σ. θα γινόταν την 1^η Ιανουαρίου του επόμενου, από τις εκλογές, έτους και η θητεία του θα έληγε την 31^η Δεκεμβρίου του τέταρτου έτους. Αν έως την ημέρα εγκατάστασης του δεν είχε επικυρωθεί τελεσίδικα η εκλογή των μελών του, τότε η εγκατάσταση του Ν.Σ. θα γινόταν μέσα σε προθεσμία 15 ημερών από την επικύρωση, την ημέρα που θα όριζε ο Νομάρχης.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου 2218 της 16^{ης} Ιουνίου 1994 για την «Ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις», όπως αυτός συμπληρώθηκε με το νόμο 2240 της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1994 για την «Συμπλήρωση διατάξεων για τη Ν.Α. και άλλες διατάξεις», οι εκλογές για την ανάδειξη του Νομάρχη και των μελών του Ν.Σ. γίνονται, όπως προβλεπόταν και με το Ν. 1622/1986, κάθε τέσσερα χρόνια μαζί με τις εκλογές για την ανάδειξη των δημοτικών και των κοινοτικών αρχών και ταυτόχρονα σε ολόκληρη την επικράτεια. Με τη ρύθμιση αυτή

εξασφαλίζεται⁴⁵ οικονομία πόρων, ενότητα στην εκπροσώπηση στα διάφορα όργανα των δύο βαθμίδων Τ.Α. και αποφεύγονται προβλήματα που δημιουργούνται από μετακινήσεις του πληθυσμού.

Η περίοδος της Ν.Α. συμπίπτει με τη δημοτική και κοινοτική περίοδο. Αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου του επόμενου έτους - κατά το οποίο γίνεται η εκλογή των αιρετών οργάνων των Ν.Α. - και λήγει την 31^η Δεκεμβρίου του τέταρτου έτους από την εκλογή.

Η θητεία του Προέδρου της Ν.Α., του Νομάρχη της Ν.Α. και του νομαρχιακού διαμερίσματος, καθώς και των μελών του Ν.Σ. της Ν.Α. και του Ν.Δ., είναι τετραετής και αρχίζει από την εγκατάστασή τους, η οποία γίνεται την 1^η Ιανουαρίου του επόμενου από την εκλογή έτους και λήγει στις 31 Δεκεμβρίου του τέταρτου έτους, δηλαδή, από 1.1.1995 έως 31.12.1998.

Η θητεία του προέδρου της Ν.Ε., καθώς και των υπόλοιπων μελών της, είναι διετής (άρθρο 4).

γ) Εκλογικό δικαίωμα. Εκλογείς και εκλόγιμοι. Ασυμβίβαστα

Στο Ν.ΑΦΝΣ' «περί Ν.Σ.» του 1887 δεν προβλεπόταν κάποια οικονομική προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, ούτε και άλλα προσόντα (γραμματικές γνώσεις, κ.τ.λ.) όπως αντίστοιχα στα Ε.Σ. του 1836 και τα Ν.Σ. του 1899. Είχε διατυπωθεί όμως, σε συζήτηση του νομοσχεδίου, η άποψη ότι η ύπαρξη προσόντων στους νομαρχιακούς συμβούλους, όπως πτυχίο νομικής ή προϋπηρεσία στη Γαλλία, θα συνέβαλε στην επιτυχία του έργου τους. Ανάλογη διάταξη περιλήφθηκε και στα μεταγενέστερα Ν.Σ. του 1899.

Εκλογείς ήταν οι εγγεγραμμένοι στους οριστικούς καταλόγους των δήμων και εκλόγιμοι όσοι από τους εκλογείς είχαν συμπληρώσει το 30^ο έτος της ηλικίας τους και δεν υπάγονταν στις εξαιρέσεις του άρθρου 4 του Ν.ΧΜΗ' του 1887 «περί εκλογής βουλευτών»⁴⁷.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου δεν μπορούσαν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ή να διατελέσουν νομαρχιακοί σύμβουλοι: α) οι βουλευτές, β) οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι δήμαρχοι, οι δημαρχικοί πάρεδροι και οι δημοτικοί αστυνόμοι και εισπράκτορες, εκτός και αν

45. Βλ. σχετικά: ΥΠ. ΕΣ / Δ/νση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., όπ.π. (σημ. 36), σ. 215.

46. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 137 επ.

47. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1) σ. 137 επ.

παραιτούνταν ή απολύονταν σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου «περί εκλογής βουλευτών» και γ) οι αξιωματικοί του στρατού, της ξηράς και της θάλασσας. Αργότερα, οι διατάξεις αυτές συμπληρώθηκαν με το άρθρο 1 του Ν.ΑΨΕ΄ του 1889, το οποίο, σ΄ αυτούς που δεν μπορούσαν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι νομαρχιακοί σύμβουλοι, πρόσθεσε και αυτούς που έπαιρναν για οποιοδήποτε λόγο, μισθό από κάποιο δημοτικό ή λιμενικό ταμείο. Επίσης, το αξίωμα του δημοτικού συμβούλου (άρθρο 7 Ν.ΑΦΝΣ΄) και αργότερα και του κοινοτικού (άρθρο 2 Ν. ΑΨΕ΄) ήταν ασυμβίβαστο προς το αξίωμα του νομαρχιακού συμβούλου.

Σύμφωνα με το Ν.ΒΧΕ΄ «περί νομών και της διοικήσεως αυτών» τα μέλη του Ν.Σ. θα εκλέγονταν «κατά τις διατάξεις του περί εκλογής βουλευτών νόμου κατά τετραετία, την αυτήν ημέραν των δημαιορεισιών» από τους εκλογείς του δήμου, δηλαδή από όσους είχαν τη νομική ικανότητα του εκλέγειν, όπως και στα προηγούμενα συμβούλια.

Με το άρθρο 4 όμως, θεσπιζόταν ιδιόμορφο εκλογικό σύστημα με εκλογική περιφέρεια το δήμο. Σύμφωνα με αυτό η εκλογική περιφέρεια ήταν μονοεδρική στους δήμους τρίτης τάξης (δηλαδή με λιγότερους από 2.000 κατοίκους), ενώ στους δήμους δεύτερης τάξης (από 2.000 έως 9.999 κατοίκους) αναδεικνυε δύο (2) νομαρχιακούς συμβούλους και στους δήμους πρώτης τάξης (τουλάχιστον 10.000 κατοίκους), όπως και στις πρωτεύουσες των νομών, τρεις (3) νομαρχιακούς συμβούλους. Έτσι, με δεδομένες τις σημαντικές πληθυσμιακές ανισότητες των δήμων, ήταν δυνατό μια εκλογική περιφέρεια - δήμος με 2.001 κατοίκους να εκλέγει τον ίδιο αριθμό συμβούλων, δηλαδή δύο (2) με μια εκλογική περιφέρεια - δήμο 9.999 κατοίκων. Αυτό θα είχε σαν αποτέλεσμα οι ψήφοι να έχουν διαφορετική νομική βαρύτητα και τελικά να παραβιάζεται η αρχή της ισοδυναμίας της ψήφου⁴⁸.

Πάντως, έχει υποστηριχθεί⁴⁹, ότι υπήρχε αναμφίβολα ασυμβατότητα ανάμεσα στο σύστημα εκλογής των νομαρχιακών συμβούλων, που καθιστούσε τους τελευταίους *de facto* δέσμιους των επιμέρους δημοτικών συμφερόντων⁵⁰ και στο καθήκον των νομαρχιακών συμβούλων να υπηρετούν το συμφέρον του νομού (άρθρο 4, παρ. 3), ιδιαίτερα μάλιστα τη στιγμή που οι νομαρχιακοί σύμβουλοι θα καλούνται να ασκήσουν ελεγκτικά καθήκοντα έναντι των δήμων.

48. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 102 επ.

49. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 102 επ.

50. Βλ. σχετικά Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 352.

Οι πιο προβληματικές όμως διατάξεις ήταν αυτές που καθόριζαν τα προσόντα εκλογιμότητας για τη θέση του νομαρχιακού συμβούλου. Έτσι, με το άρθρο 8, ο αριθμός των εκλογίμων περιοριζόταν σοβαρά, αφού εκτός από τις συνηθισμένες προϋποθέσεις⁵¹, προσθέτονταν και η ακίνητη περιουσία αξίας 15.000 δραχμών ή η ετήσια πρόσοδος (1.500 δραχμές έναντι της αρχικά προβλεπόμενης, 3.000 δραχμών) για τους εκλόγιμους που δεν ανήκαν σε καμία από τις 8 περιπτώσεις – κατηγορίες του άρθρου 8. Για τους δασκάλους όμως και τους καθηγητές, τους διπλωματούχους κάποιας σχολής τεχνών, τους πτυχιούχους πανεπιστημίου ή διδασκαλείου, τους «έχοντες απολυτήριο γυμνασίου και ασκούντες επάγγελμα τι», τους απόστρατους αξιωματικούς, τους πρώην κρατικούς αξιωματούχους κ.α. δεν απαιτούνταν να έχουν τα οικονομικά προσόντα του άρθρου 8. Επρόκειτο, δηλαδή, για τους μορφωμένους κατά τα μέτρα της εποχής.

Αναφορικά με την προσθήκη αυτή, υποστηρίζεται⁵², ότι επρόκειτο για σοβαρό και ολοφάνερο αντισυνταγματικό περιορισμό των δικαιωμάτων μιας σημαντικής μερίδας πολιτών που, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι στους μικρούς δήμους (όπου εκλέγονταν ένας νομαρχιακός σύμβουλος) οι πολίτες με τα προσόντα του άρθρου 8 ήταν ελάχιστοι, προσέδιδε ολιγαρχικό χαρακτήρα στο νέο θεσμό.

Και όμως, κατά τη συζήτηση του άρθρου 8 στη Βουλή, όχι μόνο δεν κατακρίθηκαν οι ολιγαρχικές αυτές ρυθμίσεις, αλλά αντίθετα υποστηρίχθηκαν από βουλευτές θέσεις περισσότερο ακραίες (περισσότερο δυσπρόσιτα προσόντα εκλογιμότητας), αναθεματίζοντας με την ευκαιρία την καθολική ψηφοφορία, ως μη επαρκή εγγύηση για την εκλογή καλών δημοτικών αρχόντων. Πάντως αυτή, είχε επεκταθεί με το Σύνταγμα του 1864 και στις δημοτικές εκλογές (άρθρο 105) και ίσχυε και για τις εκλογές των Β/θμίων ΟΤΑ⁵³.

Ωστόσο, απέμενε η θέσπιση ιδιαίτερων προσόντων εκλογιμότητας, η οποία παραβίαζε το Σύνταγμα επειδή αναιρούσε την ισότητα των πολιτών και αποτελεί, ως γνωστόν, βασική συνιστώσα⁵⁴ της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 7, οι βουλευτές, οι δήμαρχοι, οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι αξιωματικοί του στρατού δεν μπορούσαν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι, ενώ το αξίωμα του δημοτικού συμβούλου

51. Βλ. σχετικά: Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 103 επ. (σημ. 86).

52. Βλ. σχετικά: Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 103 επ.

53. Βλ. σχετικά: Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 105 επ.

54. Βλ. σχετικά: Ν. –Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 105 επ.

ήταν ασυμβίβαστο με το αξίωμα του νομαρχιακού συμβούλου. Ακόμη, οι εξ αίματος ή εξ αγχιστείας συγγενείς μέχρι και τρίτου βαθμού δεν μπορούσαν να εκλεγούν μέλη της Ν.Ε. (άρθρο 105).

Το άρθρο 9 προέβλεπε τη σύνταξη ιδιαίτερου καταλόγου εκλογίμων για τις νομαρχιακές εκλογές από τους κατά τόπο δημάρχους.

Σε αντίθεση με τα Ν.Σ. του 1899, στα επόμενα Ν.Σ. του Β. Δ/τος της 9^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών», δεν προβλέπονταν περιουσιακά προσόντα για την εκλογή στη θέση του νομαρχιακού συμβούλου. Η νέα διάταξη (άρθρο 9) όμως, όριζε ότι εκλόγιμος στο αξίωμα του νομαρχιακού συμβούλου ήταν ο «εν εκλογικώ καταλόγω δήμου ή κοινότητος της Επαρχίας εγγεγραμμένος», ο συμπληρώσας το 25^ο έτος της ηλικίας του, αντί το 30ο κατά τα αντίστοιχα άρθρα προηγούμενων νόμων (ΑΦΝΣΤ', ΒΧΕ') και ο «ομιλών ή γράφων την Ελληνικήν γλώσσαν».

Το τελευταίο προσόν εκλογιμότητας, δηλαδή το να ομιλεί και να γράφει ο υποψήφιος την ελληνική γλώσσα, που δεν προβλεπόταν στα προηγούμενα συμβούλια, καταργήθηκε αργότερα με το Ν. Διάταγμα της 13^{ης} Σεπτεμβρίου 1925. Πάντως, μέσω αυτού του προσόντος δεν αποκλείονταν από την εκλογή μόνο οι αγράμματοι Έλληνες, που αποτελούσαν τους μισούς από τους ψηφοφόρους, αλλά και το μεγαλύτερο ποσοστό των πολιτών που ήταν μέλη εθνικών μειονοτήτων, όπως Αλβανοί, Τούρκοι, Σλάβοι και Πομάκοι με μέτριο ή χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, αλλά και Αρμένιοι και Σεφαρδίμ Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, ομάδες με υψηλότερη μορφωτική και πολιτιστική στάση. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι επτά ημέρες πριν τη δημοσίευση του Β. Δ/τος 1923 είχε τεθεί σε ισχύ η σύμβαση περί ανταλλαγής των πληθυσμών και έτσι αναμενόταν δραστική μείωση του αριθμού των «μειονοτικών»⁵⁵.

Όσον αφορά στις διατάξεις με θέμα τα κωλύματα και τα ασυμβίβαστα (άρθρο 10) δε διέφεραν σημαντικά από τις αντίστοιχες προηγούμενων νόμων, εάν εξαιρεθούν κάποιες βελτιώσεις νομικής φύσης που έγιναν. Ακόμη, να σημειωθεί, ότι στα ήδη υπάρχοντα ασυμβίβαστα (άρθρο 10, περ. 1-9) προστέθηκαν άλλες δύο νέες κατηγορίες προσώπων, δηλαδή: α) «Οι διατελούντες εις παντός είδους σύμβασιν μετά του Νομού, δήμου ή κοινότητος εν αυτώ ιδιώται ως και οι σύμβουλοι, τα μέλη της διοικήσεως και οι υπάλληλοι των νομικών προσώπων, των διατελούντων εν σχέσει τοιαύτης συμβάσεως μετά του

55. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 113 επ. (σημ. 112)

Νομού, δήμου ή κοινότητας εν αυτώ» (περ.10). β) «Οι οφειλέται του Νομού, δήμου ή κοινότητας εν αυτώ» (περιπτ.11). Επίσης, δεν μπορούσαν να εκλεγούν μέλη της Ν.Ε., όπως και προηγουμένως (άρθρο 105 Ν. ΒΧΕ') οι εξ αίματος ή εξ αγχιστείας συγγενείς μέχρι και τρίτου βαθμού, ενώ με νέα διάταξη, η οποία καταργήθηκε, θεσπιζόταν το ασυμβίβαστο του επαγγέλματος του δικηγόρου προς το αξίωμα μέλους της Ν.Ε.

Τους υποψήφιους νομαρχιακούς συμβούλους πρότειναν οι εκλογείς κάθε επαρχίας, όσοι δηλαδή από τους πολίτες είχαν τα προσόντα του εκλογέα στις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές. Τη συγκεκριμένη πρόταση υπέγραφαν έξι τουλάχιστον εκλογείς και την επέδιδαν στον πρόεδρο των πρωτοδικών «μέχρι και της προτεραίας της ανακηρύξεως των υποψηφίων» (άρθρο 12, § 2). Για τη βεβαίωση της εκλογιμότητας των υποψηφίων, στην πρόταση αυτή προσαρτώνταν και τα ανάλογα δικαιολογητικά, όπως επικυρωμένο απόσπασμα του μητρώου αρρένων, στο οποίο ήταν εγγεγραμμένος ο κάθε υποψήφιος ή αντίγραφο ληξιαρχικής πράξης ή πιστοποιητικό της οικείας δημοτικής ή κοινοτικής αρχής που να βεβαιώνει την ηλικία του υποψηφίου και βεβαίωση ότι ο υποψήφιος μιλάει και γράφει την ελληνική γλώσσα.

Εκλόγιμοι στο αξίωμα του νομαρχιακού συμβούλου, σύμφωνα με το μεταγενέστερο νόμο 3200/1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως», ήταν όσοι είχαν συμπληρώσει το 25^ο έτος της ηλικίας τους, είχαν τη νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν, κατά την εκλογική νομοθεσία και ήταν μόνιμοι κάτοικοι και δημότες κάποιου δήμου ή κοινότητας του νομού. Αντίθετα, οι βουλευτές, οι δήμαρχοι, οι δημοτικοί ή κοινοτικοί σύμβουλοι και αργότερα και οι δημοτικοί και κοινοτικοί υπάλληλοι δεν μπορούσαν να εκλεγούν μέλη του συμβουλίου. Οι δημόσιοι υπάλληλοι δηλαδή, μπορούσαν να διατελέσουν νομαρχιακοί σύμβουλοι.

Η όλη διαδικασία για την ανάδειξη των αιρετών μελών των Ν.Σ. οριζόταν με Β.Δ. Σε περίπτωση ματαίωσης της εκλογής, λόγω έλλειψης υποψηφίου ή κένωσης - με οποιοδήποτε τρόπο - θέσης, τα μέλη που εκπροσώπευαν τις Επαρχίες διορίζονταν από το νομάρχη.

Εκλογικό δικαίωμα για την ανάδειξη των αιρετών μελών του Ν.Σ. του Ν.1622/1986 για την «Τ.Α. - περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό» είχαν, σύμφωνα με το άρθρο 26, όλοι όσοι ήταν γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους των δήμων και των κοινοτήτων, που περιλαμβάνονταν στην περιφέρεια της Ν.Α.

Το όριο ηλικίας για την άσκηση του δικαιώματος αυτού, ήταν εκείνο που εφαρμοζόταν κάθε φορά για τις βουλευτικές εκλογές,

δηλαδή το 18^ο έτος. Η άσκηση του εκλογικού δικαιώματος ήταν υποχρεωτική και γι' αυτό προβλεπόταν ποινή προστίμου, η οποία θα επιβαλλόταν σε όσους δε θα ψήφιζαν.

Όσον αφορά στους εκλογικούς καταλόγους που θα ίσχυαν για την εκλογή των μελών του Ν.Σ., αυτοί θα ήταν οι ίδιοι που ίσχυαν και για τις βουλευτικές, τις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές.

Μέλη του Ν.Σ. μπορούσαν να εκλεγούν όσοι από τους δημότες των δήμων και των κοινοτήτων που περιλαμβάνονταν στην περιφέρεια της Ν.Α. είχαν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους, ενώ δεν μπορούσαν να εκλεγούν ή να είναι αιρετά μέλη του, οι βουλευτές, οι δικαστικοί λειτουργοί, οι δήμαρχοι, οι πρόεδροι κοινοτήτων, οι δημοτικοί ή κοινοτικοί σύμβουλοι, οι πρόεδροι και τα μέλη των δημοτικών διαμερισμάτων, οι πάρεδροι συνοικισμών και τα μέλη των τοπικών συμβουλίων, οι υπάλληλοι του κράτους και των ΟΤΑ με οποιαδήποτε υπαλληλική σχέση και όσοι υπηρετούσαν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας (άρθρο 27). Επίσης, δεν μπορούσαν να εκλεγούν μέλη του Ν.Σ. όσοι συνδέονταν με την Ν.Α. με οποιαδήποτε σύμβαση και όσοι ήταν οφειλέτες της από οποιαδήποτε αιτία, για ποσό μεγαλύτερο από 500.000 δραχμές.

Σε περίπτωση που οφειλέτης της Ν.Α. θα εκλεγόταν μέλος του Ν.Σ., όφειλε να εξοφλήσει την οφειλή του έως την ημέρα της εγκατάστασης του συμβουλίου, δηλαδή έως την 1^η Ιανουαρίου. Αν η οφειλή δημιουργούνταν μετά την εκλογή των μελών, θα έπρεπε να εξοφληθεί μέσα σε 2 μήνες από την εκκαθάρισή της, διαφορετικά το υπόχρεο μέλος θα εξέπιπτε αυτοδικαίως από το αξίωμά του. Την έκπτωσή του θα διαπίστωνε με πράξη του ο Νομάρχης.

Θα εξέπιπταν, επίσης, από το αξίωμά τους, ο πρόεδρος, τα μέλη του Ν.Σ. και τα μέλη της Ν.Ε.: α) αν θα στερούνταν τη διαχείριση της περιουσίας τους με τελεσίδικη δικαστική απόφαση, β) αν θα στερούνταν τα πολιτικά τους δικαιώματα με αμετάκλητη δικαστική απόφαση και γ) αν θα καταδικάζονταν με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ως αυτουργοί ή συμμετοχοί σε κακούργημα ή στα πλημμελήματα της παραχάραξης, της κιβδηλείας, της πλαστογραφίας, της ψευδούς βεβαίωσης, της δωροδοκίας, της εκβίασης, της κλοπής, της παράβασης καθήκοντος, εφόσον το τελευταίο θα στρεφόταν κατά Ν.Α. ή Νομικών Προσώπων της, κ.α.

Όταν θα γινόταν παραπομπή για κακούργημα ή για ένα από τα παραπάνω πλημμελήματα, ο Νομάρχης όφειλε να θέσει τον εγκαλούμενο σε αργία (άρθρο 46).

Επιπλέον, τα αιρετά μέλη του Ν.Σ. θα εξέπιπταν αυτοδικαίως, όταν θα αποκτούσαν τη δημοτικότητα δήμου ή κοινότητας που βρισκόταν στην περιφέρεια άλλης Ν.Α.

Σύμφωνα με το άρθρο 28 του Ν. 1622/1986 τα αιρετά μέλη του Ν.Σ. θα εκλέγονταν κατά συνδυασμούς, όπου ο αριθμός των υποψηφίων σ' αυτούς θα έπρεπε να είναι τουλάχιστον ίσος με τον αριθμό των αιρετών μελών του Ν.Σ. και αυξημένος το πολύ κατά 20%. Η ανακήρυξη των υποψηφίων θα γινόταν από το αρμόδιο Πρωτοδικείο τη 15^η ημέρα πριν από την ψηφοφορία. Σε περίπτωση θανάτου υποψηφίου, θα γινόταν αντικατάστασή του, ύστερα από δήλωση του συνόλου των υποψηφίων και γραπτή αποδοχή του προτεινόμενου, και μετά από την οριζόμενη από το νόμο προθεσμία.

Η προτίμηση των εκλογέων θα εκφραζόταν μόνο για ένα υποψήφιο, δηλαδή θα μπορούσε να μπει μόνο ένας σταυρός σε έναν από τους υποψήφιους που θα περιλαμβάνονταν στο ψηφοδέλτιο.

Όσον αφορά στο εκλογικό σύστημα, που καθιερωνόταν για την εκλογή των αιρετών μελών της Ν.Α., όπως προκύπτει από το άρθρο 31 του νόμου, ήταν το αναλογικό. Συγκεκριμένα, οριζόταν ότι η κατανομή των εδρών θα γινόταν ανάλογα με την εκλογική δύναμη κάθε συνδυασμού σε ολόκληρη την περιφέρεια της Ν.Α. Απόλυτο κριτήριο λοιπόν στην εκλογή των αιρετών μελών της Ν.Α., ήταν η λαϊκή προτίμηση, χωρίς κανένα στοιχείο νόθευσής της⁵⁶.

Έτσι, το σύνολο των έγκυρων ψηφοδελτίων που θα λάμβαναν όλοι οι συνδυασμοί θα διαιρούνταν με τον αριθμό των εδρών των αιρετών μελών του Ν.Σ. Το πηλίκο της διαίρεσης από το οποίο θα παραλειπόταν το κλάσμα, θα αποτελούσε το εκλογικό μέτρο, με το οποίο θα διαιρούνταν η εκλογική δύναμη κάθε συνδυασμού. Κάθε συνδυασμός θα λάμβανε τόσες έδρες, όσες φορές το εκλογικό μέτρο θα περιεχόταν στην εκλογική του δύναμη.

Η κατανομή των εδρών θα γινόταν με απόφαση της νομαρχιακής εφορευτικής επιτροπής που εδρεύει στη νομαρχία και αποτελούνταν: α) από τον πρόεδρο του αρμόδιου πρωτοδικείου, β) έναν πρωτοδίκη και γ) τον Διευθυντή Εσωτερικών της νομαρχίας.

Η ανακήρυξη των εκλεγμένων νομαρχιακών συμβούλων θα γινόταν σε δημόσια συνεδρίαση από το αρμόδιο πρωτοδικείο, στο οποίο θα διαβιβαζόταν αντίγραφο της απόφασης της νομαρχιακής εφορευτικής επιτροπής (άρθρο 31).

56. Χρ. Π. Κλειώση, Τοπική Αυτοδιοίκηση. Γενικές Αρχές - Τ.Α. Α' Βαθμού - Τ.Α. Β' Βάθμου - Περιφέρεια. Θεωρία και πράξη, Εκδ. Κυριακού, Αθήνα 1987, σ. 219.

Ως μέλη του Ν.Σ. θα εκλέγονταν αυτοί που θα λάμβαναν τους περισσότερους ψήφους, ενώ οι υπόλοιποι υποψήφιοι θα ανακηρύσσονταν με τη σειρά ψήφων προτίμησής τους, ως αναπληρωματικοί (άρθρο 31).

Σύμφωνα με την παράγραφο 3 του πέμπτου άρθρου του Ν. 2218/1994, εκλογικό δικαίωμα έχουν όλοι οι δημότες που είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους των δήμων και των κοινοτήτων της Περιφέρειας της Ν.Α. Κατά τα λοιπά, για την απόκτηση, τη στέρηση, την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος, τις κυρώσεις για τη μη άσκησή του, καθώς και για τους εκλογικούς καταλόγους ισχύουν οι διατάξεις της εκλογικής νομοθεσίας. Τα θέματα τα σχετικά με τη δυνατότητα μεταδημότευσης για την υποβολή υποψηφιότητας, ρυθμίζονται ανάλογα με όσα ισχύουν στον πρώτο βαθμό Τ.Α.

Νομάρχης και μέλος του Ν.Σ. μπορεί να εκλεγεί, κατά την παρ. 5 του άρθρου 5, δημότης εκλογέας δήμου ή κοινότητας της περιφέρειας της Ν.Α. που έχει συμπληρώσει το 23^ο έτος της ηλικίας του κατά την ημέρα της διενέργειας των εκλογών.

Όσον αφορά στα κωλύματα και στα ασυμβίβαστα, για την εκλογή στο αξίωμα του Νομάρχη ή του μέλους του Ν.Σ., ο νόμος 2218 ορίζει, ότι, εκτός των άλλων κρατικών και θρησκευτικών λειτουργιών, ούτε οι βουλευτές μπορούν να εκλέγονται στο εν λόγω αξίωμα. Η διάταξη αυτή αποσκοπούσε προφανώς στην ενίσχυση των τοπικών αρχόντων απέναντι στους κεντρικούς μηχανισμούς εξουσίας. Ωστόσο, υπήρχε ο κίνδυνος, ότι ο αποκλεισμός των βουλευτών από τα Ν.Σ. θα ενέτεινε τον ανταγωνισμό, όχι μόνο ανάμεσα στα αντιπολιτευόμενα κόμματα, αλλά και στο εσωτερικό του ίδιου κομματικού οργανισμού, μεταξύ του βουλευτή και των αιρετών της εκλογικής περιφέρειας του πρώτου, που ανήκουν στο ίδιο κομματικό σχήμα, αναφορικά με τον προγραμματισμό και την επιτέλεση έργων στην εν λόγω περιφέρεια⁵⁷. Ίσως με αυτό το σκεπτικό ο Ν.2240/1994, συμπληρωματικός του Ν. 2218/1994, κατήργησε το ασυμβίβαστο για τους βουλευτές. Από την άλλη μεριά, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται ο κίνδυνος που δημιουργείται από τη συγκέντρωση πολλαπλών εντολών στο ίδιο πρόσωπο και μάλιστα όταν, σύμφωνα με το Σύνταγμα, ο βουλευτής αντιπροσωπεύει το Έθνος (άρθρο 51, παρ.2) και για το λόγο αυτό είναι ασυμβίβαστη η ιδιότητά

57. Βλ. Π.Ι. Ματθαίου, «Το νέο θεσμικό πλαίσιο της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. Μια κριτική θεώρηση», Σημειώσεις για το μάθημα «Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση», επιμέλεια Μ. Θελερίτη, Τ.Ε.Ι. Καλαμάτα, 1995, σ. 25

του με το αξίωμα του δημάρχου ή του προέδρου κοινότητας (άρθρο 56, παρ.1). Κατ' αναλογία λοιπόν με τη συνταγματική αυτή επιταγή, η άρση του ασυμβίβαστου αφορά μόνο στην εκλογή βουλευτή ως μέλους Ν.Σ.

Όσον αφορά δηλαδή στην εκλογή δικαστικών λειτουργών, αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας, θρησκευτικών λειτουργών, δημόσιων υπαλλήλων (εκτός των εκπαιδευτικών), υπαλλήλων Νομικών Προσώπων δημόσιου τομέα και υπαλλήλων Ν.Α. ως Νομαρχών ή νομαρχιακών συμβούλων το ασυμβίβαστο παραμένει (άρθρο 6, Ν.2240/1994).

Τα κωλύματα, σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του νόμου 2218, είναι πολύ περιορισμένα, ώστε να εξασφαλίζεται, κατά το δυνατόν, η αρχή της αμεροληψίας και της ισότητας στη διεκδίκηση των παραπάνω αξιωμάτων, αλλά και η δυνατότητα προσέλευσης ικανών και έμπειρων προσώπων για τη λειτουργία της Ν.Α. Ειδικότερα, η απαγόρευση της ταυτόχρονης υποψηφιότητας και στους δύο βαθμούς Τ.Α. και η απαγόρευση της σύμπτωσης στο ίδιο πρόσωπο της ιδιότητας αιρετού οργάνου και στον πρώτο και στο δεύτερο βαθμό Τ.Α. (άρθρο 6, παρ. 1), υπαγορεύτηκε από την ανάγκη εξασφάλισης της ανεπηρέαστης έκφρασης της λαϊκής ψήφου. Πράγματι, η ταυτόχρονη υποψηφιότητα και στους δύο βαθμούς εμπεριέχει όχι μόνο τον κίνδυνο επηρεασμού της λαϊκής ψήφου, αλλά και συγκάλυψη των πραγματικών προθέσεων, αφού ο ψηφοφόρος δεν είναι δυνατό να γνωρίζει την τελική επιλογή του υποψήφιου.

Επίσης, το ασυμβίβαστο, που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του άρθρου 6 του Ν. 2240/1994, μπορεί να υποστηριχθεί ότι εξουδετερώνεται με τη δυνατότητα που παρέχει στον ενδιαφερόμενο η τέταρτη παράγραφος του ίδιου άρθρου. Συγκεκριμένα, η παράγραφος 2. απαγορεύει σε όσους συνδέονται με τη Ν.Α. με οποιαδήποτε σύμβαση που έχει οικονομικό περιεχόμενο, καθώς και στα μέλη της διοίκησης ή στους συμβούλους εμπορικών εταιρειών ή επιχειρήσεων που συνδέονται με τη Ν.Α. με οποιαδήποτε σύμβαση να εκλεγούν ή να είναι Νομάρχες ή μέλη Ν.Σ. Και αυτό θεωρείται λογικό και αναγκαίο προκειμένου να θωρακιστεί ο θεσμός από κάθε δυνατότητα να δεχθεί επίθεση, ειδικότερα σε θέματα οικονομικής συναλλαγής⁵⁸.

Για την προστασία του θεσμού της Ν.Α. άλλωστε, αλλά και για

58. Βλ. σχετικά: ΥΠ.ΕΣ / Δ/ση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., όπ.π. (σημ. 36), σ. 216-217.

το λόγο ότι για τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες του Νομάρχη και των Προέδρων των Ν.Ε. απαιτείται ημερήσια απασχόληση, ορίζεται ότι τις θέσεις αυτές δεν μπορούν να καταλάβουν δήμαρχοι ή αντιδήμαρχοι ή πρόεδροι κοινοτήτων.

Επιπλέον, στο ίδιο πάντα άρθρο, ορίζεται ότι η επανεκλογή του ίδιου προσώπου στο αξίωμα του Νομάρχη επιτρέπεται μία φορά μόνο.

Στα άρθρα 7-12 ρυθμίζονται, κατά τρόπο παρεμφερή με όσα ισχύουν για την εκλογή των οργάνων του πρώτου βαθμού Τ.Α., όλα τα σχετικά με την εκλογή του Νομάρχη και των μελών του Ν.Σ. θέματα. Συγκεκριμένα, για την εκλογή του Νομάρχη και των μελών του Ν.Σ. υιοθετείται το εκλογικό σύστημα που ισχύει για τους Α/θμιους ΟΤΑ. Παρατηρείται έτσι, σοβαρή απόκλιση από το Ν. 1622/1986 που προέβλεπε ως εκλογικό σύστημα την απλή αναλογική.

Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 9 του νόμου 2218, επιτυχών συνδυασμός για την ανάδειξη των αρχών της Ν.Α. θεωρείται αυτός που συγκέντρωσε την απόλυτη πλειοψηφία ολόκληρου του αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων, δηλαδή 50% συν ένα και επιλαχόντες συνδυασμοί όσοι από τους υπόλοιπους έλαβαν έστω και μία έδρα, σύμφωνα με τις επόμενες διατάξεις του νόμου. Από το σύνολο των εδρών της Ν.Α., ο επιτυχών συνδυασμός καταλαμβάνει τα 3/5, ενώ τα υπόλοιπα 2/5 κατανέμονται στους επιλαχόντες συνδυασμούς αναλογικά, σύμφωνα με τον αριθμό των έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβε καθένας απ' αυτούς σε ολόκληρη την περιφέρεια της Ν.Α. Σε περίπτωση που ο επιτυχών συνδυασμός συγκεντρώνει ποσοστό έγκυρων ψήφων πάνω από το 60% του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων, η κατανομή των εδρών γίνεται αναλογικά ανάμεσα σ' όλους τους συνδυασμούς που συμμετέχουν στις εκλογές, σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει η παράγραφος 6 του άρθρου 9. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στην περίπτωση αυτή είναι ότι, ο επιτυχών συνδυασμός μπορεί να πάρει, ανάλογα με την εκλογική του δύναμη, αριθμό εδρών που ξεπερνά το ποσοστό των 3/5.

Με τις διατάξεις της τέταρτης παραγράφου καθορίζεται ο τρόπος αριθμητικού υπολογισμού των εδρών που κατανέμονται με την αναλογία των 3/5 και 2/5 στα Ν.Σ. των επιτυχόντων και επιλαχόντων συνδυασμών. Στην επόμενη παράγραφο περιγράφεται κατά τρόπο λεπτομερή η μέθοδος κατανομής των εδρών, μεταξύ όλων των επιλαχόντων συνδυασμών, που αντιστοιχούν στα 2/5 των εδρών που αναλογούν στη μειοψηφία προσαυξημένο κατά μία μονάδα και με βάση τον αριθμό έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβαν συνολικά οι επιλαχόντες συνδυασμοί σε όλη την περιφέρεια της Ν.Α.

Σε περίπτωση ισοψηφίας δύο ή και περισσότερων συνδυασμών διενεργείται κλήρωση μεταξύ αυτών για την κατανομή των εδρών από το αρμόδιο Πρωτοδικείο.

Αν κανένας συνδυασμός δε συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία ολόκληρου του αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται την επόμενη Κυριακή, ανάμεσα μόνο στους υποψήφιους Νομάρχες των δύο συνδυασμών που έλαβαν τις περισσότερες ψήφους (άρθρο 10). Επιτυχών θεωρείται ο υποψήφιος Νομάρχης και ο συνδυασμός του, που συγκέντρωσε στην επαναληπτική ψηφοφορία την απόλυτη πλειοψηφία ολόκληρου του αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων. Αν στην επαναληπτική ψηφοφορία οι δύο αυτοί συνδυασμοί ισοψηφήσουν, τότε το αρμόδιο Πρωτοδικείο ενεργεί κλήρωση για την ανάδειξη του επιτυχόντος συνδυασμού.

Με τις διατάξεις της 2^{ης} παραγράφου του άρθρου 10 ορίζεται ότι οι έδρες του Ν.Σ. διανέμονται, σε περίπτωση επαναληπτικής ψηφοφορίας, στους συνδυασμούς που συμμετέχουν στις εκλογές, σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση (Α΄ κατανομή) κατανέμονται οι μισές έδρες αναλογικά σε όλους ανεξαιρέτα τους συνδυασμούς. Οι άλλες μισές έδρες κατανέμονται με τη Β΄ κατανομή μόνο ανάμεσα σε δύο συνδυασμούς απ΄ αυτούς που πήραν μέρος στην επαναληπτική ψηφοφορία. Στην 3^η παράγραφο του ίδιου άρθρου προσδιορίζεται με συγκεκριμένο τρόπο ο αριθμός των εδρών που διανέμονται στους συνδυασμούς, που έλαβαν μέρος στις επαναληπτικές εκλογές κατά την Α΄ και Β΄ κατανομή.

Να σημειωθεί επίσης ότι προβλέπεται η δυνατότητα αύξησης του αριθμού των υποψηφίων συμβούλων κάθε συνδυασμού μέχρι ποσοστό 30% του αριθμού των μελών του Ν.Σ., ώστε ο εκλογέας να έχει ευρύτερη δυνατότητα επιλογής, να υπάρχει δυνατότητα προσέλκυσης ικανών υποψηφίων και να ικανοποιούνται, κατά το δυνατό, θεμιτές φιλοδοξίες (άρθρο 7).

Βασική αρχή του νόμου είναι ότι οι έδρες των νομαρχιακών συμβούλων που μένουν κενές καλύπτονται από τους αναπληρωματικούς συμβούλους του ίδιου συνδυασμού. Με κανονικές συνθήκες είναι αδύνατο για τους συνδυασμούς της μειοψηφίας και απίθανο, αν όχι αδύνατο, για το συνδυασμό της πλειοψηφίας να εξαντληθεί ο αριθμός των αναπληρωματικών συμβούλων, με δεδομένο ότι ο νόμος προβλέπει αυξημένο αριθμό υποψηφίων κάθε συνδυασμού μέχρι 30%. Επομένως μια τέτοια εξέλιξη μόνο ηθελημένη μπορεί να είναι⁵⁹.

59. Βλ. σχετικά: ΥΠ.ΕΣ / Δ/ση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., όπ.π. (σημ. 36), σ. 216-217.

Στο άρθρο 9 αναφέρεται ότι κάθε συνδυασμός περιλαμβάνει και υποψήφιους συμβούλους για κάθε επαρχία. Επειδή η εκπροσώπηση κάθε επαρχίας με υποψήφιους στους συνδυασμούς, ανάλογα με τον πληθυσμό της, οδηγεί στην αδυναμία εκπροσώπησης ορισμένων επαρχιών, λόγω του μικρού πληθυσμού τους (επαρχίες νομών Αττικής, Έβρου κ.τ.λ.) ορίζεται ότι κάθε συνδυασμός περιλαμβάνει έναν τουλάχιστον υποψήφιο για κάθε επαρχία. Οι υπόλοιποι υποψήφιοι κατανέμονται στις επαρχίες ανάλογα με τον πληθυσμό τους.

Έτσι, η αρχή της εκλογής των υποψηφίων συμβούλων κάθε συνδυασμού με βάση τους σταυρούς προτίμησης υποχωρεί για την εξασφάλιση της εκπροσώπησης κάθε επαρχίας με έναν τουλάχιστο υποψήφιο σύμβουλο. Κρίθηκε ότι στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση η αρχή αυτή είναι ασθενέστερη από την επίσης βασική αρχή της ευρύτερης δυνατής εκπροσώπησης και συμμετοχής όλων των πολιτών στη διοίκηση των υποθέσεων της Ν.Α. Γιατί έτσι θα εξασφαλιστεί και η αναγκαία για την επιτυχία οποιουδήποτε στόχου, ενότητα και συναίνεση των κατοίκων της Ν.Α.⁶⁰

Στα άρθρα 19 – 20 προσδιορίζεται η αστική ευθύνη των οργάνων της Ν.Α., τα οποία ενέχονται σε αποζημίωση μόνο για θετική ζημιά που προξενούν σε βάρος της περιουσίας του νομικού προσώπου από δόλο ή βαριά αμέλεια. Με την παράγραφο 2 του άρθρου 19 εισάγεται ο ιδιαίτερα σημαντικός θεσμός της λαϊκής αγωγής κατά των οργάνων της Ν.Α.

δ) Σύγκληση Νομαρχιακού Συμβουλίου και Νομαρχιακής Επιτροπής. Αποζημιώσεις μελών

Το Ν.Σ. του Ν.ΑΦΝΣ' του 1887 συνεργόταν τακτικά τη 15^η Οκτωβρίου κάθε έτους και έκτακτα, με Β.Δ., στο οποίο ορίζονταν τα αντικείμενα και η διάρκεια των εργασιών του. Η πραγματοποίηση της τακτικής συνόδου δεν εξαρτώνταν από τη «διαταγή»⁶¹ ή την πρόσκληση του νομάρχη, ούτε και από τις επιθυμίες της κυβέρνησης, όπως στα Ε.Σ. του 1836 και του 1891. Προβλεπόταν από το νόμο και συντελούταν αυτοδικαίως.

60. Βλ. σχετικά: ΥΠ.ΕΣ / Δ/νση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α., όπ.π. (σημ. 36), σ. 216-217.

61. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 225

Η διάρκεια κάθε τακτικής συνόδου ήταν το πολύ 30 ημέρες, μπορούσε όμως να παραταθεί 30 ημέρες ακόμη με απόφαση του Ν.Σ. Είχε θεωρηθεί επαρκής για την εκπλήρωση των καθηκόντων του Ν.Σ., λαμβανομένου υπόψη ότι προβλεπόταν και η λειτουργία εκτελεστικής επιτροπής (Ν.Ε.), καθώς και η έκτακτη σύγκλησή του.

Ο αριθμός των έκτακτων συγκλήσεων δεν καθοριζόταν, παρά μόνο προβλεπόταν η υποχρέωση να ορίζονται με Β.Δ. η διάρκεια της συνόδου και τα υπό συζήτηση αντικείμενα. Ο τόπος συνεδριάσεων του Ν.Σ., που είχε την έδρα του στην πρωτεύουσα του νομού, δεν προσδιοριζόταν πλέον από το νομάρχη, όπως άλλωστε και ο χρόνος της συνόδου, αλλά με απόφαση του Ν.Σ., με την οποία καθοριζόταν το κατάστημα συνεδρίασης.

Οι συνεδριάσεις, σύμφωνα με το άρθρο 51, ήταν δημόσιες, σε αντίθεση με ότι προβλεπόταν για εκείνες των Ε.Σ. του 1836 και οι ψηφοφορίες φανερές, εκτός από εκείνες που αφορούσαν σε προσωπικά θέματα. Η αρχή αυτή δεν τηρήθηκε στα Ν.Σ. του 1899 και του 1923.

Για τη λήψη αποφάσεων απαιτούνταν η απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών και σε περίπτωση ισοψηφίας επικρατούσε η ψήφος του προέδρου.

Όσον αφορά στη σύγκληση της Ν.Ε., αυτή γινόταν στο κατάστημα του Ν.Σ. υπό την προεδρία του προέδρου του (αρθ. 33-34). Για να συζητήσει ή να αποφασίσει κάτι η Ν.Ε., απαιτούνταν η παρουσία τριών τουλάχιστον από τα πέντε μέλη της, τα οποία υποχρεούνταν να παρευρίσκονται στην έδρα του νομού για το σκοπό εκπλήρωσης των καθηκόντων τους. Επίσης, η απομάκρυνσή τους από την έδρα του Ν.Σ. χρειαζόταν τη συναίνεση του Υπουργού Εσωτερικών, αρμόδιου για τη χορήγηση της σχετικής άδειας. Εξάλλου, για την παραμονή των μελών της Ν.Ε. στην έδρα του νομού, προβλεπόταν ικανοποιητική αποζημίωση, που ανερχόταν στις 1.400 δραχμές περίπου κάθε έτος, προκειμένου να εκτελούν τα καθήκοντά τους κατά το χρόνο απουσίας του Ν.Σ. Η αποζημίωση όμως καταβαλλόταν εφόσον οι σύμβουλοι εκτελούσαν πράγματι τα καθήκοντά τους, σύμφωνα, με τις εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών και τη σταθερά ακολουθούμενη γραμμή.

Αποζημίωση προβλεπόταν επίσης και για τα μέλη του Ν.Σ. που παρευρίσκονταν στις συνεδριάσεις της τακτικής συνόδου του συμβουλίου, ανεξάρτητα από το αν αυτοί κατοικούσαν ή όχι στον τόπο της συνόδου. Η αποζημίωση παρεχόταν σε κάθε συνεδρίαση για την αντιμετώπιση των οδοιπορικών εξόδων, ενώ δεν καταβαλλόταν κατά την παράταση της συνόδου.

Αξιοσημείωτη είναι η καινοτομία που εισήχθη με το άρθρο 13 του Ν.ΑΦΝΣ', μέσω της οποίας προστατεύονταν η λειτουργία των συμβουλίων και το κύρος των νομαρχιακών συμβούλων. Η διάταξη αυτή, η οποία προφανώς διαμορφώθηκε από την ανάλογη του άρθρου 63 του Συντάγματος του 1864, επαναλήφθηκε και στα Ν.Σ. του 1899. Με αυτή επιδιώχθηκε η ανύψωση του αξιώματος του συμβούλου και η καθιέρωση προνομιακής μεταχείρισης έναντι των λοιπών αιρετών οργάνων του νομού⁶².

Οι σχετικές με τη σύγκληση και τη λειτουργία του Ν.Σ. διατάξεις του νεότερου Ν. ΒΧΕ' του 1899 «περί νομών και της διοικήσεως αυτών», δε διέφεραν σημαντικά από τις αντίστοιχες του «περί Ν.Σ.» νόμου του 1887 (Ν. ΑΦΝΣΤ'). Σημαντικές καινοτομίες και μάλιστα επιτυχείς⁶³ εισήχθησαν με τα άρθρα 27 (υποχρεωτική σύγκληση συμβουλίου) και 50 (συνεννόηση δύο ή περισσότερων Ν.Σ.).

Αναλυτικότερα, το Ν.Σ. του 1899 συνερχόταν τακτικά και έκτακτα (άρθρο 25). Η τακτική σύνοδος γινόταν αυτοδικαίως κάθε έτος, στις 15 Οκτωβρίου στο νομαρχιακό κατάστημα στην πρωτεύουσα του νομού, ενώ για έκτακτους λόγους μπορούσε να γίνει σε άλλη πόλη του νόμου κατόπιν Β. Δ/τος, στο οποίο θα αναγράφονταν τα συζητητέα θέματα και η διάρκεια της συνόδου.

Κάθε σύνοδος διαρκούσε (άρθρο 26), όπως και στα Ε.Σ. του 1836 και στα Ν.Σ. του 1887, τριάντα (30) ημέρες, ενώ ήταν δυνατό να παραταθεί (χωρίς αποζημίωση των μελών) με απόφαση του συμβουλίου, άλλες τριάντα (30) ημέρες. Αυτή η διάρκεια της συνόδου θεωρούνταν επαρκής για την εκπλήρωση των πρόσθετων καθηκόντων των Ν.Σ. από τη στιγμή που προβλεπόταν και η λειτουργία της Επιτροπής του νομού, καθώς και οι έκτακτες συνένοδοι των συμβουλίων.

Εκτός από τις τελευταίες, που προβλέπονταν και στο Ν. ΑΦΝΣΤ' του 1887 (άρθρο 11), ο νομοθέτης καινοτόμησε όσον αφορά στην υποχρεωτική σύγκληση του συμβουλίου κατόπιν έγγραφης αίτησης προς το Νομάρχη των $\frac{3}{4}$ του αριθμού των μελών του, αντί του $\frac{1}{3}$ ή της πλειοψηφίας των μελών, όπως καθιερώθηκε αργότερα, επειδή κρίθηκε «ορθόν, να απαιτηθώσι παρ' ημίν μείζονες περί τούτου εγγυήσεις»⁶⁴.

Παρά την απαιτούμενη αυξημένη πλειοψηφία ($\frac{3}{4}$), η περίπτωση αυτή συνιστά επιτυχή καινοτομία και χρήσιμη διέξοδο στις περιπτώσεις

62. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 227

63. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 360

64. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 362

που η διοίκηση δε θα συγκαλούσε το συμβούλιο μετά το τέλος της τακτικής συνόδου. Ο αριθμός των έκτακτων συγκλήσεων δεν περιοριζόταν, αλλά μόνο προβλεπόταν να ορίζεται η διάρκεια της συνόδου και τα αντικείμενα που θα τείνονταν σε συζήτηση.

Κατά την έναρξη των εργασιών κάθε συνόδου το Ν.Σ. εξέλεγε με μυστική και απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, τον προέδρό του, έναν αντιπρόεδρο και δύο γραμματείς. Επίσης, εξέλεγε και τα τέσσερα μέλη της 5μελούς Επιτροπής του νομού μαζί με τα τρία αναπληρωματικά, με απόλυτη πλειοψηφία και σε περίπτωση μη επίτευξης αυτής με σχετική. Η προεδρία της Επιτροπής του νομού, η οποία συνεδρίαζε κατ'ιδίαν στην αίθουσα συνεδριάσεων του Ν.Σ., ανατείθονταν στον πρόεδρο του Ν.Σ., ο οποίος διευθύνοντας τις εργασίες της συνόδου, έτσι όπως ήταν εξοικειωμένος με όλα τα θέματα που επρόκειτο να επιληφθεί η Επιτροπή, εξασφάλιζε⁶⁵ την επικράτηση πνεύματος συνέχειας στη λειτουργία της Επιτροπής με αυτή του Ν.Σ.

Σύμφωνα με το άρθρο 31 του Ν. ΒΧΕ', οι συνεδριάσεις του Ν.Σ., ήταν μυστικές (σε αντίθεση με τα Ν.Σ. του 1887, που ήταν δημόσιες), εκτός κι αν αποφαιζόταν διαφορετικά με πρόταση 5 μελών του, του προέδρου ή του Νομάρχη. Σ' αυτές μπορούσε να παραστεί και ο Νομάρχης χωρίς δικαίωμα ψήφου, εφόσον δε συζητούνταν θέματα που αφορούσαν στον έλεγχο της διοίκησής του.

Σχετικά με το θέμα της μυστικότητας των συνεδριάσεων, αρχικά (στο νομοσχέδιο) είχε υποστηριχθεί να επιτρέπεται αυτή μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, αλλά τελικά έγινε δεκτή η άποψη της θέσπισης της μυστικότητας των συνεδριάσεων για το σκοπό αποφυγής της «δημοκοπίας»⁶⁶.

Η μυστική συνεδρίαση όμως δεν ταιριάζει σε αιρετό συλλογικό όργανο που εκφράζει το πνεύμα αυτοδιοικούμενου νομού, αλλά μόνο σε συλλογικό όργανο που εκδίδει αποφάσεις, κατόπιν προηγούμενης συμφωνίας με τη διοίκηση του νομού, η οποία παρίσταται στις συνεδριάσεις με το Νομάρχη⁶⁷.

65. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 389

66. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 364 επ.

67. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 364 επ.

Για τη λήψη έγκυρων αποφάσεων στις συνεδριάσεις του συμβουλίου απαιτούνταν η απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών, όπως ίσχυε και στα Ν.Σ. του 1887 και τα Ε.Σ. του 1836. Η Επιτροπή του νομού αποφάσιζε παρόντων τριών τουλάχιστον από τα πέντε μέλη της, όπως και η Ν.Ε. του 1887 και εξέλεγε το γραμματέα της.

Η ψηφοφορία ήταν φανερή, όπως και στα προηγούμενα συμβούλια, ενώ όταν αφορούσε σε προσωπικά ζητήματα, ήταν μυστική. Σε περιπτώσεις ισοψηφίας, στις φανερές ψηφοφορίες, επικρατούσε η ψήφος του προέδρου μόνο κατά την επανάληψη της ψηφοφορίας.

Με νέο άρθρο (46) του νόμου, αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά, το ανεπίτρεπτο της συμμετοχής νομαρχιακού συμβούλου στις συνεδριάσεις⁶⁸ με σκοπό την αποφυγή τυχόν μεροληψίας που θα προκαλούνταν από προσωπικούς λόγους, αλλά και την περιφρούρηση του κύρους των συμβούλων από εύλογα παράπονα και απορίες που τυχόν θα δημιουργούνταν⁶⁹.

Αντίστοιχη υποχρέωση με αυτή των διατάξεων του άρθρου 27 του Ν. ΑΦΝΣΤ, προβλεπόταν με το άρθρο 38 του Ν. ΒΧΕ', σύμφωνα με την οποία, ο Νομάρχης υποχρεούνταν - για υποβοήθηση του έργου του Ν.Σ. - να υποβάλλει στην αρχή κάθε συνόδου λεπτομερή έκθεση, σχετική με την κατάσταση του νομού και τα μέτρα που έπρεπε να ληφθούν. Η διαφορά ήταν, ότι με το νεότερο άρθρο (38), η ενημέρωση του Ν.Σ. απέβαινε περισσότερο λεπτομερής και υπεύθυνη, αφού είχε διαπιστωθεί, ότι αυτή αποτελούσε σπουδαιότατη εγγύηση⁷⁰ για τη σοβαρή αντίληψη, εκ μέρους των Νομαρχών, της σπουδαιότητας των καθηκόντων, που είχαν ανατεθεί σ' αυτούς και ότι εξανάγκαζε αυτούς να μεριμνούν και να διαμορφώνουν για όλα σαφή γνώμη.

Επίσης, τη γραφική υπηρεσία του Ν.Σ. και της Επιτροπής εκτελούσαν οι δημολογιστές της νομαρχίας και όχι υπάλληλοι που διόριζε ο πρόεδρός τους, όπως στα Ν.Σ. του 1887.

Ακόμη, κάθε νομαρχιακός σύμβουλος που παρευρισκόταν σε όλες τις συνεδριάσεις της τακτικής συνόδου (όχι κατά την παράτασή της) του συμβουλίου, δικαιούνταν αποζημίωση δέκα δραχμές την ημέρα για κάθε συνεδρίαση, εκτός των οδοιπορικών εξόδων, ανεξάρτητα από τον τόπο κατοικίας τους (άρθρο 47). Εφάπαξ οδοιπορικών εξόδων

68. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 371 επ.

69. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 367 επ.

70. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 367 επ.

δικαιούνταν τα μέλη της Επιτροπής του νομού, εάν κατοικούσαν εκτός της έδρας του νομού ή μετέβαιναν εκτός αυτής για εκτέλεση υπηρεσίας (άρθρο 115). Με το ίδιο άρθρο προβλεπόταν και το άμισθο της υπηρεσίας των μελών της Επιτροπής του νομού, που σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση⁷¹, σκοπός της πρόβλεψής του ήταν η εκλογή, ως μελών της Επιτροπής, των καταλληλότερων και όχι αυτών που απέβλεπαν μόνο στην ανταμοιβή για τις υπηρεσίες τους, όπως συνέβαινε στα Ν.Σ. του 1887.

Η δικαιολογία όμως αυτή δεν ήταν επιτυχής, αφού αντίθετα μ' αυτή, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των μελών του Ν.Σ. για την εκλογή τους ως μέλη της Επιτροπής κρίνεται σκόπιμος και επωφελής⁷². Αλλά και γιατί το άμισθο των μελών της Επιτροπής δε θα μπορούσε καθόλου να ενθαρρύνει την ανάδειξη των καταλληλότερων ή την αφοσίωση αρκετού χρόνου για εκπλήρωση στοιχειωδών καθηκόντων. Και αυτό γιατί εφαρμοζόμενου του μέτρου αυτού, σε περίπτωση απουσίας του Νομαρχιακού συμβουλίου, κατά τις συνεδριάσεις είτε αυτές θα ματαιώνονταν λόγω μη απαρτίας (διαμονή μελών εκτός έδρας, απασχόληση σε βιοποριστικά επαγγέλματα) είτε θα απέφευγαν να εκλεγούν μέλη της, άπειροι και κατοικούντες εκτός της έδρας του νομού.

Βέβαια, είναι αξιόπαινη η προσπάθεια ελάττωσης των δαπανών λειτουργίας, όχι όμως όταν αυτή νοθεύει το θεσμό και αναιρεί τους σκοπούς νομοθέτησής του⁷³. Το άμισθο των μελών, που δυστυχώς επαναλήφθηκε και ενίσχυσε τη γνώμη «περί του τιμητικού και αμίσθου» μερικών αξιωμάτων, από τα οποία αποκλείεται μεγάλος αριθμός δημιουργικών ατόμων, που δεν ανήκαν όμως στις εύπορες τάξεις ή που κατοικούν στην πρωτεύουσα του νομού, κρίνεται ατυχές⁷⁴.

Οι σύνοδοι των Ν.Σ. που δεν πραγματοποιούνταν στον ορισμένο τόπο, καθώς και αυτές που δεν αφορούσαν στα καθήκοντα των συμβουλίων, ήταν άκυρες (άρθρα 48, 49).

Μια νέα σπουδαιότατη διάταξη, που εισαγόταν με το άρθρο 50 του Ν. ΒΧΕ', ενθάρρυνε τη συνεργασία δύο ή περισσότερων Ν.Σ.,

71. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 393

72. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 393

73. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 393

74. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 394

μέσω των προέδρων τους ή των επιτροπών τους, με σκοπό τη λήψη μέτρων που ενδιέφεραν τους οικείους νομούς. Η διάταξη αυτή, ανεξάρτητα από τις προϋποθέσεις εφαρμογής της και τους προβλεπόμενους περιορισμούς (άρθρο 51), ήταν από τις πιο προοδευτικές αρχές, που προανέγγελε την αναγνώριση ευρύτερων περιφερειών και που μπορούσε να συμβάλλει στην καλλιέργεια συνθηκών συνεργασίας και ανάπτυξής τους⁷⁵.

Σύμφωνα με το άρθρο 39 του Β. Δ/τος της 9^{ης} Μαΐου 1923, το Ν.Σ. θα συνερχόταν σε τακτική σύνοδο στις 15 Οκτωβρίου κάθε έτος στο νομαρχιακό κατάστημα της πρωτεύουσας του νομού ή σε κάποιο άλλο δημόσιο ή δημοτικό κατάστημα, που θα οριζόταν με απόφαση του Νομάρχη.

Μπορούσε όμως ακόμη να συνέρθει και έκτακτα, με Β.Δ., στο οποίο θα αναγραφόταν η ημέρα, η ώρα, η πόλη, το κατάστημα, το αντικείμενο της πρόσκλησης, καθώς και η διάρκεια της συνόδου, που δεν μπορούσε όμως να είναι μεγαλύτερη των 15 ημερών (άρθρο 58). Η σύγκληση του Ν.Σ. σε έκτακτη σύνοδο ήταν δυνατή υπό ορισμένους περιορισμούς (άρθρο 50) και κατόπιν αίτησης της πλειοψηφίας του νομίμου αριθμού των μελών του, μόνο για συζήτηση αντικειμένων που περιλαμβάνονται στο Β.Δ. ή στην αίτηση των μελών του (άρθρο 60).

Η διάρκεια (άρθρο 40) της τακτικής συνόδου, η οποία δεν μπορούσε να παραταθεί όπως σε προηγούμενα συμβούλια, οριζόταν σε είκοσι (20) μέρες, αντί για τριάντα (30) που ίσχυε στα Ν.Σ. του 1887 και 1899 και ήταν δυνατό να λήξει με απόφαση του συμβουλίου και πριν το εικοσαήμερο.

Η διάρκεια αυτής της συνόδου δεν θεωρούνταν επαρκής για τη μελέτη και εκτέλεση των πολλών και αποκλειστικών αρμοδιοτήτων του συμβουλίου και των δευτερευουσών, επίσης, της Επιτροπής, παρά τη λειτουργία της τελευταίας και τη δυνατότητα έκτακτης συνόδου διάρκειας μέχρι 15 ημερών⁷⁶. Ωστόσο, είχε υποστηριχθεί, ότι οι 20 ημέρες αρκούσαν, από τη στιγμή που η Ν.Ε. θα προετοίμαζε τις υποθέσεις που θα συζητούνταν και οι σύμβουλοι «θα ευρίσκωνται εις συχνήν επαφήν προς την διοίκησιν επί των ζητημάτων, άτινα θα αποτελέσουν αντικείμενον της συσκέψεως»⁷⁷.

75. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 373

76. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 437

77. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 438

Με το άρθρο 63 του Β. Δ/τος εισαγόταν σημαντική καινοτομία, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση εξ' ολοκλήρου ακύρωσης της εκλογής κάποιου Ν.Σ. αναλάμβανε το Ν.Σ. και η Ν.Ε. της προηγούμενης νομαρχιακής περιόδου.

Οι διατάξεις του Β. Δ/τος που αφορούσαν στον κανονισμό λειτουργίας του Ν.Σ. δε διέφεραν από τις αντίστοιχες των νόμων ΑΦΝΣΤ' του 1887 και ΒΧΕ' του 1899. Ο πρόεδρος και ο γραμματέας του συμβουλίου εκλέγονταν από το Ν.Σ., μαζί με τους αναπληρωματικούς τους, κατά σύνοδο. Το ασυμβίβαστο του επαγγέλματος του δικηγόρου προς το αξίωμα του προέδρου του Ν.Σ. επαναλήφθηκε. Το Ν.Σ. ψήφιζε τον κανονισμό λειτουργίας του, δηλαδή καθόριζε τον τρόπο εκπλήρωσης των καθηκόντων του με απόφασή του (άρθρο 43).

Σχετικά με τις συνεδριάσεις του Ν. Συμβουλίου του 1923 δεν διαπιστώνονται αξιόλογες διαφορές από τα προηγούμενα συμβούλια. Συγκεκριμένα, το εν λόγω συμβούλιο συνεδρίαζε δημόσια και κάθε μέρα από την έναρξη της τακτικής συνόδου, ακόμα και κατά τις μη εργάσιμες μέρες ύστερα από απόφαση του. Την έναρξη των συνεδριάσεων διακήρυττε ο πρόεδρος του συμβουλίου, ο οποίος προσδιόριζε και τα θέματα της ημερήσιας διάταξης, τα οποία προτείνονταν από το Νομάρχη, το Ν.Σ. και από τον ίδιο (άρθρο 48). Τα εκτός ημερήσιας διάταξης θέματα συζητούνταν μόνο ύστερα από αίτηση του παριστάμενου Νομάρχη ή ύστερα από απόφαση του συμβουλίου, κατόπιν πρότασης του προέδρου ή τριών συμβούλων.

Τα δικαιώματα που είχαν οι πρόεδροι των προηγούμενων συμβουλίων κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων, επαναλήφθηκαν με τις διατάξεις των άρθρων 47 - 51 του τρίτου (Γ') κεφαλαίου του Δ/τος. Ανεξάρτητα πάντως από τα δικαιώματα αυτά, ο πρόεδρος του Ν.Σ. υποχρεούταν να αποστέλλει στο Νομάρχη αντίγραφο των πρακτικών των συνεδριάσεων.

Σύμφωνα με το άρθρο 44, οι νομαρχιακοί σύμβουλοι όφειλαν να παρευρίσκονται στις συνεδριάσεις του συμβουλίου τακτικά. Σε περίπτωση αδικαιολόγητης απουσίας κάποιου, το Πρωτοδικείο αποφάσιζε οριστικά την έκπτωσή του από το αξίωμα του συμβούλου, ύστερα από κατηγορία του Νομάρχη ή εκλογέα και κατόπιν πρόσκλησής του σε απολογία.

Το διοικητικό μέτρο του προστίμου των 20 - 50 δραχμών, που επιβαλλόταν με απόφαση του Ν.Σ. του 1887 (Ν. ΑΦΝΣΤ', άρθρο 8) στο νομαρχιακό σύμβουλο που απουσίαζε αδικαιολόγητα για δέκα ημέρες από την έναρξη της συνόδου ή χωρίς άδεια του προέδρου του

Ν.Σ., δεν προβλεπόταν στο Β.Δ. του 1923, προφανώς γιατί κρίθηκε ανεφάρμοστο και μειωτικό του κύρους του νομαρχιακού συμβούλου⁷⁸.

Στις συνεδριάσεις του Ν.Σ. δικαιούνταν να παρίστανται και να ακούγονται (άρθρο 45), όπως και στα προηγούμενα συμβούλια, ο Νομάρχης, ο Υπουργός των Εσωτερικών και ο Γενικός Διοικητής. Εάν κάποια συνεδρίαση δεν αφορούσε στον έλεγχο της διοίκησης του Νομάρχη, αυτός όφειλε να παραστεί, όταν το ζητούσε το Ν.Σ.

Το Ν.Σ. δεν μπορούσε να συζητήσει και να αποφασίσει κάτι χωρίς την παρουσία του «μισού πλέον ενός του όλου αριθμού των μελών αυτού» (απόλυτη πλειοψηφία του νόμιμου αριθμού των μελών του). Σε περίπτωση μη επίτευξης απαρτίας και οπότε ματαίωσης της συνεδρίασης, η συνεδρίαση επαναλαμβανόταν θεωρώντας ότι βρίσκεται σε απαρτία με την παρουσία του 1/3 των μελών (όπως και στο Ν.Σ. του 1899).

Οι αποφάσεις του συμβουλίου λαμβάνονταν με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών, ενώ σε περίπτωση ισοψηφίας, όταν γινόταν φανερή ψηφοφορία, επικρατούσε, όπως και προηγουμένως (Ν. ΑΦΝΣΤ', Ν. ΒΧΕ') η ψήφος του προέδρου. Όταν η ψηφοφορία δεν αφορούσε προσωπικά ζητήματα, ήταν φανερή, όπως γινόταν και στα Ν.Σ. του 1887.

Σύμφωνα με το άρθρο 64, τα εκλεγμένα από το Ν.Σ. μέλη της Ν.Ε., εξέλεγαν για δύο χρόνια τον πρόεδρο και το γραμματέα της, σε αντίθεση με προηγούμενα Ν.Σ. όπου τα μέλη της Ν.Ε. εκλέγονταν σε κάθε σύνοδο. Έπειτα, στα Ν.Σ. του 1899, ο πρόεδρος του συμβουλίου ήταν και πρόεδρος της Ν.Ε., από την οποία εκλεγόταν ο γραμματέας.

Οι διατάξεις του άρθρου 64 δηλαδή, συμπίπτουν με τις αντίστοιχες του Ν. ΑΦΝΣΤ' (άρθρο 33) όσον αφορά στη διάρκεια της θητείας των μελών του προέδρου και του γραμματέα.

Η Ν.Ε. συνεδρίαζε στο νομαρχιακό κατάστημα, τακτικά (άρθρο 66), μία φορά το μήνα για έξι ημέρες και έκτακτα (άρθρο 67), μία φορά το μήνα μέχρι πέντε ημέρες, ύστερα από πρόταση του Νομάρχη ή του προέδρου της. Στη συζήτηση των νέων αυτών διατάξεων είχε προταθεί η διαρκής παρουσία της Ν.Ε., σύμφωνα με το Ν. ΑΦΝΣΤ', χωρίς την υποχρεωτική, κατά μήνα, σύνοδό της «ίνα εν αυτή έχει πολύτιμον βοηθόν και σύμβουλον η κρατική διοίκησης»⁷⁹. Η πρόταση

78. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 441.

79. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 443

όμως αυτή δεν έγινε δεκτή, επειδή, σύμφωνα με τον εισηγητή του νομοσχεδίου, η διαρκής λειτουργία θα συνεπαγόταν την υποχρεωτική παραμονή των μελών της στην έδρα του νομού, με όλες τις συνέπειες⁸⁰ της παράλειψής της.

Προσθήκη, η οποία δημιουργούσε σοβαρές υπόνοιες σχετικά με το ρόλο της Ν.Ε., αποτελούσε η διάταξη του άρθρου 65, που όριζε ότι οι συνεδριάσεις της ήταν μυστικές, δεδομένου ότι αυτές του συμβουλίου ήταν δημόσιες.

Στο θέμα της αποζημίωσης δεν ακολουθήθηκε η αρχή των συμβουλίων του 1887 και του 1899. Έτσι, σύμφωνα με το άρθρο 31, οι νομαρχιακοί σύμβουλοι και τα μέλη της Ν.Ε. δικαιούνταν αποζημίωση για κάθε συνεδρίαση, εφ' όσον κατοικούσαν εκτός της έδρας του νομού και μια φορά μόνο σε κάθε σύνοδο, για την κάλυψη των οδοιπορικών εξόδων μετάβασης στην έδρα του νομού και επιστροφής στην κατοικία τους.

Σε συζήτηση του άρθρου 31 βέβαια, διατυπώθηκε και η γνώμη να μην λαμβάνουν οι σύμβουλοι άλλη αποζημίωση εκτός από τα οδοιπορικά τους έξοδα, αλλά τελικά υιοθετήθηκε η άποψη ότι πρέπει να καταβάλεται και αποζημίωση σε αυτούς τους συμβούλους που κατοικούν εκτός της έδρας του συμβουλίου, ώστε να μην αποκλειστούν από το αξίωμα άποροι πολίτες που έχουν όμως την ικανότητα και τη φιλοτιμία να υπηρετήσουν τον τόπο.

Και έπρεπε να υιοθετηθεί αυτή η άποψη, προκειμένου τα Ν.Σ. να έχουν τη δυνατότητα να εποπτεύουν τα συμφέροντα του νομού και να διοικούν τις υποθέσεις του, ανεξάρτητα από το ζήλο και την υπευθυνότητα των συμβούλων.

Με το άρθρο 13 το νόμου 3200 του 1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως» προβλέπονταν για το Ν.Σ. δύο ετήσιες τακτικές σύνοδοι επταήμερης διάρκειας, κατά ανώτατο όριο η καθεμιά, όπως και οι έκτακτες που ορίζονταν από το Νομάρχη. Κατά τη διάρκεια των δύο τακτικών συνόδων, το Ν.Σ. θα γνωμοδοτούσε κατά προτεραιότητα για την κατάρτιση του προϋπολογισμού και του προγράμματος των έργων και για τη διάθεση των μεταβιβαζόμενων από τα Υπουργεία πιστώσεων.

Η ημερήσια διάταξη κάθε συνόδου καταρτιζόταν από το Νομάρχη, ο οποίος ήταν υποχρεωμένος να αναγράφει σε αυτή τα θέματα που θα προτεινόταν από δυο τουλάχιστον αιρετά μέλη του συμβουλίου. Την εισήγηση των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης

έκαναν οι δημόσιοι υπάλληλοι του συμβουλίου και οι προσκαλεσμένοι, από το Νομάρχη, προϊστάμενοι των αρμόδιων υπηρεσιών (άρθρο 11).

Το Ν.Σ. βρισκόταν σε απαρτία με την παρουσία των 2/3 των μελών του και αποφάσιζε «κατά πλειοψηφία» με επικράτηση της γνώμης του προέδρου του σε περίπτωση ισοψηφίας (άρθρο 14).

Τα αιρετά του μέλη υποχρεούνταν, σύμφωνα με το άρθρο 11, να παρίστανται τακτικά στις συνεδριάσεις του, αντιμετωπίζοντας ποινή έκπτωσης σε αντίθετη περίπτωση και συγκεκριμένα σε περίπτωση απουσίας τους από δυο συνεχείς συνόδους. Όσα από τα μέλη αυτά διέμεναν εκτός της έδρας του νομού δικαιούνταν αποζημίωση για κάθε ημέρα συνεδρίασης.

Στα αιρετά μέλη του Ν.Σ. ήταν δυνατό να επιβληθούν και οι ποινές της αργίας και τη απόλυσης, με τους περιορισμούς που προβλέπονταν στο άρθρο 102, παρ. 5 του Συντάγματος του 1927. Στα Ν.Σ. όμως των προηγούμενων ετών δεν προβλεπόταν η ποινή της αργίας.

Μετά από μια παρατεταμένη περίοδο, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, το Ν.Σ. επαναθεσμοθετείται και απελευθερώνεται από τη νεοελληνική παρουσία υπηρεσιακών παραγόντων με το Ν. 1235/1982, για την «άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής και καθιέρωση της λαϊκής εκπροσώπησης στους νομούς». Σύμφωνα μ' αυτόν, ο οποίος επέβαλε τελικά και ενίσχυσε ουσιαστικά το θεσμό της νομαρχιακής αποκέντρωσης, το Ν.Σ. συνεδρίαζε με πρωτοβουλία του προέδρου του, τουλάχιστον μια φορά το μήνα. Συγκαλούνταν υποχρεωτικά από τον πρόεδρό του, μετά από έγγραφη αίτηση τουλάχιστον του 1/3 των μελών του.

Ο Νομάρχης αναπληρωνόταν από το νόμιμο αναπληρωτή του.

Στις εργασίες του Ν.Σ. έπαιρναν μέρος προϊστάμενοι των υπηρεσιών της νομαρχίας και των υπηρεσιών περιφερειακής ανάπτυξης για θέματα της αρμοδιότητάς τους ως εισηγητές, χωρίς ψήφο, μετά από πρόσκληση του προέδρου του συμβουλίου. Κατά τον ίδιο τρόπο μπορούσαν να παραστούν και εκπρόσωποι των ΟΤΑ, άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι ή υπάλληλοι Ν.Π.Δ.Δ. ή κοινωφελών οργανισμών ή επιχειρήσεων ή υπάλληλοι των ΟΤΑ, εφόσον η παρουσία τους κριθεί από τον πρόεδρο του συμβουλίου αναγκαία για τη διευκόλυνση του έργου του συμβουλίου.

Στη λειτουργία του Ν.Σ. αναφερόταν το άρθρο 34 του Ν. 1622/1986 για την «Γ.Α.-περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό», ο οποίος προέβλεπε την οργάνωση και λειτουργία αιρετών Ν.Σ.

Σύμφωνα με αυτό, το Ν.Σ. θα συνεδρίαζε, με πρόσκληση του προέδρου του, τουλάχιστο μια φορά το μήνα και υποχρεωτικά ύστερα από έγγραφη αίτηση τουλάχιστο του 1/3 των μελών του.

Τα θέματα που αφορούσαν στην πρόσκληση, στη συνεδρίαση, στην απαρτία, στην ψηφοφορία, στα πρακτικά των συνεδριάσεων, στη δημοσίευσή τους κ.τ.λ. θα καθορίζονταν από τον κανονισμό λειτουργίας του Ν.Σ. που θα καταρτιζόταν με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών και όχι με απόφαση του ίδιου του Ν.Σ. Στις συνεδριάσεις θα καλούνταν υποχρεωτικά ο Νομάρχης, ο οποίος θα μετείχε στις συζητήσεις του συμβουλίου και θα διατύπωνε τις απόψεις του χωρίς ψήφο. Με τη ρύθμιση αυτή ο νομοθέτης στόχευε στην επιτήδεια δημιουργία λεπτών ισορροπιών στα όργανα της Ν.Α. που δε θα επέτρεπαν σε κανένα – και ιδίως στο μονοπρόσωπο όργανο «Πρόεδρος του Ν.Σ.» – να αποκτήσει κυρίαρχο ρόλο και να ανταγωνιστεί τον ελεύθερο μετακλητό Νομάρχη⁸¹.

Επίσης, ο πρόεδρος του Ν.Σ. θα μπορούσε να καλέσει στις συνεδριάσεις, μέσω του Νομάρχη, προϊστάμενους των νομαρχιακών υπηρεσιών, καθώς και προϊστάμενους άλλων φορέων του δημόσιου τομέα για θέματα της αρμοδιότητάς τους, ως εισηγητές, χωρίς ψήφο.

Όσον αφορά στη Ν.Ε., αυτή θα συνεδρίαζε, σύμφωνα με το άρθρο 35, τουλάχιστον δυο φορές το μήνα, ενώ τα θέματα που αφορούσαν στη λειτουργία της θα καθορίζονταν από κανονισμό που θα καταρτιζόταν, όπως και του Ν.Σ., με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών και όχι με απόφαση δικιά της.

Με το άρθρο 39 του νόμου προβλεπόταν η καταβολή, κατά μήνα, εξόδων παράστασης, στον πρόεδρο του Ν.Σ., ίσων με τις αποδοχές υπαλλήλων ειδικών θέσεων με βαθμό β'. Η εξομοίωση των εξόδων παράστασης με το ύψος των αποδοχών του Νομάρχη δεν αναιρούσε⁸² φυσικά τη σημασία του αξιώματος του προέδρου του Ν.Σ. ως τιμητικού και άμισθου, έστω και αν δεν αναφερόταν ειδικά στο νόμο.

Με το άρθρο 39 επίσης, προβλεπόταν η καταβολή στον πρόεδρο και στα υπόλοιπα μέλη του Ν.Σ. και της Ν.Ε., ημερήσιας αποζημίωσης για τις εκτός έδρας μετακινήσεις τους για εκτέλεσης υπηρεσίας. Η αποζημίωση αυτή θα καθοριζόταν με απόφαση του Ν.Σ., όπως και το

81. Βλ. Ν. –Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 328 (σημ. 98).

82. Βλ. σχετικά: Χρ. Π. Κλειώση, *όπ.π.* (σημ. 56), σ. 223.

αντίτιμο του εισιτηρίου του μεταφορικού μέσου που θα χρησιμοποιούσαν. Αυτά, δηλαδή η ημερήσια αποζημίωση και το αντίτιμο εισιτηρίου μεταφορικού μέσου, αποτελούσαν τα λεγόμενα «έξοδα κινήσεως» τα οποία θα καταβάλλονταν, όπως προαναφέρθηκε, για τις εκτός έδρας μετακινήσεις του προέδρου και των υπολοίπων μελών του Ν.Σ. και της Ν.Ε., δηλαδή για τις μετακινήσεις εκείνες που θα γίνονταν έξω από την πρωτεύουσα της Ν.Α., για εκτέλεση υπηρεσίας.

Αποζημίωση επίσης, θα καταβαλλόταν στα μέλη του Ν.Σ. και της Ν.Ε., εκτός από τον πρόεδρο, για κάθε συνεδρίαση. Το ποσό της θα καθοριζόταν ενιαία με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών. Η αποζημίωση όμως αυτή δε θα ήταν απαραίτητη, αφού τα έξοδα μετακίνησης στην έδρα της Ν.Α. των μελών του Ν.Σ. και της Ν.Ε., που διέμεναν εκτός αυτής, μπορούσαν να αντιμετωπιστούν και μόνο με την καταβολή των εξόδων κίνησης⁸³.

Το Ν.Σ. του Ν. 2218/1994 για την «ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις», σύμφωνα με το άρθρο 14, συνέρχεται στον πρώτο και στον τρίτο χρόνο της νομαρχιακής περιόδου, την πρώτη Κυριακή του Ιανουαρίου, ύστερα από πρόσκληση του συμβούλου του επιτυχόντος συνδυασμού, που έχει εκλεγεί με τις περισσότερες ψήφους, για να εκλέξει ανάμεσα στα μέλη του, χωριστά και με μυστική ψηφοφορία, τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο και το γραμματέα του. Από τα μέλη του, εκλέγεται όποιος συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων. Αν για οποιονδήποτε λόγο δεν επιτευχθεί η εκλογή ή η συνεδρίαση ματαιωθεί εξαιτίας μη απαρτίας, τότε αυτή επαναλαμβάνεται την επόμενη Κυριακή κατ' αναλογία των διατάξεων της 2^{ης} παραγράφου του άρθρου.

Τα πρακτικά της εκλογής αποστέλλονται στο Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας μέσα σε προθεσμία πέντε (5) ημερών προκειμένου να κρίνει αυτός «το νόμιμο» ή «το άκυρο» της εκλογής. Έχει τη δυνατότητα να το κάνει είτε αυτεπάγγελτα είτε ύστερα από προσφυγή ενός δημότη δήμου ή κοινότητας της περιφέρειας της Ν.Α. Σε περίπτωση που ακυρωθεί κάποια εκλογή, επαναλαμβάνεται την πρώτη Κυριακή πέντε (5) ημέρες μετά την παραλαβή της ακυρωτικής απόφασης.

Το Ν.Σ. συνεδριάζει επίσης υποχρεωτικά τουλάχιστον μια φορά το μήνα, ύστερα από γραπτή πρόσκληση του προέδρου του, στην οποία αναφέρονται τα θέματα της ημερήσιας διάταξης και η οποία επιδίδεται

83. Βλ. σχετικά: Χρ. Π. Κλειώση, *όπ.π.* (σημ. 56), σ. 225.

στους συμβούλους τρεις (3) τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα που ορίζεται για τη συνεδρίαση. Οι συνεδριάσεις του συμβουλίου γίνονται πάντοτε στο κατάστημα της Ν.Α., εκτός και αν αυτό, αποφασίσει με την απόλυτη πλειοψηφία του νόμιμου αριθμού των μελών του, να συνεδριάσει σε άλλο τόπο. Επίσης, είναι δημόσιες, αλλά με αιτιολογημένη απόφαση του Ν.Σ., που λαμβάνεται με πλειοψηφία των 4/5 του συνολικού αριθμού των μελών του και απαγγέλλεται σε δημόσια συνεδρίαση, μπορεί να γίνονται και «κεκλεισμένων των θυρών».

Ο πρόεδρος μπορεί να καλέσει το συμβούλιο και όποτε το ζητήσει ο Νομάρχης ή η Ν.Ε. ή το ένα τρίτο (1/3) τουλάχιστον του συνολικού αριθμού των μελών του συμβουλίου ή το σύνολο των συμβούλων της μειοψηφίας ή του πρώτου επιλαχόντος συνδυασμού με γραπτή αίτηση, στην οποία θα αναφέρονται τα θέματα που θα συζητηθούν.

Στις συνεδριάσεις του Ν.Σ. καλείται απαραίτητα και ο Νομάρχης, αλλιώς η συνεδρίαση είναι άκυρη. Αυτός μετέχει στις συζητήσεις χωρίς ψήφο και έχει το δικαίωμα να εκφράζει τις απόψεις του κατά προτεραιότητα. Επίσης, στις συνεδριάσεις καλούνται και οι βουλευτές της εκλογικής περιφέρειας ή των περιφερειών, ενώ ο πρόεδρος του Ν.Σ. μπορεί να καλέσει ακόμα υπαλλήλους της Ν.Α. ή υπαλλήλους άλλων υπηρεσιών και Νομικών Προσώπων του δημόσιου τομέα, καθώς και ιδιώτες για τη διατύπωση απόψεων ή παροχή στοιχείων και πληροφοριών για τις υποθέσεις της Ν.Α.

Ο πρόεδρος καταρτίζει την ημερήσια διάταξη, στην οποία αναγράφει υποχρεωτικά όλα τα θέματα που προτείνει ο Νομάρχης. Όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται, τον αναπληρώνει ο αντιπρόεδρος. Το Ν.Σ. βρίσκεται σε απαρτία όταν τα παρόντα μέλη είναι περισσότερα από τα απόντα. Αποφασίζει με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων, όταν οι παρόντες είναι περισσότεροι από τους απόντες αν δεν υπάρχει άλλη διάταξη που να ορίζει διαφορετικά. Σε περίπτωση ισοψηφίας επικρατεί η ψήφος του προέδρου.

Σύμφωνα με την παρ. 16 του άρθρου 14 οι νομαρχιακοί σύμβουλοι υποχρεούνται να μετέχουν σε όλες τις συνεδριάσεις του συμβουλίου και όλων των επιτροπών, στις οποίες τους έχει εκλέξει το συμβούλιο, καθώς και να εκτελούν τα λοιπά καθήκοντά τους, που προβλέπει ο νόμος. Επίσης, είναι υποχρεωμένοι, μέσα στα πλαίσια των καθηκόντων τους, να εκτελούν με επιμέλεια κάθε εργασία που τους αναθέτει νόμιμα το συμβούλιο.

Ο σύμβουλος εκφράζει τη γνώμη του και ψηφίζει με απόλυτη ελευθερία. Όταν κάποιος σύμβουλος απουσιάζει αδικαιολόγητα από τρεις συνεχείς συνεδριάσεις μπορεί να τεθεί σε αργία και - σε περίπτωση υποτροπής - μπορεί να τιμωρηθεί με την ποινή της έκπτωσης. Όταν πάλι, επιθυμεί να μην εκτελεί τις υποχρεώσεις του για διάστημα που υπερβαίνει τις τριάντα (30) ημέρες, θα πρέπει να έχει τη σύμφωνη γνώμη του συμβουλίου.

Επίσης, όταν δεν εκτελεί τις υποχρεώσεις του για διάστημα που υπερβαίνει τους τρεις (3) μήνες, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του Ν.Σ., μπορεί να κηρυχθεί έκπτωτος. Απαγορεύεται ακόμη να πάρει μέρος στη συζήτηση θέματος ή στη λήψη απόφασης του συμβουλίου, όταν ο ίδιος ή συγγενής του έως το δεύτερο βαθμό εξ αίματος ή εξ αγχιστείας έχει υλικό ή ηθικό συμφέρον. Απόφαση που λαμβάνεται κατά παράβαση της διάταξης αυτής είναι άκυρη. Στην περίπτωση αυτή, ο σύμβουλος που έλαβε μέρος στη συνεδρίαση μπορεί να τιμωρηθεί με την ποινή της αργίας και - σε περίπτωση υποτροπής - με την ποινή της έκπτωσης.

Στο άρθρο 15 του Ν. 2218/1994 ορίζεται, ότι τον Ιανουάριο του πρώτου και του τρίτου χρόνου της νομαρχιακής περιόδου, το Ν.Σ. μετά την εκλογή του προεδρείου του, αποφασίζει για τον αριθμό των μελών κάθε επιτροπής και ορίζει τον τομέα αρμοδιότητας κάθεμιάς καθ' ύλη και κατά τόπο. Στη συνέχεια εκλέγει, με μυστική ψηφοφορία, τα μέλη των Ν.Ε. μεταξύ των μελών του, εκτός από τον πρόεδρό τους.

Επίσης, ορίζεται, ότι δεν επιτρέπεται να εκλεγούν μέλη των Ν.Ε. ο πρόεδρος, ο αντιπρόεδρος και ο γραμματέας του συμβουλίου. Ως μέλη κάθε Ν.Ε. εκλέγονται όσοι λάβουν την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων. Στην ίδια συνεδρίαση και με τον ίδιο τρόπο εκλέγονται και ισάριθμα με τα τακτικά αναπληρωματικά μέλη, τα οποία με τη σειρά της εκλογής τους, παίρνουν τις θέσεις των τακτικών μελών που μένουν κενές κατά τη διάρκεια της διετίας. Αναπληρώνουν επίσης, τα τακτικά μέλη σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος. Το ίδιο μέλος μπορεί να συμμετέχει σε περισσότερες από μια Ν.Ε.

Η Ν.Ε. συνεδριάζει ύστερα από πρόσκληση του προέδρου της, τουλάχιστο δύο φορές το μήνα. Βρίσκεται σε απαρτία, εφόσον τα παρόντα μέλη είναι περισσότερα απ' αυτά που απουσιάζουν. Στις τριμελείς επιτροπές απαιτείται η παρουσία όλων των μελών. Η επιτροπή αποφασίζει με απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων. Σε περίπτωση ισοψηφίας επικρατεί η ψήφος του προέδρου. Αν σε δύο συνεχείς συνεδριάσεις δεν επιτυγχάνεται απαρτία ή απόλυτη πλειοψηφία, το σχετικό θέμα παραπέμπεται στο Ν.Σ. για λήψη απόφασης, με ευθύνη του προέδρου της Ν.Ε. Αν απουσιάζει ή κωλύεται ο πρόεδρος της

N.E., προεδρεύει ο πρόεδρος άλλης N.E. που ορίζεται από το Νομάρχη. Αν απουσιάζουν ή κωλύονται τακτικά μέλη, καλούνται τα αναπληρωματικά.

Με το άρθρο 17 ρυθμίζονται θέματα αποδοχών του Νομάρχη και των Προέδρων των N.E., εξόδων κίνησης του Νομάρχη και των μελών του N.Σ. και αποζημιώσεων για τη συμμετοχή τους στις συνεδριάσεις συλλογικών οργάνων.

Συγκεκριμένα, στο Νομάρχη καταβάλλεται μηνιαίως, για όσο χρόνο έχει την ιδιότητα αυτή, ως έξοδα παράστασης, ποσό ίσο με τις αποδοχές, τα επιδόματα και τα έξοδα παράστασης και κίνησης, προβλέπει κάθε φορά η νομοθεσία για το Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας, έγγαμο με δυο παιδιά.

Στους προέδρους των N.E., καθώς και στους νομαρχιακούς συμβούλους που ασκούν καθήκοντα προϊσταμένου N.Δ., καταβάλλεται το 1/2 των εξόδων παράστασης του Νομάρχη.

Στο Νομάρχη, στον πρόεδρο και στους νομαρχιακούς συμβούλους και στα μέλη της N.E. καταβάλλονται, για τις εκτός έδρας μετακινήσεις τους για εκτέλεση υπηρεσίας, ημερήσια αποζημίωση και τα έξοδα μετακίνησης (αντίτιμο εισιτηρίου ή χιλιομετρική αποζημίωση), που καθορίζονται με απόφαση του N.Σ.

Επίσης, στον πρόεδρο και στα μέλη του N.Σ. και των N.E. καταβάλλεται αποζημίωση για τη συμμετοχή τους στις συνεδριάσεις των οργάνων αυτών. Η αποζημίωση για τη συμμετοχή στις συνεδριάσεις αυτές είναι για τον πρόεδρο και τα μέλη του N.Σ. ίση με ποσοστό δύο τοις εκατό (2%) και για τα μέλη των N.E. ένα τοις εκατό (1%) στα έξοδα παράστασης του Νομάρχη.

ε) Διάλυση Νομαρχιακού Συμβουλίου και Νομαρχιακής Επιτροπής

Η διάλυση του N.Σ. του Ν.ΑΦΝΣΤ' του 1887, μπορούσε να συντελεστεί, σύμφωνα με το άρθρο 21, με Β.Δ., ύστερα από πρόταση του υπουργικού Συμβουλίου για τρεις λόγους, ενώ η αναβολή της έναρξης ή η διακοπή της εξακολούθησης της συνόδου του N.Σ.(άρθρο 22), με απόφαση του νομάρχη (μέχρι οκτώ ημέρες) και του υπουργικού Συμβουλίου (μέχρι ένα μήνα).

Σχετικά με το δικαίωμα της διοικητικής Αρχής να αναβάλλει ή να διακόπτει τη σύνοδο ή τις συνεδριάσεις του N.Σ. διατυπώθηκαν πολλές αμφιβολίες. Οι αντιρρήσεις αφορούσαν στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα συμβούλια συνέρχονταν από το νόμο και όχι ύστερα από πρόσκληση της

διοικητικής αρχής, τη στιγμή μάλιστα που η ματαίωση της συνόδου ή των συνεδριάσεων καθίσταται ευκολότερη και περισσότερο ανέλεγκτη.

Σοβαρές επιφυλάξεις και αντιρρήσεις διατυπώθηκαν και για τον τρίτο λόγο διάλυσης των Ν.Σ., δηλαδή την υπέρβαση των καθηκόντων⁸⁴. Σύμφωνα με αυτές, η διάλυση των Ν.Σ., εξαιτίας υπέρβασης των καθηκόντων τους, ήταν αόριστη, λόγω της δυσκολίας να ορίσει κανείς όλες τις περιπτώσεις υπέρβασης καθηκόντων γι' αυτό και θεωρήθηκε αναγκαίο να αναφέρεται και να δικαιολογείται στο Β.Δ. της διάλυσης κάθε τέτοια υπέρβαση.

Πάντως, κατά τη διάρκεια λειτουργίας των συμβουλίων του 1887 δεν έγινε χρήση του δικαιώματος διάλυσης, παρά μόνο παράταση για μια φορά (μέχρι τις 31 Οκτωβρίου 1889) της δήμερης αναβολής της έναρξης της συνόδου, που είχε διαταχθεί από τους νομάρχες.

Τη διάλυση του Ν.Σ. δεν ακολουθούσε και η Ν.Ε., εκτός και αν στο νόμο οριζόταν ρητά το αντίθετο (άρθρο 21). Σκοπός της συγκεκριμένης διάταξης ήταν να μη διακοπεί η συνέχεια της λειτουργίας της επιτροπής στις περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες η παραμονή της μπορούσε να δικαιολογηθεί μέχρι την εκλογή των μελών της νέας επιτροπής. Σε περίπτωση διάλυσης της επιτροπής, τα καθήκοντά της αναλάμβανε τριμελής επιτροπή συγκροτούμενη από το νομάρχη και δύο δικαστές (τον πρόεδρο των πρωτοδικών και τον αρχαιότερο δικαστή του πρωτοδικείου της πρωτεύουσας του νομού), η οποία αποφάσιζε για τους απολογισμούς. Για την εκδίκαση των εφέσεων του δημοτικού συμβουλίου κατά των αποφάσεων του νομάρχη αποφάσιζε μια δεύτερη τριμελής επιτροπή (επιτροπή του άρθρου 3) συγκροτούμενη από τον πρόεδρο - εισαγγελέα εφετών και τον αρχαιότερο εφέτη.

Όλες οι σχετικές με τη Ν.Ε. διατάξεις του νόμου ΑΦΝΣΤ' αποτέλεσαν τη βάση για τη διατύπωση αντίστοιχων διατάξεων των Ν.Σ. του 1899 και του 1923, αν και οι υφιστάμενες διαφορές, ιδίως με αυτή (Ν.Ε.) του 1923 ήταν σοβαρές όσον αφορά στον πρόεδρο και τη θητεία των μελών, τα κωλύματα εκλογής, τις αρμοδιότητες κ.τ.λ.

Στο άρθρο 54 του μεταγενέστερου νόμου ΒΧΕ' του 1899, «περί νομών και της διοικήσεως αυτών» αναφέρεται ότι την αναβολή των εργασιών και τη διακοπή της εξακολουθήσεως της συνόδου του Ν.Σ. μπορούσε να διατάξει ο Νομάρχης, μια φορά μόνο, για δέκα το πολύ ημέρες, ενώ μπορούσαν να παραταθούν (η αναβολή ή η διακοπή) για ένα μήνα με Β.Δ. ύστερα από πρόταση (γνωμοδότηση) του Υπουργικού Συμβουλίου (εγγύηση).

84. Βλ. αναλυτικότερα: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 227, άρθρο 21, Ν. ΑΦΝΣΤ' του 1887

Όσον αφορά στη διάλυσή του (άρθρο 55), αυτή πραγματοποιούνταν, όπως και στα Ν.Σ. του 1887, με Β.Δ., όταν το συμβούλιο δε συνέρχονταν ή δε συνεδρίαζε, όταν υπερέβαινε τα καθήκοντά του ή όταν προχωρούσε, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση, σε «αντιποίηση δικαιοδοσίας»⁸⁵.

Σε περίπτωση διάλυσης του Ν.Σ. διοριζόταν με το ίδιο Β.Δ. πενταμελής προσωρινή επιτροπή, η οποία θα ασκούσε την εξουσία Επιτροπής του νομού, έως τη σύγκληση του νέου Ν.Σ., που θα εκλεγόταν μέσα στους επόμενους δύο μήνες. Τα μέλη της προσωρινής αυτής επιτροπής διορίζονταν από τους εκλογικούς καταλόγους και όχι από τους αναπληρωματικούς συμβούλους, διότι είναι σωστότερο να προκαλείται η ψήφος των εκλογέων, όπως και στη ξένη νομοθεσία⁸⁶. Επίσης, στην αιτιολογική έκθεση υποστηριζόταν ότι δεν είναι δυνατό να συνεχίζει να λειτουργεί η Επιτροπή του νομού και μετά τη διάλυση του Ν.Σ., πράγμα που συνέβαινε στα Ν.Σ. του 1887, επειδή η επιτροπή δεν ήταν παρά μόνο απλός εντολοδόχος του Ν.Σ. όπου μετά τη διάλυσή του έπρεπε να διαλύεται και αυτή.

Οι διατάξεις του άρθρου 55, οι οποίες ήταν αυστηρότερες από προηγούμενες, δημιουργούσαν αβεβαιότητα και σύγχυση σχετικά με τα όρια των αρμοδιοτήτων και των αναγνωρισμένων καθηκόντων του Ν.Σ.⁸⁷, αλλά ψηφίστηκαν χωρίς επιφυλάξεις, σε αντίθεση με τις συζητήσεις που είχαν γίνει για το αντίστοιχο άρθρο του 1887 (άρθρο 21).

Στο νόμο 3154/1924 «περί ελέγχου των πράξεων των οργάνων της αυτοδιοίκησης του νομού», ο οποίος δημοσιεύθηκε μετά από το Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών», παρόλο που αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα του, περιλαμβάνονταν και διατάξεις που αφορούσαν στη διάλυση των Ν.Σ. του Β. Δ/τος (άρθρα 155-156). Οι διατάξεις όμως αυτές, εκτός του ότι δεν είχαν καμία σχέση με τα υπόλοιπα θέματα που ρύθμιζε το κεφάλαιο (Ζ') στο οποίο εντάσσονταν, ανέτρεπαν στην ουσία και κάθε αρχή του διατάγματος.

Πέρα πάντως από τους λόγους⁸⁸ που οδήγησαν σ' αυτή την απόφαση, σύμφωνα με αυτές (άρθρα 155 – 156), το Ν.Σ. μπορούσε να διαλυθεί με αιτιολογημένο διάταγμα κατόπιν πρότασης του Υπουργικού Συμβουλίου. Οι λόγοι διάλυσης, σε αντίθεση με τα προηγούμενα Ν.Σ.

85. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 374.

86. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 375.

87. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 375.

88. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 486 – 487.

δεν αναφέρονταν ούτε καν ενδεικτικά, παρά μόνο ο περιορισμός ότι «δεν επιτρέπεται η σύγχρονος διάλυσις πάντων των Ν.Σ.» (άρθρο 155). Ο περιορισμός όμως αυτός δεν μπορούσε να έχει καμία πρακτική συνέπεια, από τη στιγμή που η ανέλεγκτη ενέργεια του Υπουργικού Συμβουλίου απέβαινε ρυθμιστικός παράγοντας και ανέτρεπε την κατάσταση στο νομό⁸⁹.

Άλλωστε, η δυνατότητα υποχρεωτικού «διορισμού» προσωρινής 5 μελούς επιτροπής, που θα ασκούσε «την δικαιοδοσίαν της Ν.Ε. μέχρι της ημέρας της συνόδου του εκλεχθησομένου Ν.Σ.» (άρθρο 156) ενίσχυε την άποψη αυτή.

II. Αρμοδιότητες των οργάνων των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

Στα Ν.Σ. του 1887 (Ν.ΑΦΝΣΤ') αναγνωριζόταν μεγάλος αριθμός ελεγκτικών καθηκόντων (υπό την εποπτεία όμως του νομάρχη) και απονέμονταν πολλές συμβουλευτικές αρμοδιότητες, αντίθετα με τις αποφασιστικές που ήταν λίγες.

Πράγματι, εάν εξαιρεθούν οι περιπτώσεις των άρθρων 24 (απαιτούμενη σύμφωνη γνώμοδοτηση για τη μεταβολή του οργανισμού των δήμων), 26 (διορισμός εισπρακτόρων και μελών των εφορευτικών επιτροπών των δημοτικών σχολείων) και 29 (εκδίκαση των εφέσεων των δήμων κατά αποφάσεων του νομάρχη), οι υπόλοιπες αρμοδιότητες, που κάλυπταν όλα σχεδόν τα θέματα του νομού, ήταν απλά γνωμοδοτικές ή συμβουλευτικές.

Αναλυτικότερα, οι σπουδαιότερες συμβουλευτικές αρμοδιότητες, οι οποίες μπορούσαν μάλιστα να ευρηθούν με Β.Δ., ήταν⁹⁰:

- Η επιτήρηση, με την εποπτεία του νομάρχη, της διοίκησης των δήμων και των δημοσυντήρητων φιλανθρωπικών καταστημάτων, της δημοτικής εκπαίδευσης και της εκτέλεσης λιμενικών και άλλων έργων δημοτικής και δημόσιας συγκοινωνίας (άρθρο 23).

- Ο έλεγχος της οικονομικής διαχείρισης των Νομικών Προσώπων (δήμων, δημοσυντήρητων και εκπαιδευτικών καταστημάτων, λιμενικών ταμείων και ναών).

- Η πρόταση, προς το νομάρχη και τα αρμόδια Υπουργεία, μέτρων, με σκοπό την ανάπτυξη της κοινωνικής ευημερίας του νομού (άρθρο 23).

- Η διατύπωση γνώμης σχετικά με κάθε ζήτημα που αφορούσε στα

89. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 487.

90. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 234.

συμφέροντα του νομού και η υποβολή προς το νομάρχη και τους αρμόδιους υπουργούς αναφορών για κάθε παράνομη ενέργεια των δημόσιων αρχών (άρθρο 31).

Στα άρθρα 24, 26, 28-29 του νόμου απαριθμούνται οι λιγοστές αποφασιστικές αρμοδιότητες που εκχωρούνταν στο Ν.Σ., οι οποίες συνίστανται:

- Στη διατύπωση γνώμης (υποχρεωτικής) σχετικά με τη μεταβολή των υφιστάμενων οργανισμών των δήμων (άρθρο 24).

- Στο διορισμό των δημοτικών εισπρακτόρων (από τριπλάσιους υποψήφιους που προτείνονταν από τα δημοτικά συμβούλια), των μελών των εφορευτικών επιτροπών των δημοτικών σχολείων και των επιτροπών (από μέλη του Ν.Σ.), για την άσκηση του προβλεπόμενου ελέγχου και της εποπτείας σε αντικείμενα της αρμοδιότητάς τους⁹¹.

- Στην ψήφιση του προϋπολογισμού των εξόδων του, καθώς και της Ν.Ε. (άρθρο 28).

- Στην έγκριση των ετήσιων απολογισμών της διαχείρισης των δήμων και των δημοσυντήρητων καταστημάτων, καθώς και των προϋπολογισμών τους, όπως και στην απόφαση για κάθε έφεση (εκτός εκείνων κατά αποφάσεων με τις οποίες επιβάλλονταν υποχρεωτικές δαπάνες προς εκτέλεση της τοπικής ή αγροτικής αστυνομίας) των δημοτικών συμβουλίων κατά των αποφάσεων του νομάρχη, επί των οποίων τελικά αποφάσιζε ο Υπουργός των Εσωτερικών (άρθρο 29).

Από τις παραπάνω αποφασιστικές αρμοδιότητες, αυτή για την οποία δε μειώθηκε καθόλου το ενδιαφέρον, παρά την αποδοχή της άποψης ότι τα Ν.Σ. αποτελούσαν συμβουλευτικές αρχές, αλλά και αυτή που ήταν αναμφίβολα η σημαντικότερη⁹², ήταν η εκδίκαση των εφέσεων των δήμων κατά των αποφάσεων του νομάρχη, αν και για την εποχή εκείνη ήταν αδιανόητη η άσκηση τέτοιας εξουσίας από αιρετό όργανο. Πάντως αυτή η δικαιοδοσία των συμβουλίων και κατ' επέκταση και των επιτροπών δεν παρέμεινε γράμμα κενό, όπως αποδεικνύεται από το πλήθος των επικυρωτικών αποφάσεων του υπουργού Εσωτερικών. Αντίθετα, απέβηκε, στην πράξη, το σπουδαιότερο μέσο απόδειξης της παρουσίας τους και κατάδειξης της εξουσίας τους⁹³ αναφορικά με τις υποθέσεις της περιφέρειας. Πολλές από τις εφέσεις μάλιστα, γίνονταν δεκτές από τις Ν.Ε. και παρέμειναν αμετάβλητες και μετά την εκδίκαση αντίστοιχων εφέσεων των νομαρχών από το υπουργείο.

91. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 231, άρθρο 23, Ν. ΑΦΝΣΤ'.

92. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 86.

93. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 270-271.

Βέβαια, είναι αλήθεια ότι το υπουργείο είχε δικαίωμα να ακυρώνει τις σχετικές με τις εφέσεις αποφάσεις των Ν.Σ., αλλά με σύνεση και φειδώ και όχι μόνο για διασφάλιση και περιφρούρηση του κύρους του νομάρχη⁹⁴.

Η Ν.Ε. κατά τη διάρκεια απουσίας του Ν.Σ., εκτελούσε πλήρως όλα τα καθήκοντα που είχαν ανατεθεί σ' αυτό επικουρούμενη από τους υπαλλήλους του γραφείου της που διορίζονταν από τον πρόεδρό της. Οι αποφάσεις που αφορούσαν στα θέματα του άρθρου 29 (απολογισμοί δήμων και δημοσυντήρητων καταστημάτων και εκδίκαση των εφέσεων των δήμων κατά των αποφάσεων του νομάρχη) έπρεπε να εκδίδονται από τη Ν.Ε. μέσα σ' ένα μήνα από την παράδοση των σχετικών εγγράφων στο γραφείο της. Σε περίπτωση παρέλευσης αυτής της προθεσμίας αποφάσιζε ο νομάρχης ή το υπουργείο Εσωτερικών.

Σύμφωνα με όσα είχαν ειπωθεί στη συζήτηση του νομοσχεδίου, οι αρμοδιότητες των Ν.Σ. έπρεπε να είναι περισσότερες και ουσιαστικότερες, προκειμένου να επιτευχθεί η επιβολή των συμβουλίων και η διέγερση του ενδιαφέροντος των συμβούλων, καθώς αυτές, εκτός από αόριστες ήταν και περιορισμένες⁹⁵. Πραγματικά, τα καθήκοντα που αναθέτονταν στο Ν.Σ. και εξαιρετικά περιορισμένα ήταν και μάλλον ασήμαντα. Η αρμοδιότητά του να παρέχει απλώς γνώμη ή να εκφράζει ευχές, δεν αρκεί για να θεωρηθεί ότι λειτουργεί Ν.Α. Είναι μόνο ένα είδος συμμετοχής των κατοίκων του νομού, με αντιπροσώπους, σε μερικά από τα θέματα που αφορούν στη διοίκησή του, αλλά οπωσδήποτε δεν είναι πραγματική αυτοδιοίκηση⁹⁶. Η πραγματική αυτοδιοίκηση προϋποθέτει, όπως είναι γνωστό, όχι μόνο το αιρετό της διοίκησης και τη νομική προσωπικότητα, αλλά ακόμη την ύπαρξη αποφασιστικών αρμοδιοτήτων σε θέματα διοίκησης του νομού, που πρέπει να ασκούνται από το αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο. Αρμοδιοτήτων που δεν υπήρχαν στη ρύθμιση του νόμου ΑΦΝΣΤ' με αποτέλεσμα ο χαρακτήρας της αυτοδιοίκησης να προσδίδεται μόνο τυπικά, ενώ στην ουσία αυτή να παραμένει αναιμική.

Οι αρμοδιότητες όμως, πρέπει να τονιστεί, δεν προϋποθέτουν μόνο το χώρο και τις υποθέσεις του, τα όργανα άσκησης και τη σαφή διατύπωσή τους ή τις καλοπροαίρετες προθέσεις και το ενδιαφέρον της κυβέρνησης, αλλά και τα μέσα συνεχούς και αδιατάρακτης άσκησής τους, εκτός του νομικού καθεστώτος αναγνώρισής τους, καθώς και τη συνειδητοποίηση αυτού του γεγονότος. Άλλωστε, σε τί θα χρησιμεύουν οι πολλές αρμοδιότητες, όταν το αρμόδιο όργανο αδυνατεί να τις ασκήσει, λόγω έλλειψης μέσων, ανυπαρξίας

94. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 270 – 271.

95. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 233.

96. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 110.

εκτελεστικών οργάνων ή παρεμβάσεων;

Πάντως, ένας από τους κυριότερους παράγοντες, που τα Ν.Σ. του 1887 λειτούργησαν επιτυχώς και έδρασαν, ήταν η μετρημένη εκχώρηση αρμοδιοτήτων⁹⁷, οι οποίες μπόρεσαν να ασκηθούν, όχι μόνο λόγω του κρατικού ενδιαφέροντος υπέρ του προσφιλούς τέκνου της και της ποιότητας των μελών των συμβουλίων, αλλά και γιατί αυτές «δεν κατέστησαν εχθρικά καθ' ολοκληρίαν»⁹⁸.

Την πιο πιθανή εξήγηση για τις εξαιρετικά «συγκρατημένες» αρμοδιότητες των Ν.Σ. μας την προσφέρει ο ίδιος ο Υπουργός κ. Λομβάρδος, υπογραμμίζοντας ότι «είναι ένα βήμα αποκεντρώσεως»⁹⁹. Συνεπώς, ο νόμος ΑΦΝΣΤ' αποτελούσε ένα πρώτο βήμα δοκιμής και προετοιμασίας για μια μεταγενέστερη και ολοκληρωμένη μεταρρύθμιση που θα δημιουργούσε «αληθινή» δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση, δηλαδή αυτοδιοίκηση με τη δυνατότητα του «αποφασίζεин» για έναν κύκλο «ιδίων» υποθέσεων¹⁰⁰.

Συγκρίνοντας τις αρμοδιότητες των Ν.Σ. του 1887 με αυτές των Ν.Σ. του 1899 (Ν.ΒΧΕ' «περί νομών και της διοικήσεως αυτών») παρατηρούμε, ότι τα συμβούλια του 1887 θεωρούσαν δεδομένη την υπεροχή της Διοίκησης, που ήταν υποχρεωμένη να υποβοηθά και να ενισχύει το έργο τους, ενώ τα Ν.Σ. του 1899 επιχειρούσαν την εξίσωση, χωρίς όμως να λησμονούν, ότι «πρωτοεΐσακτος είναι ο θεσμός»¹⁰¹ και ότι χωρίς τον κρατικό έλεγχο και την εξουσία του Νομάρχη δεν προάγεται τίποτα. Στα συμβούλια του 1899 εκχωρούνταν περισσότερες αποφασιστικές και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες απ' ότι σε εκείνα του 1887, καθώς και σε προγενέστερά τους και τους αναγνωρίζονταν ελεγκτικά και εποπτικά καθήκοντα.

Με το άρθρο 57 του τρίτου (Γ') τμήματος του Ν.ΒΧΕ' με θέμα «περί της δικαιοδοσίας και των καθηκόντων των Ν.Σ.», διακηρυσσόταν ότι το Ν.Σ. «αποφαίνεται επί πάσης υποθέσεως αφορώσης τον νομόν». Εκ πρώτης όψεως, το άρθρο αυτό θα μπορούσε να δημιουργήσει την εντύπωση, ότι το συμβούλιο καθίσταται κυρίαρχο, χωρίς να υστερεί σε τίποτα από αυτό του Β. Δ/τος του 1923. Συνδυάζοντάς το όμως με τα υπόλοιπα άρθρα του νόμου αποκλείεται μια τέτοια ερμηνεία αφού και η άποψη, ότι χωρίς τη γνώμη του συμβουλίου πάνω σε γενικά αντικείμενα της Διοίκησης ο Νομάρχης δε θα μπορούσε να προβεί

97. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 281.

98. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 281.

99. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 89.

100. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, *όπ.π.* (σημ. 13), σ. 110.

101. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 377.

στην έκδοση αποφάσεων της αποκλειστικής του αρμοδιότητας, δεν έχει καμία βάση, δεδομένου ότι δεν καθορίζονταν ποια είναι τα γενικά αντικείμενα της Διοίκησης¹⁰².

Σύμφωνα με τις σχετικές, με τις αρμοδιότητες, διατάξεις του Ν.ΒΧΕ', το Ν.Σ. του 1899 αποφάσιζε και γνωμοδοτούσε για πολλά θέματα, χωρίς να επαναλαμβάνονται αρμοδιότητες του Ν.ΑΦΝΣΤ', που αφορούσαν στην έφεση των συμβουλίων κατά των ετήσιων προϋπολογισμών¹⁰³ των δήμων και στην επέμβασή τους στα καθήκοντα των δημόσιων αρχών.

Συγκεκριμένα, με τα άρθρα 58–63, 69, 76, 81, 82 και 88 καθορίζονταν τα θέματα για τα οποία αποφάσιζε το Ν.Σ., μετά από προηγούμενη έγκριση των αποφάσεων του από το Νομάρχη ή μετά από διαταγή του. Τα θέματα αυτά ήταν: η αποδοχή δωρεών, οι συμβιβασμοί, η αγορά και η εκποίηση ακινήτων πάνω από 2.000 δρχ., η σύσταση ιδρυμάτων, η έγερση αγωγών, ο κανονισμός εισφοράς ιδιωτικών κτημάτων, η σύσταση επαγγελματικών σχολών, η έκδοση αστυνομικών διατάξεων «αφορώσας την θήραν, την αλιείαν, τον τρυγητόν ή οιαδήποτε άλλα αντικείμενα τοπικού συμφέροντος» (άρθρο 76) και οι απολογισμοί δήμων και δημοσυντήρητων καταστημάτων.

Εκτός από αυτές τις αρμοδιότητες, ο νόμος παραχωρούσε στο Ν.Σ. και πολλές άλλες αποφασιστικές αρμοδιότητες, για την εκτέλεση των οποίων δε χρειαζόταν η έγκριση του Νομάρχη, όπως η σύσταση ή η κατάργηση πανήγυρων, η περίθαλψη απόρων σε δημόσια ή ιδιωτικά φρενοκομεία εφόσον οι δαπάνες περίθαλψης δε βάρυναν τους δήμους, η σύσταση δημόσιων βιβλιοθηκών κ.α. Κατά των αποφάσεων αυτών επιτρεπόταν η άσκηση έφεσης από τα δημοτικά συμβούλια, ενώπιον του Υπουργού Εσωτερικών και του Ελεγκτικού Συνεδρίου για διαφορετικές αντίστοιχα περιπτώσεις.

Με το άρθρο 76, που αναφέρεται και πιο πάνω, εισαγόταν μια νέα και αξιοσημείωτη αρμοδιότητα¹⁰⁴, σύμφωνα με την οποία τα Ν.Σ. θα μπορούσαν να εκδίδουν αστυνομικές διατάξεις για αντικείμενα τοπικού ενδιαφέροντος, καθώς και η επιβολή ποινής κράτησης έως 5 ημερών και προστίμου μέχρι 100 δρχ. στην περίπτωση παράβασης αυτών των διατάξεων.

102. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 379.

103. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 233.

104. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 380

Επιπλέον, το Ν.Σ. θα γνωμοδοτούσε για σειρά θεμάτων που αφορούσαν στην κατασκευή νέων επαρχιακών οδών (άρθρο 67), στην επισκευή προϋπαρχουσών οδών (67), στην άφεση χρεών, στη χορήγηση δωρεών και υποτροφιών (άρθρο 89), στη μεταβολή των υφιστάμενων οργανισμών των δήμων (άρθρο 91), στους δημοτικούς φόρους (άρθρο 84), στους δημοτικούς προϋπολογισμούς (άρθρο 85) και στη συνομολόγηση δανείων με δήμους ή δημοσυντήρητα καταστήματα (άρθρο 90).

Τα τρία πρώτα άρθρα (67,89,91) δε διέφεραν ουσιαστικά από τα αντίστοιχα προηγούμενων συμβουλίων. Όσον αφορά στην κατασκευή νέων επαρχιακών οδών, αυτή δεν ήταν δυνατή, χωρίς προηγούμενη καταφατική γνωμοδότηση του Ν.Σ., ενώ για την επισκευή προϋπαρχουσών οδών, η γνωμοδότηση του συμβουλίου ήταν απλά ενδεικτική.

Με το άρθρο 84 (απαιτούμενη απλή γνωμοδότηση για τους δημοτικούς φόρους) θεσπιζόταν η γνωμοδότηση του συμβουλίου πριν από την έκδοση απόφασης από το Νομάρχη. Γνωμοδότηση του Ν.Σ. απαιτούνταν επίσης και για την έγκριση των δημοτικών προϋπολογισμών, οι οποίοι κατά το άρθρο 20 του Ν.ΑΠΙΣΤ' (1891) εγκρίνονταν από το Νομάρχη. Νέες ήταν και οι διατάξεις του άρθρου 90, οι οποίες σκόπευαν στον περιορισμό του δικαιώματος του Νομάρχη.

Σημαντικές ήταν επίσης οι ελεγκτικές αρμοδιότητες των Ν.Σ., μέσω της διασκευής των οποίων επιδιώκετο η δημιουργία πρόσθετου ελέγχου στους δήμους, ελέγχου που ασκουμένου μόνο από απ' το Νομάρχη δεν θα μπορούσε να φέρει τα αποτελέσματα που προσδοκούνταν¹⁰⁵. Σύμφωνα με αυτές τις αρμοδιότητες, τα συμβούλια θα ενέκριναν τους δημοτικούς απολογισμούς (άρθρο 88), θα επιτηρούσαν τους δήμους και τα δημοσυντήρητα σχολεία και ιδρύματα (άρθρο 77), θα έλεγχαν τα λιμενικά ταμεία και τα αγαθοεργά καταστήματα (άρθρο 92), καθώς και τις χαριστικές πράξεις των δημοτικών συμβουλίων ή των Νομαρχών (άρθρα 89, 90). Οι Νομάρχες, οι Δήμαρχοι και οι Ταμίες θα είχαν την υποχρέωση (άρθρα 86,87), να ενημερώνουν σε τακτά χρονικά διαστήματα την Επιτροπή του νομού για τις διαχειριστικές τους πράξεις και τις αναφορές των πολιτών. Ειδικά ο Νομάρχης, θα είχε επιπλέον την υποχρέωση, κατά την έναρξη κάθε τακτικής συνόδου του Ν.Σ., να «υποβάλλει εις το σώμα λεπτομερή και ειδικήν έκθεσιν περί της καταστάσεως του νομού και των εν αυτώ δημοσίων

105. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 384.

υπηρεσιών»¹⁰⁶. Τέλος, ιδιαίτερα πρωτοποριακή¹⁰⁷ ήταν η διάταξη του άρθρου 50 που προέβλεπε τη δημιουργία θεσμών διανομαρχιακής συνεργασίας και συγκεκριμένα τη σύσταση από δύο ή περισσότερα Ν.Σ. ειδικών διανομαρχιακών επιτροπών «προς από κοινού λήψιν μέτρων κοινής ωφελείας» στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων των Ν.Σ.

Για την αποφυγή εκκρεμοτήτων διαφόρων υποθέσεων και πιθανών ζημιών από τυχόν καθυστέρηση του Ν.Σ., είχαν προβλεφθεί και προθεσμίες, μέσα στις οποίες το συμβούλιο ήταν υποχρεωμένο να γνωμοδοτήσει ή να αποφασίσει σχετικά, διαφορετικά η οριστική απόφαση θα ανήκε στο Νομάρχη (άρθρα 84, 85).

Κατά το χρόνο απουσίας του Ν.Σ., η Επιτροπή μεριμνούσε για την εκτέλεση των αποφάσεών του, χωρίς όμως να αναπληρώνει αυτό σε όλα τα καθήκοντά του, όπως συνέβαινε με το Ν.Σ. του Ν.ΑΦΝΣΤ' (άρθρο 35). Από την εξουσία της εξαιρούνταν οι σπουδαιότερες αρμοδιότητες του συμβουλίου (άρθρο 112), τις οποίες θα μπορούσε αυτό να της αναθέσει μόνο κατόπιν απόφασης που θα λαμβάνονταν με αυξημένη πλειοψηφία (3/4 των παρόντων μελών).

Οι διατάξεις του τέταρτου κεφαλαίου (Δ') του Β.Δ/τος της 9^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών» προσδίδουν περιεχόμενο στο νομικό πρόσωπο του νομού και υπενθυμίζουν το σκοπό του, όπως αυτός καθορίζεται στο πρώτο άρθρο του διατάγματος.

Σύμφωνα με αυτές η Ν.Α. αφορούσε σε όλους τους τομείς της συγκοινωνίας, της δημόσιας υγείας και αντίληψης, της εκπαίδευσης, της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, της εποπτείας «επί της λειτουργίας των εν τω νομό διοικητικών και αστυνομικών υπηρεσιών του Κράτους ως και των δημοτικών και κοινοτικών», της δημιουργίας των αναγκαίων πόρων και της διοίκησης της περιοχής του νομού (άρθρο 71).

Οι υποθέσεις λοιπόν αυτών των τομέων θα αποτελούσαν αντικείμενα αρμοδιότητας του Ν.Σ., της Ν.Ε. και του Νομάρχη, δηλαδή των οργάνων του νομού, στα οποία κατανέμονταν και ανατίθενταν αυτές. Έτσι, με το πέμπτο (Ε') κεφάλαιο του διατάγματος γινόταν η ανάθεση αυτών των υποθέσεων των παραπάνω επτά τομέων στα τρία όργανα αυτοδιοίκησης του νομού. Καθορίζονταν, δηλαδή, οι αρμοδιότητες κάθε οργάνου.

Συγκεκριμένα, με το άρθρο 91 γινόταν ο καθορισμός των αρμοδιοτήτων του Ν.Σ., στο οποίο το Β.Δ. ανέθετε τα εξής: α) τον έλεγχο των πράξεων η αποφάσεων της Ν.Ε. και του Νομάρχη,

106. Βλ. άρθρο 38, Ν. ΑΦΝΣΤ' του 1887.

107. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 107.

αξιώνοντας ποινικές και αστικές ευθύνες, β) την κατάρτιση του κανονισμού των υπηρεσιών του νομού (αριθμός, προσόντα, μισθός και συντάξεις υπαλλήλων), γ) την άσκηση εποπτείας στις δημόσιες (διοικητικές και αστυνομικές) και δημοτικές – κοινοτικές υπηρεσίες, δ) την επιβολή άμεσων φόρων και τον καθορισμό του ποσοστού. Για την άσκηση (άρθρο 94) κάποιων από τις αρμοδιότητες αυτές, που ήταν και οι σπουδαιότερες, απαιτούνταν απόλυτη πλειοψηφία του νόμιμου αριθμού των μελών του συμβουλίου (3/2).

Επιπλέον, το Ν.Σ. θα αποφάσιζε σχετικά με τον προϋπολογισμό και τις πιστώσεις γενικά, με την αγορά ακινήτων, τη συνομολόγηση δανείων και την οικοδόμηση νομαρχιακών κτιρίων. Αξιοσημείωτες είναι και οι αρμοδιότητες για τη «δημόσια αντίληψη», στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν η ίδρυση και συντήρηση φιλανθρωπικών καταστημάτων (ορφανοτροφείων κ.α.), η περίθαλψη απόρων και η οργάνωση και ενίσχυση «ταμείων αλληλοβοήθειας» που θα έθεταν τα θεμέλια μιας αποκεντρωμένης κοινωνικής ασφάλισης σε ολόκληρη τη χώρα.

Επίσης, θα αναλάμβανε τη μέριμνα για την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση, καθώς και για την επιμόρφωση γεωργών και κτηνοτρόφων. Θα μπορούσε να μετατρέπει υπηρεσίες σε νομικά πρόσωπα και να επιχορηγεί δήμους, κοινότητες και ιδρύματα του νομού. Επίσης, να αποφασίζει σχετικά με τα αντικείμενα αρμοδιότητας της Ν.Ε., εάν αυτά δεν εξαιρούνταν ρητά, όπως και να μεταβιβάζει σε αυτή, όχι όμως οριστικά, αρμοδιότητες, εκτός από αυτές που ήταν σπουδαιότερες (άρθρο 91 § 3), με τη μορφή εξουσιοδότησης. Ακόμη, το συμβούλιο θα μπορούσε να παραπέμπει μελέτες νομαρχιακών έργων, για θεώρηση, στον Επιθεωρητή Δημόσιων Έργων ή στο Συμβούλιο Δημόσιων Έργων.

Με όλες αυτές τις αρμοδιότητες, καθώς και με άλλες συναφείς, το Ν.Σ. και σε ορισμένες περιπτώσεις η εξουσιοδοτημένη ή όχι Ν.Ε., θα απέβαινε, για κάθε εκδήλωση και σοβαρή πρωτοβουλία στην περιφέρεια του νομού, το κυρίαρχο και αποκλειστικό όργανο, του οποίου τις αποφάσεις θα ήταν υποχρεωμένα τα κρατικά όργανα να εκτελούν, όπως και τα υπόλοιπα αιρετά όργανα (νομικά πρόσωπα και Α/θμιοι οργανισμοί) να λειτουργούν υπό την εποπτεία του. Άλλωστε, όπως είχε τονίσει και ο εισηγητής (Οικονομόπουλος) «τούτο – το συμβούλιον – κατ' ανάγκην θα είναι παντοδύναμον και έχον την εξουσίαν να επιτρέπει ή μη την δράσιν των λοιπών οργάνων της αυτοδιοικήσεως

δια της χορηγίας ή μη πιστώσεων»¹⁰⁸.

Παρακάτω, στο άρθρο 92 καταγράφονται οι αρμοδιότητες της Ν.Ε., οι οποίες είτε εκχωρούνταν από το νόμο είτε μεταβιβάζονταν από το Ν.Σ. με εξουσιοδότηση. Η άσκηση των αρμοδιοτήτων αυτών (διάθεση πιστώσεων του προϋπολογισμού, προσυπογραφή ενταλμάτων που εκδίδονταν από το Νομόρχη, κατάρτιση διακήρυξης και έγκρισης δημοπρασιών, διορισμός και απόλυση υπαλλήλων, περίθαλψη σε απόρους, μίσθωση ακινήτων, έγκριση μελέτης και προϋπολογισμού κατασκευής νομαρχιακού έργου και συντήρησης έργων οδοποιίας) εξαρτώνταν από το Ν.Σ., που είχε τη δυνατότητα, εκτός από κάποιες περιπτώσεις, να αποφασίζει και για υποθέσεις της αρμοδιότητάς της.

Από τις αρμοδιότητες της Ν.Ε., η σπουδαιότερη ήταν η αποστολή της να προπαρασκευάζει τις υποθέσεις αρμοδιότητας του Ν.Σ. και να εποπτεύει την εκτέλεση των αποφάσεών του από το Νομόρχη.

Με το μεταγενέστερο νόμο 4249/1929 «περί μερικής κυρώσεως του Ν. Δ/τος της 10ης Ιουνίου 1926, τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της περί Ν.Α. νομοθεσίας», η Ν.Ε. είχε καταστεί αρμόδια, για την εκτέλεση έργων μέχρι 200.000 δραχμών και για την έγκριση μελετών μέχρι 200.000 δραχμών μετά από θεώρηση του Επιθεωρητή Δημόσιων Έργων ή του Συμβουλίου Δημόσιων Έργων.

Τις αρμοδιότητες αυτές θα ασκούσε η Ν.Ε. κατά τις υποχρεωτικές εξαήμερες - κατά μήνα - συνόδους της και κατά τις πενταήμερες, έκτακτες.

Στη συνέχεια, με το άρθρο 93 γινόταν ο προσδιορισμός των αρμοδιοτήτων του τρίτου οργάνου διοίκησης του νομού, του Νομόρχη. Σύμφωνα μ' αυτό, ο Νομόρχης θα εκπροσωπούσε το νομικό πρόσωπο του νομού και θα εκτελούσε τις αποφάσεις του Ν.Σ. και της Ν.Ε. Επίσης, θα ήταν αρμόδιος για τη σύνταξη του σχεδίου του προϋπολογισμού των ετήσιων εσόδων και εξόδων του νομού, για την έκδοση ενταλμάτων για πληρωμή δαπανών του νομού και για τη λήψη μέτρων δικαστικής φύσης (έγερση αγωγών, συντηρητικά μέτρα κ.τ.λ.) με σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων του νομού σε κατεπείγουσες περιπτώσεις.

Από αυτές τις αρμοδιότητες, κυριότερη παρέμενε η εκτέλεση των αποφάσεων του Ν.Σ. και της Ν.Ε., εκτός από τις ελάχιστες κατεπείγουσες περιπτώσεις, κατά τις οποίες λάμβανε μόνο μέτρα δικαστικής φύσης «μέχρις ου αποφανθή το αρμόδιον όργανον»¹⁰⁹.

108. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 464.

109. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 467

Αργότερα, εκχωρήθηκε σε αυτόν, όπως και στο Γενικό Διευθυντή, το δικαίωμα εκτέλεσης αυτοτελούς έργου μέχρι 100.000 δραχμών, «επί αποδόσει λογαριασμού εις το Ν.Σ.» και παραπομπής, για θεώρηση μελετών και του προϋπολογισμού κατασκευής ή συντήρησης έργων του νομού από τον Επιθεωρητή Δ.Ε. και του Τεχνικού γνωμοδοτικού ή του Συμβουλίου Δ.Ε.

Η προσπάθεια όμως και η διάθεση υποβιβασμού του Νομάρχη, όχι μόνο από άποψη αρμοδιοτήτων, αλλά και εκπροσώπου του Κράτους, ήταν φανερή. Έτσι, αυτός είχε την αρμοδιότητα να συντάσσει το σχέδιο του προϋπολογισμού, αφού όμως προηγουμένως ζητούσε τη γνώμη της Ν.Ε., χωρίς την οποία δεν θα μπορούσε να το υποβάλλει στο Ν.Σ., εάν δεν περνούσε ένας μήνας από τη στιγμή που ζητήθηκε από αυτόν. Επίσης, εξέδιδε χρηματικά εντάλματα για την πληρωμή δαπανών που είχαν εγκριθεί από το Ν.Σ. υπέβαλε σε αυτό, κατά την πρώτη συνεδρίαση κάθε τακτικής συνόδου, το διοικητικό και τον ταμειακό απολογισμό. Ο Νομάρχης δηλαδή, είχε καταστεί στην ουσία προϊστάμενος των υπηρεσιών του Ν.Σ. και αν και ήταν όργανο της κρατικής διοίκησης δεν είχε δικαίωμα ελέγχου των πράξεων της αυτοδιοίκησης του νομού, ούτε ως προς τη νομιμότητα, ούτε ως προς τη σκοπιμότητά τους. Άλλωστε, αρμόδιο να ασκεί τον έλεγχο αυτό, προβλέφτηκε με το Ν. 3154/1924 «περί ελέγχου των πράξεων των οργάνων της αυτοδιοίκησης του νομού», το Δικαστήριο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, που θα συστηνόταν στην έδρα κάθε εφετείου.

Οι αρμοδιότητες που ανατίθενταν στα μεταγενέστερα Ν.Σ., που συνέστησε ο νόμος 3200 του 1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως», αναφέρονταν σε γνωμοδοτήσεις για το νομαρχιακό προϋπολογισμό και το πρόγραμμα των έργων του νομού και σε μελέτες, γνωματεύσεις και εισηγήσεις για θέματα λειτουργίας των δημόσιων υπηρεσιών, των υπηρεσιών των ΟΤΑ και των Ν.Π.Δ.Δ. του νομού, για την αξιοποίηση των παραγωγικών δυνατοτήτων του νομού, για θέματα εργασίας, κοινωνικής πρόνοιας, υγιεινής και φυσικής αγωγής, για την τουριστική αξιοποίηση του νομού και για κάθε άλλο ζήτημα που ενδιέφερε το νομό. Ο νόμος δηλαδή δεν παρείχε καμία αποφασιστική αρμοδιότητα στα Ν.Σ.

Όσον αφορά στις αρμοδιότητες του Νομάρχη, ο νέος νόμος όρισε, ότι αυτός ασκεί «αποκλειστικώς»¹¹⁰ τις αρμοδιότητες που έχουν, σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά, οι Υπουργοί Εσωτερικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Οικονομικών,

110. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 139.

Εμπορίου, Βιομηχανίας, Συγκοινωνιών και Δημόσιων Έργων, Γεωργίας, Κοινωνικής Πρόνοιας και Εργασίας, εκτός απ' τις αρμοδιότητες που εξαιρούσε ο ίδιος ο νόμος. Οι τελευταίες ήταν ορισμένες αρμοδιότητες γενικότερης σημασίας, καθώς και εκείνες που θα καθορίζονταν με διατάγματα κατά υπουργείο. Τα διατάγματα αυτά εκδόθηκαν τον Ιούνιο του 1955 και καθόρισαν ποιες από τις αρμοδιότητες των παραπάνω Υπουργών δε μεταβιβάζονταν στο Νομάρχη. Επομένως, όλες οι υπόλοιπες αρμοδιότητες που δεν περιλαμβάνονταν στα διατάγματα αυτά, καθώς και ορισμένες άλλες που καθορίζονταν με νέα διατάγματα του 1956, μεταβιβάστηκαν στους Νομάρχες. Όλες αυτές τις αρμοδιότητες θα τις ασκούσε ο Νομάρχης, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, «αποκλειστικώς», δηλαδή κάθε υπουργική αρμοδιότητα που μεταβιβάστηκε στο Νομάρχη δε θα μπορεί πλέον να ασκηθεί από τον οικείο Υπουργό¹¹¹.

Διαφορετική από τη γενική ρύθμιση είχε εισάγει ο νόμος για τη Νομαρχία Αττικής. Σύμφωνα μ' αυτή, ο Νομάρχης Αττικής δε θα ασκούσε τις αρμοδιότητες των λοιπών Νομαρχών του κράτους στην περιφέρεια της «τέως διοικήσεως πρωτεύουσας»¹¹², αλλά μόνο στο τμήμα εκείνο του νομού Αττικής που βρισκόταν εκτός αυτής. Στην περιοχή της «τέως διοικήσεως πρωτεύουσας» θα ασκούσε τις αρμοδιότητες που είχε αυτός πριν από το νόμο 3200 του 1955, εκτός από αυτές που καταργούνταν με τον ίδιο νόμο, καθώς και όσες θα του μεταβιβάζονταν με διατάγματα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για πρώτη φορά προβλέφτηκε η κατάρτιση νομαρχιακού προϋπολογισμού όλων των νομαρχιακών υπηρεσιών, ο οποίος θα υποβαλλόταν στα υπουργεία των οποίων νομαρχιακές υπηρεσίες αφορούσε και κατόπιν θα αποστέλλονταν στο υπουργείο οικονομικών ως μέρος του προϋπολογισμού εσόδων και εξόδων κάθε υπουργείου. Επίσης προβλέφθηκαν και οι απαραίτητες οικονομικές υπηρεσίες, δηλαδή υπηρεσία δημόσιου λογιστικού και υπηρεσία επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Πάντως, παρά την προοδευτικότητα των ρυθμίσεών του, ο νόμος 3200 του 1955, παρέμεινε υπέρμετρα συντηρητικός και αδικαιολόγητα επιφυλακτικός στο θέμα της συμμετοχής του τοπικού στοιχείου στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων για σημαντικά ζητήματα του νομού (αναπτυξιακό πρόγραμμα, νομαρχιακός προϋπολογισμός κ.τ.λ.). Το Ν.Σ.

111. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 140.

112. Βλ. Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 141.

παρόλο που ήταν πολυμελές, αφ' ενός ήταν ελάχιστα αντιπροσωπευτικό του νομού, αφού η συντριπτική πλειοψηφία¹¹³ των μελών του ήταν κρατικά όργανα, δηλαδή προϊστάμενοι δημόσιων υπηρεσιών του νομού και μόνο ένας ή δύο αιρετοί εκπρόσωποι από κάθε επαρχία του νομού και αφ' ετέρου δεν είχε καμία αποφασιστική αρμοδιότητα.

Εξάλλου, ο τρόπος με τον οποίο προσπάθησε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα της περιοχής της πρωτεύουσας δεν ήταν ο κατάλληλος. Η ιδιαίτερη ρύθμισή του για το Νομόρχη Αττικής ήταν «περισσότερο ανομοιομορφία απλώς ρυθμίσεως, παρά οργανωμένο σύστημα διοικήσεως του μεγαλύτερου οικιστικού συγκροτήματος της χώρας»¹¹⁴, αφού δεν πρόβλεψε ούτε οργάνωση, αλλά ούτε και αρμοδιότητες κατάλληλες για την αντιμετώπιση των ιδιόμορφων προβλημάτων της περιοχής.

Ανεξάρτητα από όλα αυτά όμως, ο νόμος 3200/1955 επέβαλε σταθερά τη σφραγίδα του. Με αναμφισβήτητα πλεονεκτήματα, σε σύγκριση με οποιονδήποτε προηγούμενο νόμο, πρόσφερε πολλά στο θεσμό της νομαρχιακής αποκέντρωσης, τον οποίο μετά από μακρόχρονες διακυμάνσεις επέβαλε τελικά και ενίσχυσε ουσιαστικά, περισσότερο από κάθε άλλο νόμο¹¹⁵.

Τα νέα Ν.Σ. του Ν. 1235/1982 για την «άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής και καθιέρωση της λαϊκής εκπροσώπησης στους νομούς», εφοδιάστηκαν, αντίθετα με εκείνα του 1955, με σημαντικές αποφασιστικές αρμοδιότητες, όπως και με γνωμοδοτικές. Συγκεκριμένα, ήταν αρμόδια: α) Να καταρτίζουν και να τροποποιούν, μέσα στα πλαίσια της κυβερνητικής αναπτυξιακής πολιτικής και μέσα στα όρια των σχετικών πιστώσεων, τα νομαρχιακά προγράμματα δημόσιων επενδύσεων, β) Να εγκρίνουν τα προγράμματα του νομαρχιακού ταμείου, του ταμείου γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασών, των λιμενικών ταμείων, καθώς και άλλων Ν.Π.Δ.Δ. που είχαν την έδρα τους στο νομό και τα οποία θα ορίζονταν με κοινή απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών και του κατά περίπτωση αρμόδιου υπουργού, γ) Να προτείνουν την ένταξη, στα προγράμματα περιφερειακής ή εθνικής κλίμακας, έργων που αφορούσαν το νομό, άλλων φορέων, κρατικών ή κοινωφελών οργανισμών ή επιχειρήσεων κοινής ωφελείας ή της Αγροτικής Τράπεζας. Οι φορείς αυτοί όφειλαν να ενημερώνουν έγκαιρα

113. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 143.

114. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 143.

115. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι - Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 143.

το Ν.Σ. για την υποβολή των σχετικών προτάσεών τους, όπως και για τα εκτελούμενα στο νομό προγράμματά τους, δ) Να εγκρίνουν την κατάρτιση, τροποποίηση ή αναμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού του νομαρχιακού ταμείου, ε) Να μελετούν θέματα σχετικά με τη διοικητική αποκέντρωση και την ενίσχυση της Τ.Α. στο νομό και να εισηγούνται κατάλληλα μέτρα για την υλοποίηση της σχετικής κυβερνητικής πολιτικής. Να μελετούν επίσης τη λειτουργία των νομαρχιακού επιπέδου υπηρεσιών των ΟΤΑ και των Ν.Π.Δ.Δ. του νομού, καθώς και να εισηγούνται μέτρα βελτίωσης της λειτουργίας τους, στ) Να εξετάζουν και να διατυπώνουν γνώμες στα πολιτιστικά, κοινωνικά και αναπτυξιακά θέματα, όπως και για κάθε άλλο ζήτημα που ενδιέφερε το νομό, ζ) Να γνωμοδοτούν για την κατανομή επιχορηγήσεων στους δήμους και τις κοινότητες του νομού από πιστώσεις κρατικών ή άλλων φορέων, εφόσον το ζητούσαν οι αρμόδιοι φορείς.

Με όλες αυτές τις αρμοδιότητες, που ο Ν. 1235/1982, προίκισε τα Ν.Σ. πραγματοποιήθηκε σημαντικό βήμα για την ουσιαστική αποκέντρωση τόσο στη λήψη των αποφάσεων όσο και στην εφαρμογή τους, και αυτό γιατί πρώτη φορά απονέμονται στο Ν.Σ., εκτός από γνωμοδοτικές και σημαντικές αποφασιστικές αρμοδιότητες.

Στο Νομόρχη ανήκαν όλες οι αρμοδιότητες που είχαν μεταβιβαστεί στις νομαρχιακές υπηρεσίες, καθώς και όσες κάθε φορά, θα μεταβιβάζονταν σ' αυτές.

Το Ν.Σ. που προβλεπόταν με το Ν.1622/1986 για την «Τ.Α. – περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό» ήταν, σύμφωνα με το άρθρο 33, το αποφασιστικό όργανο της Ν.Α., που αποφάσιζε για τις υποθέσεις που ανήκαν στη δικαιοδοσία της. Στο άρθρο 21 του νόμου αναφέρονταν οι τομείς, στους οποίους είχε αρμοδιότητα η Ν.Α. Οι τομείς αυτοί ήταν οι εξής: α) δημοκρατικού προγραμματισμού, β) κοινωνικής πρόνοιας, γ) υγείας, δ) συγκοινωνιών, ε) πολιτισμού, στ) περιβάλλοντος – πολεοδομίας, ζ) γεωργίας, κτηνοτροφίας, αλιείας και δασών, η) εργασίας, θ) βιομηχανίας, ι) εμπορίου, ια) παιδείας, ιβ) αθλητισμού, ιγ) τουρισμού, ιδ) λαϊκής επιμόρφωσης και ιε) νέας γεννιάς.

Με το άρθρο 21 προβλεπόταν επίσης η μεταβίβαση στη Ν.Α. ορισμένων, αντίστοιχων με αυτούς τους τομείς της κρατικής δραστηριότητας, αρμοδιοτήτων των Νομαρχών ή «άλλων οργάνων της κρατικής διοίκησης».

Οι αρμοδιότητες αυτές, οι οποίες θα έπρεπε να ήταν συγκεκριμένες¹¹⁶, π.χ. να δίνονταν στη Ν.Α. ο προγραμματισμός και η κατασκευή όλων των έργων της περιφέρειάς της, αφού πρώτα εξαιρούνταν τα εντελώς τοπικού χαρακτήρα έργα, που θα εκτελούνταν από τους δήμους και τις κοινότητες, θα καθορίζονταν (άρθρο 38) με Π.Δ. που θα εκδίδονταν ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών. Δυστυχώς όμως, αυτά τα Π.Δ. δεν εκδόθηκαν ποτέ.

Μετά από τις διατάξεις λοιπόν του άρθρου 21, ο νομοθέτης φρόντισε ώστε να μη διευκολυνθούν στο μέλλον τυχόν διεκδικητικές ή επεκτατικές τάσεις¹¹⁷ των νομαρχιακών ΟΤΑ ως προς αρμοδιότητες των κρατικών υπηρεσιών ή των Α/θμιων ΟΤΑ. Ειδικά για τους τελευταίους η «φροντίδα» του νομοθέτη επιβεβαιώνεται εμφαντικότερα με την κατηγορηματική διατύπωση της 3^{ης} παραγράφου του ίδιου άρθρου, ότι «οι αρμοδιότητες των Ν.Α. δεν θίγουν καμιά από τις αρμοδιότητες των ΟΤΑ πρώτου βαθμού». Άλλωστε και οι διακηρύξεις της επόμενης παραγράφου για την ανεξαρτησία των δύο βαθμίδων και την έλλειψη ιεραρχικής σχέσης μεταξύ τους, καθώς και η ρητή απαγόρευση, στο άρθρο 27 παρ. 1, της εκλογής δημοτικών λειτουργιών¹¹⁸ στο Ν.Σ., εντάσσονται σε ένα γενικότερο πλαίσιο «διασφάλισης»¹¹⁹ της αυτοτέλειας των Α/θμιων έναντι των Β/θμιων ΟΤΑ, που προσπαθεί να διαμορφώσει ο νομοθέτης.

Όσον αφορά στη Ν.Ε., σε αυτή θα παραχωρούνταν αρμοδιότητες με Π.Δ. ή από το Ν.Σ. Αυτή θα προετοίμαζε τις υποθέσεις πριν να εισαχθούν για συζήτηση στο Ν.Σ. και θα παρακολουθούσε την εκτέλεση των αποφάσεων των οργάνων των Ν.Α. από τις νομαρχιακές υπηρεσίες (άρθρο 35).

Ο πρόεδρος του Ν.Σ., σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 1-2, είχε τις εξής αρμοδιότητες: α) συγκαλούσε και διεύθυνε τις εργασίες του Ν.Σ., β) εκτελούσε τις αποφάσεις του Ν.Σ. και της Ν.Ε., γ) εκπροσωπούσε τη Ν.Α. δικαστικώς και εξωδίκως και έδινε τους όρκους που επιβάλλονταν στη Ν.Α., δ) διεύθυνε τις υπηρεσίες της Ν.Α., ε) διεύθυνε το προσωπικό της Ν.Α., αποφάσιζε για το διορισμό του και εξέδιδε τις πράξεις που προέβλεπαν οι σχετικές διατάξεις για το διορισμό, τις κάθε είδους υπηρεσιακές μεταβολές και την άσκηση του πειθαρχικού ελέγχου, στ) διέταζε την είσπραξη των εσόδων της Ν.Α.

116. Βλ. Χρ. Κλειώση, όπ.π. (σημ. 56), σ. 210.

117. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 323.

118. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 323 (σημ. 83).

119. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 328-329.

και εξέδιδε τα χρηματικά εντάλματα πληρωμής σε βάρος των πιστώσεων που προβλέπονταν στον προϋπολογισμό, ζ) υπέγραφε τις συμβάσεις που σύναπτε η Ν.Α, η) ασκούσε τις αρμοδιότητες που προβλέπονταν από τον παρόντα νόμο ή από τα Π.Δ. που εκδίδονταν κατ' εξουσιοδότησή του, καθώς και εκείνες που του ανέθετε το Ν.Σ. Ωστόσο, η θέση του προέδρου του Ν.Σ. δεν μπορεί να συγκριθεί με αυτή του δημάρχου, αφού ο πρώτος ούτε καν επικεφαλής του συνδυασμού δεν ήταν¹²⁰.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 2218/1994 για την «Ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την Α/θμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις» και αντίθετα από τη ρύθμιση του άρθρου 21 του Ν. 1622/1986, θεσπίζεται τεκμήριο αρμοδιότητας της Ν.Α για τις τοπικές υποθέσεις νομαρχιακού επιπέδου, γεγονός που συνάδει με την παρ. 1 του άρθρου 102 του Συντάγματος. Η έννοια των τοπικών υποθέσεων για τις Ν.Α. δεν καθορίζεται από το νόμο, αλλά σύμφωνα με την εισηγητική του έκθεση, πρόκειται για ανάγκες που ανακύπτουν κάθε φορά στο εσωτερικό της εδαφικής περιφέρειας των Ν.Α., η αντιμετώπιση των οποίων είναι ανατεθειμένη από το νόμο σ' αυτές και οι οποίες δεν ανήκουν στους Α/θμιους ΟΤΑ γιατί υπερβαίνουν τα όριά τους (π.χ. επαρχιακή οδοποιία, διαδημοτικά ή διακοινοτικά εγχειροβελτιωτικά έργα, νοσοκομεία κ.α.). Βέβαια, η ίδια αρμοδιότητα, κατά το περιεχόμενό της, μπορεί να ανήκει και στον πρώτο και στο δεύτερο βαθμό Τ.Α. (νοσοκομείο, γυμναστήριο, εγχειροβελτιωτικά έργα κ.τ.λ.). Κριτήριο όμως για την άσκησή της σε κάθε περίπτωση είναι η αρχή της επικουρικότητας της δράσης του δεύτερου βαθμού Τ.Α., ο οποίος δρα συμπληρωματικά προς τον πρώτο βαθμό.

Επίσης, όλες οι αρμοδιότητες των Νομαρχών και των Νομαρχιακών Υπηρεσιών της κρατικής διοίκησης περιέρχονται στις Ν.Α., οι οποίες θα χειρίζονται στο εξής, τόσο τις καθαρά τοπικού χαρακτήρα υποθέσεις όσο και, κατ' ανάθεση, τις κρατικές υποθέσεις που ασκούσε ο καταργούμενος Νομάρχης και οι αποκεντρωμένες υπηρεσίες του κράτους σε επίπεδο νομού. Εξαιρούνται μόνο οι αρμοδιότητες σε θέματα δημόσιας περιουσίας, καθώς και εκείνες που αναφέρονται ρητά στο άρθρο 3 του νόμου. Όμως, ο Ν. 2240/1994 παρεμβαίνει διορθωτικά και ως προς αυτό το θέμα, διευκρινίζοντας, ότι μόνο οι αρμοδιότητες των Νομαρχών και των νομαρχιακών υπηρεσιών που σχετίζονται με τις τοπικές υποθέσεις νομαρχιακής σημασίας

120. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 328-329.

μεταβιβάζονται τελικά στις Ν.Α. (άρθρο 5 παρ. 1). Επιπλέον, αναστέλλει την άμεση μεταφορά αρμοδιοτήτων, πόρων και προσωπικού στις Ν.Α., η οποία συνέπιπτε με την έναρξη της λειτουργίας τους, μέχρις ότου δημοσιευτούν στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης (ΕτΚ) οι Εσωτερικοί Οργανισμοί οργάνωσης και λειτουργίας τους με εξαίρεση τις αρμοδιότητες των διατάξεων για το Δημοκρατικό Προγραμματισμό του Ν.1622/1986 (άρθρο 5 παρ. 2).

Όσον αφορά στις κρατικές αρμοδιότητες που δεν περιέχονται στις Ν.Α., αυτές θα ασκούνται από τον Περιφερειακό Διευθυντή, ο οποίος θα διορίζεται και θα παύεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών. Αυτός θα είναι επικεφαλής της Υπηρεσίας Περιφερειακής Διοίκησης που συνίσταται, όπως και η θέση του Περιφερειακού Διευθυντή, σε κάθε νομό και νομαρχία. Συνεπώς αυτός θα προϊστάται των πολιτικών κρατικών υπηρεσιών του νομού ή της νομαρχίας. Αναλαμβάνει προσωρινά, μέχρι την έναρξη άσκησης των αρμοδιοτήτων των Ν.Α. από τις ίδιες, την άσκηση των σχετικών με τις τοπικές υποθέσεις αρμοδιοτήτων των Ν.Α. Αναλαμβάνει επίσης την άσκηση εποπτείας, σε συνεργασία με την τριμελή Επιτροπή του άρθρου 47 του Ν. 2218/1994, στους Α/θμιους ΟΤΑ, καθώς και στα Ν.Π.Δ.Δ. της περιφέρειάς του (άρθρο 4).

Με τον τρόπο αυτό ο Ν.2240/1994 επαναφέρει, με άλλη μορφή το σύνδεσμο ανάμεσα στην κεντρική διοίκηση και τους αυτοδιοικούμενους οργανισμούς, ο οποίος έλειπε μετά την κατάργηση του διορισμένου Νομάρχη και των δημόσιων πολιτικών υπηρεσιών σε επίπεδο νομού από το Ν.2218/1994.

Τα άρθρα 13-16 του Ν.2218/1994 ρυθμίζουν τα θέματα των αρμοδιοτήτων και της λειτουργίας των οργάνων της Ν.Α. Έτσι, το Ν.Σ. είναι το κυρίαρχο σώμα με γενική αρμοδιότητα για όλες τις νομαρχιακής σημασίας και ενδιαφέροντος υποθέσεις της Β/θμιας αυτοδιοίκησης, εκτός από αυτές που ανήκουν στο Νομάρχη ή τις Ν.Ε. και το μόνο που μπορεί να εκδίδει κανονιστικές αποφάσεις για θέματα της αρμοδιότητάς του. Η απαρίθμηση των αρμοδιοτήτων του από το άρθρο 13 του νόμου είναι ενδεικτική.

Οι Ν.Ε. έχουν εκτελεστικές και σε ορισμένες περιπτώσεις γνωμοδοτικές – εισηγητικές αρμοδιότητες από τον ίδιο το νόμο ή κατά παραχώρηση από το Ν.Σ. Καθεμιά θα έχει την ευθύνη ενός ή περισσότερων τομέων (π.χ. παιδείας, πολιτισμού, αθλητισμού, γεωργίας, εμπορίου κ.τ.λ.). Μπορούν όμως να παραπέμπουν στο Ν.Σ. οποιοδήποτε θέμα της αρμοδιότητάς τους παρουσιάζει ιδιαίτερη σοβαρότητα.

Η κατάργηση του διορισμένου Νομάρχη και η αντικατάστασή του από αιρετό, ο οποίος λειτουργεί πλέον ως όργανο της Ν.Α., αποτελεί μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες του νέου νόμου (2218/1994) για τη Ν.Α. Ο Νομάρχης είναι αρμόδιος για τις τοπικού χαρακτήρα υποθέσεις ως εκτελεστικό κυρίως όργανο των αποφάσεων των Ν.Α. και προΐσταται όλων των υπηρεσιών της. Σε αντιδιαστολή με την κανονιστική αρμοδιότητα του Ν.Σ. το άρθρο 16 του Ν. 2218/1994 προβλέπει, ότι ο Νομάρχης εκδίδει όλες τις πράξεις μη κανονιστικού χαρακτήρα. Εκτός όμως από τις ρητά προβλεπόμενες αρμοδιότητές του, ασκεί και εκείνες που του ανατίθενται με νόμο. Μπορεί επίσης κατ' εξαίρεση να λάβει μέτρα για θέματα που ανήκουν στην αρμοδιότητα των Ν.Ε., όταν δημιουργείται άμεσος κίνδυνος βλάβης των συμφερόντων της Ν.Α. Από την άλλη μεριά όμως, μπορεί να μεταβιβάζει μέρος των αρμοδιοτήτων του στους προέδρους των Ν.Ε. ή στους προϊστάμενους των υπηρεσιών των Ν.Α.

III. Έσοδα και οικονομική διοίκηση των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων

Η εξεύρεση πόρων και προπάντων ιδίων πόρων, ήταν και είναι ένα από τα πιο δυσχερή προβλήματα λειτουργίας και ανάπτυξης της Τ.Α. «Διότι τί να τις κάνουν τις αρμοδιότητες όταν δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να τις ασκήσουν;»¹²¹. Αλλά εάν το πρόβλημα, για τους Α/θμους ΟΤΑ, εμφανίζει μεγάλες δυσχέρειες δημιουργώντας επιπτώσεις και στην αυτοτέλειά τους, για την ανώτερη βαθμίδα αυτοδιοίκησης καθίσταται οξύτερο και αμεσότερο, αφού και οι λίγες ελπίδες για ικανοποιητική επίλυσή του καταλείπονται.

Η ενεργοποίηση του θεσμού και, στη συνέχεια, η λειτουργία του συλλογικού οργάνου εξαρτώνταν, κατά τα πρώτα τουλάχιστον έτη, από τις κρατικές επιχορηγήσεις και τις διαθέσεις της κυβέρνησης για την εξασφάλιση σταθερών εσόδων. Πέρα όμως από τη λειτουργία του συλλογικού οργάνου υπήρχε και το θέμα εκπλήρωσης καθηκόντων και αρμοδιοτήτων, όχι μόνο εποπτικών ή γνωμοδοτικών, αλλά και εκείνων που επιθυμούσαν οι επικρίνοντες¹²², όπως τη σύνταξη μελετών, την εκτέλεση έργων, την καταβολή αποδοχών και άλλων.

Αυτό λοιπόν, το θέμα των εσόδων, δεν κατάφερε να επιλύσει οριστικά ούτε ο νόμος ΑΦΝΣΤ' του 1887. Προέβλεπε μόνο προσωρινά και «μεχρισού

121. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 282

122. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, *όπ.π.* (σημ. 1), σ. 282

διά νόμου κανονισθώσι τα των εσόδων» τη διάθεση κάθε έτος, με Β.Δ., ποσοστών από τις εισπράξεις των ευπορότερων δήμων και της εθνικής οδοποιίας, όπως και από των εσόδων των λιμενικών ταμείων¹²³. Ο προβλεπόμενος όμως νόμος για την οριστική ρύθμιση του ζητήματος δεν εκδόθηκε μέχρι την κατάργηση των Ν.Σ.

Για την αντιμετώπιση των δαπανών λειτουργίας των συμβουλιών εκδόθηκαν 3 Β.Δ. τα έτη 1889 και 1891. Αν και αυτές είχαν αυξηθεί κατά τα παραπάνω έτη, τα έσοδα επαρκούσαν για τη λειτουργία των Ν.Σ., αφού είχε προκύψει και θέμα απόδοσης στους δήμους και τα ταμεία των μη διατεθειμένων εσόδων. Τη διαχείρισή τους ενεργούσαν τα δημόσια ταμεία (άρθρο 40), ενώ τα εντάλματα για την πληρωμή των εξόδων του Ν.Σ. και της Ν.Ε. εκδίδονταν από το νομάρχη.

Τα Ν.Σ. του 1887, λοιπόν, λειτουργώντας σε βάρος «των υπό του Υπουργείου Εσωτερικών προσδιορισμένων πιστώσεων», δεν είχαν ίδιους πόρους. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την έλλειψη αποφασιστικών αρμοδιοτήτων τους, δεν επέτρεπε να αναπτυχθεί ιδιαίτερη διοικητική ζωή στο νομό, καθώς και συνείδηση για τη διοικητική του αυτοτέλεια, ως διοικητικής μονάδας που αυτοδιοικείται.

Για το λόγο αυτό, σύμφωνα με όσα υποστηρίζονταν, τα Ν.Σ. απέβησαν «απλή σκιά» και απέτυχαν, εφ' όσον δε διέθεταν άλλους πόρους εκτός από τους απαραίτητους για τις δαπάνες των συνεδρίων του νομού και «διότι νομικόν πρόσωπον άνευ περιουσίας είναι μηδέν»¹²⁴. Και οι πόροι προϋποθέτουν, ως γνωστό, περιουσία και τα έσοδα, πηγές. Αλλά από ποια πηγή θα αντληθούν τα έσοδα και πώς θα αποκτηθεί η περιουσία, χωρίς οι Α/θμιοι ΟΤΑ και τα διάφορα Ταμεία να αποστερηθούν τους πόρους τους και χωρίς να εγκαταλειφθούν άλλοι τομείς (Παιδείας, Άμυνας κ.τ.λ.)¹²⁵;

Οι σχετικές με την οικονομική διαχείριση των Ν.Σ. διατάξεις (άρθρα 40-41) του Ν.ΑΦΝΣΤ' δε διέφεραν σημαντικά από τις αντίστοιχες (άρθρα 119-125) των Ν.Σ. του 1899 (Ν.ΒΧΕ'), απείχαν όμως από εκείνες των Ν.Σ. του 1923 (άρθρα 78-90), με τις οποίες επιχειρούνταν η δημιουργία μόνιμων πόρων και εσόδων του αυτοδιοικούμενου Ν.Π. του νομού.

Λαμβάνοντας υπόψη τα όσα αναφέρθηκαν, εύκολα μπορεί να πει κανείς, ότι δεν απείχε και πολύ από την πραγματικότητα¹²⁶ ο εισηγητής (Γ.Θεοτόκης) του νόμου ΒΧΕ' του 1899 «περί νομών και της διοικήσεως αυτών», όταν αναφερόμενος στο θεσμό των Ν.Σ. του 1887, τόνιζε με

123. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 242 επ.

124. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 282 επ.

125. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 282 επ.

126. Βλ. σχετικά: Μ.Μαθιουδάκι-Β. Ανδρονόπουλου, ό.π. (σημ. 13), σ. 110

έμφαση: «του νόμου του 1887 μη δυναμένου να θεωρηθεί ουδέ καν ως εισαγωγή εις την Γ.Α.».

Επίσης, όσον αφορά στον προϋπολογισμό των εξόδων του Ν.Σ. και της Ν.Ε., από το γεγονός ότι ο νομός δεν είχε ίδιους πόρους και ότι τα έσοδα των Ν.Σ. διατείθονταν προσωρινά σ' αυτά κάθε έτος, με Β.Δ., με ποσοστά προκύπτει ότι ο προϋπολογισμός δεν ήταν προϋπολογισμός του νομικού προσώπου του νομού. Αντίθετα με το Ν.ΑΦΝΣΤ', σε μεταγενέστερους (Ν.Σ. 1923), αλλά και προγενέστερα σχέδια νόμων (1836, 1844, 1875) προέκυπτε σαφώς ότι ο προϋπολογισμός, συντασσόμενος και ψηφιζόμενος, ήταν ο προϋπολογισμός της «Διοικήσεως» ή του «Νομού»¹²⁷.

Οι πηγές χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων που θα ασκούσαν τα Ν.Σ. του 1899 (Ν.ΒΧΕ' «περί νομών και της διοικήσεως αυτών») καθορίζονταν οριστικά στα άρθρα 119-120 του νόμου. Σύμφωνα μ' αυτά, οι πηγές - πόροι «προς εκτέλεσιν των υποχρεώσεων του νομού»¹²⁸ και όχι μόνο της λειτουργίας του συμβουλίου και της επιτροπής θα προέρχονταν από πρόσθετους τοπικούς φορείς που θα επιβάλλονταν από τα Ν.Σ. Συγκεκριμένα, από ποσοστό μέχρι πέντε τοις εκατό (5%) επί των άμεσων δημοτικών φόρων, μέχρι ένα τοις εκατό (1%) επί των έμμεσων δημοτικών φόρων, ανεξάρτητα από την οικονομική κατάσταση των δήμων και μέχρι πέντε τοις εκατό (5%) επί των εσόδων των λιμενικών ταμείων. Τα Ν.Σ. θα εισέπρατταν επίσης μέχρι τριάντα τοις εκατό (30%) από τα τέλη «των κατά τον νόμον πανηγύρεων και εμπορικών αγορών».

Οι διατάξεις των άρθρων αυτών διέφεραν δηλαδή από τις αντίστοιχες άρθρων του Ν. ΑΦΝΣΤ', όσον αφορά στον αριθμό των δήμων (προηγούμενως εξαιρούνταν οι δήμοι με έσοδα λιγότερα των 10.000 δρχ. ετησίως), στην διάκριση της δημοτικής φορολογίας (άμεση και έμμεση) και τη διαφοροποίηση των ποσοστών καθεμιάς, στην αύξηση των ποσοστών (σε 1%, αντί 0,5%) επί των εσόδων των λιμενικών ταμείων και την κατάργηση των εσόδων από τις εισπράξεις της εθνικής οδοποιίας (0,5%) και τέλος στην απόδοση ποσοστού (μέχρι 30%) από τα τέλη πανηγυρων, που ήταν νέοι πόροι και θα διατίθονταν για την γεωργοκτηνοτροφική ανάπτυξη του νομού. Επίσης, με τροπολογία του άρθρου 119, που όμως δεν έγινε δεκτή, εκχωρούνταν στο Ν.Σ. και το δικαίωμα να επιβάλλει επί πλέον φόρους επί της παραγωγής λαδιού (1%), επί των εσόδων του δημοσίου από άμεσους φόρους (10%) και επί των εισαγωγικών τελών (5%) για το σκοπό

127. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 238.

128. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 119.

συντήρησης και ανακαίνισης επαρχιακών οδών του νομού.

Παρ' όλες αυτές τις πηγές όμως, τα έσοδα της Ν.Α. του 1899 δεν ξεπερνούσαν κατά πολύ εκείνα της Ν.Α. του 1887, αλλά ίσα, ίσα που έφτασαν και πάλι για την αντιμετώπιση των δαπανών λειτουργίας του Ν.Σ. και της επιτροπής και αυτό γιατί «ο νομοθέτης...αναθέτει εις τους νομούς καθήκοντα και έργα απαιτούντα δεκαπλάσιου περιουσίαν εκείνης ην δίδειν αυτοίς το νομοσχέδιον...»¹²⁹. Έτσι, τα έσοδα αυτά, τα οποία μάλιστα συνεπαγόταν πρόσθετη και «αντιδημοτική επιβάρυνση»¹³⁰ των πολιτών, μόλις που θα αρκούσαν για τις οικονομικές παροχές προς του 879 νομαρχιακούς συμβούλους που επρόκειτο να εκλεγούν. Και αν αναλογιστεί κανείς ότι θα επρόκειτο για νομαρχιακούς συμβούλους με ιδιαίτερα περιουσιακά προσόντα τότε γίνεται σαφές, ότι οι υπόλοιποι δημότες ασφαλώς δε θα ήταν διατεθειμένοι να υποστούν μια πρόσθετη φορολογική επιβάρυνση προς όφελος «αιρετών»¹³¹.

Έτσι, προδιαγραφόταν από την αρχή η μη εφαρμογή του νέου θεσμού, αφού και η χρηματοδότηση δεν είχε εξασφαλισθεί πλήρως και τα προβλεπόμενα (ανεπαρκή) έσοδα επρόκειτο να αντληθούν από τους πολλούς, προκειμένου να καρπωθούν ορισμένοι εύποροι τα νέα αξιώματα, πράγμα που προσέβαλε πολύ το βαθύ αίσθημα ισοπολιτείας των Ελλήνων¹³².

Όσον αφορά στον προϋπολογισμό του νομού και στην διαχείριση των εσόδων και των εξόδων δεν εμφανίζονται ουσιαστικές διαφορές συγκριτικά με το Ν. ΑΦΝΣΤ' του 1887. Ο νομός είχε δικό του προϋπολογισμό, τη σύνταξη του οποίου θα ενεργούσε ο Νομάρχης (άρθρο 121), και την ψήφιση το Συμβούλιο (άρθρο 123). Είναι γεγονός ότι η διαδικασία κατάρτισης και ψήφισής του ήταν περισσότερο πλήρης.

Επίσης, η αρμοδιότητα διάθεσης του αποθεματικού, που απονέμονταν στο συμβούλιο ή στην Επιτροπή, θεωρούνταν επιτυχής¹³³, σε αντίθεση με τη διαδικασία έγκρισης μέσω Β. Δ/τος της σχετικής απόφασης. Κατά του προϋπολογισμού, που ψήφισε το Ν.Σ., ο Νομάρχης μπορούσε να ασκήσει έφεση «εν όλω ή εν μέρει» ενώπιον του Υπουργού των Εσωτερικών.

129. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 397.

130. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 107-108.

131. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 107-108.

132. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 108 (σημ. 98).

133. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 399.

Η ταμειακή υπηρεσία του νομού ενεργούνταν, όπως και στα προηγούμενα συμβούλια, από τα δημόσια ταμεία.

Γενικά το σύστημα αυτοδιοικήσεως β' βαθμού εισήγαγε ο Ν. ΒΧΕ' ήταν άρτιο όσον αφορά στις προσδιορισμένες αρμοδιότητες κάθε οργάνου και στις ρυθμισμένες με σαφήνεια σχέσεις κράτους και αυτοδιοίκησης. Οι λανθασμένες όμως επιλογές του επτανήσιου αριστοκράτη Γ. Θεοτόκη, σχετικά με την εξαίρεση πόρων για την ανάπτυξη του νομού, αποτέλεσαν μοιραίες υποθήκες για το θεσμό, που σε συνδυασμό με τις οικονομικές δυσκολίες¹³⁴ και την πολιτική αστάθεια που αντιμετώπιζε η χώρα τότε, εμπόδισαν την εφαρμογή του θεσμού και την ενεργοποίησή του στα επόμενα χρόνια. Εξάλλου «η ολοκληρωτική σχεδόν αφοσίωση της τότε ελληνικής πολιτικής ηγεσίας στα “εθνικά θέματα”¹³⁵ αφαίρεσε και τις τελευταίες ελπίδες ζωογόνησης από ένα “παγωμένο” θεσμικό οικοδόμημα, που όντας “στιγματισμένο” από ένα επείσακτο και τιμοκρατικό εκλογικό σύστημα, ελάχιστους συγκίνησε»¹³⁶.

Για την εκπλήρωση των σκοπών της αυτοδιοίκησης του νομού, το Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών» προέβλεπε πηγές χρηματοδότησης των πολύπλευρων και πολυδάπανων δραστηριοτήτων των Ν.Α. Έτσι, σύμφωνα με τα άρθρα 78 και 79 η Ν.Α. θα μπορούσαν να επιβάλλουν φόρους και εισφορές, καθώς και να εισπράττουν ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα. Το σημαντικότερο πάντως έσοδο θα ήταν οι άμεσοι Νομαρχιακοί φόροι που θα επιβάλλονταν ως πρόσθετοι σε μια σειρά από δημόσιους φόρους και συγκεκριμένα: Στους φόρους επί των δασικών και γεωργικών προϊόντων (15-20%), στο φόρο καπνού (20%), στο φόρο επί των κερδών των επιχειρήσεων και επί των εισοδημάτων επί κινητές αξίες (30%), στο φόρο επί των αμοιβών εξ υπηρεσιών ελευθερίων επαγγελματιών και επί των κληρονομιών (25%) κ.α.¹³⁷

Με το μεταγενέστερο όμως Ν. 4249/1929 «περί μερικής κυρώσεως του Ν.Δ. της 10ης Ιουνίου 1926, τροποποίησεως και συμπληρώσεως της περί Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Νομοθεσίας», η απόφαση των Ν.Α. για την επιβολή πρόσθετων φόρων έπρεπε κατά κανόνα να υποβάλλεται στην έγκριση των οικείων Υπουργών. Η τροποποίηση όμως αυτή, όπως και η συγχώνευση των Ειδικών Ταμείων

134. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 108 (σημ. 99).

135. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 108 (σημ. 102).

136. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 109.

137. Βλ. αναλυτικότερα: άρθρο 79 του Β. Δ/τος του 1923.

στο νομικό πρόσωπο του Νομού (άρθρο 10) μόνο επιδόλαια ασχολήθηκαν με το «μοιραίο λάθος» του Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923, δηλαδή με το ζήτημα της χρηματοδότησης του νέου θεσμού μέσω πρόσθετων φόρων.

Επιπλέον, προβλεπόταν η παροχή προσωπικής εργασίας (άρθρο 81) μέχρι έξι μέρες το χρόνο η οποία επιβαλλόταν στους άρρενες κατοίκους που είχαν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους, εκτός από ορισμένες κατηγορίες. Εκτός από αυτά το Β.Δ. προέβλεπε και την παροχή κρατικής ενίσχυσης (5% κάθε έτος επί των εισπραττόμενων εισαγωγικών τελών), το ποσό της οποίας κατανεμόταν με απόφαση του υπουργού των Εσωτερικών στους νομούς ανάλογα με τον πληθυσμό του καθενός. Κρατική επίσης ενίσχυση ύψους 30 – 50 εκατομμυρίων διατείθονταν κάθε έτος, αποκλειστικά για την κατασκευή και συντήρηση νομαρχιακών οδών, ανάλογα με το εμβαδό και τις ανάγκες σε έργα οδοποιίας.

Όσον αφορά στους φόρους που θα μπορούσαν να επιβληθούν, ο νομοθέτης ακολουθούσε την «πεπατημένη» του προγενέστερου Ν. ΒΧΕ'/1899 και εξουσιοδοτούσε τους νομαρχιακούς Ο.Τ.Α. να επιβάλλουν πρόσθετους φόρους αντί να προβλέπει για την μεταφορά ενός μέρους των είδη υφιστάμενων κρατικών εσόδων στις νομαρχίες. Αυτό άλλωστε, θα ήταν πιο λογικό από τη στιγμή που «οι νομαρχίες θα αναλάμβαναν πρώην κρατικές αρμοδιότητες και συνεπώς θα μειώνονταν αντίστοιχα το δημοσιονομικό βάρος του κεντρικού κράτους»¹³⁸. Επιπλέον, αυτή η επιλογή του νομοθέτη (αύξηση των δημόσιων εσόδων) θα αποτελούσε τροχοπέδη για την εφαρμογή του νέου θεσμού, αφού «η ενεργοποίησή της θα προκαλούσε τη σφοδρή αντίδραση των φορολογουμένων και θα τίναζε στα ύψη τις τιμές πολλών αγαθών και υπηρεσιών»¹³⁹.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, η πολιτική αναταραχή και η κυβερνητική αστάθεια που επικράτησε μετά την έκδοση του Β. Δ/τος της 9^{ης} Μαΐου 1923 εμπόδιζαν την ενεργοποίησή του¹⁴⁰. Εξάλλου η διενέργεια εκλογών για την ανάδειξη Ν.Σ. ορίστηκε, για πρώτη φορά, για την 5^η Οκτωβρίου 1924 με το διάταγμα της 2^{ης} Αυγούστου 1924 και από τότε αναβαλλόταν συνεχώς. Και το διάταγμα αυτό λοιπόν δεν είχε καλύτερη τύχη από τον προηγούμενο Ν. ΒΧΕ' του 1899.

Οι σχετικές με τη διοίκηση των οικονομικών του νομού διατάξεις

138. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 114.

139. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 115.

140. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, *όπ.π.* (σημ. 9), σ. 115.

(άρθρα 102-121) κρίνονται πληρέστερες από όλες τις προηγούμενες. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στον προϋπολογισμό, αυτός, σύμφωνα με τα άρθρα 102-107, θα συντασσόταν από το Νομάρχη και θα εγκρινόταν από το Ν.Σ. για ένα οικονομικό έτος, με δυνατότητα παράτασης ένα τρίμηνο. Τα έσοδα και τα έξοδα του προϋπολογισμού κατανέμονταν σε κεφάλαια και αντιστοιχούσαν σε ορισμένα αντικείμενα της αρμοδιότητας της αυτοδιοίκησης του νομού. Κατ' εξαίρεση επιτρεπόταν και η αναγραφή έκτακτης πίστωσης, χωρίς προσδιορισμό των αντικειμένων της. Επίσης, προβλεπόταν η δυνατότητα κατάρτισης του προϋπολογισμού σε ενιαίο έντυπο που θα όριζε με απόφασή του ο Υπουργός Εσωτερικών.

Τα χρηματικά εντάλματα, όπως και στον κρατικό προϋπολογισμό, θα εξοφλούνταν με βάση τις εγγεγραμμένες στον προϋπολογισμό του νομού πιστώσεις (άρθρο 105), απαγορευμένης της μεταφοράς, κατά τη διάρκεια της χρήσης, πιστώσεων από κεφάλαιο σε κεφάλαιο (άρθρο 104) και από άρθρο σε άρθρο.

Σχετικά με την ταμειακή υπηρεσία, αυτή θα ενεργούνταν από το επαρχιακό (Δημόσιο) ταμείο της πρωτεύουσας του νομού, το οποίο στο τέλος κάθε μήνα θα απέστειλε στο Νομάρχη πίνακα με τα εξοφλημένα χρηματικά εντάλματα (άρθρο 108).

Την εισπραξη των εσόδων αναλάμβαναν οι εισπράκτορες του δημοσίου, όπως άλλωστε και των δικών του εσόδων. Ποσοστό 3% από τις εισπράξεις κατανεμόταν στο προσωπικό του ταμείου, στους εισπράκτορες και στον ταμεία, στον οποίο καταβάλλονταν και πρόσθετα ποσοστά (0.5%).

Σύμφωνα με το άρθρο 116, ο απολογισμός θα αποστέλλόταν από τον ταμεία της πρωτεύουσας του νομού, μέσα σε δύο μήνες από τη λήξη της χρήσης στο Νομάρχη και τη Ν.Ε. μαζί με τα παραστατικά στοιχεία και έκθεση σχετική με τα υπόλοιπα εισπρακτέα. Ο Νομάρχης θα υπέβαλε στο Ν.Σ. το διοικητικό μαζί με τον ταμειακό απολογισμό (άρθρο 107) και τις παρατηρήσεις του και στη Ν.Ε. και στον ταμεία, σχετικά αντίγραφα. Το Ελεγκτικό Συνέδριο θα εκδίκαζε (άρθρο 118) τους απολογισμούς μέσα σε ορισμένη προθεσμία και μετά από προηγούμενη ακρόαση των υπόλογων σε περίπτωση διαπίστωσης κάποιας ανωμαλίας.

Με το νεότερο νόμο, 1622/1986 για την «Τ.Α. – Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικό Προγραμματισμό» προβλέπονταν οι εξής πόροι χρηματοδότησης της Ν.Α.: α) Ειδική ετήσια οικονομική ενίσχυση του τακτικού προϋπολογισμού, β) τακτική ετήσια οικονομική ενίσχυση

του κρατικού προϋπολογισμού, γ) πιστώσεις του προϋπολογισμού δημόσιων επενδύσεων, δ) επιχορηγήσεις φορέων του δημόσιου τομέα, ε) δάνεια, δωρεές, κληροδοσίες και κληρονομίες, ζ) έσοδα από διάθεση και εκμετάλευση της κινητής και ακίνητης περιουσίας της, η) έσοδα από τέλη για τη χρήση έργων που γίνονται με δανεισμό, θ) φόροι ή τέλη που επιβάλλονται υπέρ της Ν.Α., ι) έσοδα από κάθε άλλη πηγή (άρθρο 49, παρ. 1).

Αναλυτικότερα, η ειδική οικονομική ενίσχυση αποτελούσε την προικοδότηση του κράτους για τις μεταβιβαζόμενες αρμοδιότητες στη Ν.Α.¹⁴¹ Αυτή θα χορηγούνταν από τον κρατικό προϋπολογισμό και θα καθοριζόταν, σύμφωνα με το άρθρο 38 του νόμου, με Π.Δ. Το ποσό της θα αναγραφόταν σε ειδικό Κ.Α. του προϋπολογισμού του αρμόδιου Υπουργείου και θα μεταβιβαζόταν κατά δωδεκατημόρια.

Η τακτική ετήσια οικονομική ενίσχυση, η οποία θα αναγραφόταν σε ειδικό Κ.Α. του ετήσιου τακτικού προϋπολογισμού, είχε σκοπό την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών των Ν.Α. Η κατανομή της στις Ν.Α. θα γινόταν με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών.

Όσον αφορά στις πιστώσεις από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, αυτές θα χορηγούνταν για την κατασκευή έργων, για την εκτέλεση έργων υποδομής, καθώς και για τις συναφείς λειτουργικές δαπάνες.

Οι φορείς του δημόσιου τομέα, δηλαδή οι οργανισμοί κοινής ωφέλειας (ΔΕΗ, ΟΤΕ, κ.τ.λ.), θα μπορούσαν να επιχορηγούν μια συγκεκριμένη μονάδα Ν.Α. είτε λόγω της χρήσης αγαθών της είτε λόγω ζημιών που θα προκαλούνταν π.χ. του περιβάλλοντος, του οδοστρώματος κ.τ.λ.

Τα δάνεια θα συνάπτονταν με διάφορους δανειοδοτικούς οργανισμούς, όπως Τράπεζες και Ταμεία Παρακαταθηκών και Δανείων, για την εξασφάλιση ρευστού χρήματος με σκοπό την εξυπηρέτηση διάφορων αναγκών και, κυρίως, την εκτέλεση του προγράμματος της Ν.Α. Οι δωρεές, κληροδοσίες κ.τ.λ. αφορούσαν συνήθως ακίνητα.

Οι τέσσερις τελευταίες πηγές χρηματοδότησης της Ν.Α., αποτελούσαν τους «ίδιους πόρους», τους οποίους, ο Ν. 1622/1986, απέφυγε να καθορίσει, όπως άλλωστε και τους υπόλοιπους.

Το άρθρο 50 του νόμου αναφερόταν στον προϋπολογισμό των Ν.Α., ο οποίος θα ψηφιζόταν με απόφαση του Ν.Σ. έως το τέλος Νοεμβρίου κάθε έτους, ύστερα από πρόταση της Ν.Ε. Η ισχύς του προϋπολογισμού, που έπρεπε να ήταν ισοσκελισμένος, διαρκούσε μέχρι

141. Βλ. σχετικά: Χρ. Π. Κλειώση, όπ.π. (σημ. 9), σ. 230.

την έναρξη ισχύος του νέου προϋπολογισμού, αλλά όχι αργότερα από το τέλος Μαρτίου.

Σχετικά με τη διαδικασία έγκρισης του προϋπολογισμού, το άρθρο 51, προέβλεπε ότι η ειδική υπηρεσιακή μονάδα που θα ενεργούσε την ταμειακή υπηρεσία της Ν.Α. θα υπέβαλε έως το τέλος Απριλίου, στη Ν.Ε., μέσω του προέδρου του Ν.Σ., τους λογαριασμούς του οικονομικού έτους που είχε λήξει. Η Ν.Ε. μέσα σε δύο μήνες από τη στιγμή που θα παραλάμβανε τους λογαριασμούς, ήταν υποχρεωμένη να υποβάλλει τον απολογισμό μαζί με έκθεσή της, στο Ν.Σ. Στη συνέχεια, το Ν.Σ., μέσα σε προθεσμία δύο μηνών, από τότε που θα του υποβάλλονταν ο απολογισμός και η έκθεση της Ν.Ε, θα αποφάσιζε, με πράξη του, για την έγκριση του απολογισμού και θα διατύπωνε τις σχετικές παρατηρήσεις του. Μετά ο απολογισμός θα υποβαλλόταν, μαζί με όλα τα δικαιολογητικά, για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

Οι Ν.Α. θα μπορούσαν, με απόφαση του Ν.Σ., να καταθέτουν εντόκως τα έσοδά τους, που προέρχονταν από εκποίηση περιουσιακών στοιχείων ή από δωρεές και κληροδοτήματα που προορίζονταν αποκλειστικά για την εκτέλεση κοινωφελών έργων, στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, έως την έναρξη της εκτέλεσης των έργων αυτών.

Εκτός από πολιτική και κοινωνικοί φορείς οι Ν.Α. είναι και οικονομικές μονάδες. Η χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους μπορεί να γίνει, σύμφωνα με το άρθρο 22 του Ν. 2218/1994 είτε με ίδιους πόρους είτε με τη μεταφορά από την κεντρική διοίκηση. Συγκεκριμένα στο άρθρο 22 αναφέρονταν τα έσοδα της Ν.Α., τα οποία είναι:

(α) Τακτικά

- Φόροι, τέλη, δικαιώματα και εισφορές
- Εισοδήματα από εκμετάλευση κινητής και ακίνητης περιουσίας
- Ειδική ετήσια οικονομική ενίσχυση του τακτικού προϋπολογισμού για την κάλυψη του κόστους άσκησης κρατικών αρμοδιοτήτων, οι οποίες μεταβιβάζονται στη Ν.Α.
- Κεντρική Αυτοτελείς Πόροι (Κ.Α.Π.)
- Τέλη, δικαιώματα και εισφορές ανταποδοτικού χαρακτήρα.

(β) Έκτακτα

- Δάνεια, δωρεές, κληροδοτήματα και κληρονομίες
- Εκποίηση περιουσιακών στοιχείων
- Κάθε άλλη πηγή.

Βασική επιλογή του συστήματος χρηματοδότησης της Ν.Α. είναι

η οικονομική της αυτοτέλεια. Προκειμένου λοιπόν να εξασφαλισθεί αυτή η αυτοτέλεια της Ν.Α. θεσμοθετούνται, μεταξύ άλλων, οι «Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι», το ύψος των οποίων προσδιορίζεται αρχικά σύμφωνα με την εξής διαδικασία: Άθροιση κατά νόμο όλων των δαπανών που βαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό, για τις υπηρεσίες και προγράμματα εκείνων των αρμοδιοτήτων που μεταφέρονται στη Ν.Α. Το σύνολο αυτών των δαπανών είναι η βάση εκκίνησης για τους Κ.Α.Π. της Ν.Α. Οι πόροι που θα προσδιοριστούν για τη Ν.Α. θα είναι η πρώτη επιλογή για το ύψος που θα καλύπτει το ποσό αυτό.

Έτσι θεσπίζονται τακτικά και έκτακτα έσοδα, ενώ ειδικές διατάξεις ρυθμίζουν τους πόρους για την πρώτη μεταβατική περίοδο. Σύμφωνα με αυτή ο προϋπολογισμός των Ν.Α. για τα έτη 1995 έως 1997 θα επιχορηγούνταν από τον κρατικό προϋπολογισμό (παρ. 14 άρθρο 39 Ν. 2218 και παρ. 20 άρθρο 6 Ν. 2240). Από το 1997 θα λειτουργούσε πλήρως το σύστημα χρηματοδότησης της Ν.Α. αφού η ίδια θα έχει πλέον συγκροτηθεί και θα έχει δημιουργήσει την απαραίτητη υποδομή. Αυτό το σύστημα χρηματοδότησης περιλαμβάνει:

- 1) Τις Γενικές χρηματοδοτήσεις από τους Κ.Α.Π.
- 2) Τις Ειδικές χρηματοδοτήσεις.

Οι Γενικές χρηματοδοτήσεις από τους Κ.Α.Π. περιλαμβάνουν ένα ποσοστό για την κάλυψη των λειτουργικών δαπανών και ένα ποσοστό για τη χρηματοδότηση επενδύσεων. Οι πόροι αυτοί μπορούν να αποτελούν την ίδια συμμετοχή της Ν.Α. για συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα.

Οι Ειδικές χρηματοδοτήσεις προέρχονται:

(α) Άπο το Νομαρχιακό Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων (Σ.Α.Ν.Τ.) για τη μελέτη και κατασκευή των έργων του Νομαρχιακού Αναπτυξιακού Προγράμματος (Ν.Α.Π.), το οποίο εκπονείται κάθε χρόνο στα πλαίσια του Δημοκρατικού Προγραμματισμού του Ν. 1622/1986.

(β) Από Ειδικά Αναπτυξιακά Προγράμματα, όπως:

- Εθνικά ή Περιφερειακά Προγράμματα, που χρηματοδοτούν έργα με ειδική κλαδική προτεραιότητα.
- Εθνικά Προγράμματα, που καλύπτουν τις δαπάνες αντιμετώπισης ειδικών συνθηκών ή έκτακτων περιστάσεων.
- Ειδικά Προγράμματα του κρατικού προϋπολογισμού που χρηματοδοτούν μέτρα πολιτικής (επιδόματα ανεργίας, βοηθήματα στα μειονεκτούντα άτομα).
- Ανταγωνιστικά (ή Ειδικά) Προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται απευθείας από την Επιτροπή της Ε.Ε.

Επίσης, στο άρθρο 22 του Ν. 2218/1994 αναφέρεται, ότι με

απόφαση του Ν.Σ. μπορεί να επιβάλλονται τέλη, δικαιώματα ή εισφορές για υπηρεσίες ή έργα που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής, στην καλύτερη εξυπηρέτηση των πολιτών και στην ανάπτυξη της περιφέρειας της Ν.Α. Αυτά τα τέλη, τα δικαιώματα και οι εισφορές έχουν ανταποδοτικό χαρακτήρα. Ακόμη, το άρθρο 22 ορίζει ρητά αποσβεστική προθεσμία 5 ετών από την λήξη του οικονομικού έτους, για τη βεβαίωση και είσπραξη των πόρων από τις ίδιες τις Ν.Α., καθώς και εικοσαετή παραγραφή των αξιώσεών της.

Όσον αφορά στον προϋπολογισμό της Ν.Α., σύμφωνα με το άρθρο 23 του Ν. 2218/94 αυτός καταρτίζεται για ένα οικονομικό έτος, το οποίο αρχίζει την 1^η Ιανουαρίου και λήγει την 31^η Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Σ' αυτόν προβλέπονται και προσδιορίζονται όλα τα έσοδα και οι δαπάνες της Ν.Α. για κάθε έτος.

Σε ξεχωριστό τμήμα του προϋπολογισμού αναγράφονται οι πιστώσεις που είναι αναγκαίες για την εκτέλεση του προγράμματος επενδύσεων της Ν.Α.

Σχετικά με την οικονομική διαχείριση των Ν.Α., στο άρθρο 24 του ίδιου πάντα νόμου προβλέπεται, ότι την ταμειακή υπηρεσία των Ν.Α. διεξάγει ειδική υπηρεσιακή μονάδα.

Στα πλαίσια ενίσχυσης της οικονομικής αυτοδυναμίας των Ν.Α. με την πλήρη αξιοποίηση των περιουσιακών τους στοιχείων, παρέχεται, με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 24, η δυνατότητα έκτακτης κατάθεσης της χρηματικής τους περιουσίας σε οποιοδήποτε πιστωτικό ίδρυμα (Τράπεζες, Τ.Π. και Δ.).

Με το άρθρο 25 του Ν. 2218 αναγνωρίζεται στη Ν.Α. η δυνατότητα σύναψης δανείων με το κράτος, με αναγνωρισμένα πιστωτικά ιδρύματα, τράπεζες του εσωτερικού, με Ν.Π.Δ.Δ. και με κάθε είδους δημόσιους οργανισμούς, για την πραγματοποίηση του σκοπού της. Προβλέπεται επίσης διαδικασία που εξασφαλίζει τη Ν.Α. από τον κίνδυνο αλόγιστης σύναψης δανείων.

Με σκοπό την υποβοήθηση των Ν.Α. στην εκπλήρωση της αποστολής τους παρέχεται με το άρθρο 26 του Ν. 2218 η δυνατότητα να μεταβιβάζονται σε αυτές περιουσιακά στοιχεία του Δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ.

Να σημειωθεί επίσης πως με δεδομένο ότι οι ΟΤΑ αποτελούν Ν.Π.Δ.Δ. που ασκούν διοικητική εξουσία κατά παραχώρηση του κράτους, είναι δηλαδή προέκταση του κράτους, προβλέπεται ότι η περιουσία των Ν.Α. προστατεύεται κατά τον ίδιο τρόπο που προστατεύεται και η περιουσία του Δημοσίου.

Καθοριστικής σημασίας καινοτομία αποτελεί η ίδρυση του Περιφερειακού Ταμείου Ανάπτυξης υπό τη μορφή Ν.Π.Ι.Δ., δεδομένου ότι αυτό θα αποτελέσει κέντρο διοίκησης και κατανομής σημαντικών πιστώσεων, από το Π.Δ.Ε. και την Ε.Ε., σε διάφορους φορείς, μεταξύ των οποίων και οι Ν.Α. (άρθρα 53-56 Ν.2218/1994). Πιο συγκεκριμένα, το Π.Τ.Α. θα διαχειρίζεται όλο το περιφερειακό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, με διατάκτη δαπανών τον Περιφερειάρχη, θα μπορεί να εξασφαλίζει πρόσθετους πόρους για τη συγχρηματοδότηση των έργων με δάνεια, δικαιώματα, τέλη και εισφορές. Επίσης, θα παρέχει την αναγκαία τεχνική και επιστημονική υποστήριξη στα όργανα και τις υπηρεσίες της περιφέρειας, στην άσκηση των αρμοδιοτήτων τους και ιδιαίτερα στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και στην εφαρμογή των πολιτικών και των προγραμμάτων περιφερειακής ανάπτυξης.

IV. Εποπτεία επί των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων.

Στο νόμο ΑΦΝΣΤ' του 1887 καθορίζονταν μαζί με τις αρμοδιότητες του Ν.Σ. και οι σχέσεις τούτου με το νομάρχη, ο οποίος παρέμενε, όπως και πριν, ως το ανώτατο όργανο της κρατικής διοίκησης στο νομό, που θα ασκούσε την εποπτεία του κράτους στο αυτοδιοικούμενο νομικό πρόσωπο του νομού.

Συγκεκριμένα, με το άρθρο 29 ορίζονταν περιοριστικώς οι αποφάσεις του Ν.Σ., οι οποίες δεν μπορούσαν να εκτελεστούν χωρίς προηγούμενη έγκριση του ΥΠ.ΕΣ. (απορριμμένη δαπάνη, αποδοχή δωρεών και κληροδοτημάτων, συγκατάβαση σε πληρωμές και χορήγηση αμοιβών και δώρων, εκποίηση ακινήτων, συμβιβασμοί και δάνεια).

Επίσης, υπό την εποπτεία του νομάρχη, το Ν.Σ. επιτηρούσε (άρθρο 23) τη διοίκηση των δήμων και των δημοσυντήρητων φιλανθρωπικών καταστημάτων, των λιμενικών ταμείων, ακόμη και των ιερών ναών. Επιπλέον το μεγαλύτερο μέρος των αρμοδιοτήτων του, που αφορούσαν σε υποθέσεις της περιφέρειας του νομού, τελούσαν υπό την έγκριση του Υπουργού Εσωτερικών (άρθρο 29).

Εκτός από αυτά το Ν.Σ. είχε την υποχρέωση να παρέχει πληροφορίες και το δικαίωμα να διατυπώνει τη γνώμη του «επί παντός ζητήματος αφορώντος τα συμφέροντα του νομού» στο νομάρχη ή στην κυβέρνηση (άρθρα 25, 31).

Λειτουργούσε δηλαδή ως το - εκτός παραδοσιακών κυκλωμάτων - τοπικό «μάτι» της κυβέρνησης, ενώ παράλληλα προσφερόταν απλώς για τη δημοσιοποίηση και την καταγγελία παρανομιών και καταχρήσεων. Και τούτο, γιατί δεν υπήρχε η καλόπιστη συνεργασία του νομάρχη, της

δικαιοσύνης και της κυβέρνησης, που ήταν απαραίτητη για την ουσιαστική αποτελεσματικότητα της «επιτηρητικής» και «εξελεγκτικής» λειτουργίας των Ν.Σ., αφού το Ν.Σ./Ν.Ε., εκτός από την εκδίκαση των εφέσεων των δήμων κατά του νομάρχη, δεν είχε τη δυνατότητα να ακυρώνει παράνομες ή καταχρηστικές πράξεις των τοπικών αρχών¹⁴².

Ωστόσο, η δικαιοδοσία αυτή των συμβουλίων και των επιτροπών απέβηκε στην πράξη το σπουδαιότερο μέσο απόδειξης της παρουσίας τους και κατάδειξης της εξουσίας τους στις υποθέσεις της περιφέρειας.

Επιπρόσθετα, το Ν.Σ. δεν αντιπροσώπευε το νομικό πρόσωπο του νομού, ούτε απέκτησε ίδιους πόρους. Η εκτελεστικότητα των αποφάσεών του, εκτός του διορισμού των δημοτικών εισπρακτόρων, εξαρτώνταν τελικά από το ΥΠ.ΕΣ. Όσον αφορά στο δικαίωμα του νομάρχη να αναβάλλει ή να διακόπτει τη σύνοδο ή τις συνεδριάσεις του Ν.Σ. σημειώθηκε ότι «όταν ο νομάρχης μπορεί να αναβάλλει τις εργασίες και να στερήσει από τους συμβούλους τις επιχορηγήσεις τους, αυτοί βρίσκονται στην ανάγκη να υπακούουν στη θέληση του νομάρχη»¹⁴³. Παρ' όλα αυτά δεν πρέπει η ελαστικότητα των καθηκόντων - αρμοδιοτήτων των Ν.Σ. του 1887 να αποτελέσει αιτία κατάταξής τους στα συμβουλευτικά όργανα της Διοίκησης. Από βαθύτερη μελέτη των διατάξεων, σε συνδυασμό με τις υφιστάμενες συνθήκες και την ενθάρρυνση του έργου των συμβούλων, διαφαίνεται ότι οι αρμοδιότητες δημιουργούν ή μπορούν να δημιουργήσουν κατευθύνσεις και επιδιώξεις, χωρίς σύγκρουση με την παγιωμένη και αναγνωριζόμενη κατάσταση, κατά το πρώτο, τουλάχιστον, στάδιο της εφαρμογής¹⁴⁴.

Με τα άρθρα 116 και 117 του Ν. ΒΧΕ' του 1899, με τον οποίο ο νομός αναγορευόταν σε Ν.Π.Δ.Δ., επιχειρήθηκε η διευκρίνιση των αποφάσεων του Ν.Σ. και της Επιτροπής του νομού, που χρειαζόνταν την έγκριση του Νομάρχη.

Πιο συγκεκριμένα με το πρώτο άρθρο επιδιωκόταν η θεμελίωση και ο περαιτέρω προσδιορισμός του «υπέρ του συμβουλίου τεκμηρίου αρμοδιότητας»¹⁴⁵. Το συγκεκριμένο άρθρο όμως δε συμβάδιζε με τις διατάξεις του άρθρου 49 εδάφ. α'. Ωστόσο το γεγονός αυτό δεν μείωνε καθόλου τη σημασία της προσπάθειας που γινόταν για το διαχωρισμό των τομέων που κάθε όργανο θα ήταν αρμόδιο.

142. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 88

143. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 230

144. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, ό.π. (σημ. 1), σ. 232

145. Βλ. Ν. -Κ. Χλέπα, ό.π. (σημ. 9), σ. 394

Με το δεύτερο άρθρο (117) καθοριζόταν προθεσμία 20 ημερών, μέσα στην οποία ο νομάρχης έπρεπε να αποφασίσει σχετικά με τις πράξεις του συμβουλίου ή της επιτροπής. Σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσης αυτής της προθεσμίας, οι πράξεις αυτές θεωρούνταν εγκριμένες. Στην αιτιολογική έκθεση αναφέρεται ότι ο λόγος πρόβλεψης 20ήμερης προθεσμίας ήταν, πως όταν ο νομάρχης γνωρίζει ότι η πάροδος της προθεσμίας και μόνο μπορεί να καταστήσει απρόσβλητες και τις πιο σοβαρές αποφάσεις των Ν.Σ., φροντίζει να τις μελετά έγκαιρα και να σχηματίζει για αυτές ασφαλή και αμερόληπτη κρίση, αφού με την τυχόν παράλογη άσκηση του δικαιώματος της αρνησικυρίας, είναι από πριν βέβαιος ότι θα προκαλέσει την προσφυγή, μέσω έφεσης, του Ν.Σ. στο Υπουργείο Εσωτερικών¹⁴⁶.

Ακόμη, εξίσου σπουδαίες με τις παραπάνω διατάξεις ήταν και αυτές των άρθρων 39 και 44 του νόμου. Σύμφωνα με το άρθρο 39 ο Νομάρχης είχε το δικαίωμα να παρευρίσκεται στις συνεδριάσεις του συμβουλίου και να ενημερώνεται για κάθε θέμα, εκτός από αυτά που αφορούσαν στον έλεγχο της διοίκησής του. Η διάταξη αυτή, αν και δεν ήταν νέα, αφού είχε περιληφθεί σε όλα τα προηγούμενα συμβούλια, είχε ξεχωριστή σημασία και σύμφωνα με την έκθεση ήταν «απαραίτητος δια την επί του τρόπου των εργασιών του Ν.Σ. εποπτεία, και την διαφώτιση αυτού επί πάντως θέματος υπό του υπέρ πάντα αρμοδίου νομάρχου»¹⁴⁷.

Ο Νομάρχης, εκτός από το παραπάνω δικαίωμα είχε επίσης και αυτό της ακύρωσης των αποφάσεων του Ν.Σ. ή της άσκησης έφεσης εναντίων του (άρθρο 4). Το δικαίωμα αυτό θα μπορούσε να το ασκήσει από τη στιγμή που θα παραλάμβανε τα αντίγραφα των πρακτικών, συνεδριάσεων του Ν.Σ. ή της Επιτροπής του νομού, μαζί με το αντίστοιχο αποδεικτικό, δηλαδή μετά το τέλος της προβλεπόμενης, για αποστολή των αντίγραφων, προθεσμίας των οκτώ (8) ημερών. Να αναφερθεί επίσης ότι σκοπός της πρόβλεψης της 8ήμερης προθεσμίας ήταν η ταχύτερη διεκπεραιώσει των υποθέσεων και ο περιορισμός των περιπτώσεων της παρακώλυσης του έργου του συμβουλίου¹⁴⁸, που είχε το δικαίωμα, μαζί με την Επιτροπή του νομού, να ασκεί έφεση κατά ακυρωτικής πράξης του Νομάρχη (άρθρο 118).

146. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 395

147. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 369-370

148. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 369-370

Η έφεση αυτή θα ασκούνταν ενώπιον του Υπουργού Εσωτερικών μέσα σε προθεσμία δέκα (10) ημερών από την κοινοποίηση της ακυρωτικής πράξης.

Πάντως, δε θα μπορούσε να υποστηριχθεί¹⁴⁹ ότι η περίπτωση του άρθρου 118 αποτελούσε πρόοδο σε σχέση με το προηγούμενο καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο το συμβούλιο μπορούσε να ασκεί έφεση εναντίων ορισμένων αποφάσεων του Νομάρχη, για τις οποίες τελικά αποφάσιζε ο υπουργός Εσωτερικών.

Με το νόμο 3154/31 Ιουλίου 1924 «περί ελέγχου των πράξεων των οργάνων της αυτοδιοικήσεως του νομού», ο οποίος αποτελούσε συνέχεια του Β. Δ/τος της 9^{ης} Μαΐου 1923 «περί διοικήσεως των νομών», παρόλο που δημοσιεύθηκε αργότερα απ' αυτό, συστήνονταν δύο βαθμοί δικαιοδοσίας: Τα Δικαστήρια Ν.Α. στην έδρα κάθε εφετείου και το Ανώτερο Δικαστήριο Ν.Α. με έδρα την Αθήνα.

Τα δικαστήρια αυτά δεν είναι δικαστήρια με την αυστηρή έννοια του όρου και δεν εντάσσονται στην ιεραρχία των διοικητικών δικαστηρίων. Αποτελούν την πρώτη μορφή ανεξάρτητης διοικητικής αρχής στη χώρα μας.

Συγκεκριμένα, τα πρωτοβάθμια δικαστήρια (Δ.Ν.Α.) αποτελούνταν από τρία μέλη, δηλαδή από δύο εφέτες του Εφετείου στο οποίο είχε το καθένα την έδρα του και από το Διευθυντή της Νομαρχίας της έδρας του Εφετείου, κάθε φορά που δεν προσβάλλονταν οι εκτελεστές πράξεις του Νομάρχη «ως οργάνου της αυτοδιοικήσεως του νομού»¹⁵⁰. Συνεδρίαζαν στα καταστήματα των οικείων Εφετείων (άρθρο 124) και ήταν αρμόδια να εκδικάζουν αιτήσεις ακύρωσης κατά των εκτελεστών πράξεων των οργάνων της Ν.Α. για παράβαση νόμου (άρθρο 125).

Με το άρθρο 126 ορίζονταν οι περιπτώσεις της παράβασης νόμου. Αυτές ήταν: η αναρμοδιότητα, η παράβαση τύπου που ασκούσε ουσιώδη επιρροή για την κατάρτιση της πράξης, η κατάχρηση εξουσίας, η παράβαση «κατ' ουσίαν» διάταξης νόμου και η παράλειψη υποχρεωτικής νόμιμης ενέργειας.

Δικαίωμα να υποβάλλουν αίτηση ακύρωσης (άρθρο 127) στις παραπάνω περιπτώσεις είχαν ο αρμόδιος καθ' ύλην υπουργός, ο υπουργός Εσωτερικών, τα όργανα της Ν.Α. και οι νομαρχιακοί σύμβουλοι. Ν.Π.Δ.Δ. και τα μέλη των διοικήσεών τους. Ν.Π.Ι.Δ. και

149. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 395

150. Βλ. Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 478

ιδιώτες. Με την αίτηση αυτή, που έπρεπε να υποβληθεί μέσα σε ένα μήνα από την κοινοποίηση της προσβλημένης πράξης ή από τη στιγμή που θα το γνώριζε ο αιτών, δεν αναστέλλονταν (άρθρο 128) η εκτέλεση της πράξης του οργάνου της Ν.Α.

Το Δ.Ν.Α. αποφάσιζε την ακύρωση πράξεων των οργάνων της Ν.Α. με απόλυτη πλειοψηφία, ενώ η γνώμη της μειοψηφίας καταχωρούνταν μόνο στα πρακτικά. Η ακυρωτική απόφαση κοινοποιούνταν, μέσα σε 5 ημέρες από την έκδοσή της, σ' αυτόν που είχε υποβάλλει την αίτηση και στο όργανο της Ν.Α. που εξέδωσε την ακυρωμένη πράξη. Από τη στιγμή της διατύπωσης της ακυρωτικής απόφασης καταργούνταν και η πράξη «έναντι πάντων»¹⁵¹. Η απόρριψη της αίτησης ακύρωσης δεν απέκλειε νέα αίτηση (άρθρο 137) κατά τις ίδιες πράξεις από κάποιον άλλον από αυτούς που δικαιούνταν να ασκούν ένδικα μέσα.

Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο (Α.Δ.Ν.Α.), το οποίο θα λειτουργούσε στην Αθήνα, αποτελούνταν, σύμφωνα με το άρθρο 139, από 5 μέλη, έναν Αρεοπαγίτη, δύο νομικούς συμβούλους, έναν καθηγητή των εδρών του Διοικητικού Δικαίου, τους Συνταγματικούς και της Πολιτικής Οικονομίας και το Διευθυντή της Τ.Α. του ΥΠ. ΕΣ. Ως αναπληρωματικοί αυτών ορίζονταν αντίστοιχα, ένας καθηγητής κάποιας από τις παραπάνω έδρες του Πανεπιστημίου, ένας νομικός σύμβουλος, ένας Διευθυντής του ΥΠ. ΕΣ. ή Διοικητικός Επιθεωρητής και ένας Τμηματάρχης της Διεύθυνσης Τ.Α. του ίδιου υπουργείου.

Το Α.Δ.Ν.Α. θα συνεδρίαζε στο κατάστημα του ΥΠ.ΕΣ. και θα εκδίκασε εφέσεις κατά των αποφάσεων των Δ.Ν.Α. που δέχθηκαν ή απέρριψαν αιτήσεις ακύρωσης για κατάχρηση εξουσίας ή παράβαση «κατ' ουσία» διάταξης νόμου (άρθρο 143).

Η έφεση, η οποία έπρεπε να ασκηθεί μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από την κοινοποίηση ή την αποστολή της απόφασης του Δ.Ν.Α., δεν μπορούσε να αναστείλει την εκτέλεση της ακυρωτικής απόφασης κατά της οποίας ασκήθηκε. Με την έφεση επιτρεπόταν να προβληθούν νέοι ισχυρισμοί και νέα αποδεικτικά μέσα, εφόσον έτσι δε θα μεταβάλλονταν οι λόγοι στους οποίους στηρίχθηκε η αίτηση ακύρωσης.

Έφεση κατά των αποφάσεων των Δ.Ν.Α. δικαιούνταν να απευθύνουν προς το Α.Δ.Ν.Α., τα όργανα της Ν.Α., που εξέδωσαν την

151. Βλ. αναλυτικότερα : άρθρο 136 Ν. 3154/31 του 1924.

ακυρωμένη πράξη ή παρέλειψαν την οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια, όταν η κίνηση ακύρωσης γινόταν δεκτή, ο ενδιαφερόμενος αιτών, όταν η αίτηση απορρίπτονταν, ο υπουργός εσωτερικών «καθ' οιασδήποτε αποφάσεως Δ.Ν.Α.»¹⁵², καθώς και ο Νομάρχης, για το λόγο ότι και αυτός ήταν μεταξύ των «εποπτών της αυτοδιοίκησης»¹⁵³.

Το Α.Δ.Ν.Α. αποφαινόμενο «κατά πλειοψηφίαν»¹⁵⁴ μπορούσε «να ακυρώσει ή να μεταρρυθμίσει εν όλω ή εν μέρει την απόφασιν του Δ.Ν.Α.»¹⁵⁵, ενώ σε περίπτωση ολικής ακύρωσης αυτής όφειλε «να αποφασίσει επί της αιτήσεως ακυρώσεως»¹⁵⁶.

Με τη συγκρότηση λοιπόν των Δικαστηρίων Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού προβλέφθηκε δικαστικός μόνο έλεγχος νομιμότητας των πράξεων της Ν.Α. και καθόλου διοικητικός έλεγχος. Λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη ότι ο Νομάρχης δεν είχε δικαίωμα ελέγχου σκοπιμότητας ή νομιμότητας των πράξεων των υπόλοιπων οργάνων του νομαρχιακού ΟΤΑ και ότι ούτε τα υπόλοιπα κρατικά όργανα μπορούσαν να ελέγξουν τη Ν.Α., η σύστασή τους ήταν απαραίτητη. Εξάλλου με την ψήφιση του νέου νόμου 3134/1924 δημιουργήθηκε και μια επιπλέον ασφαλιστική δικλείδα για την αντιμετώπιση παρανομούντων ή αυθαιρετούντων Ν.Σ., ιδιαίτερα για τις περιπτώσεις όπου επιβάλλονταν η ταχεία αντίδραση του κράτους¹⁵⁷.

Επίσης, με το νόμο προβλεπόταν και αποζημίωση 100 δραχμών που θα καταβαλλόταν στα μέλη των δικαστηρίων σε κάθε συνεδρίαση, χωρίς αυτή να υπερβαίνει τις 1000 δραχμές κατά μήνα.

Οι δαπάνες για τη λειτουργία και των δύο δικαστηρίων θα καταβάλλονταν με εντάλματα του ΥΠ.ΕΣ και βάρυναν τους νομούς.

Έλεγχος νομιμότητας, δηλαδή έλεγχος των πράξεων των Νομαρχών για παράβαση νόμου προβλέφτηκε και με το νόμο 3200 του 1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως». Σύμφωνα με το νόμο ο έλεγχος αυτός θα γινόταν από τον υπουργό, του οποίου αρμοδιότητα είχε ασκήσει ο Νομάρχης. Και θα γινόταν είτε με πρωτοβουλία του αρμόδιου υπουργού (αυτεπάγγελτος) μέσα σε τρεις μήνες από την έκδοση της νομαρχιακής πράξης είτε μετά από προσφυγή του ενδιαφερόμενου που θα ασκούσαν μέσα σε τριάντα ημέρες από τη

152. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 484

153. Βλ. σχετικά: Κ. Γ. Κατσαδώρου, όπ.π. (σημ. 1), σ. 482

154. Βλ. αντίστοιχα άρθρα 151, 149 παρ. 1 και 149 παρ. 2 του Ν.3154/31 του 1924

155. Βλ. αντίστοιχα άρθρα 151, 149 παρ. 1 και 149 παρ. 2 του Ν.3154/31 του 1924

156. Βλ. αντίστοιχα άρθρα 151, 149 παρ. 1 και 149 παρ. 2 του Ν.3154/31 του 1924

157. Βλ. σχετικά: Ν. -Κ. Χλέπα, όπ.π. (σημ. 9), σ. 117

δημοσίευση της απόφασης του Νομάρχη ή από την κοινοποίησή της, αν δε δημοσιευόταν, ή από τότε που ο ενδιαφερόμενος θα λάβαινε γνώση¹⁵⁸.

Σύμφωνα με το Ν. 1622/1986 για την «Τ.Α. – περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικό προγραμματισμό» οι πράξεις όλων των οργάνων της Ν.Α. ήταν εκτελεστές αμέσως από την έκδοσή τους, δεν χρειαζόταν δηλαδή προηγούμενος έλεγχος νομιμότητας από το Νομάρχη για να ισχύσουν (άρθρο 40).

Ο Νομάρχης σύμφωνα με το άρθρο 41, μπορούσε να ακυρώνει αυτεπαγγέλτως, με αιτιολογημένη απόφασή του, τις πράξεις όλων των οργάνων της Ν.Α. που ήταν αντίθετες προς το νόμο μέσα σε αποκλειστική προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών από τη στιγμή που θα παραλάμβανε τις πράξεις αυτές μαζί με τα έγγραφα στοιχεία που ήταν αναγκαία για τη νόμιμη έκδοσή τους. Ο έλεγχος αυτός ήταν κατασταλτικός έλεγχος νομιμότητας ή ακυρωτικός.

Ο Νομάρχης, που ήταν και ο αποκλειστικός αρμόδιος για τον έλεγχο των αποφάσεων των οργάνων της Ν.Α., κατά την άσκηση ελέγχου αυτού, δε δικαιούταν να εξετάσει τη σκοπιμότητα των αποφάσεων.

Τις πράξεις των οργάνων της Ν.Α. μπορούσε επίσης να προσβάλλει κάθε εκλογέας της Ν.Α., καθώς και οποιοσδήποτε είχε έννομο συμφέρον, για παράβαση νόμου, προσφεύγοντας στο Νομάρχη μέσα σε δέκα (10) ημέρες από τη δημοσίευσή τους. Ο Νομάρχης είτε ακύρωνε την προσβλημένη πράξη είτε όχι ανάλογα με το αν μπορούσε ή δεν μπορούσε να αποδειχθεί η βασιμότητα της προσφυγής. Ο Νομάρχης θα έπρεπε να αποφασίσει για την προσφυγή, με αιτιολογημένη απόφαση μέσα σε αποκλειστική προθεσμία τριάντα (30) ημερών, αφοτου θα παραλάμβανε την προσβλημένη απόφαση.

Με το άρθρο 40 του νόμου επιτρεπόταν σε οποιονδήποτε είχε έννομο συμφέρον, να ασκεί προσφυγή στον αρμόδιο Ύπαρχο κατά των αποφάσεων του Νομάρχη, για παράβαση νόμου. Ο αρμόδιος Υπουργός θα έπρεπε να εκδικάσει την προσφυγή μέσα σε εξήντα (60) ημέρες από την υποβολή της.

Ο Νομάρχης, κατά το άρθρο 44 του νόμου, μπορούσε να επιβάλλει στον πρόεδρο και στα μέλη του Ν.Σ. και της Ν.Ε. τη διοικητική κύρωση της αργίας έως τριών μηνών και της έκπτωσης, αν

158. Βλ. σχετικά: Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου, όπ.π. (σημ. 13), σ. 140.

είχαν διαπράξει σοβαρή παράβαση των καθηκόντων τους ή υπέρβαση της αρμοδιότητάς τους από δόλο ή βαριά αμέλεια.

Επιπλέον, ο πρόεδρος και τα μέλη του Ν.Σ. και της Ν.Ε. ενέχονταν σε αποζημίωση για κάθε θετική ζημιά που προξενούσαν σε βάρος της περιουσίας της Ν.Α. από δόλο ή βαριά αμέλεια (άρθρο 43).

Με το Ν. 2218/1994 για την «ίδρυση Ν.Α., τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια και άλλες διατάξεις» θεσπίστηκε ένα νέο σύστημα εποπτείας επί των ΟΤΑ. Η μορφή αυτή ελέγχου θα ασκούνταν και επί των νεοσύστατων Ν.Α.

Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Ν. 2218/1994, οι διατάξεις που αφορούν στο νέο αυτό σύστημα εποπτείας είναι «πρωτόγνωρες για τη χώρα μας» και αποτελούν «ριζοσπαστική καινοτομία». Πράγματι, προβλέπονται η κατάργηση του ελέγχου σκοπιμότητας και του αυτεπάγγελτου ελέγχου του Νομάρχη, και η ανάθεση της άσκησης του ελέγχου νομιμότητας σε ανεξάρτητη τριμελή αρχή. Επίσης, όπως επισημαίνεται στην εισηγητική έκθεση, οι ρυθμίσεις που αφορούν στην εποπτεία στηρίζονται στην αρχή ότι η επιτυχία και η προστασία του θεσμού της νομαρχιακής (και κατ' επέκταση της πρωτοβάθμιας) αυτοδιοίκησης θα εξασφαλιστεί με τη στενή συνεργασία κεντρικής διοίκησης και Τ.Α. Κατά συνέπεια, δεν επιτυγχάνεται, με τους νέους θεσμούς που καθιερώνει ο Ν. 2218/1994, ούτε η διάλυση της δημόσιας διοίκησης, ούτε η κατάλυση της ενότητας του ελληνικού κράτους¹⁵⁹.

Έτσι λοιπόν, ασκείται μόνο έλεγχος νομιμότητας στις πράξεις των συλλογικών οργάνων των Ν.Α., καθώς και σε εκείνες των Ν.Π.Δ.Δ. και των ιδρυμάτων των Ν.Α., τον οποίο ανέθεσε ο νομοθέτης, από 1/1/1995, σε «ανεξάρτητη δημόσια αρχή»¹⁶⁰ και συγκεκριμένα σε τριμελή επιτροπή (άρθρο 18 παρ. 4 Ν. 2218/1994). Το νέο αυτό όργανο μπορεί να χαρακτηριστεί ως απόγονος των Δικαστηρίων Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Δ.Ν.Α.) του νόμου 3154/1924 «περί ελέγχου των πράξεων των οργάνων της αυτοδιοικήσεως του νομού», ενώ ταυτόχρονα εγγράφεται στο πλαίσιο των σύγχρονων «ανεξάρτητων διοικητικών αρχών» (Α.Δ.Α.).

159. Βλ. Κ. Τσουντα, «Το νέο ελληνικό σύστημα εποπτείας επί των ΟΤΑ: η επιβεβαίωση της παρουσίας του κράτους στο πλαίσιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Τοπική Αυτοδιοίκηση, τχ. 4-5, 1994, σ. 72.

160. Βλ. άρθρο 18 παρ. 6 του Ν. 2218/1994.

Η τριμελής επιτροπή του άρθρου 18 του Ν. 2218/1994 παρουσιάζει σημαντικές διαφορές¹⁶¹ με την αρχή που είχε θεσμοθετήσει ο Ν. 3154/1924. Ειδικότερα :

- Η σύνθεση είναι διαφορετική : τα Δ.Ν.Α. που ήταν επίσης τριμελή συγκροτούνταν από δύο εφέτες και το Διευθυντή της νομαρχίας ενώ στην επιτροπή του Ν. 2218/1994 μετέχουν ένας πρωτοδίκης, ένας ανώτερος δημόσιος υπάλληλος και ένα μέλος του νομαρχιακού συμβουλίου.

- Τα Δ.Ν.Α. είχαν ως έδρα τους την έδρα του Εφετείου, ενώ με βάση το Ν. 2218/1994, τριμελείς επιτροπές συνίστανται στην έδρα κάθε Ν.Α.

- Την προσφυγή (αίτηση ακύρωσης) στα Δ.Ν.Α. μπορούσαν αν ασκήσουν ο καθ' ύλην αρμόδιος υπουργός, ο υπουργός Εσωτερικών, τα όργανα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και οι νομαρχιακοί σύμβουλοι, Ν.Π.Δ.Δ. και τα μέλη των διοικήσεών τους, Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου και ιδιώτες. Με βάση το Ν. 2218/1994 στην επιτροπή του άρθρου 18 μπορεί να προσφύγει οποιοσδήποτε έχει έννομο συμφέρον και κάθε δημότης (για τις πράξεις των ΟΤΑ).

- Τα Δ.Ν.Α. ήταν αρμόδια για να εκδικάζουν προσφυγές κατά πράξεων αποκλειστικά των οργάνων της Ν.Α., ενώ η επιτροπή του άρθρου 18 του Ν. 2218/1994, επιλαμβάνεται προσφυγών τόσο κατά των πράξεων των συλλογικών οργάνων της Ν.Α. και των νομικών προσώπων της, όσο και προσφυγών κατά των οργάνων των ΟΤΑ και των νομικών τους προσώπων. Αντίθετα, κατά των πράξεων του Νομάρχη, σύμφωνα με την παράγραφο 12 του άρθρου 18 του Ν. 2218/1994, η προσφυγή ασκείται στο Γενικό Γραμματέα της περιφέρειας.

- Κατά των πράξεων των Δ.Ν.Α., το όργανο που είχε εκδώσει την πράξη ή είχε παραλείψει την οφειλόμενη νόμιμη ενέργεια ή ο ενδιαφερόμενος, μπορούσαν να ασκήσουν έφεση στο Ανώτερο Δικαστήριο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης (Α.Δ.Ν.Α.) που αποτελούσε το δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Στο πλαίσιο του 2218/1994 η προσφυγή κατά των πράξεων της τριμελής επιτροπής ή του Γενικού Γραμματέα ασκείται στον αρμόδιο υπουργό, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8 του Ν. 3200/1955 «περί διοικητικής αποκεντρώσεως».

Όπως προαναφέρθηκε, η τριμελής επιτροπή του άρθρου 18 του Ν. 2218/1994, ως «ανεξάρτητη δημόσια αρχή», εγγράφεται μεταξύ των

161. Βλ. σχετικά: Κ. Τσουντα, «Η εποπτεία επί των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Διοικ. Μετ. 1997, Περιοδική Έκδοση Διοικητικής Επιστήμης, 1997, σ. 93 επ.

λοιπών Α.Δ.Α που έχουν θεσμοθετηθεί τα τελευταία χρόνια. Παρουσιάζει όμως σημαντικές ιδιαιτερότητες¹⁶² σε σχέση με τις άλλες αυτές αρχές¹⁶³, δηλαδή:

- Η επιτροπή αυτή συγκροτείται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της περιφέρειας, ο οποίος και ορίζει ένα από τα τρία μέλη της.
- Εξασφαλίζεται η οργανική της ανεξαρτησία: Η θητεία των μελών είναι τετραετής (ορίζονται για όλη τη διάρκεια την νομαρχιακής περιόδου), δεν προβλέπεται δυνατότητα ανάκλησής τους, είναι ανώτατοι κρατικοί λειτουργοί αλλά, με εξαίρεση το μέλος που ορίζεται από το Γενικό Γραμματέα της περιφέρειας δεν είναι αποκλειστικής απασχόλησης.
- Δεν εξασφαλίζεται απόλυτα η λειτουργική της ανεξαρτησία και η διοικητική - οικονομική της αυτοτέλεια: Δε διαθέτει αυτόνομες υπηρεσίες και δεν έχει δικό της προϋπολογισμό. Επίσης, οι αποφάσεις της υπόκεινται στον έλεγχο του αρμοδίου Γενικού Γραμματέα ή και του αρμόδιου υπουργού, εφόσον ασκηθεί η ειδική διοικητική προσφυγή του άρθρου 8 του Ν. 3200/1955.
- Δεν έχει κανονιστικές, γνωμοδοτικές, διαιτητικές και ελεγκτικές αρμοδιότητες.
- Οι αρμοδιότητές της δεν έχουν εθνική εμβέλεια.

Με τη θεσμοθέτηση της επιτροπής αυτής, η Ελλάδα εγγράφεται πλέον μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών που αναθέτουν την εποπτεία επί των πράξεων των οργάνων της τοπικής αυτοδιοίκησης σε ένα συλλογικό όργανο που αποτελείται μερικά από εκπροσώπους των οργανισμών αυτών.

Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του Ν. 2218/1994, το νέο σύστημα ελέγχου των πράξεων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης έχει ως σκοπό να αποκόψει την εξάρτηση της λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης από τον ασφυκτικό έλεγχο της κεντρικής διοίκησης. Για το σκοπό αυτό δεν παρέχεται πλέον η δυνατότητα άσκησης ελέγχου σκοπιμότητας, ενώ ταυτόχρονα καταργείται έμμεσα και η εποπτεία υποκατάστασης¹⁶⁴. Η κατάργηση των μορφών αυτών εποπτείας

162. Βλ. σχετικά: Κ. Τσουντα, «Η εποπτεία επί των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης», Διοικ. Μετ. 1997, Περιοδική Έκδοση Διοικητικής Επιστήμης, 1997, σ. 93 επ.

163. Δηλαδή: 1) Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο, 2) Ο Συνήγορος του Πολίτη, 3) Σώμα Ελεγκτών Επαγγελματιών Δημόσιας Διοίκησης.

164. Βλ. Κ. Τσουντα, ό.π. (σημ. 159), σ. 75

επισημαίνεται και από τον ίδιο το νόμο που δεν αναφέρεται πλέον στην «εποπτεία επί των πράξεων», αλλά στον «έλεγχο των πράξεων», χωρίς όμως η αλλαγή αυτή να συνεπάγεται κάποια ριζική ανατροπή των παραδοσιακών αρχών της εποπτείας¹⁶⁵.

165. Βλ. Τσουντα, *όπ.π.* (σημ. 159), σ. 75

V. Κριτική αποτίμηση

Από τη μακρά πορεία της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης στην Ιστορία της ελληνικής Αυτοδιοίκησης, όπως περιγράφεται στα πλαίσια αυτής της μελέτης, βλέπουμε ότι ο συγκεκριμένος θεσμός έχασε πολλές ευκαιρίες για την καθιέρωση και την αποδοχή του, ευκαιρίες που παρουσιάστηκαν μετά την απελευθέρωση της χώρας από τον τουρκικό ζυγό.

Μια πρώτη ευκαιρία ήταν η σύσταση των Επαρχιακών Συμβουλίων του 1836 με το Διάταγμα της 18 (30) Δεκεμβρίου 1836 «περί Επαρχιακών Συμβουλίων» υπό το καθεστώς της Αντιβασιλείας. Η σύστασή τους βασιζόταν στο γαλλικό σύστημα τοπικής αυτοδιοίκησης. Ακολουθεί η ψήφιση των Συνταγμάτων του 1864, τα οποία αναγνώριζαν, για πρώτη φορά στη χώρα μας, το θεσμό της Τ.Α., αλλά δεν προέβλεπαν τίποτα για το θεσμό της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης.

Η επόμενη – εξαιρετικά σημαντική – ευκαιρία, εμφανίστηκε σε μια μακροχρόνια και ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο για την ελληνική διοικητική ιστορία, που άρχιζε με την επιβολή από το Χ. Τρικούπη των πρώτων Νομαρχιακών Συμβουλίων το 1887 και τελείωνε το 1929, όταν για τελευταία φορά διαγράφονταν σοβαρές πιθανότητες ενεργοποίησης της Β/θμιας Τ.Α. στη χώρα μας. Επρόκειτο για μια «μεταρρυθμιστική περίοδο» όπου η Β/θμια αυτοδιοίκηση βρέθηκε στο επίκεντρο αξιολογών προσπαθειών εκσυγχρονισμού της ελληνικής διοίκησης, που άρχισαν σχεδόν παράλληλα με αντίστοιχες της Δυτικής Ευρώπης, χωρίς όμως να μπορέσουν, όπως αυτές να ευοδωθούν.

Στο πλαίσιο αυτών των αξιολογών προσπαθειών, οι οποίες συνιστούσαν αυτή την εξαιρετικά σημαντική ευκαιρία για την καθιέρωση της Β/θμιας Τ.Α., εντάσσονται ο Ν. ΑΦΝΣΤ΄ του 1887, ο Ν. ΒΧΕ΄ του 1899 και το Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923.

Με το νόμο ΑΦΝΣΤ΄ του 1887 δημιουργήθηκε ένα «πρόπλασμα» Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, δοκιμαστικά και σε αναμονή μιας γενικότερης διοικητικής μεταρρύθμισης, μόλις θα το επέτρεπαν οι συνθήκες. Τα «τρικουπικά» Νομαρχιακά Συμβούλια όμως περιορίστηκαν, όπως και τα προγενέστερα «βαυαρικά» Επαρχιακά Συμβούλια του 1836, σε ελεγκτικές δραστηριότητες, χωρίς φυσικά να αποδώσουν τα αναμενόμενα.

Ο νόμος ΒΧΕ΄ του 1899 προέβλεπε τη συγκρότηση Ν.Σ. με σημαντικές αποφασιστικές και κανονιστικές αρμοδιότητες. Ιδιαίτερα προβληματικές όμως υπήρξαν οι ολιγαρχίζουσες και αντισυνταγματικές

εκλογικές διατάξεις του, καθώς και οι ρυθμίσεις του για τη χρηματοδότηση του νέου θεσμού μέσω πρόσθετων τοπικών φόρων που δυσχέραναν ακόμη περισσότερο την ενεργοποίηση μιας μεταρρύθμισης, που εμποδιζόταν έτσι κι αλλιώς από τα οικονομικά προβλήματα και την πολιτική ρευστότητα που διέκρινε την εποχή.

Το Β.Δ. της 9^{ης} Μαΐου 1923 προέβλεπε την ανάθεση της μέριμνας για την υλικοτεχνική υποδομή, την εκπαίδευση και την κοινωνική πρόνοια σε Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις. Η πρόθεση χρηματοδότησης των νέων ΟΤΑ με πρόσθετους φόρους στάθηκε όμως και πάλι εμπόδιο στην πορεία μιας μεταρρύθμισης που ματαιώθηκε τελικά μέσα στην πολιτική αστάθεια του μεσοπολέμου, που ευνοούσε «εύκολες» και πρόχειρες λύσεις.

Εξίσου σημαντική ευκαιρία με την προηγούμενη ήταν και η ψήφιση του Συντάγματος του 1927, που κατοχύρωνε την Τ.Α. και προέβλεπε τη δημιουργία ΟΤΑ «κατ' ελάχιστον όρον δύο βαθμών». Η σχετική όμως διάταξη (άρθρο 107 παρ. 2) δεν έτυχε εφαρμογής. Ψηφίστηκε βέβαια κατ' εφαρμογή της ο Ν. 4249/1929, ο οποίος επίσης τροποποίησε και συμπλήρωσε το Β.Δ. του 1923, αλλά έμεινε στην πράξη ανεκτέλεστος.

Το Σύνταγμα του 1975 δεν περιέχει διατάξεις που να εξειδικεύουν τη μορφή των ΟΤΑ ανώτερης βαθμίδας. Περιορίζεται απλά σε μια γενική επιταγή για την «ορθολογική διοικητική διαίρεση της χώρας», στο άρθρο 101 παράγραφος 2, που μπορεί ενδεχομένως να επιβάλλει τη διαφοροποιημένη οργάνωση ανάλογα με τα ιδιαίτερα δεδομένα των επιμέρους περιοχών (νησιωτικών, μητροπολιτικών κ.α.) της χώρας.

Οι χαμένες ευκαιρίες συνεχίστηκαν με τις νεότερες απόπειρες θεμελίωσης της Ν.Α. που είχαν εκδηλωθεί με τους νόμους 1622/1986 και 1878/1990. Ο νόμος 1622/1986 προέβλεπε την οργάνωση και λειτουργία αιρετών Ν.Σ., καθώς και τη χωροταξική διαίρεση της χώρας σε δεκατρείς (13) Περιφέρειες, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την αναδιάρθρωση των υπηρεσιών διανομαρχιακού επιπέδου. Οι επιλογές όμως του νομοθέτη του Ν. 1622/1986 δυσχέραιναν, αν δε ματαιώναν, την ενεργοποίηση των διατάξεων του για τη Ν.Α. Όλα σχεδόν τα κρίσιμα θέματα που αφορούσαν στην οργάνωση και λειτουργία της Ν.Α. παραπέμπονταν με ευρύτατες εξουσιοδοτήσεις σε Π.Δ. με αποτέλεσμα τον περιορισμό των δυνατοτήτων διαμόρφωσης και άσκησης πολιτικής από τους ίδιους τους ΟΤΑ. Τα διατάγματα αυτά όμως δεν εκδόθηκαν ποτέ, καθιστώντας έτσι το νόμο ανενεργό για τα επόμενα χρόνια, έως την τροποποίησή του από το νόμο 1878/1990, ο

οποίος καθόρισε συγκεκριμένους νομαρχιακούς ΟΤΑ και προσδιόρισε ρητή ημερομηνία εκλογών, καθώς και κατ' επέκταση το χρονικό σημείο έναρξης και λειτουργίας των οργάνων αυτών των ΟΤΑ.

Και αυτές όμως οι προσπάθειες - ευκαιρίες για την καθιέρωση της Β/θμιας αυτοδιοίκησης, ταυτισμένες πάντοτε με ορισμένα πρόσωπα, άλλες θεωρήθηκαν ατυχείς και άλλες αποτυχημένες, επειδή ούτε το ανάλογο ενδιαφέρον και η επιμονή για την απόδοσή τους υπήρχαν, ούτε και οι αναγκαίες προϋποθέσεις που θα οδηγούσαν στην επίτευξη του σκοπού τους, όπως οι ξεκάθαρες αρμοδιότητες που θα ανήκαν στο «πεδίο δράσης» της Β/θμιας αυτοδιοίκησης και οι αναγκαίοι οικονομικοί πόροι για την άσκηση των συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων που θα της ανατείνονταν και κατ' επέκταση για την αποτελεσματική λειτουργία της.

Δυστυχώς, αυτά τα στοιχεία, που ήταν απαραίτητα για την ενεργοποίηση του θεσμού, κατέληγαν να εξαρτώνται από τις αντιλήψεις προσώπων και το συχνά μεταβαλλόμενο διοικητικό σύστημα, αφού για κάθε κυβέρνηση ο θεσμός της Β/θμιας Τ.Α. αποτελούσε δυσχερή υπόθεση, καθώς και την αρχή του τέλους της παντοδυναμίας της.

Γενικά, από τη λειτουργία του, ο εξεταζόμενος θεσμός αποδείχτηκε εύθραυστος και πολύ ευαίσθητος. Κάθε φορά που βρισκόταν μπροστά σε ανυπέρβλητα εμπόδια καταργούνταν και γι' αυτό έφταιγε η έλλειψη των παραπάνω στοιχείων και ιδιαίτερα του ενδιαφέροντος της εκάστοτε κυβέρνησης, της οποίας η ενίσχυση ήταν απαραίτητη για την επιβίωσή του.

Ικανοποίηση προξενεί πάντως το αποτέλεσμα του μακροχρόνιου αγώνα που δόθηκε για την καθιέρωση του δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκησης, που δεν ήταν άλλο από το επιδιωκόμενο. Σ' αυτό οδήγησαν δύο πρόσφατοι νόμοι που αποτέλεσαν αποφασιστική τομή στο σύστημα διοίκησης - αυτοδιοίκησης της χώρας. Πρόκειται για τους νόμους 2218 και 2240/1994 με τους οποίους καθιερώθηκε ο θεσμός της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης ως δεύτερος βαθμός Τ.Α.

Με την εκλογή των αιρετών Νομαρχών και Νομαρχιακών Συμβουλίων, με τη θεσμοθέτηση των Συμβουλίων Περιοχής, με τη γενναία αποκέντρωση πόρων, αρμοδιοτήτων και διοικητικών μηχανισμών στην περιφέρεια ξεκίνησε μια νέα εποχή για τη θεσμική και πολιτειακή οργάνωση της χώρας.

Σήμερα, τέσσερα χρόνια μετά τη θέσπιση του Ν. 2218/94 για τη Ν.Α., διανύουμε τη δεύτερη θητεία της Ν.Α., η οποία - όπως και χαρακτηρίστηκε - είναι η κρισιμότερη για την πορεία και τις προοπτικές του θεσμού. Η πρώτη θητεία της Ν.Α., όπως εκτιμάται από

ειδικούς του χώρου, ήταν πετυχημένη, ίσως όχι όσο θα ήθελαν οι ίδιοι οι αιρετοί, αλλά σίγουρα περισσότερο απ' ό,τι προβλέπανε διάφοροι. Παρά τα εμπόδια, την έλλειψη επαρκών μέσων, αυτοτελών πόρων και προσωπικού, η μέχρι σήμερα λειτουργία των Ν.Α. υπήρξε επιτυχής και καταξιώθηκε στη συνείδηση των πολιτών, γεγονός που συνέβαλε στη σημερινή διακομματική στήριξη της Ν.Α.

Η δεύτερη τετραετία της Ν.Α., όπως υποστηρίζεται, θα είναι καθοριστική για το θεσμό. Κατά τη διάρκειά της θα πρέπει να ληφθούν μέτρα και ενέργειες για τη λύση των προβλημάτων που υπάρχουν ακόμη και τη διευθέτηση θεμάτων που εκκρεμούν, προκειμένου να μπορέσει η Ν.Α. να ανταποκριθεί στον αναπτυξιακό της ρόλο και στην κοινωνική της αποστολή. Αυτό προϋποθέτει πρώτα - πρώτα την οικονομική αυτοδυναμία και αυτοτέλεια της Ν.Α., η οποία μακροπρόθεσμα μπορεί να επιτευχθεί, σύμφωνα με τις αποφάσεις του 3^{ου} Τακτικού Συνεδρίου της ΕΝΑΕ, μόνο με τη ριζική αναμόρφωση του φορολογικού συστήματος και την αποκέντρωση της ευθύνης υποβολής, βεβαίωσης και είσπραξης εσόδων. Άμεσα απαιτείται η θεσμοθέτηση των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων.

Παράλληλα προϋποθέτει την αναβάθμιση και εξασφάλιση του ανθρώπινου δυναμικού της, τον ακριβή προσδιορισμό και την κατοχύρωση των αρμοδιοτήτων με την ταυτόχρονη ενδυνάμωση του ρόλου της Ν.Α., την ανάπτυξη σχέσεων αρμονικής συνεργασίας με τους άλλους θεσμούς της Πολιτείας, την αναβάθμιση του ρόλου και της λειτουργίας των οργάνων της, καθώς και την ανάληψη πρωτοβουλιών και την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας ανάμεσα στις Ν.Α. της ίδιας Περιφέρειας.

Χρειάζεται λοιπόν πολύς αγώνας ^{ακόμα} για να αντιμετωπιστούν τα χρόνια προβλήματα και να αποδειχθεί τελικά η μεγάλη σημασία και χρησιμότητα μιας τέτοιας θεσμικής μεταρρύθμισης, μιας μεταρρύθμισης που καθημερινά θα κινδυνεύει από τους κρυφούς αντιπάλους, τόσο του θεσμού όσο και της προόδου γενικά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Ευθ. Βελώνια**, «*Η Νομαρχιακή Διοίκηση*», Σημειώσεις για το μάθημα «*Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση*», επιμέλεια Μ. Θελερίτη, Τ.Ε.Ι Καλαμάτας, 1995
2. **Κ. Γ. Κατσαδώρου**, *Συμβολή εις την ανωτέραν βαθμίδα Τοπικής Αυτοδιοικήσεως. Επαρχιακά και Νομαρχιακά Συμβούλια*, Αθήνα 1978.
3. **Χρ. Π. Κλειώση**, *Τοπική αυτοδιοίκηση. Γενικές αρχές – Τ.Α. Α' Βαθμού – Τ.Α. Β' Βαθμού - Περιφέρεια. Θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Ευθυμίου Κυριακού, Αθήνα 1987.
4. **Μ. Μαθιουδάκι – Β. Ανδρονόπουλου**, *Νεοελληνική Διοικητική Ιστορία. Περιφερειακή Διοίκηση / Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Αθήνα 1988.
5. **Π. Ι. Ματθαίου**, «*Το νέο θεσμικό πλαίσιο της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως. Μια κριτική θεώρηση*», Σημειώσεις για το μάθημα «*Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση*», επιμέλεια Μ. Θελερίτη, Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1995.
6. **Ευρ. Μπέσιλα – Βήκα**, *Το συνταγματικό πλαίσιο του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοικήσεως*, Εκδόσεις Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα 1994.
7. **Επ. Σπηλιωτόπουλου**, *Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου*, 1997.
8. **Κ. Τσουντα**, *Σημειώσεις για το μάθημα «Δομή και Οργάνωση Ο.Τ.Α.»*, Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας.
9. **Κ. Τσουντα**, *Σημειώσεις για το μάθημα «Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση»*, Τ.Ε.Ι. Καλαμάτας, 1998 – '99.
10. **Κ. Τσουντα**, «*Η εποπτεία επί των οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοικήσεως*», Διοικητική Μεταρρύθμιση 1997, Περιοδική Έκδοση Διοικητικής Επιστήμης, 1997.
11. **Κ. Τσουντα**, «*Το νέο ελληνικό σύστημα εποπτείας επί των ΟΤΑ*», Τοπική Αυτοδιοίκηση, τ.χ. 4-5, 1994.
12. **Ν. –Κ. Χλέπα**, *Η πολυβάθμια αυτοδιοίκηση. Θεωρητικές αναζητήσεις και θεσμικές μεταμορφώσεις*, Εκδόσεις Αφοί Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1994.
13. **ΥΠ.ΕΣ. – Ε.Ε.Τ.Α.Α.**, *Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας – π.δ. 410/95 (ΦΕΚ Α' 231)*, Εκδόσεις Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 1995.
14. **ΥΠ.ΕΣ. – Ε.Ε.Τ.Α.Α.**, *Κώδικας Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως – Π.Δ. 30/96 (ΦΕΚ Α' 21)*, Εκδόσεις Ε.Ε.Τ.Α.Α., Αθήνα 1996.
15. **ΥΠ.ΕΣ. Δ/ση Οργάνωσης και Λειτουργίας Ο.Τ.Α.**, *Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις Ο.Τ.Α., δεύτερου βαθμού (Νόμοι 2218 και 2240 του 1994)*, Εκδόσεις Εθνικού Τυπογραφείου, Αθήνα 1995.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Διάταγμα από 18 (30) Δεκεμβρίου 1836
«Περί των επαρχιακών συμβουλίων»
(φ.77/24.12.1836)

ΤΙΤΛΟΣ Α΄. Περί τοῦ σχηματισμοῦ τῶν επαρχιακῶν συμβουλίων.

α^ο Άρθρον 1.—Εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν συσταίνεται διὰ ἐλευθέρου ἐκλογῆς τῶν δῆμων τῆς ἐν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων.

α^ο Άρθρον 2.—Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ἐκάστου επαρχιακοῦ συμβουλίου προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν δῆμων τῆς ἐπαρχίας, καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν μὲν τοῦτο ὁ ἐλάχιστος ὅρος τῶν μελῶν ἐκάστου επαρχιακοῦ συμβουλίου προσδιορίζεται εἰς 12.

α^ο Άρθρον 3.—Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐλευθέρου ἐκλογῆς ταύτης στέλλουσιν οἱ δῆμοι γ' τάξεως ἓνα, οἱ δὲ τῆς β' τάξεως δύο, οἱ δὲ τῆς α' τάξεως τρεῖς ἀπεσταλμένους εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον.

Εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας, εἰς τὰς ὑποίας ὁ ἀριθμὸς καὶ αἱ τάξεις τῶν δῆμων δὲν ἤθελον δώσει, κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀναλογίαν, τὸν ἀριθμὸν δώδεκα ἀπεσταλμένων, στέλλει ἕκαστος δῆμος τὸν διπλοῦν ἀριθμὸν. Ἐν δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον δὲν ἤθελε συμπληρωθῆ ὁ ἐλάχιστος ὅρος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μελῶν τοῦ επαρχιακοῦ συμβουλίου, στέλλει τὸν τριπλοῦν ἀριθμὸν ἀπεσταλμένων κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἀναλογίαν εἰς τὸ προλαβὸν ἄρθρον.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας, αἱ ὑποίαι συνίστανται ἀπὸ ἓνα μόνον δῆμον ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας δώδεκα ἄτομα, διὰ νὰ συγκροτήσωσι τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον.

[α^ο Άρθρον 4.—Τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν καὶ ἐκλέγεσθαι εἰς τὰς ἐκλογὰς τῶν επαρχιακῶν συμβουλίων ἀνήκει γενικῶς εἰς τοὺς δημῶτας τῆς ἀνηκούσης ἐπαρχίας, τοὺς ὑπερβάντας τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ οἱ ὑποῖοι ἔχοντες σταθερὰν τὴν διαμονὴν καὶ ἐστίαν των εἰς τινὰ τῶν δῆμων τῆς ἐπαρχίας, ζῶσιν ἀνεξαρτήτως καὶ ἔδωκαν τὸν ὄρκον τῆς ὑποταγῆς των κατὰ τὸ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου (23 Ἰανουαρίου) 1833 διάταγμα.

Ἐξαιροῦνται τοῦτου γενικῶς

1) Τὰ πρόσωπα τοῦ θύλλου γένους

2) Οἱ ὑστερούμενοι τὴν ἐλευθέραν διαχείρισιν τῆς περιουσίας των.

3) Ὁ διατελῶν εἰς κατηγορίαν ἐπὶ κακουργήματι.

4) Ὅσοι δυνάμει ἀποφάσεως ἐγκληματικοῦ δικαστηρίου κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ποινικοῦ κώδικος ἔχασαν ἢ διὰ πάντα ἢ πρὸς καιρὸν τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν καὶ ἐπομένως καὶ τοῦ ἐκλέγεσθαι]. Ἀντικατεστάθη ὑπὸ παρατιθεμένου ἄρθρ. 4 ν. ΧΜΠ/1877 (φ. 76) «περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν».

α^ο Άρθρον 4. Τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν ἐν ἐκάστη Ἐπαρχίᾳ ἀνήκει εἰς πάντα δημῶτην ἑνὸς τῶν δῆμων τῆς Ἐπαρχίας, συμπληρώσαντα τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Ἐξαιροῦνται :

α'. Οἱ ἐνεκὰ καταδίκης στερηθέντες τοῦ δικαιώματος τοῦ ψηφοφορεῖν, ἐν ὅσῳ διαρκεῖ ἡ στέρσις αὐτῆ

β'. Οἱ δυνάμει ὀριστικοῦ βουλευμένου διατελοῦντες ὑπόδικοι ἐπὶ κακουργήματι

γ'. Οἱ ἐστερημένοι τῆς ἐλευθέρου διαχείρισεως τῆς περιουσίας αὐτῶν».

α^ο Άρθρον 103. Οἱ ὀριστικοὶ κατάλογοι τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ψηφοφορεῖν (κατὰ τὸ ἄρθρ. 4) εἰς τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἰσχύουσι καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν ὡς καὶ ἐκείνην τῶν Ἐπαρχιακῶν Συμβουλίων».

[α^ο Άρθρον 5.—Τὰ μέλη τοῦ επαρχιακοῦ συμβουλίου ἐκλέγονται κατὰ τὸ ἄρθρον 1 ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἔχοντες τὴν διαμονὴν των εἰς τὴν ἀνήκουσαν ἐνὸς δῆμου ἐπαρχίαν καὶ ὄντες δημῶται ἑνὸς δῆμου πληρῶνται κατ' ἔτος εἰς αὐτὴν ἐκτὸν ἀρχ. φόρους διὰ τῆν, οἰκονομίας, ἐπιτηδεύματα καὶ ἄλλους ἀμέσους φόρους.

Εἰς τὰς ἐπαρχίας τὰς συνισταμένας ἀπὸ ἑνα μόνον δήμου, ὁμοίως καὶ εἰς ἐκεῖνας, εἰς τὰς ὁποίας δὲν εὐρίσκεται ἀριθμὸς δημοτικῶν μελῶν, ὑπερβαίνον τετραπλάσιως τοῦλάχιστον τὸν ἀριθμὸν τῶν διορισθησομένων ἀπεσταλμένων καὶ ἔχοντων τὸ διὰ τὴν ἐκλογὴν ἀπαιτούμενον προσδιορισθὲν τίμημα 50 δραχ. μὴ εὐρισκαμένου δὲ καὶ τοῦ ρηθέντος τετραπλοῦ ἀριθ. ἀρκεῖ τὸ τίμημα τῶν 25 δραχ. διὰ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι· ἀλλ' ἔπου μῆτε ἡ διαληφθεὶς τετραπλάσιος ἀριθ. καὶ μὲ τὸ τίμημα τοῦτο δὲν ὑπάρχει, ἐκεῖ ἐκλέγονται 18 δημόται, οἱ ἔχοντες πλουσιωτέραν ἰδιοκτησίαν τῶν λοιπῶν.

Ἡ ἐκτίμησις τῆς ἰδιοκτησίας αὐτῆς θέλει προσδιορισθῆ δι' ἰδιαιτέρου νόμου.

Εἰς ἐκεῖνας δὲ τὰς ἐπαρχίας καὶ νήσους, αἵτινες δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὰς κατηγορίας, τὰς σημειωθείσας ἐν τῷ ἐδ. 2 τοῦτου τοῦ άρθρου, ἀπαιτεῖται νὰ πληρώνη ἡ ἐκλέκτωρ διὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς 50 δραχ. φόρον διὰ γῆν, οἰκονομίας, ἐπιτηδεύματα καὶ ἄλλους ἀμέσους φόρους]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. ΣΠΕ'/1867 (φ. 25), ἀρθρ. 1 παρατιθεμένον ἐν συνεχείᾳ.

Ἡ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι εἰς θέσιν ἐπαρχιακοῦ συμβούλου ἔχουσιν ἐκ τῶν ἐν ταῖς ὀριστικαῖς βουλευτικαῖς καταλόγοις ἐγγεγραμμένων δημοτῶν τῶν δήμων ἑκάστης ἐπαρχίας οἱ τὸ 30 ἔως τῆς ἑαυτῶν ἡλικίας συμπληρώσαντες.

Ἡ ἄρθρον 6.—Μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δὲν δύνανται νὰ ἦναι :

α) Ὅλοι, ὅσοι δὲν ἔχουν τὴν ἐλευθέραν διαχείρισιν τῆς ἰδίας περιουσίας·

β) Ὅσοι κατεδικάσθησαν ἕνεκα κακούργηματος·

γ) Ὅσοι κατεδικάσθησαν διὰ κακούργημα ἢ καὶ πλημμέλημα ἐνδιαλαμβανόμενον εἰς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ άρθρου 22 τοῦ ποιν. νόμου.

[Ἡ ἄρθρον 7.—Δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας τάξεως, οἱ ὁποῖοι διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐστερήθησαν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἔχωσι δημοσίον θέσιν, ἢ νὰ ἐκτελῶσι χρέη δημοσίου ὑπηρεσίας, δὲν δύνανται εἰς τὸ διάστημα τῆς παύσεως τῶν ταύτης, οὔτε ὡς ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι νὰ ἐκλεχθῶσιν, οὔτε νὰ ἐκτελῶσι τὰ χρέη τούτων.

Ἡ ἄρθρον 8.—Μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δὲν δύνανται νὰ διορισθῶσι·

1. Οἱ διοικηταὶ καὶ οἱ ὑποδιοικηταί, καὶ οἱ γραμματεῖς αὐτῶν, οἱ μείραρχοι καὶ ὑπομείραρχοι τῆς χωροφυλακῆς, οἱ διατελοῦντες ἐν ἐνεργείᾳ ἐντὸς τῆς ἐπαρχίας τῶν.

2. Οἱ παρὰ τῆς διοικήσεως διορισμένοι εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ διοικήσεις μηχανικοὶ καὶ ἀρχιτέκτονες·

3. Ὅλοι ἐν γένει οἱ κληρικοί.

Ἡ ἄρθρον 9.—Οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι δύνανται νὰ ἦναι μέλη ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, ἀλλὰ παύον τῆς πρώτης θέσεως τῶν.

Ἡ ἄρθρον 10.—Δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοὶ καὶ διαθέσιμοι ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὡσαύτως καὶ οἱ διορισμένοι εἰς διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, δὲν δύνανται νὰ διορισθῶσιν ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι ἀνευ προηγουμένης ἐγκρίσεως τῆς Κυβερνήσεως]. Ἐτοπουποιήθη ὑπὸ ν. ΣΠΕ'/1867 (φ. 25), ἀρθρ. 2 ὑπερὶ ἐπαρχιακῶν.

Ἡ ἄρθρ. 2 ν. ΣΠΕ'.—Δὲν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσιν ἢ νὰ διατελῶσιν ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι οὐδὲ καὶ νὰ ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι, οἱ ἐν ἐνεργείᾳ στρατιωτικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι, οἱ δήμαρχοι, οἱ δημοκριτικοὶ πάρεδροι καὶ οἱ δημοτικοὶ ἀστυνόμοι.

Ἡ ἄρθρον 11.—Ἦν ὑπηρεσίαν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου δύναται τις μόνον νὰ ἀποποιηθῆ.

α'. Διὰ ἐξηκονταετῆ ἡλικίαν·

β'. Διὰ ἀποδεδειγμένην τοῦ σώματος, ἢ τοῦ νού, ἀνικανότητα·

γ'. Ὅταν ἡ ἐκλεχθεὶς ἐξεπλήρωσεν ἤδη τὰ χρέη τῆς θέσεως ταύτης εἰς δύο περιόδους·

δ'. Διὰ διορισμὸν εἰς πολιτικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ κράτους, καὶ εἰς στρατιωτικὴν τῆς ξηρᾶς ἢ τῆς θαλάσσης, ἢ εἰς τὰ σχολεῖα.

Ἡ δήλωσις περὶ ἀποποιήσεως τῆς ἐκλογῆς πρέπει νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν ἐκλεχθῆντα ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀφ' ἧς τῷ κοινοποιηθῆ ἡ ἐκλογὴ εἰς τὸν δήμαρχον τοῦ τόπου, ἔπου διαμένει ἡ ἐκλεχθεὶς.

α^ο Άρθρον 12.—Όταν τις εκλεχθῆ ἑπαρχιακός σύμβουλος ἀπὸ πολλοὺς δήμους, εἶναι ἐκείθερος νὰ ἐκλέξῃ τὸν δήμον, τοῦ ὁποίου ἀντιπρόσωπος θέλει νὰ ἦναι εἰς τὸ ἑπαρχιακὸν συμβούλιον, θέλει μὲλλον τοῦτο δηλώσει τὴν περὶ τούτου ἀπόφασίν του ἐντὸς 8 ἡμερῶν μετὰ τὸ τέλος ὄλων τῶν ἐκλογῶν τῆς ἑπαρχίας, τόσον εἰς τὸν ἀρμοδίον δήμον, ὅσον καὶ εἰς τὸν διοικητὴν, ἢ ὑποδιοικητὴν τῆς ἑπαρχίας· εἰς δὲ ταύτην τὴν περίστασιν στέλλονται παρὰ τῶν ἄλλων ἀρμοδίων δήμων ἀπεσταλμένοι οἱ λαβόντες τὰς πλειοτέρους ψήφους».

α^ο Άρθρον 13.—Ἐὰ μέλη τῶν ἑπαρχιακῶν συμβουλίων θέλουν ἐκλέγεσθαι διὰ 6 ἔτη· [ἀνα-
νεύεται δὲ τὸ ἥμισυ αὐτῶν κατὰ τριετίαν]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. ΣΠΒ'/1867 ἄρθρ. 3 παρ. αὐθ.
α^ο Η ὑπηρεσία τῶν ἑπαρχιακῶν συμβουλίων διαρκεῖ ἐπὶ ἑξαετίαν».

α^ο Άρθρον 14.—Παύει τις ἀπὸ τοῦ νὰ ἦναι μέλος τινὸς ἑπαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ πρὸ
τῆς παρελεύσεως τῶν 6 ἐτῶν·

α'. Ὅταν χάσῃ ἐν τῷ μεταξύ τὰς παρὰ τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὸ ἐκλέγεσθαι ἀπαιτου-
μένας ιδιότητας·

β' Ὅταν λάβῃν χώραν αἱ εἰς τὰ ἄρθρ. 6, 7 καὶ 8, ἔπειτα εἰς τὸ στοιχ. β' τοῦ ἄρθρου
11, προνοούμεναι περιπτώσεις, ἢ ὅταν διὰ τὴν εἰς τὸ ἄρθρον 11 στοιχ. α' προνοούμενην πε-
ρίπτωσιν ζητῆται ἡ παύσις του.

α^ο Άρθρον 15. [Ἐκτὸς τούτου, εἰς τὸ τέλος τῶν τριῶν ἐφεξῆς ἐτῶν ἀπὸ τῆς πρώτης
ἐκλογῆς τῶν ἑπαρχιακῶν συμβουλίων, παύουν τὰ ἥμισυ ἐκ τῶν μελῶν ἐκάστου συμβου-
λίου.

Οἱ παύσαντες εἶναι πάλιν ἐκλεκτοί]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. ΣΠΒ'/1867 ἄρθρ. 3^ο παρ. αὐθ.
κάτωθι 13 παρόντος.

[α^ο Άρθρον 16.—Ὅταν ἐν μέλος ἑπαρχιακοῦ συμβουλίου, χωρὶς νόμιμον αἰτίαν, ἢ λόγον
ἐμποδίου, κριθέντα παρὰ τοῦ συμβουλίου ἰσχυρόν, δὲν παρευρεθῆ εἰς μίαν σύνοδον, ὑποβάλλ-
εται εἰς πρόστιμον 50 - 100 δραχμῶν· ἐὰν δὲ λείψῃ εἰς δύο κατὰ συνέχειαν συνόδους χω-
ρὶς τοιαύτην αἰτίαν καὶ δικαιολόγημα, τότε ὑποβάλλεται ὅχι μόνον εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν,
ἀλλὰ καὶ θεωρεῖται ὡς παρητημένος, χωρὶς νὰ ἐμπορῆ εἰς τὰ ἀκόλουθα 6 ἔτη νὰ ἐκλεχθῆ
ὡς μέλος δημοτικοῦ, ἢ ἑπαρχιακοῦ συμβουλίου].

[α^ο Άρθρον 17.—Εἰς τὰς σημειωθείσας εἰς τὰ ἄρθρα 14 καὶ 16 περιπτώσεις ἀποφα-
σίζει ἐν συνεδριάσει τὸ ἑπαρχιακὸν συμβούλιον περὶ τῆς παύσεως· εἰς δὲ τὴν περίπτωσιν τοῦ
ἄρθρου 15 ὁ λ. γινός].

Ἐτροπ. ὑπὸ ν. ΡΟΣΤ'/1851 (φ. 5) «περὶ τροπολογίας τοῦ περὶ ἑπαρχιακῶν συμ-
βουλίων νόμου», ἄρθρ. 3-7 καὶ 13.

α^ο Άρθρ. 3 ν. ΡΟΣΤ'.—Οἱ ἑπαρχιακοὶ σύμβουλοι ὀφείλουσι νὰ παρευρισκωνται εἰς ὅλας
τὰς συνεδριάσεις, κατὰ τὰς τεταγμένας ὑπὸ τοῦ προέδρου ἡμέρας καὶ ὥρας.

Ὅστις δὲν παρευρεθῆ εἰς μίαν τῶν συνεδριάσεων ὑποβάλλεται εἰς πρόστιμον 10-20
δραχμῶν.

Ἐὰν ὑποπέσῃ καὶ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν αὐτὴν ἔλλειψιν ἀποκλείεται τοῦ συμβουλίου
διὰ τὴν ἐνεστῶσαν σύνοδον, καὶ καλεῖται εἰς ἀναπλήρωσιν ὁ ἐπιλαχών.

α^ο Άρθρ. 4.—Πᾶς ἑπαρχιακός σύμβουλος, ὅστις εἰς δύο κατὰ συνέχειαν συνόδους ἤθε-
λεν ὑποπέσει εἰς τὰς ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω ἄρθρων προβλεπομένας ἔλλειψεις, ὑποβάλλεται εἰς
τὰς ἐν τούτοις αὐτοῖς ἄρθροις διαγραφομένας ποινάς, καὶ ἀποβάλλεται τοῦ ἑπαρχιακοῦ συμ-
βουλίου δι' ὅλην τὴν περίοδον.

α^ο Άρθρ. 5.—Εἰς τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τῶν ἄρθρων 2, 3 καὶ 4 περιστάσεις ἀποφα-
σίζει τὸ ἑπαρχιακὸν συμβούλιον περὶ τοῦ ἐπιβληθησομένου προστίμου καὶ περὶ τῆς ἀπο-
κλείσεως.

Εἰς περίπτωσιν δέ, καὶ ἢ δὲν εἶναι συγκεκροτημένον τοῦτο, ἢ δὲν καθίσταται δυνατὴ
ἡ συμπλήρωσις τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ πρὸς συνεδρίασιν, αἱ ἐν τούτοις ἀνω-
τέρω ἄρθροις προβλεπόμεναι ποιναὶ ἐπιβάλλονται ὑπὸ τοῦ νομάρχου· ἢ καθ' ὅλην δὲ τὴν
περίοδον ἀποβολὴ ἐκ τοῦ συμβουλίου, γίνεται δι' ἀποφάσεως πάντοτε αὐτοῦ τοῦ συμβουλίου.

α^ο Άρθρ. 6.—Ο κατά τὰ άρθρ. 2, 3 καὶ 4 τοῦ παρόντος νόμου τιμωρούμενος ἐπαρχιακὸς σύμβουλος δύναται νὰ ἐκθέσῃ ἐγγράφως ἐνώπιον τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τὰ δικαιολογήματα αὐτοῦ, ἕπερ κρίνει καὶ ἀποφασίζει ἐπ' αὐτῶν. Ἴδαν δὲ ταῦτα ἴναι ἰσχυρὰ ἀπαλλοτρίωσεται, τῆς ψηφισθείσης κατ' αὐτοῦ ποινῆς τοῦ προτίμου, τῆς ἀποκλείσεως ἢ ἀποβολῆς καὶ ἐπανέρχεται ἀμέσως εἰς τὴν θέσιν του, μένοντος καὶ τοῦ ἐπιταχόντος κατ' ἐκείνην μόνην τὴν σύνοδον.

α^ο Άρθρ. 7.—Ἐἰς νόμιμα δικαιολογήματα ἀπουσίας θεωροῦνται τὰ ἐν τῷ άρθρῳ 25 τοῦ δικαστικοῦ ὄργανισμοῦ σημειούμενα.

α^ο Άρθρ. 13.—Γὰ πειθαρχικὰ πρόστιμα ὡς καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ χαρτοσήμου εἰσπράττονται ἀπὸ τοὺς ἀρμοδίους ταμίας τοῦ δημοσίου, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ καθυστερούντων νόμου.

Γὰ πρόστιμα παραδίδονται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ δήμου, εἰς ὃ ἀνήκει ὁ τιμωρούμενος ἐπαρχιακὸς σύμβουλος». (Βλ. καὶ πρυσθ. κατωτ. άρθρ. 45).

α^ο Άρθρ. 18.—Ἐἰς περίπτωσιν θανάτου, ἢ παύσεως μέλους τινὸς τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἀναλαμβάνει τὰ χρέη τῆς ὑπηρεσίας ὁ λαβὼν μετ' αὐτοῦ τὰς πλειότερας ψήφους εἰς τὸν ἀνήκοντα δῆμον.

Άρθρ. 19.—Γὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων ἐπαρχιακῶν συμβούλων, ἢ παῦσις μέλους τινός, καὶ ἡ ἀντικατάστασις τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτά, δημοσιεύονται ἐκάστοτε διὰ τῆς ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

α^ο Άρθρ. 20.—Ἐἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον κανέν μέλος δὲν δύναται νὰ ἀντιπροσωπεύῃ ἀπὸ ἄλλον, ἢ νὰ ἀναθέσῃ τὴν ψῆφον του εἰς ἄλλο μέλος.

α^ο Άρθρ. 21.—Τὰ μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, τὰ ὅποια δὲν κατοικοῦν εἰς τὸν τόπον τῆς συνόδου, δύναται νὰ ζητήσουν ἀποζημίωσιν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς τροφῆς των καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀπὸ τὴν οἰκίαν των ἀπουσίας χάριν τῆς ὑπηρεσίας ἀνά τρεῖς ὄρχ. τὴν ἡμέραν καὶ παρεκτὸς τούτου ἀνά μίαν ὄρχ. διὰ πᾶν μυριόμετρον τόσον πρὸς ἀριζίν, ὡσον καὶ πρὸς ἐπάνοδον τῆς κατὰ ξηρὰν πορείας, διὰ δὲ τὴν κατὰ ὕψος ἀνά ἡμίσειαν ὄρχ. διὰ πᾶν μυριόμετρον.

α^ο Άρθρ. 22.—Ἡ διάλυσις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δύναται νὰ γίνῃ ἀπὸ τὸν Βασιλέα.

Ἐἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην πρὸ τῆς ἐτήσιας συνόδου, καὶ τὸ πολὺ ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς διαλύσεως, ἄρχονται αἱ ἐργασίαι νέας ἐκλογῆς.

α^ο Άρθρ. 23.—Γὰ μέλη τοῦ διαλυθέντος ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου εἶναι πάλιν ἐκλεκτέα ἐκτὸς μόνον ἂν ἡ διάλυσις ἔγινε δι' ὑπερπήδησιν τῆς ἀρμοδιότητος, ἢ διὰ παράβασιν τῶν ὁρισμῶν τοῦ § 1, 2, 3, 4, 5, 7 καὶ 8 τοῦ άρθρ. 43, καὶ τὸ ἐκλεγόμενον μέλος συνήρῃσεν εἰς τὴν ἀπόφασιν, ἢ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πρᾶξιν».

[α^ο Άρθρ. 24.—Κατ' ἔτος θέλει συντάττεσθαι δι' ἐκάστην ἐπαρχίαν παρὰ τοῦ ἀρμοδίου διοικητοῦ κατὰ τὸν μῆνα Φεβρουάριον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φορολογικῶν καταλόγων τοῦ ἀμέσως παρελθόντος ἔτους, ἐντελής κατάλογος τῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν διαμενόντων ἐκλεξιμῶν διὰ τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ὁ κατάλογος οὗτος θέλει στέλλεσθαι εἰς ἕκαστον ἄγρον, καὶ, τὸ πολὺ τὴν πρώτην Μαρτίου, θέλει ἐκτίθεσθαι, ἢ τοιχοκολληθῆναι, παρὰ τοῦ ἀρχαίου ἐκάστου δήμου εἰς τὸ δημαρχεῖον πρὸς γνῶσιν ἐκάστου ὕπου θέλει μένει ἐκτεθειμένος, ἢ τοιχοκολλημένος δέκα ὁλοκλήρους ἡμέρας.

Ἐκαστος πολίτης ἀπυκαταστημένος εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κάμῃ, παράπονα ἐναντίον τῶν ἐκτεθέντων ἢ τοιχοκολληθέντων καταλόγων διὰ παράλειψιν ἀτόμων, ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγεσθαι, ἢ δι' ἐγγραφὴν μὴ ἐχόντων τοιούτων δικαίωμα.

Οἱ κάμνοντες τὰ παράπονα, θέλουν τὰ παραδίδει ἐντὸς τῶν ἄνω, δέκα ἡμερῶν μετὰ τὴν ἐκθεσιν ἢ τοιχοκόλλησιν τῶν καταλόγων, εἰς τὸν δήμαρχον τοῦ δήμου τῆς κατοικίας των· οὗτος δὲ θέλει τὰ στέλλει εἰς τὸν ἀρμοδίον διοικητὴν ἑμοῦ με τοὺς καταλόγους καὶ μετὰ τὰ πρακτικά, τὰ ἀφαιρῶντα τὴν πιστοποίησιν τῆς δημοσιεύσεως.

Ὁ διοικητὴς θέλει ἐξετάζει παρευθὺς τὰ διετυχεύοντα παράπονα καὶ ἀποφασίζει περὶ τούτων· θέλει δὲ ἐπιδιορθῶναι κατ' αὐτὰ τοὺς καταλόγους, καὶ μετὰ τὴν ἐπιδιορθῶσιν θέλει τοὺς δημοσιεύσει τὸ πολὺ ἕως εἰς τὰ τέλη Μαρτίου κατὰ τὸν προλαβόντα τρόπον.

Ἐναντίον δὲ τῶν παρὰ τοῦ διοικητοῦ ἐπιδιωρθωθέντων καταλόγων δύναται νὰ γείνη προσφυγὴ εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας. Ἡ προσφυγὴ πρέπει νὰ παραδοθῆ πρὸ τῶν 15 Ἀπριλίου εἰς τὸν ἀρμόδιον διοικητὴν, ὅστις ἐντὸς 8 ἡμερῶν ὀφείλει νὰ στείλῃ εἰς τὴν γραμματεῖαν τῶν ἐσωτερικῶν ὅλας ἑμὺ τὰς ἐκκλήσεις. Τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας ἀποφασίζει περὶ τῶν προσφυγῶν ὀριστικῶς εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἐφαρμοζομένου ἀναλόγως τοῦ ἀρθροῦ 47 καὶ 52 τοῦ ὄργανικοῦ διατάγματος τῶν 18/30 Σεπτεμβρίου 1835.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀποφάσεων τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας συντάσσονται παρὰ τῶν διοικητῶν οἱ κατάλογοι τελειωτικῶς ἢ δὲ τελειωτικῇ ἐπιδιόρθωσιν αὐτῇ, ἑμὺ μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου, τῆς ἐπικρατείας θέλουν δημοσιεύεσθαι ἐντὸς τοῦ μηνός, Ἰουνίου δι' ἐκθέσεως, ἢ τοιχοκολλήσεως, εἰς τὸ δημαρχεῖον ἐνὸς ἐκάστου δήμου τῆς ἐπαρχίας.

[α^ο Ἀρθρ. 25.—Τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκλογῆς διορίζει ὁ διοικητὴς κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν.

Ἡ ἐκλογὴ γίνεται εἰς ἕκαστον δῆμον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ προηγουμένου ἀρθροῦ συνταχθέντων καταλόγων ἢ συνέλευσις διὰ τὴν ἐκλογὴν σχηματίζεται κατὰ τὸ ἀρθρ. 4 τοῦ παρόντος νόμου, ἐφαρμοζομένου σχετικῶς τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ τελευταίου § τοῦ ἀρθροῦ 5.

Πᾶσα ἐναρξὶς ἐκλογῆς πρέπει νὰ δημοσιεύηται παρὰ τοῦ δημάρχου τοῦλάχιστον 15 ἡμέρας προητέρα, καὶ νὰ προσδιορίζηται συνάμα καὶ ἡ διάρκεια τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐκλογῆς. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἐκλογῆς διευθύνονται κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν ἀρθρῶν 67, 68, 71, 72, 74, 84, 85, καὶ 86 τοῦ δημοτικοῦ νόμου, καὶ τῶν εἰς αὐτὴν ἀναφερομένων ἀρθρῶν τῶν περὶ ἐκλογῆς ὁδηγῶν τῶν 8 (20) Ἰουνίου 1834, καθ' ὅσον δὲν ἀντιβαίνει εἰς τὸν παρόντα νόμον, ἀλλὰ μὲ τὴν τροποποίησιν, ὅτι ἕκαστος ἐκλογεὺς ἔχει νὰ ἐκλέξῃ διπλοῦν ἀριθμὸν τῶν παρὰ τοῦ δήμου σταλθησομένων ἀπεσταλμένων διὰ τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον· καὶ ἐνταῦθα νὰ δύναται νὰ ὀνομάζῃ ὄχι μόνον συνδημότας του, ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο ἄτομον ἐκ τῶν ἐνδιαλαμβανομένων εἰς τοὺς καταλόγους τῆς ἐκλογῆς ἂν κατοικῶσιν εἰς ἄλλους δήμους τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας. Διὰ νὰ ἔχη κῦρος ἡ ἐκλογὴ ἐνὸς ἀπεσταλμένου ἀπαιτεῖται ἀπόλυτος πλειοψηφία.

Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας ἀποφασίζει ὁ λαχνός.

Περὶ τῆς ἀποποιήσεως τῆς ἐκλογῆς ἀποφασίζει ὁ ἀρμόδιος διοικητὴς, παραλαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς διορισμένους νὰ συμπράττωσιν εἰς τὴν ἀπόφασιν περὶ ἀμφισβητουμένων διοικητικῶν ἀντικειμένων, ἐπιφυλαττομένης καὶ τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας, ἐντὸς 8 ἡμερῶν μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς ἀποφάσεως. Τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας ἀποφασίζει περὶ τούτου εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἐφαρμοζομένου ἀναλόγως τοῦ ἀρθροῦ 47 καὶ 52 τοῦ ὄργανικοῦ διατάγματος τῶν 18/30 Σεπτεμβρίου 1835]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. Σ1Ε/1867, ἀρθρ. 4-10.

α^ο Ἀρθρον 4.—Ἐκλεγθέντες ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι θεωροῦνται ἐκ τῶν διὰ τὴν θέσιν ταύτην ὑποψηφίων ἢ λαχόντες τῆς σχετικῆς πλειοψηφίας τῶν ψηφοφορησάντων ἰσοψηφίας τυχούσης, ἐνεργεῖται κλήρωσις κατὰ τὰ ἐν τῷ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμῳ ὀρισμένα.

Οἱ μετὰ τοὺς ἐκλεγθέντας ψηφοφορηθέντες θεωροῦνται ἐπιλαχόντες, καὶ τάσσονται κατὰ τὴν σειρὰν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων, ὧν ἔλαχον.

α^ο Ἀρθρον 5.—Ἡ ἐκλογὴ ἐνεργεῖται συγχρόνως καὶ κατὰ δήμους, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῶν ἀρθρ. 2 καὶ 3 τοῦ ἀπὸ 18 Δεκεμβρίου 1836 νόμου περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων. Τὴν δὲ ἐκλογικὴν συνέλευσιν συγκαλεῖ ὁ Δήμαρχος διὰ προγράμματος, δημοσιευομένου ὑκτῶ ἡμέρας πρὸ τῆς ὀρισθείσης πρὸς ἐναρξιν τῆς ψηφοφορίας ἐν τε τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Δήμου καὶ ἐν τοῖς παρεδρείοις.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 9, 10, 13, 14, 15, 16 καὶ 17 τοῦ νόμου περὶ δημαιορσιῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἀντίκεινται εἰς τὸν παρόντα νόμον.

α^ο Ἀρθρον 6.—Τὰ ἐξοδα τῶν καλπῶν καὶ σφαιριδίων τῶν ὑποψηφίων ἐπιβαρύνουσι τοὺς σχετικοὺς δήμους.

α^ο Άρθρον 7.—Ἡ ἐκλογὴ διευθύνεται ὑπὸ τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς πρὸς διευθύνειν τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς προσδιοριζομένης ἐκάστοτε κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου.

α^ο Άρθρον 8.—Ἀντὶ τοῦ προέδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τρίτον μέλος τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 16 τοῦ νόμου περὶ δημαρχειῶν ἐπιτροπῆς εἶναι ὁ εἰρηνοδίκης τῆς πρωτευούσης τοῦ Νομοῦ, μεταξὺ δὲ πλείονων ὁ ἀρχαιότερος.

α^ο Άρθρον 9.—Ἀκυρομένης τῆς ἐκλογῆς, ὁ δήμαρχος ἐκδίδει ἐντὺς ὀκτῶ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν καινοποιήσεως τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως πρόγραμμα κατὰ τὸ ἄρθρον 5 πρὸς ἐπανάληψιν αὐτῆς.

α^ο Άρθρον 10.—Ἐπικυρωθεῖσης τῆς ἐκλογῆς, ὁ ἐπαρχος δημοσιεύει διὰ δηλοποιήσεώς του τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεγθέντων ἐξ ἐκάστου δήμου, καὶ εἰδοποιεῖ ἕκαστον αὐτῶν.

α^ο Άρθρ. 26.—Ὁ ἐκλεγθεὶς ἀπεσταλμένος δὲν δύναται ὡς τοιοῦτος νὰ δεχθῆ ὕδγηλας οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐκλογεῖς, οὔτε ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ δήμου, οὔτε ἀφ' ὑποῖον δήποτε ἄλλων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς κλήσεώς του.

α^ο Άρθρ. 27.—Οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι ἡγοῦνται εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμους τελετὰς ἀμέσως μετὰ τὸν δήμαρχον τοῦ ἀνήκοντος δήμου.

Εἰς τὸ διάστημα τῆς συνόδου των λαμβάνουσι τύπον ἀμέσως μετὰ τὸν διοικητὴν ἢ τὸν βασιλικὸν ἐπίτροπον.

ΜΕΡΟΣ Β'. «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων»

α^ο Άρθρ. 28.—Καθῆκον τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων εἶναι νὰ συσκέπτονται διὰ τὸ σύνολον συμφέρον ὅλων τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν των καὶ τὰ κοινῶς εἰς αὐτοὺς ἀναγκάμενα ἢ ἀναγκαιοῦντα καταστήματα.

α^ο Άρθρ. 29.—Ἐπὶ τούτῳ εἰς πᾶσαν σύνοδον πρέπει νὰ καθυποβάλλεται ὑπ' ὄψιν ἐκάστου συμβουλίου διὰ τοῦ διοικητοῦ

α) Τὸ ἴσον τοῦ ὀριστικῶς προσδιορισμένου προϋπολογισμοῦ τοῦ ἀνήκοντος ἔτους διὰ ἕκαστον δήμον τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ τῆς περιουσίας τῶν κοινῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων αὐτοῦ.

β) Τὸ ἴσον τῶν ἀποδοθέντων λογαριασμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δι' ἕκαστον τῶν δήμων περὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων αὐτοῦ περιουσίας.

γ) Κατάλογον τῶν κοινῶν καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἐμφαίνεται ἡ ἀξία αὐτῶν, ἡ ἀπογραφή, ἡ κατάστασις των, τὰ δι' αὐτὰ γενόμενα ἐξοδα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ τὰ ἀπαιτούμενα μέσα διὰ τὸ ἐρχόμενον.

Άρθρ. 30.—Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ στοιχ. α καὶ β προσημειωθέντων ἐγγράφων, τῶν πρὸς τοῦ διοικητοῦ, ἢ τοῦ τοποτηρητοῦ αὐτοῦ, χορηγουμένων πληροφοριῶν, καὶ τῆς ἰδίας πείρας τῶν μελῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, θέλει κάμνει αὐτὸ τὴν ἐκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς διαχειρίσεως τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων περιουσίας, καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν περὶ τῶν τυχόν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως.

α^ο Άρθρ. 31.—Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θέλει συσκέπτεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι τὸ συμβούλιον καὶ περὶ τῶν κοινῶν καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς διαχειρίσεώς των, περὶ τῶν τυχόν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων, περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως, καθὼς καὶ περὶ συντηρήσεως καὶ διορθώσεως τῶν καταστημάτων.

Πρὸς τούτοις θέλει συσκέπτεσθαι, ποῖα ἄλλα κοινὰ καταστήματα ἤθελον εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπαρχίαν πρὸς αὐξήσιν τῆς εὐτυχίας τῆς, ποῖα μέσα ἀπαιτοῦνται ποῖα ἐνυπαρχουσῶν ἤδη διαθέσιμα, ἢ ποῖα πρέπει νὰ ἀνευρεθῶσιν ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καθὼς καὶ διὰ νὰ ἀπαντηθῶσι τὰ εἰς τὴν ἐπαρχίαν διὰ νόμων ἢ δι' ἰδιαιτέρων ὑποχρεώσεων προσδιωρισμένα κοινὰ βάρη, ἐννοοῦνται δ' ἐνταῦθα ἐξαιρέτως τὰ τυχόν ὀλιγά χρέη τῆς ἐπαρχίας παλαιὰ καὶ νέα, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου τῆς ἐξοφλήσεως αὐτῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς.

α^ο Άρθρον 7.—Ἡ ἐκλογή διευθύνεται ὑπὸ τῆς ἐφαρρευτικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς πρὸς διευθύνειν τῆς βουλευτικῆς ἐκλογῆς προσδιοριζομένης ἐκάστοτε κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου.

α^ο Άρθρον 8.—Ἐντὶ τοῦ πρωτόδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τρίτον μέλος τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 16 τοῦ νόμου περὶ δημαρειῶν ἐπιτροπῆς εἶναι ὁ εἰρηνοδίκης τῆς πρωτευούσης τοῦ Νομοῦ, μεταξύ δὲ πλείονων ὁ ἀρχαιότερος.

α^ο Άρθρον 9.—Ἀκυρουμένης τῆς ἐκλογῆς, ὁ δήμαρχος ἐκδίδει ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτὸν καινοποιήσεως τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως πρόγραμμα κατὰ τὸ ἄρθρον 5 πρὸς ἐπανάληψιν αὐτῆς.

α^ο Άρθρον 10.—Ἐπικυρωθεῖσης τῆς ἐκλογῆς, ὁ ἐπαρχος δημοσιεύει διὰ δηλοποιήσεώς του τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεγθέντων ἐξ ἐκάστου δήμου, καὶ εἰδοποιεῖ ἕκαστον αὐτῶν.

α^ο Άρθρ. 26.—Ὁ ἐκλεγθεὶς ἀπεσταλμένος δὲν δύναται ὡς τοιοῦτος νὰ δεχθῆ ὕδγηιαις οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐκλογεῖς, οὔτε ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ δήμου, οὔτε ἀφ' ὑποῖον δήποτε ἄλλων πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς κλήσεώς του.

α^ο Άρθρ. 27.—Οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι ἡγούονται εἰς ὅλας τὰς ἐπισήμους τελετὰς ἀμέσως μετὰ τὸν δήμαρχον τοῦ ἀνήκοντος δήμου.

Εἰς τὸ διάστημα τῆς συνόδου των λαμβάνουσι τύπον ἀμέσως μετὰ τὸν διοικητὴν ἢ τὸν βασιλικὸν ἐπίτροπον.

ΜΕΡΟΣ Β'. «Περὶ ἀρμοδιότητος τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων»

α^ο Άρθρ. 28.—Καθῆκον τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων εἶναι νὰ συσκέπτονται διὰ τὸ σύνολον συμφέρον ὅλων τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν των καὶ τὰ κοινῶς εἰς αὐτοὺς ἀναγόμενα ἢ ἀναγκαιοῦντα καταστήματα.

α^ο Άρθρ. 29.—Ἐπὶ τούτῳ εἰς πᾶσαν σύνοδον πρέπει νὰ καθυποβάλλεται ὑπ' ὄψιν ἐκάστου συμβουλίου διὰ τοῦ διοικητοῦ.

α) Τὸ ἴσον τοῦ ὀριστικῶς προσδιορισμένου προϋπολογισμοῦ τοῦ ἀνήκοντος ἔτους διὰ ἕκαστον δήμον τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ τῆς περιουσίας τῶν κοινῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων αὐτοῦ.

β) Τὸ ἴσον τῶν ἀποδοθέντων λογαριασμῶν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δι' ἕκαστον τῶν δήμων περὶ τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων αὐτοῦ περιουσίας.

γ) Κατάλογον τῶν κοινῶν καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ ἐμφαίνεται ἡ ἀξία αὐτῶν, ἡ ἀπογραφή, ἡ κατάστασις των, τὰ δι' αὐτὰ γενόμενα ἐξοδα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, καὶ τὰ ἀπαιτούμενα μέσα διὰ τὸ ἐρχόμενον.

α^ο Άρθρ. 30.—Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ στοιχ. α καὶ β προσημειωθέντων ἐγγράφων, τῶν παρὰ τοῦ διοικητοῦ, ἢ τοῦ τοποτηρητοῦ αὐτοῦ, χωρηγουμένων πληροφοριῶν, καὶ τῆς ἰδίας πείρας τῶν μελῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, θέλει κάμνει αὐτὸ τὴν ἐκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς διαχειρίσεως τῆς δημοτικῆς καὶ τῆς τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων περιουσίας, καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν περὶ τῶν τυχόν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως.

α^ο Άρθρ. 31.—Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον θέλει συσκέπτεσθαι καὶ ἐκφράζεσθαι τὸ συμβούλιον καὶ περὶ τῶν κοινῶν καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς διαχειρίσεώς των, περὶ τῶν τυχόν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων, περὶ τῶν μέσων τῆς βελτιώσεως, καθὼς καὶ περὶ συντηρήσεως καὶ διορθώσεως τῶν καταστημάτων.

Πρὸς τούτοις θέλει συσκέπτεσθαι, ποῖα ἄλλα κοινὰ καταστήματα ἤθελον εἶναι ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπαρχίαν πρὸς αὐξήσιν τῆς εὐτυχίας της, ποῖα μέσα ἀπαιτοῦνται ποῖα ἐνυπαρχουσῶν ἤδη διαθέσιμα, ἢ ποῖα πρέπει νὰ ἀνευρεθῶσιν ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, καθὼς καὶ διὰ νὰ ἀπαντηθῶσι τὰ εἰς τὴν ἐπαρχίαν διὰ νόμων ἢ δι' ἰδιαιτέρων ὑποχρεώσεων προσδιωρισμένα κοινὰ βάρη, ἐννοοῦνται δ' ἐνταῦθα ἐξαιρέτως τὰ τυχόν ὀλιγά χρέη τῆς ἐπαρχίας παλαιὰ καὶ νέα, ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου τῆς ἐξοφλήσεως αὐτῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς.

Περὶ ὧτων τῶν ἀναγκαιῶν, ἢ ἐπιβαλλομένων ἐξόδων εἰς βάρος τῆς ἐπαρχίας καὶ περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων διαθεσίμων ἢ ἀναζητηθησομένων μέσων πρὸς ἀπάντησιν αὐτῶν, θέλει καταστράνεσθαι ἐτησίως τακτικὸς ἐπαρχιακὸς προϋπολογισμὸς, θέλει ἐξετάζεσθαι παρὰ τῆς συναλεύσεως τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, καὶ θέλει προσδιορίζεσθαι, ἐπιφυλαττομένης τῆς ὀριστικῆς ἐγκρίσεως, ἀνηκούσης εἰς τὴν κυβέρνησιν.

[α^ο Ἄρθρ. 32.—Τὰ ἀπαιτούμενα μέσα πρὸς ἀπάντησιν τῶν ἐπαρχιακῶν ἐξόδων θέλουν προσδιορίζεσθαι διὰ φόρων ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς δήμους, καθ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι πόροι διαθέσιμοι.

Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον διανέμει τοὺς φόρους εἰς τοὺς διαφόρους δήμους κατὰ νόμιμον ἀναλογίαν, ἐπιφυλαττομένης τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας. Λί ἐπιβάλλουσαι μερίδες ἐκάστου δήμου τελοῦν διανεμητέαι κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν διὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου εἰς τὰ διάφορα άτομα]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. ΡΟΣΤ' / 1851 (φ. 5) ἄρθρ. 10

α^ο Ἄρθρ. 10 ν. ΡΟΣΤ'.—Διὰ τὰ ἐπαρχιακὰ ἐξόδα, προσδιορίζεται κατὰ τριετίαν διὰ νόμου ὁ ἀνώτερος ὅρος τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων, τοὺς ὁποίους τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια διανέμουσιν εἰς τοὺς δήμους κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀμέσων δημοσίων φόρων ἐνὸς ἐκάστου. Ὡσαύτως δέ, εἴαν τὰ χρηματικὰ μέσα δὲν ἐπαρκῶσι διὰ τὴν ὑδοποιίαν, τότε ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιβληθῇ προσωπικὴ ἐργασία, ἥτις διανέμεται παρὰ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων εἰς τοὺς δήμους κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν.

Ἐντὶ τῆς προσωπικῆς ταύτης ἐργασίας ἐπιτρέπεται ἡ ἀπόδοσις τῆς τιμῆς τῆς ἐργασίας προσδιοριζομένης ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

α^ο Ἄρθρον 33.—Αἱ βάσεις τῆς ἀναλογίας εἰς τὴν διανομὴν τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων λημβάνονται συνήθως τὸ πληρονόμιον ποσοδὸν τῶν ἀμέσων δημοσίων φόρων.

Ἄλλη βᾶσις ἀναλογίας παρὰ τὴν ἄνω σημειωμένην ἐμπορεῖ μόνον δι' εἰδικῶν νόμων νὰ προσδιορισθῇ.

α^ο Ἄρθρον 34.—Ἡ κυβέρνησις θέλει προσδιορίζει ἐτησίως, ἢ ἀνὰ τρία ἔτη, ἀνοπέριλλον μάλιστα τῶν ἐπιβαλλομένων φόρων, καὶ τοῦτο χωριστά, ὡς ἔπεται·

α) Διὰ τὰ ἀναγκαιῶν κατὰ νόμον εἰς βάρος τῶν ἐπαρχιακῶν κεφαλαίων προσδιορίζονται ἐξόδα τῆς ἐπαρχίας.

β) Διὰ τὰ προαιρετικὰ ἐξόδα χρησιμεύοντα εἰς κοινωφελεῖς σκοποὺς καὶ καταστήματα· ἀλλ' ὁ προσδιορισμὸς οὗτος θέλει γίνεσθαι μὲ τρόπον, ὥστε τὰ προκύπτοντα περισσεύματα νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ μετατρέωνται ἀπὸ μίαν χρῆσιν εἰς ἄλλην, ἀλλὰ νὰ εἰσέρχονται εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ κεφάλαια.

α^ο Ἄρθρον 35.—[Ἡ εἰσπραξις τῶν φόρων καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν ἠμπορεῖ νὰ ἐκτελεσθῇ μόνον διὰ βασιλικῆς συγκαταθέσεως.

Αἱ φορολογικαὶ μερίδες τῶν δήμων θέλουν εἰσπράττεσθαι ἀπὸ τοὺς εἰσπράκτορας αὐτῶν, καὶ θέλουν παραδίεσθαι εἰς τὸ διοικητικὸν ταμεῖον· ὁ διοικητὴς ἐκδίδει ἀκολούθως ἐντάλματα κατὰ τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ ὁ διοικητικὸς ταμίας θέλει δίδει ἰδιαιτέρον περὶ τούτου λογαριασμὸν κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους. Εἰς τὴν εἰσπραξίν τῶν φόρων τούτων ἐφαρμόζονται οἱ ὀρισμοὶ τοῦ παρόντος νόμου.

Ἐἰς ὅλους τοὺς δήμους καὶ τὰς ἐπαρχίας τοῦ Βασιλείου εἶναι ἀπηγορευμένον ὑφ' ὁποιαδήποτε πρόφασιν νὰ ἐπιβάλλωνται καὶ νὰ εἰσπράττωνται φόροι παρὰ τινος ἀρχῆς ἢ ἀτόμου κατ' ἄλλον τρόπον καὶ δι' ἄλλης συναινέσεως παρὰ κατὰ τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ παρόντος νόμου, καταδικωμένων τῶν παραβατῶν κατὰ τὸν ποινικὸν νόμον περὶ ἀντιποιήσεως μὴ ἐπιτραπείσης εἰς αὐτοὺς ἐξουσίας]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. ΡΟΣΤ' 1851 ἄρθρ. 11.

α^ο Ἄρθρ. 11 ν. ΡΟΣΤ'.—Ἡ ἐκβίασις τῆς ἀποτίσεως τῶν καθυστερούντων ἐπαρχιακῶν φόρων θέλει γίνεσθαι ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ἡ τῆς τῶν δημοτικῶν, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ τούτων νόμου.

α^ο Ἄρθρον 36.—Εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἀνήκει νὰ ἀναθεωρῇ καὶ νὰ ἐξετάξῃ τοὺς παρὰ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν συμφώνως μὲ τοὺς ἐπιβαλλομένους ὀρισμοὺς περὶ λογιστικοῦ ὑποβαλλομένους λογαριασμοὺς περὶ εἰσπράξεως καὶ χρήσεως τῶν φόρων καὶ περὶ διαχειρίσεως ἄλλων ἰδιαιτέρων κεφαλαίων τῆς ἐπαρχίας καθ' ὁλόκληρον τὴν περιφέρειάν της, καὶ νὰ διαυθύνῃ τὰ τυχόν παράπονα ἐναντίον τῆς διαχειριζούσης ἀρχῆς, ἥτις εἶναι ὑπεύθυνος, τόσον διὰ τὰ ἀνωτέρω, καθὼς καὶ διὰ τὴν ὑπέρβασιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ.

α^ο Άρθρ. 37.—Όταν εισαχθῆ τὸ διανεμητικὸν σύστημα τῶν δημοσίων φόρων, τὸ ἐπαρχικὸν συμβούλιον θέλει διανέμει αὐτοὺς εἰς τοὺς δήμους τῆς ἐπαρχίας, κατὰ τὴν ἀναλογίαν, ἢ ὑποία θέλει προσδιορισθῆ εἰς τὸν νόμον περὶ εἰσάξεως παρομοίων φόρων καὶ θέλει ἀποφασίζει πρὸς τοῦτοις περὶ τῶν διευθυνημένων παραπόνων ἐναντίον τῶν δημοτικῶν διανομῶν, ἐπιφυλαττομένης τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας.

α^ο Άρθρ. 38.—Εἰς τὸ ἐπαρχικὸν συμβούλιον ἀνήκει νὰ συμβιβάζῃ τὰ κοινὰ βάρη τῆς ἐπαρχίας, τὰ ὅποια τυχὸν ἤθελαν προκύψει εἰς τὸ μέλλον ἐκ τοῦ πολέμου, κατὰ τοὺς ἐκδοθησομένους περὶ τούτου νομίμους ὁρισμούς.

α^ο Άρθρ. 39.—Εἰς τὸ συμβούλιον ἀνήκει νὰ ἐκφράζεται εἰς πᾶσαν σύνοδον περὶ τῆς καταστάσεως ὄλων τῶν διοικητικῶν κλάδων τῆς ἐπαρχίας περὶ τῶν ἐνυπαρχουσῶν ἐλλείψεων, περὶ τῶν τυχόν γενομένων καταχρήσεων καὶ βραδυτήτων, κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων, καὶ θέλει προτείνει τὰ μέσα τῆς θεραπείας καὶ βελτιώσεως.

Ἔχει πρὸς τοῦτοις τὴν ἐξουσίαν νὰ κάμνῃ καταλλήλους προτάσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῆς δημοσίου οικονομίας, καὶ τῶν δημοσίων καταστημάτων τῆς ἐπαρχίας, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀρμυδιῶν μέσων πρὸς αὐξήσιν τῆς εὐτυχίας αὐτῆς· ἀλλὰ ὡς πρὸς τοῦτο τὸ ἐπαρχικὸν συμβούλιον θέλει περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ καθυπεβάλλῃ εὐσεβᾶτως ὑπ' ὄψιν τοῦ θρόνου τὴν γνώμην του καὶ τὰς παρατηρήσεις του, καὶ τὰς πρὸς τοῦτο εὐχὰς του, καθὼς καὶ τὰ τυχόν παράπανα ἐναντίον τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εὐρισκομένων διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων.

Δὲν δύναται ὅμως παντελῶς νὰ ἐπεμβαίῃ εἰς διοικητικὰ χρέη ἢ εἰς τὴν γενικὴν νομοθεσίαν, οὔτε νὰ ἀποφασίζῃ ἢ νὰ κάμνῃ περὶ τούτου παραστάσεις ἢ διαμαρτυρήσεις.

α^ο Άρθρ. 40.—Τὸ ἐπαρχικὸν συμβούλιον εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ δίδῃ τὴν γνώμην του περὶ ὄλων τῶν δημοσίων ὑποθέσεων, ὅταν προσκλήθῃ ἐπὶ τούτῳ διὰ βασιλικῆς διαταγῆς· τοιαύτη πρόσκλησις θέλει γίνεαι ἐξάπαντος πρὸς αὐτὸ κατὰ τὸ ἀρθρον 8 τοῦ περὶ δήμων νόμου, ὡσαύκις πρόκειται λόγος περὶ μεταβολῆς δήμου σχηματισθέντος ἤδη.

α^ο Άρθρ. 41.—Τὸ ἐπαρχικὸν συμβούλιον ὀνομάζει τοὺς ὄρκωτους κριτάς, τῶν ὑποίων ἢ ἐκλογῆ κατὰ τὸ ἐδάφ. 2 ἀριθ. 1 τοῦ νόμου τῶν 12|24 Ὀκτωβρίου 1836 (Ἐφημ. Κυβερν. 58) ἀνήκει εἰς τοὺς διοικητικούς συμβούλους τῆς ἐπαρχίας.

Εἰς τὰς διοικήσεις τὰς συνισταμένας ἀπὸ μίαν ἐπαρχίαν ἐκλέγουσι τὸν ὄλον ἀριθμὸν· εἰς δὲ τὰς ἄλλας ἕκαστον ἐπαρχικὸν συμβούλιον ἐκλέγει μόνον τὸν ἀριθμὸν τὸν ἀνήκοντα εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ἀναλογίας γενομένης μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῆς ἐπαρχίας καὶ τῆς διοικήσεως· ἢ κατὰ τοῦτο ἀναλογουσα διανομὴ προσδιορίζεται κατὰ τριετίαν δι' ἰδιαίτερων διαταγμάτων.

α^ο Άρθρ. 42.—Ἡ διάρχεια ἐκάστης συνόδου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου προσδιορίζεται ἐν γένει εἰς 30 ἡμέρας.

α^ο Άρθρ. 43.—Ἐὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια συνέρχονται ἅπαξ κατ' ἔτος, ἀλλὰ δὲν ἔμπορουν,

1. Νὰ συνέλθωσιν εἰμὴ κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν καὶ διὰ προσκλήσεως τοῦ διοικητοῦ, καθ' ὃν καιρὸν καὶ εἰς ὑποῖον τύπον ἤθελε προσδιορίζει ὁ βασιλεὺς. (βλ. καὶ προσθ. κάτωθι ἀρθρ. 45).

2. Ἄνευ ρητῆς συναινέσεως τῆς Κυβερνήσεως, δὲν ἔμπορεῖ νὰ παραταθῆ ἐπέκεινα τῆς νομίμου διάρκειας.

3. Ὅλας αἱ πράξεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἐκτὸς τῆς διὰ τοῦ ἀρθρ. 37 ἀνατεθειμένης εἰς αὐτὸ ἐξετάσεως τῶν παραπόνων ἐναντίον τῆς φορολογίας, προσέτι καὶ τῆς ἀποκειμένης εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ ἀρθρ. 32 διανομῆς τῶν φόρων ὡσαύτως καὶ αἱ τῆς ἐκλογῆς τοῦ νομίμου ἀριθμοῦ τῶν ὄρκωτῶν, ἀπαιτοῦν τὴν βασιλικὴν ἐγκρισιν.

4. Δὲν δύναται οὔτε νὰ διατάξῃ τι ἀπ' εὐθείας, οὔτε νὰ δώσῃ δι' ἰδίας ἀρμυδιότητος παραγγεῖλαι εἰς ἐκτελεστικὴν ἀρχήν.

5. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸ ἐπαρχικὸν συμβούλιον ἐπαρχίας τινὸς νὰ ἔχῃ ἀλληλογραφίαν ἢ νὰ συνεννοῖται διὰ πράγματα ὑπηρεσίας μὲ ἄλλα ἐπαρχιακὰ συμβούλια, ἢ ἄλλας ἀρχάς, ἐκτὸς μόνον μὲ τὸν ἀνήκοντα διοικητὴν, ἢ τὸν τοποτηρητὴν αὐτοῦ, ἀλλ' οὔτε μὲ ἰδιαίτερα σώματα ἢ άτομα.

6. Ἐξαιροῦνται τούτων αἱ περιπτώσεις, καθ' ἃς ὁ νόμος ἢ διατάγματα ἐπιτρέπουσιν ρητῶς τὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὴν ἀρμόδιον Γραμματείαν.

7. Δεν επιτρέπεται εις τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια νὰ ζητῶσιν, ἢ νὰ δέχωνται ὁδηγίαι, νὰ ἐκδίδωσι δημοσίους δηλοποιήσεις, ἢ νὰ πέμπωσιν ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τοῦ Βασιλέως ἀπεσταλμένους.

8. Ἐν ἐπαρχιακόν τι συμβούλιον ὑπερβῆ τὰ προσδιορισμένα ὄρια τῆς δικαιοδοσίας του, ὁ Βασιλεὺς διατάττει τὴν διάλυσίν του, καὶ τὴν κατὰ τοὺς τύπους ἐκλογὴν νέου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

9. Ὅσαι αἱ συζητήσεις καὶ ἀποφάσεις, αἰτινες ἤθελαν γίνεαι ἐναντίον τῶν πρὸντων ὁρισμῶν, θεωροῦνται ἄκυροι διὰ πάντα, ὅσοι δὲ λαμβάνουν μέρος εις αὐτάς, καὶ ἐναντίον τῶν νοθεσιῶν τοῦ διοικητοῦ ἢ τοῦ Β. ἐπιτρόπου ἐπιμένουν εις τὴν παράνομον πράξιν ἢ εις τὴν συμμετοχὴν τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς, ὑπόκεινται εις τὰς συνεπείας τῶν τοιμίωντων νὰ ἐνεργήσωσιν ἐξουσίαν μὴ δοθεῖσαν εις αὐτούς, καὶ ἐπομένως καὶ εις τὰς αὐστηράς διατάξεις τῶν ἀνηκόντων ποινικῶν νόμων».

ΤΙΤΑΟΣ Γ'. «Περὶ τῆς τάξεως τῆς ὑπηρεσίας τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων»

ἄ. Ἄρθρ. 44.—Ἢ συνάθροισις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου γίνεται κατ' ἔτος, εις τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας κυρίως, ἐν ὄσῳ ἢ Κυβέρνησις δὲν ἤθελε προσδιορίσει ἄλλον τινὰ τόπον εις τὴν περιφέρειαν τῆς ἐπαρχίας.

ἄ. Ἄρθρον 45.—Ἢ ἐναρξίς τῆς συνόδου γίνεται παρὰ τοῦ διοικητοῦ, ἢ παρ' ἄλλου τινὸς ἐπιτρόπου, διωρισμένου ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, ἀμέσως μετὰ προηγηθεῖσαν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν. (Προσθ. ἄρθρ. 2 καὶ 8 ν. ΡΟΣΤ'/1851 (φ. 5).

ἄ. Ἄρθρ. 2 ν. ΡΟΣΤ'.—Δέκα ἡμέρας πρὸ τῆς τεταγμένης πρὸς ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν ἐπαρχιακοῦ τινὸς συμβουλίου, ὁ νομάρχης ὑφείλει νὰ εἰδοποιῇ τὰ μέλη αὐτοῦ διὰ νὰ παρευρεθῶσιν εις τὸν τόπον τῆς συνόδου. Ἢ ἄν μέλος ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, τακτικῶς προσκληθὲν διὰ κλήσεως ἐγγράφου, ἐπιδιδομένης διὰ διοικητικοῦ κλητῆρος, βεβαιουόντος κατὰ τοὺς νομίμους τύπους τὴν ἐπίδοσιν ἢ τὴν ἀρνήσιν τῆς παραλαβῆς, ὑφείλει νὰ παρευρεθῆ εις τὸν τόπον τῶν συνεδριάσεων κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐναρξέως τῆς συνόδου.

Ἢ ὅστις, ἄνευ νομίμου αἰτίας δὲν παρουσιασθῆ, ὑποβάλλεται εις πρόστιμον 50 μέχρις 100 δραχμῶν, καὶ καλεῖται εις ἀναπλήρωσιν αὐτοῦ ὁ κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 τοῦ περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων νόμου ἐπιλαχόν, ὅστις ἐκπληροῖ τὰ χρέη τούτου καθ' ἑλθὴν τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου».

ἄ. Ἄρθρ. 8.—Ἢ ἄν μετὰ παρέλευσιν δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τὴν ὁρισθεῖσαν πρὸς ἐναρξιν τῆς συνόδου ἐπαρχιακοῦ τινὸς συμβουλίου δὲν συγκροτηθῆ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, ἔνεκα οὐλοδῆποτε λόγου, τότε ἀντὶ τῶν ἀπόντων καλυθῶσιν οἱ ἐπιλαχόντες».

ἄ. Ἄρθρον 46.—Ἢ ὅλα τὰ μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου δίδουσι τὸν ἀκόλουθον ὅρκον ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ ἢ Βασιλικῶ ἐπιτρόπου.

Ἢ Ὁρκίζομαι εις τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον νὰ φυλάξω πίστιν πρὸς τὸν Βασιλέα, ὑποταγὴν εις τοὺς νόμους, καὶ εὐσυνελθῶν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου».

Ἢ εις δὲ τὰς λοιπὰς ἐπομένας συνόδους δίδεται ὁ ὅρκος ἀπὸ μόνου τὰ μέλη, τὰ κατὰ πρῶτην φοράν ἐμβαίνοντα εις τὸ συμβούλιον.

Δουθέντος τοῦ ὅρκου, κηρύττει παρρησίᾳ ὁ διοικητὴς, ἢ ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος, ἐν Ὁνόματι τοῦ Βασιλέως, ὅτι ἠνοίχθη ἡ συνεδρίασις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

ἄ. Ἄρθρον 47.—Ἢ τὰ μέλη, ὅσα δὲν παρευρέθησαν εις τὴν ἐναρξιν τῆς συνεδριάσεως, ἠμποροῦν νὰ συνεδριάσωσι ἐπομένως, ἀφοῦ πρῶτον δώσωσι τὸν ὅρκον τῶν ἐνώπιον τοῦ προέδρου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου κατὰ τὸν ἄνω διελθῆντα τύπον.

ἄ. Ἄρθρον 48.—Κατὰ πάσαν ἐναρξιν τῆς συνόδου τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου γίνεται εὐθὺς παρ' αὐτοῦ δι' ἀπυλότητος κλειοψηφίας ἢ ἐκλογῆ τοῦ προέδρου, τοῦ ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ γραμματέως ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ διὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐτησίως περιόδου· εις αὐτὴν δύνανται νὰ ἐκλεχθῶσιν ἀπολύτως ὁ πρόεδρος, ἀντιπρόεδρος καὶ γραμματεὺς καὶ οἱ ἐπὶ τῆς παραλαβῆς περιόδου.

Καὶ τὸ μὲν γηραιότερον μέλος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου διευθύνει τὰ τῆς ἐκλογῆς τάξεως, εις δὲ ἐκ τῶν νεωτέρων κρατεῖ τὸ πρωτόκυλλον αὐτῆς.

«Άρθρον 49.—Διὰ τὰ ἐπιταχύνεται ἡ διενέργησις τῶν ὑποθέσεων ἡμποροῦν νὰ σχηματισθῶνται κατ' ἐκλογὴν ἐπιτροπαὶ ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄλλ' αἱ ἀποφάσεις πρέπει νὰ γίνωνται μετὰ προηγηθεῖσαν συζήτησιν ἐν πλήρει συνεδριάσει τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου [διὰ τὰ ἔχουσι δὲ κύρος ἀπαιτεῖται ἡ παρουσία τῶν δύο τρίτων τοῦλάχιστον ἐκ τῶν μελῶν του]. Αἱ ἀποφάσεις γίνονται διὰ τῆς πλειονοψηφίας· ἰσοψηφίας δὲ τυχούσης ὁ πρόεδρος ἐπιφέρει τὴν νικῶσαν· ἕκαστον τῶν μελῶν εἶναι εἰς χρέος νὰ δώσῃ τὴν ψήφον του· δίδει δὲ αὐτὴν ἀνεξαρτήτως ἀπὸ πᾶσαν παραγγελίαν τῶν ἐκλογέων τοῦ ἢ ἄλλων τρίτων προσώπων, ἢ καὶ ἀρχῶν, καὶ ὑδηγείται ἀπὸ μόνῃν τὴν ἐνδόμυχον πεποιθήσιν του καὶ ἀπὸ τοὺς καθεστῶτας νόμους.

Ἐάν τις ἀρνούμενος νὰ δώσῃ τὴν ψήφον του ὑπόκειται εἰς τὰ ἀπειληθέντα ἐν τῷ ἀρθρῷ 16, παρεκτός, ὅταν ἡ ἀπόφασις ἀφορᾷ τὸ ἴδιον αὐτοῦ πρόσωπον. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. Ρ'ΟΣΤ'/1851 ἀρθρ. 1.

«Άρθρ. 1 ν. Ρ'ΟΣΤ'.—Διὰ τὰ ἔχουσι κύρος αἱ πράξεις ἐπαρχιακοῦ τινὸς συμβουλίου ἀπαιτεῖται νὰ ᾖ παρὸν τὸ ἡμισυ πλέον ἐνός ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων».

«Άρθρον 50.—Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς υπηρεσίας καὶ τῶν γραφικῶν ἐργασιῶν παραλαμβάνουσι ὁ πρόεδρος καὶ ὁ γραμματεὺς ἕκαστου ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δι' ὅσον καιρὸν διαρκεῖ ἡ σύνοδος τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν καθυποχρεωμένων γραφέων καὶ ἓνα κλητῆρα.

[Ἐὶς τὴν Διοικητὴν ἢ ὁ Βασιλικὸς ἐπίτροπος θέλει φροντίσει διὰ τὰ πληρωθῶν αὐτοί, ὡς καὶ τὰ γραφικὰ ἔξοδα, ἀπὸ τὰ κεφάλαια τοῦ ἐπαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ]. Ἐτροπ. ὑπὸ ν. Ρ'ΟΣΤ'/1851 ἀρθρ. 9.

«Άρθρ. 9 ν. Ρ'ΟΣΤ'.—Ἡ ἀπαιτούμενη δαπάνη διὰ τὴν ἀποζημίωσιν τῶν συνερχομένων ἐπαρχιακῶν συμβούλων καὶ τὰ ἔξοδα γραφείου καὶ καταστήματος διανέμεται παρὰ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων εἰς τοὺς ἀρμοδίους δήμους, κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀμέσων ὀφισίων φόρων, προκαταβάλλεται παρὰ τοῦ δημοσίου καὶ ἀποδίδεται ἐκ τῶν πρώτων εἰσπραξέων τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ».

«Άρθρον 51.—Αἱ συνεδριάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων δὲν εἶναι δημόσιαι· ἡ ἔδρα τῶν μελῶν εἰς αὐτὰς προσδιορίζεται κατ' ἡλικίαν, ἡ ψηφοφορία γίνεται προφορικῶς κατὰ σειρὰν ἀρχομένην ἀπὸ τὸ γηραιότερον μέλος. Ἡ ψηφοφορία αὕτη δύναται τότε μόνον νὰ γίνῃ μυστικὴ ὅταν τὰ 2/3 τῶν παρόντων συμβούλων ἤθελαν τὸ ζητήσῃ.

Ἄλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος τρόπος τῆς ψηφοφορίας δὲν ἔχει περὶ χάριτος, ὅταν ἡ συζήτησις ἀντιβῆναι εἰς τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ ἀρθροῦ 43, καὶ ὁ διοικητὴς, ἢ ὁ Βασιλικὸς ἐπίτροπος δηλώσῃ τοῦτο, καὶ εἰς τοιαύτην περίστασιν, ὅταν ἡ πλειοψηφία ἐπιμένῃ εἰς τὴν συζήτησιν ἢ τὴν ἀπόφασιν πρέπει νὰ δώσῃ ἕκαστον μέλος τὴν ψήφον του προφορικῶς, καὶ νὰ σημειωθῇ τὸ περιεχόμενον τῆς ψήφου ἕκαστου εἰς τὸ πρωτόκολλον· ἐάν δὲ τοῦτο παραμεληθῇ, τότε ὁ διοικητὴς ἢ ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος πρέπει παρευθὺς δι' ἐκθέσεως πρωτοκόλλου νὰ ἐπιμαρτυρῇ τὴν κατάστασιν τῶν ψήφων.

Κανὲν μέλος δὲν συγχωρεῖται νὰ λείψῃ ἀπὸ τὰς συνεδριάσεις χωρὶς βάσιμον αἰτίαν· εἰς τοὺς ἄλλείποντας ἐφαρμόζονται ὅσα ὀρίζουσι τὰ ἀρθρα 4 καὶ 5 τοῦ νόμου τοῦ 26 Ἰουλίου (8 Ἰουλίου) τρ. ἔτους περὶ τῶν συνόδων τῶν δημοτικῶν συμβούλων· καὶ εἰς μὲν τὰς πρώτας τῶν εἰς τὸ ρηθὲν ἀρθρον περιεχόμενων περιπτώσεων ἡ ἀπόφασις ἀνήκει εἰς τὸν πρόεδρον, εἰς δὲ τὴν τρίτην, εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν αὐτὸ συμβούλιον ἐπιμελεῖα τοῦ προέδρου· ἡ προσφυγὴ εἰς τὰς πρώτας περιστάσεις γίνεται πρὸς τὸν διοικητὴν, ὅστις πρέπει νὰ παραλάβῃ τὰ διωρισμένα πρόσωπα εἰς τὸ νὰ κρίνωσι περὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, διὰ τὰ ἀποφασίσωσι περὶ αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν τρίτην περίστασιν γίνεται πρὸς τὸ συμβούλιον τῆς ἐπικρατείας.

«Άρθρον 52.—Ἐὶς τὴν Διοικητὴν, ὑποδιοικητὴν καὶ βασιλικὸν ἐπίτροπον εἰσέρχονται εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον οὗτοι πρέπει νὰ ἀκουσθῶσιν, ὅταν ζητήσῃ νὰ ἐπιλέξῃ, καὶ συγκαθῆναι εἰς τὰς συζητήσεις τῶν δι' αὐτῶν εἰς τὴν σύσκεψιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ὑποβληθεῖσάν ὑποθέσεων, καὶ ὁσάκις προσκληθῶσι, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουσι δικαίωμα ψήφου. Ὅταν ὁ Βασιλεὺς διορίσῃ ἰδιαιτέρον ἐπίτροπον διὰ τὰς συζητήσεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, τότε ἀνήκει εἰς αὐτὸν ἢ εἰς τὸν διοικητὴν δοθεῖσα περὶ τούτου ἀρμοδιότης ἀλλ' ὅμως δὲν δύναται νὰ παρεδρεύσῃ ἀμφοτέρωι ταυτοχρόνως εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

«Άρθρ. 53.—'Αμέσως, μετά την έκλογήν του προέδρου, του αντιπροέδρου και του Γραμματέως παραδίδει ο διοικητής ή ο βασιλικός επίτροπος:

α'. Τὸν ἐτήσιον λογαριασμόν περί τῶν ἐπαρχιακῶν φόρων καὶ περί τῆς χρήσεως αὐτῶν.

β'. Σχέδιον περί τοῦ ἐπαρχιακοῦ προϋπολογισμοῦ.

γ'. Τὰ ἐν τῷ ἀρθρῷ 29 σημειούμενα ἔγγραφα.

δ'. Στατιστικὸν πῖνακα τῆς ἐπαρχίας.

ε'. Κατάλογον τῆς μερίδος τῶν ἀμέσων φόρων, τοὺς ὑποίους ἕκαστος δῆμος ἐπλήρως ἐν εἰς τὸ παρελθὸν ἔτος, κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ἀναλογίαν.

ς'. Κατάλογον τῶν παρὰ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον παραπεμφθεισῶν ὑποθέσεων μετὰ τὰς ἀναγκαίας σημειώσεις καὶ σχέδια.

«Άρθρ. 54.—Τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον θέλει κρατεῖ δύο πρωτόκολλα τῶν πράξεων του, ὑπογράφόμενα καθ' ἑκάστην ἀπὸ τὰ συνερχόμενα μέλη· εἰς τὸ ἐν αὐτῶν θέλει ἐγγράφονται τὰ περί τῆς καταστάσεως τῆς διοικήσεως τῆς ἐπαρχίας καὶ αἱ ἐν § 1 τοῦ ἀρθρου 39 σημειωθείσαι ὑποθέσεις μετὰ τὰς τυχόν εὐχὰς καὶ προτάσεις, εἰς δὲ τὸ ἕτερον πρωτόκολλον τὰ πρακτικὰ τῶν λοιπῶν ὑποθέσεων, ὅσαι ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου· τελειωθείσης δὲ τῆς συνόδου τὸ μὲν γενικὸν πρωτόκολλον, τὸ τελευταῖον δηλαδή, παραδίδεται ἀμέσως εἰς τὸν διοικητὴν ἢ εἰς τὸν τοποτηρητὴν αὐτοῦ, τὸ δὲ πρῶτον πέμπεται εἰς τὴν γραμματεῖαν τῶν Ἐσωτερικῶν· ὁ Διοικητής καὶ ὁ Βασιλικὸς ἐπίτροπος ἠμποροῦν εἰς πάντα καιρὸν νὰ παρατηρήσουν τὸ πρωτόκολλον, ἐξαιρουμένης τῆς περιπτώσεως, ὅταν ἦναι παράπικα κατὰ τοῦ ἰδίου προσώπου των, περί τῶν ὁποίων πρέπει ἑκάστοτε νὰ συντάσσεται ἰδιαιτέρον πρωτόκολλον, καὶ νὰ πέμπεται ἐντὸς 24 ὡρῶν ἀπὸ τὸν πρόεδρον τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐσωτερικῶν.

Παράπικα, τὰ ὅποια γίνονται ἀπὸ τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ἐναντίον τῶν δημοσίων ἢ δημοτικῶν ὑπαλλήλων πρέπει νὰ διασαφηνίζονται ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ, καὶ νὰ ὑποστηρίζονται διὰ ρητῶν πράξεων. Ἐκάστου δὲ τῶν πρωτοκόλλων τούτων πρέπει νὰ γίνεται καὶ ἴσον, τὸ ὅποιον θέλει διατηρεῖσθαι εἰς τ' ἀρχεῖα τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

«Άρθρ. 55.—Αἱ ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως, αἱ ἐπὶ τῶν πράξεων ἐκάστου συμβουλίου ἐκδιδόμεναι θέλουσιν συμπεριλαμβάνεσθαι συνήθως εἰς ἓν μόνον ἔγγραφον, τὸ ὅποιον θέλει δημοσιεύεσθαι. Περὶ κατεπειγουσῶν ὑποθέσεων θέλουσιν μὲν ἐκδιδεσθαι εἰδικαὶ ἀποφάσεις, ἀλλὰ εἰς τὸ γενικὸν ἔγγραφον ἢ θέλει γίνεσθαι μνεία αὐτῶν κατ' ἐπανάληψιν, ἢ μόνον ἀπλὴ παραπομπὴ εἰς αὐτάς τὰς εἰδικὰς ἀποφάσεις.

«Άρθρ. 56.—Αἱ οὐσιώδεις περιλήψεις τῶν πράξεων τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, αἱ ὅποιαί πρέπει νὰ καταχωρηθῶσιν εἰς τὸ γενικὸν πρωτόκολλον, δημοσιεύονται πάντοτε μετὰ πᾶσαν σύνοδον.

Ἡ δὲ ἐν μέρει ἢ ἐν γένει δημοσιεύσις τῆς οὐσιώδους περιλήψεως τοῦ ἄλλου πρωτοκόλλου, ὡσούτως καὶ ἡ τοῦ τυχόν ἰδιαιτέρου πρωτοκόλλου τοῦ περιέχοντος τὰ κατὰ τοῦ διοικητοῦ καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπιτρόπων παράπικα δημοσιεύονται μόνον κατὰ εἰδικὴν διάταξιν τῆς Κυβερνήσεως.

«Άρθρ. 57.—Οἱ διοικηταὶ καὶ βασιλικοὶ ἐπίτροποι ἔχουσι τὴν ἀδειαν καὶ εἶναι εἰς χρέος νὰ κηρύττωσιν ὡς παρανόμους ὅλας ἐκεῖνας τὰς συνελεύσεις ὅσαι παραβαίνουσι τὰς διατυπώσεις τῶν §§ 1, 2, 3, 4, 5, 7 καὶ 8 τοῦ ἀρθρου 43, ἀποφαινόμενοι εἰς τιαύτας περιστάσεις τὸ ἄκυρον τῆς πράξεως, καὶ ἀναβάλλοντες τὴν ἐξακολουθήσασιν τῶν συνεδριάσεων ἕωσὺ λάβωσι διαταγὰς ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὴν ὅποιαν χρεωστοῦν ἀμέσως νὰ ἀναφέρωσιν ἢ δὲ Κυβερνήσις ἂν εὖρη ἀφορμὴν καταδιώξεως, καταγγέλλει τοῦτο εἰς τὸν ἀνήκοντα εἰσαγγελεῖα διὰ νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ κατὰ νόμους· ἐν περιπτώσει καταδίκης τὰ καταδικασθέντα μέλη δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐκλεθῶσι διὰ τὸ συμβούλιον τῆς ἐπαρχίας ἐν διαστήματι τῶν ἀκολουθῶν ἐξ ἑτῶν μετὰ τὴν καταδίκην, ἐν ὅσῳ δὲν ᾔθελε προσδιορισθῆ ἐν τῇ ἀποφάσει ἄλλως πῶς περί τούτου.

«Άρθρ. 58.—Ἐὰν διὰ παράβασιν τῶν ἐν τῷ ἀρθρῷ 43 ἐμπεριεχομένων ὁρισμῶν ἀκυλουθῆσιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου διάλυσις, ἢ ἀνίσως κλείσῃ ἢ σύνοδος αὐτοῦ χωρὶς νὰ προσδιορίσῃ αὐτὸ τὸν προϋπολογισμόν τῆς ἐπαρχίας, καὶ χωρὶς νὰ κάμῃ τὴν διανομὴν τῶν φόρων, τότε δι' ἐκεῖνο τὸ ἔτος λαμβάνουσα τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας προσδιορίζει ἡ Κυβερνήσις τὸν ἐπαρχιακὸν προϋπολογισμόν ὁριστικῶς. Ἀντικατεστάθη ὑπὸ ν. ΡΟΣΤ/1851.

α^ο Άρθρ. 12 ν. ΡΟΣΤ'.—'Εάν έπαρχιακόν τι συμβούλιον, νομίμως συγκαλεσθέν, δέν συνήλθεν ή συνελθόν δέν έκπλήρωση τά άνατεθειμένα αύτω καθήκοντα, ή διαλυθή πρό τής έκπληρώσεως τούτων, τότε ό νομάρχης αναλαμβάνει τήν έκπλήρωσιν τών άνατεθειμένων εις τό έπαρχιακόν συμβούλιον καθηκόντων, καθύσων άφορά τήν έκλογήν τών ένόρκιων, τήν κατά δήμους διανομήν τών έπαρχιακών φόρων, συμφώνως μέ τό άνωτέρω 10 άρθρον, και τήν κατά δήμους διανομήν τών νεοσυλλέκτων κατά τόν περί άπογραφής νόμον». (Ηλ. και καταργ. άρθρ. 61).

α^ο Άρθρ. 59.—Οι διοικηται άμέσως μετά τήν έκλογήν του προέδρου, αντιπροέδρου και του γραμματέως πρέπει νά παραδώσουν τους διορθωθέντας καταλόγους τών κατοίκων τής διοικήσεως τών έχόντων τās άπαιτουμένες ιδιότητας εις τό νά εκτελέσουν τά χρέη όρκωτών κριτών, άφού προηγουμένως έκπληρωθώσιν αι διατάξεις του περί όργανισμού τών δικαστηρίων και συμβουλευογράφων νόμου, και ιδιαιτέρως τό άρθρον 53 του αύτου, και του νόμου τών 12 (24) Οκτωβρίου τ.ξ.

α^ο Άρθρον 60.—'Ιίς τήν έκλογήν τών διά τήν θέσιν όρκωτών υποψηφίων, τά μέλη του έπαρχιακού συμβουλίου θέλουν έναρμόσει αναλόγους τους αριθμούς τών άρθρων 64, 71 και 72 του περί δήμων νόμου, χωρίς νά δημοσιεύσωσι τήν έκλογήν· ό δε πρόεδρος αύτης θέλει εκτελεί τά χρέη τής υπηρεσίας, τά όποια άνήκουσιν εις τόν πρόεδρον τής δημοκρασιακής επιτροπής.

Διά νά έχη κύρος ή έκλογή ενός όρκωτου, απαιτείται άπόλυτος πλειοψηφία, εις περιστασιον δε ίσοψηφίας άποφασίζει ό λαχόνς.

'Τά ένόματα τών μελών του έπαρχιακού συμβουλίου δέν γράφονται εις τό ψηφοδέλιον τής έκλογής.

α^ο Άρθρον 61.—[Όταν διά παράβασιν τών έν τω άρθρω 43 όρισμών συμβή διάλυσις του έπαρχιακού συμβουλίου, ή τελειώση ή σύνωδος χωρίς νά διορίση τόν νόμιμον αριθμόν τών όρκωτών, τότε ό διοικητής θέλει προσθέσει κατά τήν ιδίαν αύτου κρίσιν τόν έλλείποντα αριθμόν από το ήμισυ τών πρ' αύτου σημειωθέντων]. Ηλ. τροποπ. άρθρ. 12 ν. ΡΟΣΤ' κάτωθι άρθρον 58.

α^ο Ακροτελεύτιοι όρισμοί

α^ο Άρθρον 62.—'Τό παρόν καταστατικόν διάταγμα έμβαίνει εις ένέργειαν τήν 1 (13) 'Ιανουαρίου 1837 και λαμβάνον ισχόν προσωρινού νόμου, δημοσιεύεται διά τής Βασιλικής Έφημερίδος.

'Η δε Γραμματεία τών 'Εσωτερικών επιφορτίζεται τήν δημοσίευσιν και εκτέλεσιν αύτου.

'Εν 'Αθήναις τήν 18 (30) Δεκεμβρίου 1836.

'Εν όνόματι και κατ' ιδιαιτέραν διαταγήν τής Αύτου Μεγαλειότητος του Βασιλέως,

Τό 'Υπουργικόν Συμβούλιον

ΔΡΜΑΝΣΠΕΡΓ, Ι. ΡΙΖΟΣ, ΣΜΑΛΤΣ, ΔΡΟΣΟΣ ΜΑΝΣΟΛΑΣ,
Α. Γ. ΚΡΗΕΖΗΣ, Γ. ΛΑΣΣΑΝΗΣ».

Νόμος ΑΦΝΣΤ' «Περί Νομαρχιακών Συμβουλίων» (φ.202 της 28 Ιουλίου 1887)

Ἄρθρ. 1.—Ὁ νομὸς εἶνε πρόσωπον νομικόν.

Ἄρθρ. 2.—Ἐν ἐκάστῳ νομῷ καθιστᾶται νομαρχιακὸν συμβούλιον, ἐκλεγόμενον τετραετίαν.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ὀρίζεται ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὀλικοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν τοῖς ὀριστικοῖς καταλόγοις τῶν δήμων τοῦ νομοῦ ἐγγεγραμμένων ἐκλογέων. Ἀναλογουσι δὲ δώδεκα νομαρχιακοὶ σύμβουλοι ἐπὶ πληθυσμοῦ ἐκλογέων μέχρις εἴκοσι χιλιάδων, καὶ προστίθεται εἰς νομαρχιακὸς σύμβουλος ἀνά τρισχιλίους ἐπὶ πλέον ἐκλογεῖς.

Ἄρθρ. 3.—Ὁ ὀλικὸς πληθυσμὸς τῶν ἐν τοῖς ὀριστικοῖς καταλόγοις τῶν δήμων τοῦ νομοῦ ἐγγεγραμμένων ἐκλογέων διαιρεῖται διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκλεκτῶν νομαρχιακῶν συμβούλων, τὸ δὲ πηλίκον παριστᾷ τὴν ἀναλογουῦσαν πρὸς ἐκλογὴν ἑνὸς νομαρχιακοῦ συμβούλου μονάδα ἀριθμοῦ ἐκλογέων.

Ὅσοι ἐκ τῶν δήμων τοῦ νομοῦ κέκτηνται ἄρτιον τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, καθιστῶνται περιφέρειαι πρὸς ἐκλογὴν ἑνὸς ἢ πλείονων νομαρχιακῶν συμβούλων κατὰ τὰς ἀναλογουῦσας πρὸς τὸν ὀλικὸν αὐτῶν πληθυσμὸν ἐκλογικὰς μονάδας. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν δήμων συνιστῶνται ἰσαριθμοὶ πρὸς τοὺς ὑπολειπομένους νομαρχιακοὺς συμβούλους ἐκλογικαὶ περιφέρειαι.

α') ἀποτελούμεναι ἄρτια ἐκ δύο ἢ πλείονων ὁμόρων δήμων, προτασσομένων τῶν ἔχοντων τὰ ἐλάσσονα κλάσματα πληθυσμοῦ·

β') ἐξ ἑνὸς ἢ πλείονων ὁμόρων δήμων, ὑστερούντων τῆς ἐκλογικῆς μονάδος.

Εἰς τὰς ἐξ ἑνὸς δήμου ἄρτιας περιφέρειας, ὧν τὸ πλεονάζον κλάσμα εἶνε μείζον τοῦ κλάσματος τῶν κατὰ τὸ ἐδάφιον α' περιφερειῶν, προστίθεται εἰς νομαρχιακὸς σύμβουλος. Ὅπου δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν περιφερειῶν εἶναι ἐλάσσων τοῦ τῶν ἐκλεκτῶν, συμπληροῦται ὁ ἀριθμὸς τούτων διὰ προσθήκης εἰς τὰς ἔχούσας τὰ μείζονα κλάσματα περιφέρειας.

Ἐντὸς ἑξ μηνῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος νόμου συνταχθήσονται ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀριστικῶν ἐκλογικῶν καταλόγων τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους καὶ δημοσιευθήσονται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως πίνακες, ἐμφαινόντες, α') τὸν ὀλικὸν πληθυσμὸν τῶν ἐκλογέων καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκλεκτῶν νομαρχιακῶν συμβούλων κατὰ νομὸν καὶ β') τὴν εἰς περιφέρειας διαίρεσιν τῶν νομῶν καὶ τὸν πληθυσμὸν ἐκάστης περιφέρειας μετὰ τοῦ ἀναλογουῦντος αὐτῇ ἀριθμοῦ ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν νομαρχιακῶν συμβούλων.

Ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῶν πινάκων τούτων οἱ δήμαρχοι καὶ τὰ δημοτικά συμβούλια δύνανται νὰ προτείνωσι τὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ πίνακος τοῦ οἰκείου νομοῦ, δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸν νομάρχην. Τὰς ἀναφορὰς δὲ ταύτας παραπέμπει ὁ νομάρχης ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν, ἀνακοινῶν καὶ τὴν γνώμην αὐτοῦ πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ ἐφετείου, εἰς ὃ ὑπάγεται τὸ ἐδρεῖον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ πρωτοδικεῖον. Ἐπιτροπὴ δέ, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ προέδρου, τοῦ εἰσαγγελέως καὶ τοῦ ἀρχαιότερου δικαστοῦ τοῦ ἐφετείου τούτου, ἀποφασίζει ἀνεκκλήτως ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν περὶ τῶν ἐπενεκτέων μεταρρυθμίσεων, συντάσσει τὸν ὀριστικὸν πίνακα καὶ παρτηγγέλλει τὴν ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως δημοσίευσιν αὐτοῦ ἐντὸς ἑνὸς μηνός, δι' ἐγγράφου τοῦ προέδρου τῆς πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς ἐφημερίδος ταύτης. Ἐὰν δὲ ἡ ἐπιτροπὴ ἴδῃ ἐγκρίνη τὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ πίνακος, παραπέμπει ἀντίγραφον τῆς ἀποφάσεώς της, ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρὸς ἀναδημοσίευσιν τοῦ πίνακος ὡς ὀριστικῶν.

Οἱ πίνακες οὗτοι ἰσχύουσιν ἐπὶ τετραετίαν, ἀνανευῶνται δὲ καὶ δημοσιεύονται ἀνά πᾶν τέταρτον ἔτος ἐξ τοῦλάχιστον μηνῶν πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν νομαρχιακῶν συμβούλων. Ἡ νομαρχιακὰ συμβούλια τῆς ληγουμένης περιόδου ἀποφαίνονται ἐπὶ τῶν πινάκων ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς των δι' ἐκθέσεως αὐτῶν πρὸς τὸν νομάρχην, ὅστις

παρσιπέπει τὰς ἐκθέσεις ταύτας μετὰ τῶν ἀναφορῶν τῶν δημάρχων καὶ τῶν δημοτικῶν συμβούλων πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς ἀρμοδίας ἐπιτροπῆς, ἀπορραϊζούσης κατὰ τ' ἀνωτέρω ὑριζόμενα.

Ἄρθρ. 4.—Ἡ ἐκλογή τῶν νομαρχικῶν συμβούλων ἐνεργεῖται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου. Ἐν ἐκάστη δὲ περιφερεῖς εἶναι ἐκλόγιοι οἱ ἐν τῷ ὄριστικῷ καταλόγῳ ἐνὸς τῶν δήμων τοῦ νομοῦ ἐγγεγραμμένοι ἐκλογεῖς, οἱ συμπληρώσαντες τὸ τριακυστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των καὶ μὴ ὑπαγόμενοι εἰς οὐδεμίαν τῶν ἐξαιρέσεων τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ ΧΜΙΙ' νόμου.

Τὸ ἀντίτιμον τῶν ἐκλογικῶν εἰδῶν ὀρίζεται εἰς δραχμὰς ἑκατόν.

Ἄρθρ. 5.—[«Δὲν δύνανται ν' ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι ἢ νὰ διατελῶσι νομαρχικοὶ σύμβουλοι, α') οἱ βουλευταί, β') οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἱ δήμαρχοι, οἱ δημομαρχικοὶ πάρεδροι καὶ οἱ δημοτικοὶ ἀστυνόμοι καὶ οἱ εἰσπράκτορες, πλὴν ἐὰν παραιτηθῶσιν ἢ παυθῶσι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου, καὶ γ') οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ἡρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.] Συνεπλήρ. ὑπὸ ἀρθρ. 1 ν. ΑΨΙ' τοῦ 1889 (φ. 44).

Ἄρθρ. 1 ν. ΑΨΙ'. «Δὲν δύνανται ν' ἀνακηρυχθῶσιν ὑποψήφιοι νομαρχικοὶ σύμβουλοι, πλὴν τῶν ἐν τῷ ἀρθρῳ 5 τοῦ νόμου ΑΦΝΣΤ' ἀναφερομένων, καὶ οἱ ἐκ τινος τῶν δημοτικῶν ἢ λιμενικῶν ταμείων τοῦ νομοῦ λαμβάνοντες μισθὸν ἐφ' οὐωδῆποτε λόγῳ.

Δὲν δύνανται δὲ νὰ διατελῶσι νομαρχικοὶ σύμβουλοι οἱ λαμβάνοντες μισθὸν ἢ ἀμοιβὴν παρὰ τῶν εἰρημένων ταμείων δι' οὐωδῆποτε λόγον μεταγενέστερον τῆς ἐκλογῆς.

Οἱ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος νόμου διατελοῦντες νομαρχικοὶ σύμβουλοι δὲν ὑπάγονται εἰς τὴν διάταξιν ταύτην».

Ἄρθρ. 6.—Αἱ ἐκλογαὶ τῶν νομαρχικῶν συμβούλων ἐκδικάζονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ δημαρχειῶν νόμου. Ἀρμόδιον δὲ πρωτοδικεῖον εἶνε τὸ ἐῆρεῦον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ.

Τὴν ἐπιούσαν τῆς ἐκδόσεως τῆς ὄριστικῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως ὁ ἀρμόδιος πρόεδρος πέμπει ἀντίγραφον αὐτῆς πρὸς τὸν νομάρχην, ὅστις ἐντὸς δεκαπέντε ἡμερῶν δημοσιεύει ἐν τῇ Ἰεφμεριδί τῆς Κυβερνήσεως ἑνομαστικῶν καταλόγων τῶν ἐκλεχθέντων.

Ἄρθρ. 7.—[«Τὸ ἀξίωμα τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ τοῦ νομαρχικοῦ συμβούλου.

Ὁ ἐκλεχθεὶς ἔχει δικαίωμα ἐπιλογῆς διὰ δηλώσεως, ἐπιδηυμένης πρὸς τὸν ἀρμόδιον νομάρχην διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ πρυηγουμένον ἀρθρον δημοσιεύσεως. Ἐὰν δὲ δὲν ἐνασκήσῃ, τὸ δικαίωμα τοῦτο, θεωρεῖται παρητημένως τῆς θέσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου.

Νομαρχικὸς σύμβουλος δὲν δύναται ν' ἀνακηρυχθῇ ὑποψήφιος βουλευτῆς, δήμαρχος, δημομαρχικὸς πάρεδρος ἢ δημοτικὸς σύμβουλος, πλὴν ἐὰν παραιτηθῇ τεσσαράκοντα τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς ψηφοφορίας κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου.] Συνεπληρώθη ὑπὸ ἀρθρ. 2 ν. ΑΨΙ' τοῦ 1889 (φ. 44).

Ἄρθρ. 2 ν. ΑΨΙ'. «Τὸ ἀξίωμα τοῦ κοινοτικοῦ συμβούλου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ τοῦ νομαρχικοῦ συμβούλου.

Αἱ ὡς πρὸς τοὺς δημοτικούς συμβούλους διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου ΑΦΝΣΤ' περὶ ἐπιλογῆς ἰσχύουσι καὶ ὡς πρὸς τοὺς κοινοτικούς συμβούλους. Οἱ δὲ ἐκ τῶν συμβούλων τούτων διατελοῦντες νομαρχικοὶ σύμβουλοι δύνανται νὰ ἐνασκήσουσι τὴν δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος νόμου».

Ἄρθρ. 8.—Οἱ νομαρχικοὶ σύμβουλοι ἐκλέγονται ἐπὶ τετραετίαν.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ νομαρχικοῦ συμβούλου εἶνε ὑποχρεωτικῆ. Δύναται δὲ ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῆς :

α'. Ὅστις δις ἐξετέλεσε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην.

β'. Ὅστις συνεπλήρωσε τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του ἢ εἶναι ἀνικανὸς κατὰ τὸ σῶμα ἢ κατὰ τὸν νοῦν. Ἡ ὑπερηλικιότης καὶ ἡ ἀνικανότης ἀποδεικνύονται δι' ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικεῖου.

γ'. Ὅστις προτείνει ἄλλα κωλύματα, τὰ ὅποια ἤθελον κριθῆ ἰσχυρά.

Ἡ περὶ ἀπαλλαγῆς αἰτήσις ὑποβάλλεται πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἀρθρον 3 § ε' ἐπιτροπὴν,

ἀποφασίζουσιν ἐπ' αὐτῆς ἀνεκκλήτως ἐντός εἰκοσιν ἡμερῶν.

Ὁ περιπεσὼν εἰς τινὰ τῶν ἐν τῷ ἀρθρῷ 4 τοῦ ΧΜΠ' νόμου ὀριζομένων ἐξαίρεσεων ἢ ἐπὶ μίαν σὺνὸδον ἀπουσιάσας ἀδικαιολογήτως νομαρχιακὸς σύμβουλος κηρύσσεται ἔκπτωτος δι' ἀποφάσεως τῆς κατὰ τὸ ἀρθρον 3 § ε' ἐπιτροπῆς, αἰτήσῃ, τοῦ νομάρχου.

Νομαρχιακὸς σύμβουλος, μὴ πρὸς ἐρχόμενος ἀδικαιολογήτως ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου ἢ τῆς ἐν τῇ Ἰουλημηνίδι τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύσεως κατὰ τὸ ἀρθρον 6, ἢ ἄνευ ἀδείας τοῦ προέδρου ἀπουσιάζων τῶν συνεδριάσεων, τιμωρεῖται διὰ προστίμου 20-50 δραχμῶν, ἀποφάσει τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 9.—Ἀποβιάσαντος, ἀπαλλαγέντος, παραιτηθέντος κατὰ τὸ ἀρθρον 8, ἢ κηρυθέντος ἔκπτωτον νομαρχιακοῦ συμβούλου, διατάσσεται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ νομάρχου νέα ἐκλογή πρὸς ἀναπλήρωσιν αὐτοῦ, ἐνεργεῖται δὲ ἡ ψηφοφορία ἐντός δύο μηνῶν.

Ἀκυρωθείσης ἐκλογῆς τινός, ὁ νομάρχης διατάσσει ἀμέσως τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας ἐντός ἐνὸς μηνός, ἢ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκλογῆς, εἰάν ἡ ἀκύρωσις ἐγένετο δι' ὀλιψιν προσόντων, ἐντός δύο μηνῶν.

Ἄρθρ. 10.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον συνέρχεται κατ' ἔτος τὴν δεκάτην πέμπτην Ὀκτωβρίου.

Ἐκάστη σὺνὸδος διαρκεῖ ἐπὶ τριάκοντα τὸ πολὺ ἡμέρας. Δύναται δὲ τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον νὰ παρατείνῃ τὴν διάρκειαν αὐτῆς μέχρι τριάκοντα ἑπτὰ ἡμερῶν.

Ἄρθρ. 11.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον συγκαλεῖται ἐκτάκτως διὰ Β. Διατάγματος, ὀρίζοντος τὰ ἀντικείμενα καὶ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 12.—Οἱ νομαρχιακοὶ σύμβουλοι ὀμνύουσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐν συνεδριάσει τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου τὸν ἐν τῷ ἀρθρῷ 64 τοῦ συντάγματος ὀριζόμενον ὄρκον.

Ἄρθρ. 13.—Διαρκούσης τῆς συνόδου τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, εἴτε τακτικῆς εἴτε ἐκτάκτου, καὶ δύο ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς δὲν ἐνεργεῖται προσωπικὴ κράτησις κατὰ νομαρχιακοῦ συμβούλου.

Ἐάν νομαρχιακὸς σύμβουλος διατελῇ ὑπὸ προσωπικὴν κράτησιν, ἀπολύεται δύο ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τακτικῆς ἢ ἐκτάκτου συνόδου.

Ἄρθρ. 14.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἐδρεύει ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ καὶ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ νομαρχιακῷ ἢ ἄλλῳ καταστήματι, προσδιοριζομένῳ δι' ἀποφάσεώς του.

Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἢ ἀποφασίσῃ τί ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦ ἡμίσεος τοῦλάχιστον τοῦ ὅλου τῶν μελῶν αὐτοῦ πλέον ἐνός.

Ἄρθρ. 15.—Κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς πρώτης συνόδου προεδρεύει προσωρινῶς ὁ λαβὼν τὰς πλείονας ψήφους ἐκ τῶν παρόντων συμβούλων, ἐν περιπτώσει δὲ ἰσοψηφίας, ἐνεργεῖται δημοσίᾳ κλήρωσις ὑπὸ τοῦ νομάρχου. Καθήμενα γραμματέως ἐκτελεῖ εἰς τῶν νεωτέρων νομαρχιακῶν συμβούλων, προσκαλούμενος ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος.

Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἐκλέγει κατὰ περίοδον διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας τὸν πρόεδρον αὐτοῦ, ἓνα ἀντιπρόεδρον, δύο γραμματεῖς καὶ πενταμελῆ κατὰ πᾶσαν σὺνὸδον νομαρχιακὴν ἐπιτροπὴν, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν δύο ψηφολεκτῶν, κλινομένων ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος. Μὴ ἐπιτευχθείσης ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ἡ ἐκλογή ἐπαυλαμβάνεται, ἰσχύει δὲ τότε ἡ σχετικὴ πλειονοψηφία.

Ἄρθρ. 16.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ὀρίζει διὰ κανονισμοῦ τὸν τρόπον τῆς ἐκτέλεσεως τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

Ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἐναρξιν ἐκάστης συνεδριάσεως, ἐπινεύσει δὲ τοῦ συμβουλίου, καὶ τὸ τέλος αὐτῆς, προσδιορίζει τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς ἐπιπέσεως, ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου, ἔχει τὴν ἀστυνομίαν τῶν συνεδριάσεων καὶ δύναται νὰ δικτάξῃ τὴν ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου ἀποπομπὴν ἢ τὴν μέχρις 24 ὥρων κράτησιν παντὸς ταραττοντος τὴν τάξιν, ἐκδίδει τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἐγγράφα, μισθώνει τὸ κατάστημα τῶν συνεδριάσεων αὐτοῦ καὶ διορίζει τὸ προσωπικὸν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ γραφείου του.

Τὸν πρόεδρον, κωλυόμενον ἢ ἀπόντα, ἀναπληρωτὴ ἢ ἀντιπρόεδρος.

Ὁ γραμματεὺς συντάσσει καὶ ἀναγιγνώσκει τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων καὶ διευθύνει τὸ γραφεῖον τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 17.—Οὐδεὶς τῶν νομαρχιακῶν συμβούλων δύναται ν' ἀγυρεύσῃ ἄνευ ἀδείας τοῦ προέδρου.

Ὁ ταρασσὼν τὰς συζητήσεις διὰ διακοπῶν ἢ ἄλλως παραβαλῶν τὸν κανονισμόν σύμβουλος ἀνακαλεῖται εἰς τὴν τάξιν, καὶ ἐν περιπτώσει ἀπειθείας ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ προέδρου· ἐὰν δ' ἐξακολουθῇ παρεκτρεπόμενος, ἀποβάλλεται τῆς συνεδριάσεως, ἀποφάσει τοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 18.—Ὁ νομάρχης ἔχει ἐλευθέραν εἰσοδὸν εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, λαμβάνει τὸν λόγον, ὁσάκις ζητήσῃ αὐτόν, εἴτε πρὸς ἀνακοίνωσιν πληροφοριῶν, αἰτηθεισῶν παρ' αὐτοῦ, εἴτε καὶ πρὸς ἔκφρασιν γνώμης ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος.

Ἄρθρ. 19.—Αἱ ἀποφάσεις τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου καταρτίζονται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτοῦ.

Ἡ ψηφοφορία γίνεται δι' ἀναστάσεως, ἐνεργεῖται δὲ κατ' ὀνομαστικὴν κλήσιν, ἐὰν προτείνωσι τοῦτο δύο τῶν παρόντων μελῶν. Ἐν ἰσοψηφίᾳ δέ, ἐπικρατεῖ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου. Τὸ πρωτόκολλον τῆς δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως ψηφοφορίας καταχωρίζεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Ἐπὶ τῶν προσωπικῶν ζητημάτων ἡ ψηφοφορία εἶναι μυστικῆ.

Ἄρθρ. 20.—Ἐκαστος νομαρχιακὸς σύμβουλος λαμβάνει ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν ἐκ δραχμῶν δέκα διὰ πᾶσαν συνεδρίασιν, ἐν ἡ παρευρέθη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μέχρι τῆς λήξεως αὐτῆς. Οἱ ἀπομακρυνόμενοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνεδριάσεως στεροῦνται τῆς ἀποζημίωσεως ταύτης.

Οἱ νομαρχιακοὶ σύμβουλοι δὲν λαμβάνουσιν ἀποζημίωσιν οὔτε διὰ τὰ ὑδοιοπορικὰ αὐτῶν ἔξοδα, οὔτε διὰ τὰς ἐργασίας των ἐφ' ὅσον χρόνον διαρκεῖ ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 10 παράτασις τῆς συνόδου.

Ἄρθρ. 21.—Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διαλύσῃ τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον, προτάσει τοῦ Ἑπιχειρηματικοῦ Συμβουλίου, ἐὰν δὲν συνέλθῃ ἐπὶ 15 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὀρισθείσης πρὸς ἐναρξιν, τῆς συνόδου ἢ δὲν συνεδριάσῃ κατόπιν ἐπὶ δέκα ἡμέρας, ἢ ἐνεκὸν ὑπερβάσεως καθηκόντων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ διατάγματος προσδιρίζεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς νέας ἐκλογῆς ἐντός δύο μηνῶν.

Ἡ νομαρχιακὴ ἐπιτροπὴ ὑφίσταται, μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεώς της, ἐὰν ἐν τῷ διατάγματι δὲν ὀρίσθῃ, καὶ αὐτῆς ἡ διάλυσις.

Ἄρθρ. 22.—Ὁ νομάρχης δύναται ν' ἀναβάλλῃ τὴν ἐναρξιν ἢ νὰ διακόψῃ τὴν ἐξακολουθησάν τῆς συνόδου τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἐπὶ ὀκτὼ τὸ πολὺ ἡμέρας.

Ἡ ἀναβολὴ ἢ ἡ διακοπὴ δύναται νὰ παραταθῇ μέχρις ἐνὸς μηνός, ἀποφάσει τοῦ Ἑπιχειρηματικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 23.—Ὁ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἐπιτηρεῖ, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ νομάρχου, τὴν διοίκησιν τῶν δήμων καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν κατὰ τὰς ἐπιτάξεις, τὴν ἐκπαίδευσιν ἐν τοῖς δημοτικῶν καὶ δημοσίων σχολείοις καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν λιμενικῶν καὶ ἄλλων ἔργων δημοτικῆς καὶ δημοσίας συγκοινωνίας, ἐξελέγχει τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν δήμων, τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, τῶν λιμενικῶν ταμιείων καὶ τῶν ἱερῶν ναῶν προτείνει πρὸς τὸν νομάρχην καὶ τὰ ἀρμόδια Ἑπιχειρηματικὰ μέτρα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας τοῦ νομοῦ καὶ βελτίωσιν τῶν ποινικῶν, ἐπανορθωτικῶν καὶ διὰ χρῆς φυλακῶν, καὶ προκαλεῖ τὴν ἐνέργειαν τῶν διοικητικῶν ἢ δικαστικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν Ἑπιχειρηματικῶν, κατὰ τὴν ἀρμοδιότητα αὐτῶν πρὸς ἐπανόρθωσιν παντὸς ἀδικήματος.

Ἄρθρ. 24.—Οὐδεμία μεταβολὴ εἰς τὸν ὑφιστάμενον ὀργανισμόν τῶν δήμων διατάσσεται, ἐὰν δὲν ἀπεφάνθῃ ὑπὲρ αὐτῆς τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἢ τοῦ ἀμέσως προηγουμένου ἔτους.

Ἄρθρ. 25.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον συσκέπτεται περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ συντηρήσεως ἀγαθοεργῶν ἢ ἄλλων καταστημάτων ἐπιμελῶν τῷ νομῷ, καὶ ἀνακοινῶσι τὴν γνώμην του ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ νομοῦ, προκαλούμενον ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἢ τῶν Ἱπουργῶν, ἢ καὶ αὐτεπαγγέλτως.

Ἄρθρ. 26.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον διορίζει τοὺς δημοτικούς εἰσπράκτορας ἐκ τῶν προτεινομένων ὑπὸ τῶν δημοτικῶν συμβουλίων τριπλασίων ὑποψηφίων, τὰς ἐφορευτικὰς ἐπιτροπὰς τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ πρὸς ἐξέτασιν τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν δημοτικῶν καὶ δημοσίων σχολείων, πρὸς ἐξέλεξιν τῆς διαχειρίσεως τῶν δήμων καὶ τῶν λιμενικῶν ταμείων καὶ πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἐν τῷ νομῷ ἐκτελουμένων λιμενικῶν καὶ ἄλλων ἔργων δημοτικῆς καὶ δημοσίας συγκοινωνίας.

Ἄρθρ. 27.—Ὁ νομάρχης, οἱ οικονομικοὶ ἔφοροι καὶ οἱ ταμίαι πέμπουσι πρὸς τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς συνόδου του καὶ πρὸς τὴν νομαρχιακὴν ἐπιτροπὴν κατὰ μῆνα λεπτομερῆ ἐκθέσιν περὶ τῶν ὑποβληθεισῶν αὐτοῖς ἀναφορῶν τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν τούτων ἐνεργειῶν των, καὶ ἀνακοινῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς πᾶσαν παρ' αὐτῶν ζητούμενην ὑπὸ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἢ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς πληροφορίαν.

Ἐκαστος δήμαρχος καὶ ἕκαστος πρόεδρος λιμενικῆς ἐπιτροπῆς ὑφείλει νὰ ὑποβάλῃ κατὰ μῆνα πρὸς τὴν νομαρχιακὴν ἐπιτροπὴν κατάστασιν ἐμφαίνουσαν τὰ εἰσπραχθέντα ἔσοδα καὶ τὰς γενόμενας δαπάνας κατὰ κεφάλαιον καὶ ἄρθρον τοῦ οὐκείου προϋπολογισμοῦ.

Ἄρθρ. 28.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ψηφίζει κατ' ἔτος τὸν προϋπολογισμόν τῶν ἐξόδων αὐτοῦ καὶ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τοῦ Ἱπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν προσδιορισθέντων πιστώσεων.

Αἱ πιστώσεις αὗται δὲν δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τὰς τρισχιλίας δραχμὰς ὡς πρὸς τὰ ἔξοδα διὰ τὸ μισθωμα τῶν καταστήματος καὶ τοὺς μισθοὺς τοῦ προσωπικοῦ τῶν γραφείων τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 29.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἀποφασίζει ἐν πρώτῳ μὲν βαθμῷ ἐπὶ τῶν ἐτησίων ἀπολογισμῶν τῆς διαχειρίσεως τῶν δήμων καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, κατ' ἔφεσιν δ' ἐπὶ τῶν ἐτησίων προϋπολογισμῶν τῶν δήμων καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης ἐφέσεως τῶν δημοτικῶν συμβουλίων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομάρχου, πλὴν τῶν ἐπιβαλλουσῶν ὑποχρεωτικῶς κατὰ τὸν νόμον περὶ δήμων δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς τοπικῆς ἢ ἀγροτικῆς ἀστυνομίας. Ἐπὶ τῶν ἐφέσεων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων τοῦ νομάρχου ἀποφασίζει ὁ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ἱπουργός.

Ἐκ τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου χρήσουσι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ἱπουργοῦ αἱ διατάσσουσαι δαπάνην ἀπορριφθεῖσαν ἢ ἐλαττωθεῖσαν διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ νομάρχου, αἱ περὶ ἀποδοχῆς δωρεῶν ἢ κληροδοτημάτων, ἠνωμένων μὲ βάρη, αἱ περὶ συγκαταβάσεως εἰς πληρωμὰς ἢ χορηγήσεως ἀμοιβῶν καὶ δώρων, αἱ περὶ ἐκποιήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς ἀκινήτων καὶ αἱ περὶ δανείων ἢ συμβιβασμοῦ ἢ εἰσαγωγῆς δικῆς.

Ὁ νομάρχης δύναται νὰ ἐκκαλῇ πρὸς τὸ ἐλεγκτικὸν συνέδριον τὰς ἐπὶ τῶν ἐτησίων ἀπολογισμῶν τῶν δήμων καὶ τῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων ἀποφάσεις τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 30. — Διὰ βασιλικοῦ διατάγματος δύνανται ν' ἀνατελλῶσιν εἰς τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια καὶ ἄλλα καθήκοντα κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν νόμων, ῥυθμιζόντων ἀντικείμενα τοπικῆς διοικήσεως ἢ συγκοινωνίας.

Ἄρθρ. 31.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον δὲν δύναται νὰ ἐπεμβαίνειν εἰς τὰ καθήκοντα τῶν δημοσίων ἀρχῶν ἢ νὰ ἐπιλαμβάνηται πολιτικῶν συζητήσεων. Δύναται ὅμως νὰ ὑποβάλῃ πρὸς τὸν νομάρχην καὶ τοὺς ἀρμοδίους Ἱπουργοὺς πληροφωρίας περὶ πάσης κατὰ τὴν γνώμην του ἀντικειμένης εἰς τοὺς νόμους ἐνεργείας τῶν δημοσίων ἀρχῶν.

Ἄρθρ. 32.—Ἐν ταῖς δημοσίαις τελταῖς παρεκκλιθεύουσιν οἱ μὲν πρόεδροι τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς τὸν νομάρχην, οἱ δὲ νομαρχιακοὶ σύμβουλοι τὸν διευθυντὴν τῆς νομαρχίας.

Ἄρθρ. 33.—Ἡ νομαρχιακὴ ἐπιτροπὴ, συνερχομένη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ προέδρου τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, κατὰ πᾶσαν συνῆδον, ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν πρόεδρον καὶ τὸν γραμματέα τῆς, διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειοψηφίας. Ἐν ἰσοψηφίᾳ, ἐνεργεῖται κλήρωσις ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 34.—Ἡ νομαρχιακὴ ἐπιτροπὴ συνεδριάζει κατ' ἰδίαν ἐν τῷ καταστημάτων τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου, δὲν δύναται δὲ νὰ συζητήσῃ ἢ ἀποφασίσῃ, τι ἄνευ τῆς παρουσίας τριῶν τοῦλάχιστον ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Ἄρθρ. 35.—Ἡ νομαρχιακὴ ἐπιτροπὴ ἐκτελεῖ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου πάντα τὰ εἰς αὐτὸ ἀνατεθειμένα καθήκοντα.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ γραφείου τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς διορίζει ὁ πρόεδρος αὐτῆς.

Ἄρθρ. 36.—Αἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 29 ἀποφάσεις ἐκδίδονται ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ὑπὸ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς ἐντὸς ἐνὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς εἰς τὸ γραφεῖον αὐτῆς παραδόσεως τῶν ἐγγράφων. Παρελθούσης δὲ τῆς διαρίας ταύτης, ἀποφασίζει ὁ νομάρχης ἢ τὸ Ἱπουργεῖον τῶν Ἰσωτερικῶν, κατὰ τὰς ἰσχυρούσας πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ παρόντος νόμου διατάξεις.

Ἐν περιπτώσει διαλύσεως τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 21 ἐπὶ μὲν τῶν ἐτησίων ἀπολογισμῶν τῶν δήμων καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων ἀποφασίζουσιν ὁ νομάρχης καὶ ὁ πρόεδρος καὶ ὁ ἀρχαιότερος δικαστὴς τοῦ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ πρωτοδικείου, ἐπὶ δὲ τῶν ἐφέσεων τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ νομάρχου ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 3 ἐπιτροπῆς.

Ἄρθρ. 37.—Τὰ μέλη τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς δὲν δύνανται ν' ἀπομακρυνθῶσι τῆς ἐδρας τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου ἄνευ ἀδείας τοῦ ἐπὶ τῶν Ἰσωτερικῶν Ἱπουργοῦ.

Ἄρθρ. 38.—Τὰ μέλη τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς λαμβάνουσι κατὰ μῆνα ἀποζημιώσεις ἐκ ἄρχαίων ἐκατὸν διὰ τὰς ἐργασίας των κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπουσίας τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 39.—Ἡ ἐπαρχιακὰ συμβούλια καταργοῦνται. Τὰ δὲ διὰ τῶν κειμένων νόμων ἀνατεθειμένα εἰς αὐτὰ καθήκοντα ἐκτελοῦσι τὰ νομαρχιακὰ συμβούλια.

Ἄρθρ. 40.—Μεχρινοῦ διὰ νόμου κανονισθῶσι τὰ τῶν ἐσόδων τῶν νομαρχιακῶν συμβουλίων, διατίθενται κατ' ἔτος διὰ 11. Διατάγματος ποσοστά, α') μέχρι πέντε ἑκατοστῶν ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν ἐν τῷ νομῷ δήμων, ὧν τὰ ἐτήσια ἔσοδα ὑπερβαίνουν τὰς δέκα χιλιάδας δραχμῶν, καὶ β') μέχρις ἡμίσεως ἑκατοστοῦ ἐκ τῶν ἐσόδων τῶν ἐν τῷ νομῷ λιμενικῶν ταμείων καὶ τῶν ἐκ τῆς περιφερείας αὐτοῦ εἰσπράξεων τῆς ἐθνικῆς ὁδοποιίας.

Ἡ διαχείρισις ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν δημοσίων ταμείων.

Ἄρθρ. 41.—Ἄπαντα τὰ ἐντάλματα πρὸς πληρωμὴν τῶν ἐξόδων τοῦ νομαρχιακοῦ συμβουλίου καὶ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ νομάρχου.

Ὁ παρὼν νόμος, ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ ...

Νόμος ΑΠΝΣΤ' «περί επαρχιακών συμβουλίων» (φ. 97/4 Απριλίου 1891)

Ἄρθρ. 1.—Ἐν ἐκάστη ἐπαρχίᾳ καθιστᾶται ἐπαρχιακὸν συμβούλιον.

Ἄρθρ. 2.—Ἐν τῷ ἐπαρχιακῷ συμβούλιῳ ἀποτελοῦσιν οἱ ὑφ' ἐκάστου τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας ἐκλεγόμενοι ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι. Ἐκλέγονται δ' ὑφ' ἐκάστου μὲν τῶν δήμων πρώτης τάξεως τρεῖς ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι, ὑφ' ἐκάστου δὲ τῶν τῆς δευτέρας τάξεως δύο, καὶ ὑφ' ἐκάστου τῶν τῆς τρίτης τάξεως εἰς.

Ἄρθρ. 3.—Ἐάν, ἔνεκα τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς τάξεως τῶν δήμων ἐπαρχίας τινός, δὲν ἀπαρτίζηται, ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν ἐκλεχθέντων, δωδεκαμελὲς τοῦλάχιστον τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον, ἐπιτρέπεται νὰ ἐκλεχθῶσιν ἐξ ἐκάστου τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας ταύτης διπλάσιοι τοῦ κατὰ τὸ προηγηθὲν ἄρθρον ἀριθμοῦ, ἢ καὶ τριπλάσιοι, ἐὰν οὐδὲ διὰ τῆς ὑφ' ἐκάστου τῶν δήμων ἐκλογῆς διπλασίων ἀπαρτίζηται δωδεκαμελὲς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον.

Ἐάν δ' ἡ ἐπαρχία ἀποτελῆται ἐξ ἐνὸς μόνου δήμου, ὑπ' αὐτοῦ ἐκλέγονται πάντες οἱ ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἐλάχιστον ἀριθμὸν τῶν μελῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου.

Ἄρθρ. 4.—Ἡ ἐκλογή τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων γίνεταί συγχρόνως ἐν πᾶσι τοῖς δήμοις τοῦ Κράτους, καὶ καθ' ἡμέραν προσδιοριζομένην διὰ Β. διατάγματος, δύο μῆνας πρὸ τῆς λήξεως τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τετραετοῦς διαρκείας τῆς ὑπηρεσίας αὐτῶν. Ἐνεργεῖται δὲ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν νόμου καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ὀριστικῶν καταλόγων.

Ἐπομένως καὶ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων ἐκλογεῖται καὶ ἐκλόγιμοι εἰσι καὶ οἱ κατὰ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς, κατὰ τὰ ἄρθρα 4 καὶ 5 τοῦ ἀπὸ 17 Σεπτεμβρίου 1877 ΧΜΠ' νόμου.

Ἄρθρ. 5.—Ἐν δύνανται ὅμως νὰ ἐκλεχθῶσιν ἢ νὰ διατελῶσιν ἐπαρχιακοὶ σύμβουλοι : α') οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι β') οἱ δήμαρχοι, οἱ δημαρχικοὶ πάρεδροι, καὶ οἱ δημοτικοὶ ἀστυνόμοι καὶ εἰσπράκτορες, πλὴν ἐὰν παραιτηθῶσιν ἢ παυθῶσι κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν νόμων γ') οἱ διδάσκαλοι τῆς μέσης καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως καὶ δ') οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

Ἄρθρ. 6.—Ἐν τῷ ἀξίωμα τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ τοῦ δημοτικοῦ, τοῦ κοινοτικοῦ ἢ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβούλου.

Ἐάν ὁ ἐκλεχθεὶς ἐπαρχιακὸς σύμβουλος δύνανται, ἐντὸς εἰκοσίων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως δημοσιεύσεως τῆς ἐκλογῆς του, νὰ δηλώσῃ πρὸς τὸν ἐπαρχὸν ἢ τὸν νομάρχην ὅτι προτιμᾷ τὴν θέσιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, παραιτούμενος τῆς τοῦ δημοτικοῦ, τοῦ κοινοτικοῦ ἢ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβούλου.

Ἄρθρ. 7.—Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβούλου δὲν εἶναι ὑποχρεωτική. Ἐάν δὲ τις ἐκλεχθῆ, ἐπαρχιακὸς σύμβουλος ὑπὲρ πολλῶν δήμων, εἰς αὐτὸν ἀνήκει νὰ δηλώσῃ τίνος δήμου τὴν ἐντολὴν ἀποδέχεται ὀφείλει ὅμως τὴν δήλωσιν ταύτην νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν ἐπαρχὸν ἢ τὸν νομάρχην ἐντὸς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς κατὰ νόμον ἐπικυρώσεως τῆς ἐκλογῆς.

Ἄρθρον 8.—Ἡ ὑπηρεσία τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων διαρκεῖ τέσσαρα ἔτη. Ἐὰν ἐκλεγόμενων ὅμως πρὸς πλήρωσιν χηρευσασῶν θέσεων ἢ ὑπηρεσία διαρκεῖ ἐφ' ἔσον ἐπιμελε νὰ διαρκέσῃ καὶ ἡ τῶν ἀναπληρωθέντων ὑπ' αὐτῶν.

Ἄρθρον 9.—Ἡ κενωθεὶς θέσεως ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, διατάσσεται ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ἐπαρχοῦ ἢ τοῦ νομάρχου ἐκλογή πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς, ἐντὸς μηνὸς ἀφ' ἧς ἐγνώσθη αὐτῷ ἐπισημως τῆς θέσεως ἢ χηρεία. Ἀκυρωθεὶς δ' ἐκλογῆς τινός, ὁ ἐπαρχὸς ἢ ὁ νομάρχης διατάσσει ὡσαύτως ἐντὸς μηνὸς τὴν ἐπανάληψιν τῆς ψηφοφορίας, ἢ, ἐν ἡ ἀκύρωσις διατάχῃ δι' ἐλλείψιν προσόντων, ἐντὸς δύο μηνῶν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐκλογῆς.

» Ἄν ἡ χρεία τῆς θέσεως ἐπέλθῃ μετὰ τὴν τελευταίαν σύνοδον τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, δὲν ἐνεργεῖται ἐκλογή πρὸς πλήρωσιν αὐτῆς».

Ἄρθρον 10.—«Τὸ ἀντίτιμον τῶν ἐκλογικῶν εἰδῶν ὀρίζεται εἰς δραχμὰς εἴκοσι καὶ πέντε.

Ἄρθρον 11.—Αἱ ἐκλογαὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συμβούλων ἐκδικάζονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀπὸ 17 Μαΐου 1882 περὶ ἐκδικάσεως τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν νόμου. Αἱ δ' ἐπ' αὐτῶν ὀριστικαὶ ἀποφάσεις κοινοποιοῦνται ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ δικαστηρίου εἰς τὸν ἀρμόδιον ἐπαρχὸν ἢ τὸν νομάρχην, ὅστις, ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν κοινοποιεῖ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεχθέντων εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως πρὸς δημοσίευσιν.

Ἄρθρον 12.—«Τὰ ἐξόδα τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, συνιστάμενα εἰς τὰς ἀποζημιώσεις καὶ τὰ ἐπίδομα τῶν μελῶν αὐτῶν, καταβάλλονται ὑπὸ τῶν δήμων, ἐν τοῖς προϋπολογισμοῖς τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται αἱ ἀναγκαῖαι πιστώσεις.

» Καὶ ἀποδίδονται ἐκάστῳ τῶν συμβούλων ὡς ἀποζημιώσεις μὲν τῶν ὀδοπορικῶν ἐξόδων αὐτοῦ, διὰ τὴν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας μετάβασιν καὶ τὴν εἰς τὸν ἴδιον δήμον ἐπάνοδον, δραχμαὶ δέκα καὶ πέντε, ὡς ἐπίδομα δὲ δι' ἐκάστην συνεδρίασιν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δραχμαὶ πέντε.

» Τὸ ἐπίδομα ὅμως, δὲν ἀποδίδεται εἰς ἐκείνους τῶν συμβούλων, ὅσοι προσκληθέντες δὲν προσῆλθον εἰς τὴν συνεδρίασιν, ἢ προσελθόντες δὲν παρέμειναν ἐν αὐτῇ μέχρι τέλους.

Ἄρθρον 13.—«Οἱ ἕνεκα εὐλόγου κωλύματος μὴ προσερχόμενοι εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου οφείλουσι νὰ αναφερῶσιν εἰς τὸν ἐπαρχὸν ἢ τὸν νομάρχην τὰ εὐλόγα κωλύματα αὐτῶν, δικαιολογῶντες τὴν ἀπουσίαν των. Οἱ μὴ προσελθόντες δὲ κατὰ πάσας τὰς συνεδριάσεις τῆς συνόδου, ἀνευ δικαιολογίας τῆς ἀπουσίας αὐτῶν, θεωροῦνται παραιτηθέντες».

Ἄρθρον 14.—«Τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια συνέρχονται ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ τὴν 15 Μαρτίου· συγκαλοῦνται δὲ τὰ μέλη αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου ἢ τοῦ νομάρχου.

» Ἡ σύνοδος τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων διαρκεῖ ἡμέρας δέκα καὶ πέντε. Τόπος δὲ τῶν συνεδριάσεων αὐτῶν προσδιορίζεται τὸ κατάστημα τοῦ ἐπαρχείου ἢ τῆς νομαρχίας, ἐν δὲ ταῖς ἐπαρχίαις, ἐν αἷς δὲν ὑπάρχει τοιαῦτο, τὸ τοῦ Δημαρχείου.

Ἄρθρον 15.—«Ὁ πρόεδρος τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ἐκλέγεται κατὰ πᾶσαν σύνοδον ὑπὸ τοῦ σώματος ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς πρώτης συγκροτήσεώς του. [Κατὰ τὰς συνεδριάσεις δ' αὐτοῦ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παρευρίσκηται ὁ ἐπαρχὸς ἢ ὁ νομάρχης ὡς ἐπίτροπος τοῦ Κράτους]. Ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ ἐν τέλει τοῦ παρόντος ἄρθρου.

» Τὰ πρακτικὰ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου συντάσσει ὁ πρωτοκολλητὴς τοῦ ἐπαρχείου ἢ τῆς νομαρχίας, ἐπιτηροῦντων τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου» [ἀκολουθεῖ τρωπ.].

Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων παρίστανται ἀντὶ τῶν ἐπάρχων, κατὰ τὸ ἄρθρον 15 τοῦ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1891 Α' ἸΝΣΤ' νόμου, ὡς ἐπίτροποι τοῦ Κράτους, εἴτε εἰς τῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ ΒΚΖ' νόμου ὑπαλλήλων τῆς νομαρχίας, εἴτε ὁ εἰρηνοδίκης τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας, ἐντολῇ τοῦ νομάρχου. Οὗτοι ἐκτελοῦσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 29 τοῦ εἰρημένου περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων νόμου καθήκοντα» (ἄρθρ. 2 ἀπὸ 24-26 Σεπτ. 1892 Β.Δ. — φ. 349 — ἐκδουθέντος κατ' ἐφαρμογὴν ἄρθρου 16 ΒΚΖ' ἰδ. ἔτους. Πλ. ὑποσ. 12 σ. 318.

Ἄρθρον 16.—«Πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ προέδρου τὴν ἔδραν αὐτοῦ λαμβάνει ὁ προσβύτερος τῶν συμβούλων, ὅστις διευθύνει τὰς προκαταρκτικὰς τῆς ἐκλογῆς ἐργασίας.

» Ἡ ἐκλογή δὲ γίνεταί διὰ φανερᾶς ψηφοφορίας, ἐκάστου τῶν παρόντων μελῶν τοῦ συμβουλίου ἐπὶ τῇ ἐρωτῆσει τοῦ προέδρου ὀνομαζόντος τὸν σύμβουλον τὸν ὁποῖον ψηφίζει ὡς πρόεδρον, τοῦ γραμματέως δ' ἐγγράφοντος ἐν πρωτοκόλλῳ κατὰ σειρὰν τὰ ψηφοφορηθέντα ὀνόματα.

Ἄρθρον 17.—«Ἄν ἐκ τῆς διαλογῆς τῶν ψήφων προκύψῃ, ὅτι οἱ ψηφοφορηθέντες Ἐλαβὸν Ἰσας ψήφους, κρίνεται πλειοψηφῶν ὁ λαβὼν τὴν ψῆφον τοῦ προέδρου, ἂν δύο μόνον ἐψηφοφορήθησαν· ἂν ὅμως οἱ ψηφοφορηθέντες ἦσαν πλείους τῶν δύο, ἡ ψηφοφορία κρίνεται ἀλυσιτελής ἕνεκα τῆς ἰσψηφίας, καὶ ἐπαναλαμβάνεται μέχρις οὗ ἀναδειχθῇ ὁ πρόεδρος κατὰ τὰ ἐν ταῖς παραγράφοις α' καὶ β' ὀριζόμενα.

Ἄρθρον 18.—«Τὰς συζητήσεις διευθύνει ὁ πρόεδρος, τῶν τὴν τάξιν κατ' αὐτάς, κηρύσσων τὴν λήξιν αὐτῶν καὶ τιθεὶς τὰ πρὸς ψηφοφορίαν ζητήματα, προκαλῶν δὲ τὴν ψῆφον τῶν μελῶν ἐπ' αὐτῶν. Αἱ ἀποφάσεις γίνονται διὰ σχετικῆς πλειψηφίας, νικώσης ἐν ἰσψηφίᾳ τῆς ψῆφου τοῦ προέδρου».

Ἄρθρον 19.—«Τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια ἀποφασίζουσι ὀριστικῶς :

α') Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων, τὰ ἅποια εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχωσιν ἐν ἐκάστῳ δήμῳ, καὶ περὶ τοῦ τόπου ἐν ᾧ ἐκαστον τούτων πρέπει νὰ συστηθῆ.

β') Περὶ τῶν δημοτικῶν ἢ ἐπαρχιακῶν ὁδῶν, αἵτινες πρέπει νὰ μελετηθῶσι, χαρὰ χθῶσι καὶ κατασκευασθῶσιν ἐντὸς τοῦ ἔτους, καὶ περὶ τῆς διευθύνσεως ἐκάστης αὐτῶν.

Ἄρθρον 20.—[«Πρὸς προαδιορισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν ἐκάστῳ τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας δημοτικῶν σχολείων, τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον ὀφείλει νὰ ἔχη ὁδηγὸν τὴν κατάστασιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ δήμου. Ὅθεν θέλει προτείνει εἴτε νὰ ἀυξηθῶσι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ δήμων νομοῦ αἱ ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ περιληφθεῖσαι ὑπὲρ τῶν δημοτικῶν σχολείων πιστώσεις, ἂν αὐταὶ δὲν ἐπαρκῶσι πρὸς σύστασιν καὶ συντήρησιν τοῦ ἀναγκαιούτου ἀριθμοῦ δημοτικῶν σχολείων, ἐπαρκῶσι ἢ εἰς τὴν ἀύξησιν ταύτην τὰ ἔσοδα τοῦ δήμου, εἴτε νὰ χορηγηθῆ ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου βοήθεια εἰς τὸν δήμον πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀναγκαιούτου ποσοῦ, εἴτε τέλος νὰ μειωθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ δήμῳ σχολείων, ἂν οὐδὲ τὰ πρὸς σύστασιν καὶ συντήρησιν τοῦ κρινομένου ὡς ἀναγκαίου ἀριθμοῦ αὐτῶν δυνάμενα νὰ διατεθῶσιν ἔσοδα τοῦ δήμου ἐπαρκῶσιν, οὐδὲ διὰ τῆς βοήθειας τοῦ δημοσίου ταμείου δύνανται ταῦτα νὰ κατασταθῶσιν ἐπαρκῆ], συνεπληρώθη ὑπὸ ἀρθροῦ τοῦ ν. ΒΤΜΘ' τοῦ 1895 (φ. 37) καὶ 58 ἰδ. ν. (βλ. ἐπ. σ.).

Ἄρθρον 56 ν. ΒΤΜΘ'. — «Ἐάν αἱ ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἀναγραφεῖσαι ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ πιστώσεις δὲν ἐπαρκῶσι πρὸς συντήρησιν πάντων τῶν ἐν τῷ δήμῳ ὑπαρχόντων δημοτικῶν σχολείων καὶ γραμματοδιδασκαλείων, προκαλεῖται ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἢ ἀποφάσις τοῦ Ἐπαρχιακοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὰ ἐν ἀρθροῖς 19, 20 καὶ 22 παρ. α' τοῦ Α' ἸΝΣΤ' περὶ ἐπαρχιακῶν συμβουλίων νόμου τῆς 3 Ἀπριλίου 1891 διατασσόμενα· συμφώνως δὲ πρὸς ταύτην ὁ νομάρχης εἴτε ἀυξάνει τὰς πρὸς συντήρησιν τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ γραμματοδιδασκαλείων ἀναγεγραμμένας ἐν τῷ προϋπολογισμῷ πιστώσεις μέχρι τοῦ ἀναγκαιούτου ποσοῦ, διαγράφων ἄλλα ἔσοδα, τὰ ὅποια δύνανται, ἄνευ ἀναλόγου ζημίας τῶν δημοτικῶν συμφερόντων, νὰ ἀναβληθῶσιν ἐπὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἢ ἐλαττώων τὰς διὰ τὰ ἀναπόφευκτα κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἔσοδα ἀναγεγραμμένας πιστώσεως τελευταίου ὅριου αὐτῶν, εἴτε, ἂν αἱ τοιαῦται ἐλαττώσεις τῶν ἐξόδων δὲν ἦναι δι' αὐτῶν δὲν ἐπιτυγχάνηται ἡ ἐξίσωσις τῶν ἐσόδων πρὸς τὰ ἔσοδα, προκαλεῖ τὸ δήμου νὰ προτείνωσι τὴν συμφώνως πρὸς τὰς νομίμους διατάξεις ἀύξησιν τῶ

Ἄρθρον 21.—«Οὐδέποτε ἡ χάριν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως χορηγουμένη εἰς τοὺς δήμους ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου βοήθεια δύναται νὰ ὑπερβῆ τὸ τρίτον τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ δήμου περιλαμβανομένων πιστώσεων πρὸς σύστασιν καὶ συντήρησιν δημοτικῶν σχολείων.

Ἄρθρον 22.—[«Αἱ πρὸς ἀύξησιν τῶν περιληφθεισῶν ἐν τῷ δημοτικῷ προϋπολογισμῷ χάριν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως πιστώσεων προτάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων διαβιβάζονται ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὸ ἐπί των Ἐσωτερικῶν Ἰπουργείων καὶ διτίθεται ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἄνευ ἀναβολῆς, ἐάν δὲν ἐπροτάθῃ ἐν τῷ ἐπαρχιακῷ συμβουλίῳ ἀντίρρησης ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου τῶν ἐκλεγθέντων ὑπὸ τοῦ δήμου περὶ οὗ πρόκειται· ἐν περιπτώσει τοιαύτης ἀντιρρήσεως, τὸ ἐπὶ των Ἐσωτερικῶν Ἰπουργείων δύναται νὰ μεταρρυθμισθῇ αὐτάς.

«Ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας διαβιβάζονται ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου ἢ τοῦ νομάρχου εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ἰπουργείου, καὶ ἐκτελοῦνται ἄνευ ἀναβολῆς ὑπ' αὐτοῦ καὶ αἱ προτάσεις τῶν ἐπαρχιακῶν συμβουλίων, περὶ χορηγίας τοῦ δημοσίου ταμείου πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὑπὸ τοῦ δήμου προϋπολογισθεισῶν πιστώσεων, ἢ αἱ περὶ μειώσεις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ δήμῳ δημοτικῶν σχολείων». Συνεπληρώθη ὑπὸ ἀρθρ. 57-59 ν. ΒΤΜΘ'. παρτιθ. ἐν συνεχείᾳ.

Ἄρθρον 57.—Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἀπαιτούμενων διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν πιστώσεων, ἐπιτρέπεται νὰ αὐξηθῶσι, κατὰ τὰς περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ τῶν δημοτικῶν ἐσόδων νομίμως διατάξεις, ἃ τε ἐπὶ τῶν πρὸς ἐσωτερικὴν κατανάλωσιν εἰσπραγμένων δημοτικῶν ἄσπιδος καὶ οἱ ἄλλοι δημοτικοὶ φόροι μέχρις ἐνὸς τοῖς ἑκατῶν. Κατὰ τὸν αὐτὸν δ' ὅρον ἐπιτρέπεται νὰ αὐξηθῶσι καὶ τὰ ἔσοδα τῶν δήμων τῆς Ἑπτανήσου.

Ἄρθρον 58.—Ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 20 τοῦ Ἀ' Ν' Σ' Γ' περὶ Ἑπαρχιακῶν Συμβουλίων νόμου χρηρηγούμενη εἰς τοὺς δήμους, ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου συνδρομῇ ἀπονέμεται αὐτοῖς, μόνον ἓν, καὶ μετὰ τὰς κατὰ τὸ ἄρθρον 56 ἐπενεχθείσας ὑπὸ τοῦ νομάρχου μεταβολὰς ἐν τῷ προϋπολογισμῷ, καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ προηγουμένον ἄρθρον αὐξήσιν τῶν φόρων δὲν συμπληρῶνται αἱ ἀπαιτούμεναι πιστώσεις.

Ἄρθρον 59.—Ἐὰν χορηγήματα ταῦτα ἐγκρίνονται διὰ Β.σ. Διατάγματος, ἐπὶ τῇ προτάσει αὐτοῦ ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσιας Ἑπιτροπείας, πληροῦνται δὲ εἰς τοὺς δήμους ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου δι' ἐνταλμάτων τοῦ εἰρημένου Ἑπιτροπείου ἐκ κεφαλαιῶν κατατεθειμένου ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ.

Ἄρθρον 23.—Τὰς περὶ μελέτης, χαράξεως ἢ κατασκευῆς ὁδοῦ δημοτικῆς ἢ ἐπαρχιακῆς ἀποφάσεις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ὁ ἐπαρχὸς ἢ ὁ νομάρχης ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν διαβιβάζει εἰς τὸ Ἑπιτροπείον τῶν Ἑσωτερικῶν, τὸ ὁποῖον ἐντὸς ἑβδομάδος ἀπὸ τῆς παραλαβῆς των ἐκδίδωσι τὰς πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῶν διαταγὰς, ἂν καὶ ἐφ' ὅσον ὑπάρχωσι κεφάλαια, προωρισμένα κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ περὶ πόρων ὕδαποιας νόμου τῆς 20 Ἀπριλίου 1867, διὰ τὴν ὕδαποιαν εἴτε τῆς ἐπαρχίας, εἴτε τοῦ δήμου, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δημοτικὴ ὁδός.

Ἄρθρον 24.—Ἐὰν δὲν ὑπάρχωσι διαθέσιμα κεφάλαια ἐν τῷ εἰδικῷ ταμείῳ τῆς ὕδαποιας, δαπάνη τοῦ ὁποῖου θέλει κατασκευασθῆ ἡ ὁδός, περὶ τῆς ἢ ἀπόφασις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου, τὸ Ἑπιτροπείον κοινοποιεῖ διὰ τοῦ ἐπάρχου εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν συμβούλιον τὸν λόγον, δι' ὃν δὲν διάταξε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 25.—Ἐὰν ἐπαρχιακὰ συμβούλια ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφέρωσι γνώμας α') περὶ τῆς καταστάσεως τῶν διαφόρων κλάδων τῆς διοικήσεως τῆς ἐπαρχίας, καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ πλημμελειῶν ἢ ἐλλείψεων β') περὶ τῆς οικονομικῆς καταστάσεως τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαθοεργῶν καταστημάτων· ἰδίως δὲ περὶ τοῦ εἴδους τῶν ἐσόδων αὐτῶν, περὶ τῆς διαθέσεως καὶ περὶ τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

Ἄρθρον 26.—Ἐὰν ἐπαρχιακὰ συμβούλια ὀφείλουσι νὰ γνωμοδοτῶσιν ἐπὶ προτάσεως περὶ μεταβολῆς τοῦ προσδιορισμένου διοργανισμοῦ τῶν δήμων, κατὰ τὸ ἄρθρον 8 τοῦ περὶ τούτων νόμου, ἢ περὶ μεταβολῆς τῆς πρωτεύουσας τῆς ἐπαρχίας ἢ τῆς ὠρισμένης περιφέρειας αὐτῆς, κατὰ τὰ ἄρθρα 13 καὶ 14 τοῦ ἀπὸ 5 Δεκεμβρίου 1845 νόμου περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 27.—Ἐὰν ἐπαρχιακὰ συμβούλια δύνανται νὰ συνέλθωσι καὶ ἐκτάκτως, ἂν συγκαληθῶσι διὰ Β. Διατάγματος, ὅπως γνωμοδοτήσωσιν ἐπὶ δημοσίῳ ὑποθέσεων, διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος προσδιοριζομένων.

Ἄρθρον 28.—Ἐὰν ἐπαρχιακὸν τι συμβούλιον ὑπερβῆ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου διαγεγραμμένα ὅρια τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ, δύναται νὰ διαλυθῆ διὰ Β. διατάγματος.

Ἡ διάλυσις τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου δύναται νὰ διαταχθῆ ὡσαύτως καὶ ἂν τὰ μέλη αὐτοῦ δὲν προσέλθωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐπαρχίας κατὰ τὴν προσδιορισμένην ἡμέραν τῆς συνέδου αὐτοῦ καὶ καθ' ἕλας τὰς ὑπολοίπους ἡμέρας τοῦ Μαρτίου, ἢ ἂν προσελθόντα εἰς τὴν πρωτεύουσαν δὲν συγκαροτήσωσι συνεδρίασιν ἐφ' ὅσον τὸν εἰρημένον μῆνα.

Ἄρθρον 29.—Ἐἰς τὰ ἐπαρχιακὰ συμβούλια εἰσάγονται ὑπὸ τοῦ ἐπάρχου κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν αὐτῶν οἱ προϋπολογισμοὶ καὶ οἱ ἀπολογισμοὶ τῶν δήμων τῆς ἐπαρχίας, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, ὡς καὶ οἱ προϋπολογισμοὶ καὶ οἱ ἀπολογισμοὶ τοῦ ταμείου τῆς ὕδαποιας (βλ. τροπ. κάτ. ἄρθρ. 15 εἰς σ. 307).

Ἐπιτρέπεται δ' αὐτοῖς ἄνευ βραδύτητος καὶ πᾶσαι αἱ πληροφορίες, αἵτινες ἤθελον ζητηθῆ παρ' αὐτῶν, περὶ τῆς καταστάσεως εἴτε τῆς γενικῆς εἴτε τῆς ἐπαρχιακῆς καὶ δημοτικῆς διοικήσεως.

Ἄρθρον 30.—Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος νόμου ἀρχεται ἀπὸ τῆς 10 Ἰουλίου ἐνεστῶτος ἔτους.

Ὁ νόμος οὗτος, ψηφισθεὶς ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ παρ' ἡμῶν σήμερον κυρωθεὶς, δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκτελεσθήτω ὡς νόμος τοῦ Κράτους.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Ἀπριλίου 1891».

**Νόμος ΒΧΕ' «Περί Νομών και της διοικήσεως αυτών»
(φ.136 της 8 Ιουλίου 1899)**

Ἄρθο. 1.—«Ὁ Νόμος ἀποτελεῖ πρόσειπον νομικόν».

Ἄρθο. 2.—«Οἱ Νόμοι διοικοῦνται ὑπὸ τοῦ Νομάρχου, τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Νομοῦ.

Ὁ νομάρχης ἀσκεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ διατάγματος τῆς 5 Δεκεμβρίου 1845 καὶ παντός ἄλλου ἐν ἰσχύι νόμου ἢ νομοθετικοῦ διατάγματος ἀντιθεμιμένα αὐτῷ καθήκοντα, ἐφ' ἔσονται αἱ περὶ τούτων διατάξεις δὲν τροποποιουῦνται διὰ τοῦ παρόντος νόμου».

Ἄρθο. 3.—«Ἐν ἐκάστῳ νομῷ συνιστᾶται Ν. Συμβούλιον ἐκλεγόμενον κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου κατα τετραετίαν, [τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῶν δημοκρεσιῶν], τῶν καλπῶν τῶν υποψηφίων Ν. Συμβούλων προτασσομένων τῶν υποψηφίων δημαρχῶν [βλ. σ. 400].

Ἄρθο. 4.—«Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τοῦ παρ' ἐκάστῳ νομῷ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου ὀρίζεται ὡς ἑξῆς:

Οἱ ἐκλογεῖς τοῦ δήμου, ἐν ᾧ ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, ἀνεξαρτήτως τῆς τάξεως αὐτοῦ ἐκλέγουσι τρεῖς Νομαρχιακοὺς Συμβούλους. Ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ δήμων, οἱ ἐκλογεῖς τῶν δήμων πρώτης τάξεως ἐκλέγουσιν ὡσαύτως τρεῖς, οἱ τῶν δήμων δευτέρας τάξεως δύο καὶ οἱ τῶν τῆς τρίτης ἑν.

Οἱ Ν. Σύμβουλοι ἀντιπροσωπεύουσι τὸν νομὸν καὶ οὐχὶ τὸν δῆμον ἐξ οὗ ἐκλέγονται

Ὁυδεμίᾳ ἐπιτακτικῇ ἐντολῇ ἐκ μέρους τῶν ἐκλογέων ἐπιτρέπεται. Δοθεῖσα δὲ τυχὸν λογίζεται ἀνὸνπαρκτος.

Ἄρθρον 5.—«Ἐν ἐκάστῳ νομῷ ἐκλόγιμοι πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ν. Συμβούλου εἶναι οἱ συμπληρώσαντες τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἐκλογεῖς, οἱ ὄντες ἐγγεγραμμένοι ἐν τινι τῶν ἐκλογικῶν καταλόγων τῶν δήμων τοῦ νομοῦ, ἢ περὶ ὧν κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῶν υποψηφίων προσάγεται ἀπόδειξις ὅτι, καίτοι μὴ ἐγγεγραμμένοι, ἔχουσι οὐχ ἥττον ἀποκτήσει τὰς πρὸς ἐγγραφὴν ἐν ἐκλογικῷ τινι καταλόγῳ τῶν δήμων τοῦ νομοῦ ἐνόμιμος ἰδιότητος, καὶ ἐγκατεστημένοι μονίμως ἐν τῷ νομῷ, ἐὰν ἔχουσι τὰς ἐν τῷ ἀρθρῷ 8 εἰδικὰς πρὸς τὸ ἐκλόγιμον, ὡς Ν. Συμβούλων ἰδιότητος καὶ εἰσὶν ἐγγεγραμμένοι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐκλογίμων τοῦ νομοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 9-16 τοῦ παρόντος νόμου καὶ. ἐὰν δὲν ὑπάγωνται εἰς τινὰ τῶν ἐξαιρέσεων τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ ΧΜΙΗ' νόμου καὶ τοῦ ἐπομένου ἀρθροῦ, οὐδὲ τελοῦσιν ὑπὸ τινὰ τῶν περιπτώσεων ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ νομαρχιακοῦ συμβούλου, περὶ ὧν προνοεῖ τὸ ἀρθρον 7 τοῦ παρόντος νόμου.

Ἄρθο. 6.— «Ἀνίκανοι ὅπως ἐκλεγῶσιν Ν. Σύμβουλοι, εἰσὶ πρὸς ταῖς περιπτώσεις τοῦ ἀρθροῦ 4 τοῦ ΧΜΙΓ' περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου, α') καταδικασθέντες ἐπὶ τινι τῶν πλημμελημάτων τοῦ ἀρθροῦ 22 τοῦ Ποινικοῦ νόμου καὶ ἂν λόγῳ ἐπιβολῆς ποινῆς διαρκείας ἐλάσσονος τοῦ ἔτους δὲν ἀπηγγέλθη στέρησις τῶν ἐν ἀρθροῖς 21 καὶ 23 δικαιωμάτων· β') οἱ τελοῦντες ὑπὸ δικαστικῶν ἀντιλήπτουρα, ἢ ὑπὸ προσωρινῶν διαχειριστῆν διωρισμένον ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου· γ') οἱ συμπληρώσαντες τὸ ἑβδομηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν· δ') οἱ δι' ἀσυμβιβάστου διαγωγῆν ἀποβληθέντες ἀπὸ τινος δημοσίας θέσεως· ε') οἱ πτωχεύσαντες καὶ μὴ ἀποκατασταθέντες, ὡς καὶ οἱ ὑποβαλόντες αἴτησιν περὶ ἐκστάσεως ὑπαρχόντων.

Κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς § α' ἡ διάρκεια τῆς ἀνικανότητος εἶναι διετής, ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις κατέστη ἀμετάκλητος».

Ἄρθο. 7.—«Δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυθῶσιν υποψήφιοι Ν. Σύμβουλοι οὐδὲ νὰ διατελῶσι τοιοῦτοι, α') οἱ ἐκ τοῦ κλήρου· β') οἱ βουλευταί· γ') οἱ ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι· δ') οἱ δήμαρχοι, οἱ δημαρχικοὶ πάρεδροι καὶ εἰσπράκτορες, οἱ ἐκ τινος τῶν ἐν τῷ νομῷ δημοτικῶν ταμείων μισθοδοτούμενοι· ε') οἱ μισθοδοτούμενοι ἐκ τινος τῶν ἐν τῷ νομῷ λιμε-

ἡμερικῶν ἢ ἄλλων εἰδικῶν ταμείων, ἔργων τοπικῆς ὠφελείας ἢ σωματείων ἢ ἰδρυμάτων ἀγαθοεργῶν ἢ κοινῆς ὠφελείας, ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν διοίκησιν τινος τῶν ἐν τῷ νομῷ δήμων· στ') οἱ ἐν ἐνεργείᾳ ἀξιωματικοὶ τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης.

Οἱ ὑπὸ τὰς §§ β'—ε' ἀναφερόμενοι εἰσὶν ἐκλόγιμοι, ἐὰν παραιτηθῶσιν ἢ παυθῶσι κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου.

Τὸ ἀξίωμα τοῦ δημοτικοῦ συμβούλου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ τοῦ Ν. Συμβούλου.

Ἐπίσης τὸ τοῦ μέλους ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς λιμενικοῦ ταμείου, ἀδελφάτου φιλανθρωπικοῦ καταστήματος, ἢ μέλους ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου.

Οἱ διατελοῦντες εἰς τι τῶν ἀνωτέρω ἀξιωμάτων ἀνακηρύσσονται ὑποψήφιοι καὶ ἐκλέγονται Ν. Σύμβουλοι· ἀλλ' ὁ ἐκλεγθεὶς ἔχει δικαίωμα ἐπιλογῆς διὰ δηλώσεως ἐπιτιμωμένης πρὸς τὸ ἀρμόδιον νομάρχην διὰ δικαστικοῦ κλητῆρος ἐντός εἰκοσιν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 21 δημοσιεύσεως· ἐὰν δὲ δὲν ἐνασκήσῃ τὸ δικαίωμα τοῦτο, θεωρεῖται παραιτηθεὶς τοῦ οἰκείου ἀξιώματος, προτιμωμένου τοῦ νομαρχιακοῦ Συμβούλου.

Τὸ αὐτὸ δικαίωμα ἐπιλογῆς δύναται νὰ ἐνασκήσῃ καὶ πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως ὁ προταθεὶς διὰ πλείονα αἰρετὰ ἀξιώματα.

Ἄρθρ. 8.— «Ἐἰσὶν ἐκλόγιμοι ὡς Ν. Σύμβουλοι ὑπὸ τοὺς ὅρους τοῦ ἁρθροῦ 5, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρχουν εἰς τινα τῶν λόγων ἀνικανότητος ἢ ἀσυμβιβάστου, περὶ ὧν τὰ ἄρθρα 6 καὶ 7, οἱ ὑπαρξόμενοι εἰς τινα τῶν ἐπομένων κατηγοριῶν·

α') Οἱ ἔχοντες ἀκίνητον περιουσίαν ἀξίας 15,000 δραχμῶν, ἢ ἐτησίαν πρόσοδον 1,500 δραχμῶν.

β') Οἱ διατελέσαντες διδάσκαλοι ἢ καθηγηταὶ τῶν ἐλληνικῶν σχολείων, τοῦ πρακτικοῦ λυκείου, γυμνασίου, διδασκαλείων, τινὸς τῶν στρατιωτικῶν σχολῶν τοῦ κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν στρατοῦ, οἱ τῆς σχολῆς τῶν Τεχνῶν καὶ τοῦ Πανεπιστημίου.

γ') Οἱ ἔχοντες οἰονόηποτε δίπλωμα σχολῆς τινος τῶν τεχνῶν, πανεπιστημίου ἢ πτυχίον διδασκαλείου.

δ') Οἱ ἔχοντες ἀπώλυττον γυμνασίου καὶ ἀσκηθῶντες ἐπάγγελμα τι.

ε') Οἱ φαρμακοποιοί.

ς') Οἱ δικηγόροι καὶ οἱ συμβολαιογράφοι.

ζ') Ὅσοι διετέλεσαν ὑπουργοί, πρέσβεις, βουλευταὶ, δήμαρχοι, πρόεδροι νομαρχιακῶν συμβουλίων κατὰ τὸν νόμον ΣΦΝΣ', πρόεδροι ἐπαρχιακῶν ἢ δημοτικῶν συμβουλίων, δημολογισταὶ καὶ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι οἰονόηποτε ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπουργικοῦ γραμματέως καὶ ἄνω κατὰ τὴν ἐν ταῖς οἰκείαις νόμοις διαβέβησιν τῶν θέσεων αὐτῶν.

η') Ὅσοι διετέλεσαν ἢ διατελοῦσι συμβολαιογράφοι ἢ εἰδικοί ὑποθηκοφύλακες.

θ') Οἱ ἀπώστρατοι στρατιωτικοὶ καὶ ναυτικοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπολοχαγῆ ἢ τοῦ ἀνθυποπλοκάρου καὶ ἄνω».

Ἄρθρ. 9.— «Ἐντός μηνὸς ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος νόμου ἐγγράφονται παρὰ τοῦ δημάρχου καθ' ἑκάστον δῆμον ἐν ἰδίῳ καταλόγῳ πάντες οἱ κατὰ τὰ ἄρθρα 5 καὶ 8 ἔχοντες τὰς ἐνόμους ἰδιότητας ἐκλογίμου πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ν. Συμβούλου δημόται, οἱ μὴ τελοῦντες ὑπὸ τινα περιπτώσιν ἀνικανότητος ἢ ἀσυμβιβάστου.

Οἱ παρ' ἐφέταις καὶ παρὰ πρωτοδικαίας εἰσαγγελεῖς ἐντός τοῦ πρώτου δεκαπενθημέρου τοῦ εἰρημένου μηνὸς πέμπουσι διὰ τοῦ νομάρχου πρὸς τοὺς δημάρχους κατάλογον τῶν κατὰ τὸν παρόντα νόμον ἑστερημένων τῶν προσόντων τοῦ Ν. Συμβούλου.

Ἄρθρ. 10.— «Ὁ κατὰ τὴν α' παράγραφον τοῦ προηγουμένου ἁρθροῦ κατάλογος συντάσσεται εἰς δύο πρωτότυπα, ὧν τὸ ἕτερον πέμπεται ἐντός τῶν δέκα πρώτων ἡμερῶν τοῦ ἐπομένου μηνὸς πρὸς τὸν εἰρηνοδίκην, εἰς οὗ τὴν περιφέρειαν ὑπάγεται ὁ δῆμος.

Ἐπὶ τῇ προσκλήσει τούτου ἐπιτροπὴ ἐξ αὐτοῦ ὡς προέδρου, τοῦ δημάρχου καὶ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, συνέρχεται ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ εἰρηνοδικείου καὶ ἐπεξεργάζεται ἐντός μηνὸς τὸν ὑπὸ τοῦ δημάρχου σχεδιασθέντα κατάλογον, ἐγγράφουσα μὲν τοὺς παραλειφθέντας ἱκανῶς, διαγράφουσα δὲ τοὺς τεινεῶτας καὶ τοὺς ἑστερημένους τῶν ἐνόμων ἰδιοτήτων, καὶ καταρτίζουσα οὕτω τὸν προκαταρκτικὸν τοῦ δήμου κατάλογον.

Ἐκ τοῖς δήμοις ἐν οἷς ἐδρεύουσι πλείονες τοῦ ἐνὸς εἰρηνοδίκαι μετέχουσι πάντες τῆς ἐπιτροπῆς, ἐν περιπτώσει δὲ ἰσοψηφίας νικᾷ ἡ ψῆφος τοῦ ἀρχαιότερου αὐτῶν, ὅστις καὶ προεδρεύει ταύτης.

Ἄρθρ. 11.—«Ὁ κατάλογος οὗτος, συντασσόμενος εἰς τρία πρωτότυπα, ὅσοι δὲ ἐδρεύουσι πλείονες τοῦ ἐνὸς εἰρηνοδίκαι εἰς πλείονα, ὅσοι οὗτοι, ἐκτίθεται ἐπὶ τὸ ἐπόμενον δεκαήμερον ἐπιμελεία μὲν τοῦ δημάρχου ἐν τῷ δημοτικῷ καταστήματι, ἐπιμελεία δὲ τῶν εἰρηνοδικῶν ἐν τοῖς εἰρηνοδικείοις. Βεβαιοῦται δὲ ἡ ἐκθέσις διὰ πράξεως ὑπογραφομένης ὑπὸ τοῦ δημάρχου ἢ τοῦ εἰρηνοδίκου.

Ἐκ τῶν εἰρημένων πρωτοτύπων τοῦ καταλόγου ἐν μὲν τηρεῖται ἐν τοῖς εἰρηνοδικείοις καὶ τῷ Δημαρχεῖῳ, τὸ δὲ ἕτερον πέμπεται ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος εἰρηνοδίκου μετὰ τῶν πράξεων τῆς ἐκθέσεως αὐτοῦ εἰς τὸν Πρόεδρον τῶν Πρωτοδικῶν».

Ἄρθρ. 12.—«Ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον ἐκθέσεως τοῦ καταλόγου, πᾶς τελῶν ἐκλογεὺς ἐν τινι τῶν δήμων τοῦ νομοῦ δικαιούται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὸν πρόεδρον τῶν πρωτοδικῶν ἑνστάσιν εἴτε δι' ἐγγράφου συντασσομένου ἐνώπιον τοῦ ἐκθέσαντος τὸν κατάλογον εἰρηνοδίκου, ὅστις ὑφείλει ἐντὸς 5 ἡμερῶν νὰ διαβιβάσῃ ταύτην πρὸς τὸν πρόεδρον, εἴτε δι' ἀπλῆς αἰτήσεως ἢ ἀναφορᾶς πρὸς αὐτὸν ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου. Ὁ πρόεδρος τῶν πρωτοδικῶν μετὰ τὴν συγκέντρωσιν πάντων τῶν καταλόγων καὶ τῶν περὶ αὐτῶν ἐνστάσεων ὑποβάλλει τούτους εἰς τὸ πρωτοδικεῖον ἐντὸς 15 ἀπὸ τῆς λήψεως ἡμερῶν, ὅπερ, ἐξελέγχον τοὺς καταλόγους τῶν δήμων τῆς δικαιοδοσίας του καὶ ἀποφαινόμενον ἐπὶ τῶν ὑποβληθεισῶν ἐνστάσεων, ἐγγράφει μὲν ἐν αὐτοῖς τοὺς παραλειφθέντας καὶ τοὺς μέχρι τῆς ἐκδικάσεως αὐτῶν ἀποκτήσαντας τὰς ἐνόμους ιδιότητες, διαγράφει δὲ τοὺς τυχόν μέχρι τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀποβιώσαντας καὶ τοὺς μὴ κεκτημένους ἢ ἀπολέσαντας τὴν ιδιότητα τοῦ ἐκλογίμου.

Ἄρθρ. 13.—«Οἱ κατάλογοι ὀριστικῶς παρὰ τοῦ δικαστηρίου τῶν πρωτοδικῶν καταρτιζόμενοι δι' ἕκαστον δήμον πέμπονται ὑπὸ τοῦ προέδρου πρὸς τὸν νομάρχην, ὅστις καταρτίζων ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παραλαβῆς τῶν γενικῶν τοῦ νομοῦ καταλόγων, ἐπιμελεῖται τῆς ταχίστης ἐκτυπώσεως αὐτοῦ εἰς ἀνάλογα πρὸς τοὺς δήμους τοῦ νομοῦ ἀντίτυπα, καὶ κρατῶν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς νομαρχίας ἐν ἀντίτυπον, ἀποστέλλει ἀνὰ ἕν τοιοῦτον εἰς ἕκαστον τῶν δημάρχων τοῦ νομοῦ καὶ τὸν πρόεδρον τοῦ πρωτοδικείου.

Τὰ λοιπὰ ἀντίτυπα τοῦ καταλόγου παραδίδονται ἐπὶ ἀποδείξει εἰς τὸ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ δημόσιον ταμεῖον, ἐξ οὗ λαμβάνει τοιαῦτα πᾶς ὁ αἰτῶν ἐπὶ καταβολῇ δι' ἕκαστον δραχ. 2, αἰτινες εἰσάγονται εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 14.—«Ἡ πρὸς ἐκτύπωσιν τοῦ καταλόγου τῶν ἐκλογίμων Ν. Συμβούλων δαπάνη ἐπιβαρύνει τοὺς δήμους τοῦ νομοῦ, κατανεμομένη δι' ἀποφάσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου εἰς ἕκαστον τούτων, κατὰ λόγον τῶν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ ἐκάστου ἀναγεγραμμένων ἐτησίων ἐσόδων.

Ἡ πληρωμὴ ἐνεργεῖται ἐκ τοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ νομοῦ ἐδρεύοντος ταμείου δυνάμει ἐντολῆματος κατὰ τὸν παρόντα νόμον ἐκδιδόμενου. Ἐἰς τὸ ταμεῖον δὲ τοῦτο ἀναβιβάζεται διὰ τοῦ νομάρχου ἢ περὶ τῆς κατανομῆς τῆς δαπάνης εἰς τοὺς δήμους τοῦ νομοῦ ἀπόφασις τοῦτο δὲ εἰσπράττει παρὰ τῶν δήμων τὸ ποσόν, ὅπερ ἐπεβλήθη ἐκάστῳ καὶ εἰσάγει τοῦτο εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ ταμεῖον τοῦ Ν. Συμβουλίου δὲν ἔχει τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ εἰρημένου ἐντολῆματος κεφάλαια, προκαταβάλλονται ταῦτα παρὰ τοῦ ταμείου, εἰς δὲ εἰσάγονται πρὸς ἀπόληψιν τῆς προκαταβολῆς ταύτης τὰ ἀπὸ τῶν δήμων εἰσπραχθησόμενα ποσά.

Ἄρθρ. 15.—Ἐντὸς τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους καθ' ὃ λήγει ἡ τετραετής τῶν Ν. Συμβουλίων περίοδος, ὁ δήμαρχος ἀναθεωρεῖ τὸν ὀριστικὸν κατάλογον τῶν κεκτημένων τὰ πρὸσόντα Ν. συμβούλου, διαγράφων δὲ τοὺς θινόντας, τοὺς καταστάντας ἀνικάνους ἢ τελούοντας ὑπὸ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ν. συμβούλου ιδιότητα καὶ ἐγγράφων τοὺς ἀποκτήσαντας τὰς ἐνόμους ιδιότητες, διαβιβάζει εἰς τὸν ἀρχαιότερον εἰρηνοδικὴν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον 11.

Μέχρι τῆς 15 τοῦ εἰρημένου μηνὸς οἱ παρ' ἐφέταις καὶ παρὰ πρωτοδικαῖς εἰσαγγελεῖς διαβιβάζουσι διὰ τοῦ νομάρχου πρὸς τοὺς δημάρχους τοὺς κατὰ τὸ ἄρθρον 9 πίνακας.

α' Ὁ εἰρηνοδίκης λαμβάνων τὸν κατὰ τὴν α' ἢ τοῦ παρόντος ἄρθρου κατάλογον συγκαλεῖ ἐντὸς 10 ἡμερῶν τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 10 ἐπιτροπὴν πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ καταρτισμὸν τοῦ προκαταρκτικοῦ καταλόγου τῶν ἐκλογίμων τοῦ δήμου, ὅστις ἐκτίθεται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἄρθρου 11.

Ὡς πρὸς τὴν ὑπεβολὴν τῶν ἐνοτάσεων, τὴν παρὰ τοῦ δικαστηρίου τῶν πρωτοδικῶν ἐκδικασίαν καὶ τὸν καταρτισμὸν τῶν κατὰ δήμους καταλόγων, ὡς καὶ τὴν σύνταξιν, ἐκτύπωνσιν κλπ. τοῦ γενικοῦ καταλόγου τῶν ἐκλογίμων τοῦ νομοῦ, ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων ἄρθρων 12, 13 καὶ 14.

Ἄρθρον 16.—Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι καὶ ὑπηρεταὶ καὶ οἱ δήμαρχοι οἱ μὴ ἐκτελέσαντες ἐντὸς τῶν ὑπὸ τοῦ παρόντος νόμου ὀριζομένων προθεσμιῶν τὰς περὶ συντάξεως, ἀποστολῆς ἢ ἐκδόσεως τῶν καταλόγων καὶ τὰς περὶ ἐπιδόσεως τῶν ἐνοτάσεων δηλώσεις καὶ λοιπὰς διατάξεις τοῦ νόμου τούτου, τιμωροῦνται διὰ πειθαρχικῆς ποινῆς μέχρι δραχμ. 500 ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν πρωτοδικῶν, ἀμὰ ἀνακαλυφθῆ ὑπ' αὐτοῦ ἢ παράβασις, πλὴν τοῦ νομάρχου, ὅστις τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ συμβουλίου τῶν Ἐφετῶν.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τούτων οὐδὲν ἔνδικον μέσον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρ. 17.—Τὸ ἀντίτιμον τῶν ἐκλογικῶν εἰδῶν ὀρίζεται εἰς δραχμάς πενήτηνκοντα.

Ἄρθρ. 18.—Ἡ ὑπηρεσία τοῦ Ν. συμβούλου εἶναι ὑποχρεωτικὴ.

Δύναται δὲ νὰ ἀπαλλαγῇ ταύτης

α') Ὅστις δις ἐξελέγη καὶ παρέσχε τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην.

β') Ἐνεκα χρονίας νόσου ἐπαγομένης ἀδυναμίας ἐκτελέσεως καθηκόντων Ν. Συμβούλου.

Ἄρθρ. 19.—Αἱ ἐκλογαὶ τῶν Ν. συμβούλων ἐκδικάζονται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ -δημαιρεσιῶν νόμου.

Ἀρμόδιον δὲ πρωτοδικεῖον εἶναι τὸ τῆς πρωτευούσης τοῦ νομοῦ.

Ἐκλεχθέντες λογίζονται οἱ λαβόντες τὴν σχετικὴν πλειονοψηφίαν τῶν πραγματικῶς ψηφοφορησάντων δημοτῶν τὴν τάξιν δὲ τῶν Ν. συμβούλων μέχρι τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 ἀριθμοῦ ὡς πρὸς ἕκαστον δῆμον κανονίζει ἢ πρὸς ἀλλήλους σχετικὴ πλειονοψηφία.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἰσοψηφίας ἀποφασίζει ὁ κληρὸς.

Μὴ κρινομένης ὑπὸ τοῦ πρωτοδικείου ἐγκύρου τῆς ἐκλογῆς τινὸς δι' ἀνεκανότητα, περίπτωσιν ἀσυμβιβάστου ἰδιότητος, ἢ ἔλλειψιν τῶν ἐνόμων ἰδιοτήτων τοῦ ἐκλογίμου, ἢ γινόμενου ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου δεκτοῦ τυχόν προβληθέντος λόγου ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν τοῦ ἄρθρου 18, ἀνακηρύσσεται ἐκλεχθεὶς ὁ ἀμέσως ἐπόμενος κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων.

Ἄρθρ. 20.—Τὸ πρωτοδικεῖον μετὰ τὴν ὡς πρὸς ἕκαστον δῆμον ἀνακήρυξιν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 ἀριθμοῦ Ν. συμβούλων, τῶν λαβόντων τὰς πλείονας ψήφους, ἀνακηρύσσει ὡς ἀναπληρωτικούς κατὰ τὴν σειρὰν τῆς σχετικῆς αὐτῶν πλειονοψηφίας πάντας τοὺς ἀνακηρυχθέντας καὶ ψηφοφορηθέντας ἐν ἐκάστῳ δήμῳ ὑποψηφίους, παραλείπων ἠτιολογημένως μόνον τοὺς ἀνικάνους, τοὺς τελοῦντας ὑπὸ ἰδιότητα ἀσυμβιβάστου πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ νομοσυνέδρου ἢ ἑσπερημένους τῶν ἐνόμων τοῦ ἐκλογίμου ἰδιοτήτων.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου οὐδὲν ἐπιτρέπεται ἔνδικον μέσον, οὔτε ὡς πρὸς τὰς ἐπικυρωτικὰς αὐτῆς διατάξεις, οὔτε ὡς πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς.

α' Ἄρθρ. 21.—Τὴν ἐπιῶσαν τῆς ἐκδόσεως τῆς ὀριστικῆς ἀποφάσεως τοῦ πρωτοδικείου, ὁ ἀρμόδιος πρόεδρος πέμπει ἀντίγραφον αὐτῆς πρὸς τὸν νομάρχην. ὅστις ἐντὸς 15 ἡμερῶν δημοσιεύει ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως ἰδίᾳ ὡς πρὸς ἕκαστον δῆμον κατάλογον τῶν ἐκλεχθέντων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἀναπληρωτικῶν κατὰ τὴν ἐκ τῆς σχετικῆς πλειονοψηφίας σειρὰν.

Ἄρθρ. 22.—Οἱ λόγοι ἀνεκανότητος, ἀσυμβιβάστου ἰδιότητος ἢ ἀπαλλαγῆς, ἐπιρχόμενοι μετὰ τὴν ἐπίκυρσιν τῆς ἐκλογῆς, ἐπάγονται τὴν παῦσιν τοῦ ἐκλεχθέντος Ν. συμβούλου.

Περὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων τούτων ἀποφαίνεται τὸ πρωτοδικεῖον τῇ αἰτήσῃ τοῦ νομάρχου καὶ αἰουδῆποτε μέλους τοῦ Ν. Συμβουλίου ἐπὶ περιπτώσεως δὲ ἀπαλλαγῆς, τῇ τοῦ αἰτούντος ταύτην.

Ἄρθρ. 23.—Νομαρχιακὸς σύμβουλος μὴ πρῶσερχόμενος ἀδικαιολογήτως ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς συνόδου ἢ ἄνευ τῆς ἀδείας τοῦ προέδρου ἀπουσιάζων τῶν συνεδριάσεων τιμωρεῖται διὰ πρῶστῆς 50-100 δραχμῶν ἀποφάσει τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ὁ δὲς τιμωρηθεὶς ἐπὶ μίαν σύνοδον διὰ τινὰ τῶν ἀνωτέρω λόγων ἢ ἐπὶ μίαν συνόδον ἀπουσιάζας ἀδικαιολογήτως κηρύσσεται ἐκπτώτως ὑπὸ τοῦ πρωτοδικαίου αἰτήσει τοῦ νομάρχου ἢ τινος τῶν Ν. συμβούλων.

Ἄρθρ. 24.—Ἀποβιώσαντος, ἀπαλλαγέντος, παραιτηθέντος, καταστάντος ἀνικάνου, παύσαντος τῶν καθηκόντων συνεπείᾳ ἰδιότητος ἐπαγιομένης ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἢ κηρυχθέντος ἐκπτώτου Ν. συμβούλου κατὰ τὰς περιπτώσεις τοῦ προηγουμένου άρθρου, καλεῖται ἀμέσως εἰς ἀναπλήρωσιν αὐτοῦ ὁ πρῶτος τῶν ἀναπληρωτικῶν καὶ ἐφεξῆς ὁ ἀμέσως ἐπόμενος ἐκ τῆς ἐν τῷ αὐτῷ δήμῳ ψηφοφορίας.

Μόνον ἐὰν ἐν τῷ δήμῳ, ἐξ οὗ ἐγενήθη ἡ ἀνάγκη ἀναπληρώσεως, οὐδεὶς ὑπάρχει ἀναπληρωτῆς, διατάσσεται ὑπὸ τοῦ νομάρχου ἐν τῷ αὐτῷ δήμῳ νέα ἐκλογὴ, ἐνεργουμένης ἢς ψηφοφορίας ἐντὸς δύο μηνῶν.

Ἄρθρ. 25.—Τὸ Ν. Συμβούλιον καθ' ἕκαστον ἔτος, τὴν 15 Ὀκτωβρίου ὥραν 10 πρὸ μεσημβρίας συνέρχεται αὐτοδικαίως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ καὶ ἐν τῷ νομαρχιακῷ καταστήματι.

Ἐνεκα ἐκτάκτων λόγων δύναται νὰ ὁρισθῇ πρὸς τοῦτο ἕτερα πόλις τῆς περιφέρειας τοῦ νομοῦ διὰ Βασιλικῆς διατάγματος δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως καὶ κοινοποιουμένου ὑπὸ τοῦ νομάρχου εἰδικῶς πρὸς ἕκαστον Ν. σύμβουλον ὁκτὼ ἡμέρας πρὸ τῆς συγκλήσεως.

Ἐν τῷ Βασιλικῷ διατάγματι ἐκτίθενται οἱ λόγοι τοῦ περὶ τοῦτου μέτρου.

Ἄρθρ. 26.—Ἐκάστη σύνοδος διαρκεῖ τριάκοντα ἡμέρας.

Δύναται δὲ δι' ἀποφάσεως αὐτοῦ τὸ Ν. Συμβούλιον νὰ παρατείνῃ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου μέχρι ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν, ὀριζομένων ἐν τῇ ἀποφάσει ταύτῃ τῶν ἀντικειμένων, ἅτινα θέλουσι συζητηθῆ κατὰ τὴν παράτασιν.

Ἄρθρ. 27.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δύναται νὰ συγκληθῇ καὶ ἐκτάκτως διὰ Βασιλικῆς διατάγματος ὀρίζοντος τὰ συζητητέα ἀντικείμενα καὶ τὴν διάρκειαν τῆς ἐκτάκτου συνόδου οὐχὶ βραχυτέραν τῶν ὁκτὼ ἡμερῶν, οὐδὲ μακροτέραν τῶν δέκα πέντε.

Ἡ σύγκλησις ἐκτάκτου συνόδου εἶναι ὑποχρεωτικὴ, ὅταν ζητήσωσι τοῦτο δι' ἐγγράφου πρὸς τὸν νομάρχην αἰτήσεως τὰ τρία τέταρτα τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν Ν. συμβούλων τοῦ νομοῦ.

Τὸ περὶ τοῦτου Βασιλικὸν διάταγμα δημοσιεύεται ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως δέκα πέντε τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς συγκλήσεως.

Ὀκτὼ δὲ τοῦλάχιστον ἡμέρας πρὸ ταύτης οἱ Ν. Σύμβουλοι καλοῦνται παρὰ τοῦ νομάρχου δι' ἐγγράφου ὀρίζοντος τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν συνεδριάσεων.

Ἄρθρ. 28.—Οἱ Ν. σύμβουλοι ὁμνίουσι πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ νομάρχου ἐν συνεδριάσει τοῦ Ν. Συμβουλίου τὸν ἐν τῷ ἄρθρῳ 6^ῳ τοῦ συντάγματος ὀριζόμενον ὅρκον.

Ἄρθρ. 29.—Κατὰ τὴν ἐναρξιν ἐκάστης συνόδου προεδρεύει προσωρινῶς ὁ λαβὼν τὰς πλείονας ψήφους ἐκ τῶν Ν. συμβούλων τοῦ δήμου, ἐν ᾧ ἢ ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ. Ἐν περιπτώσει δὲ ἰσοψηφίας ἐνεργεῖται δημοσίᾳ κλήρωσις ὑπὸ τοῦ νομάρχου.

Καθήμενος γραμματεὺς ἐκτελεῖ εἰς τῶν νεωτέρων Ν. συμβούλων προσκαλούμενος ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος.

Ἄρθρ. 30.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἐκλέγει κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν ἐργασιῶν ἐκάστης αὐτοῦ συνόδου διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν τὸν πρόεδρον αὐτοῦ, ἓνα ἀντιπρόεδρον καὶ δύο γραμματεῖς, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν δύο ψηφολεκτῶν, καλουμένων ὑπὸ τοῦ προεδρεύοντος. Μὴ ἐπιτευχθεῖσης ἀπολύτου πλειονοψηφίας, ἡ ἐκλογὴ ἐπαναλαμβάνεται· ἰσχύει δὲ τότε ἡ σχετικὴ πλειονοψηφία.

Ἐντὸς τῆς τακτικῆς συνόδου ἐκλέγεται ὑπὸ τοῦ Ν. Συμβουλίου κατὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἑνα τρόπον ἢ περὶ ἧς τὰ ἄρθρα 102-115 πενταμελὲς Ἐπιτροπὴ τοῦ νομοῦ, καὶ τὰ ἀναπληρωτικὰ αὐτῆς μέλη. Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἀποφασίζει ὁ κλῆρος.

*Αρθρ. 31.—Αι συνεδριάσεις του Νομαρχιακού Συμβουλίου εἰσι μυστικάι.

Οὐχ ἤττον τῇ προτάσει πέντε μελῶν, τοῦ προέδρου ἢ τοῦ νομάρχου, δύναται τοῦτο νὰ ἀποφασίσῃ δι' ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν δημοσίαν συνεδριάειν.

Οὐδέμια ἐπιτρέπεται συζήτησις ἐπὶ τῆς περὶ δημοσίας συνεδριάσεως προτάσεως, ἀλλὰ μόνον γίνεται περὶ ταύτης ψηφοφορία μυστικῇ διὰ ψηφοδελτίων.

*Αρθρ. 32.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δὲν δύναται νὰ συζητήσῃ ἢ ἀποφασίσῃ τι ἄνευ τῆς παρουσίας τοῦλάχιστον τοῦ ἡμίσεος τοῦ ὄλου τῶν μελῶν αὐτοῦ πλέον ἑνός.

Οὐχ ἤττον ματαιουμένης συνεδριάσεως τινος δι' ἔλλειψιν τῆς ἀνωτέρω ἀπαρτίας, ἢ ἐπομένη τῆς ματαιωθείσης συνεδριάσεως εἶναι ἔγκυρος, εἰάν παραστῇ κατ' αὐτὴν καὶ τὸ τρίτον μόνον τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν Ν. συμβούλων.

*Αρθρ. 33.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἠρρίζει διὰ κανονισμοῦ τὴν τρῆπον τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ.

Ὁ πρόεδρος κηρύσσει τὴν ἐναρξιν ἐκάστης συνεδριάσεως καὶ, συναινῶσει τοῦ Συμβουλίου, τὸ τέλος αὐτῆς. Τὸν πρόεδρον, κωλυόμενον ἢ ἀπόντα ἀναπληροῖ ὁ ἀντιπρόεδρος—ὁ γραμματεὺς συντάσσει τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων καὶ διευθύνει τὸ γραφεῖον τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.

*Αρθρ. 34.—Ὑποβάλλουσι πρὸς συζήτησιν προτάσεις ἐνώπιον τοῦ Ν. Συμβουλίου ὁ νομάρχης, ὁ πρόεδρος αὐτοῦ καὶ οἱ Ν. σύμβουλοι.

Ὁ πρόεδρος, ἀποφάσει τοῦ σώματος, προσδιορίζει τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς ἐπιούσης, ἣν γνωστοποιεῖ εἰς τὸν νομάρχην κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ προσδιορισμοῦ, τοιχοκολλωμένην συνάμα ἐπιμελεία τοῦ γραμματέως ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων.

*Αρθρ. 35.—Ἐν τῇ ἡμερησίᾳ ταύτῃ διατάξει προτάσσονται τὰ ἀντικείμενα τὰ ὑποβλλόμενα ὑπὸ τοῦ νομάρχου, μεθ' ἃ τὰ ὑπὸ τοῦ προέδρου, εἴτε δὲ τὰ ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Ν. Συμβουλίου κατὰ τὴν σειράν τῆς ὑποβολῆς αὐτῶν.

Ἐπὶ προτάσεως, ἣς τὸ ἐπεῖγον ἴθιλε ψηφισθῆν ὑπὸ τῶν τριῶν τετάρτων τῶν παρόντων, δύναται νὰ γείνη συζήτησις καὶ ἀποφασίσῃ τὸ Ν. Συμβούλιον καὶ εἰ δὲν περιλαμβάνηται ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει. Ἀλλὰ ἡ περὶ τῆς συζητήσεως ταύτης ἀπόφασις τοῦ σώματος ἀνακοινουῖται ἀμέσως τῷ νομάρχῃ ἐγγράφως.

*Αρθρ. 36.—Ἡῶσα πρότασις Ν. συμβουλίου ὑποβάλλεται ἐγγράφως πρὸς τὸν πρόεδρον.

Τὸ Ν. Συμβούλιον ἀποφασίζει περὶ τῆς ἡμέρας τῆς συζητήσεως αὐτῆς.

*Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ταχθεῖσαν ἡμέραν δὲν γίνεται ἐπὶ τῆς προτάσεως συζήτησις, εἰάν δὲν ὑποστρέξῃσι ταύτην πέντε τοῦλάχιστον μέλη τοῦ Ν. Συμβουλίου.

*Αρθρ. 37.—Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ν. Συμβουλίου καταρτίζονται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειονοψηφίας τῶν παρόντων αὐτοῦ μελῶν.

Ἡ ψηφοφορία εἶναι φανερά δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως καὶ μυστικῇ ἐπὶ προσωπικῶν ζητημάτων.

Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἐπὶ φανερᾶς ψηφοφορίας ἢ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται. Ἐὰν δὲ καὶ πάλιν ἐπέλθῃ ἰσοψηφία, ἐπικρατεῖ ἡ ψῆφος τοῦ προέδρου. Ἐπὶ δὲ μυστικῆς ἐν ἰσοψηφίᾳ ἀπορρίπτεται ἡ πρότασις.

Τὸ πρωτόκολλον τῆς δι' ὀνομαστικῆς κλήσεως ψηφοφορίας καταχωρίζεται ἐν τοῖς πρακτικοῖς.

Οἱ Ν. σύμβουλοι δὲν δικαιούνται νὰ ἀξιώσωσι τὴν ἐν τοῖς πρακτικοῖς καταχώρισιν τῶν λόγων τῆς οὐαδήποτε αὐτῶν ψῆφου.

*Αρθρ. 38.—Ὁ νομάρχης κατὰ τὴν ἐναρξιν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου ὑποβάλλει εἰς τὸ σῶμα λεπτομερῆ καὶ εἰδικὴν ἐκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ νομοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ δημοσίων ὑπηρεσιῶν, περὶ ὧν κατὰ τὸ τμήμα 1^ο τοῦ κεφ. Β' τοῦ παρόντος νόμου ἀπονέμεται δικαιοδοσία ἀποφάσεως ἢ γνωμοδοτήσεως εἰς τὸ Ν. Συμβούλιον, καὶ περὶ τῶν μέτρων, τὰ ὅποια θέλει ὑποβάλλει ὑπὸ τὴν κρίσιν τοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνόδου.

Ἐν αὐτῇ περιλαμβάνεται καὶ οὐαδήποτε στατιστικὴ πληροφορία πρὸς διαφώτισιν τοῦ σώματος ἐπὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀντικειμένων.

Ἡ ἐκθεσις αὕτη ἐκτυποῦται ἐν τῇ Ἑβδομαερίδι τῆς Κυβερνήσεως καὶ διανέμεται εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ Ν. Συμβουλίου πρὸ τῆς ἐναρξέως τῆς συνόδου.

Ἄρθρ. 39.—Ὁ νομάρχης ἔχει ἐλευθέραν εἰσοδὸν εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ Ν. Συμβουλίου. Λαμβάνει τὸν λόγον, ὑσάκις ζητήσῃ αὐτὸν, εἴτε ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος, εἴτε πρὸς ἀνακοινωσὶν πληροφοριῶν, ἀλλ' οὐδέποτε μετέχει τῆς ψηφοφορίας.

Δὲν ἐπιτρέπεται ἢ ἐν τῷ Ν. Συμβούλιῳ παράστασις τοῦ νομάρχου μόνον, ὅταν ὑπόκειται συζήτησις ἀφορῶσα τὸν ἐλεγχὸν τῆς διοικήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 40.—Οὐδεὶς τῶν Ν. συμβούλων δύναται νὰ ἀγορεύῃ ἀνευ ἀδείας τοῦ προέδρου.

Διὰ πᾶσαν προσωπικὴν ἐπίθεσιν ἢ ὕβριν, ἢ υἰανδρότε φράσιν ἐξερχομένην τῶν ὅρων τῆς εὐπρεπειᾶς, ὁ πρόεδρος ἀνακαλεῖ εἰς τὴν τάξιν τὸν παρεκτρεπόμενον, ἀφ' οὗ καλέσῃ αὐτὸν πρὸς ἀπολογία.

Δύναται δὲ νὰ ἀποφασισθῇ καὶ ἢ ἐν ταῖς πρακτικαῖς καταχώρισις τῆς εἰς τὴν τάξιν ἀναλλήσειως.

Ἐάν ἐξακολουθήσῃ ἢ παρεκτροπῇ, δύναται νὰ ἀποβληθῇ τῆς συνεδριάσεως ὁ παρεκτρεπόμενος Ν. Σύμβουλος, τῇ ἀποφάσει τοῦ σώματος.

Ἄρθρ. 41.—Ὁ πρόεδρος ἐκδίδει τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ν. Συμβουλίου ἔγγραφα.

Κωλυόμενον τὸν πρόεδρον ἢ ἀπόντα ἀναπληροῖ ὁ ἀντιπρόεδρος.

Ὁ γραμματεὺς συντάσσει καὶ ἀναγινώσκει τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων καὶ διευθύνει τὸ γραφεῖον τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ἡ ὑπηρεσία τῶν γραφείων τούτων ἐκτελεῖται παρὰ τῶν παρὰ τῇ νομαρχίᾳ δημολογιστῶν.

Τὸν κλητῆρα τοῦ Ν. Συμβουλίου διορίζει ὁ πρόεδρος ἐπὶ μισθῷ ὀριζομένῳ ἐκάστοτε διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἄρθρ. 42.—Τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων περιλαμβάνουσι περιληπτικῶς τὰ συζητηθέντα ἀντικείμενα, ἀκριβῶς δὲ τὴν ὑποβληθεῖσαν εἰς ψηφοφορίαν πρότασιν, τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπὲρ καὶ κατὰ ψηφοφορησάντων καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐπὶ φανερᾶς ψηφοφορίας.

Τὰ πρακτικά ταῦτα ἐπικυροῦμενα κατὰ τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν ὑπογράφονται ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως.

Ἄρθρ. 43.—Ὁ πρόεδρος τοῦ Ν. Συμβουλίου ἀσκή μόνος τὴν ἀστυνομίαν τῶν συνεδριάσεων.

Δύναται νὰ ἀποβῆ τῆς ἀθροῦσης πάντα ὁποιοδήποτε διαταράσσοντα τὴν τάξιν, ἢ νὰ διατάξῃ τὴν ἐπὶ 24 ὥρας κράτησιν αὐτοῦ.

Ἐν περιπτώσει κακουργήματος ἢ πλημμελήματος διαπραχθέντος κατὰ τὴν συνεδρίασιν, συντάσσει ἐκθέσιν, ἣν ἀποστέλλει μετὰ τοῦ συλλεγμένου εἰς τὸν ἀρμοδίον εἰσαγγελέα.

Ἐπὶ τῇ αἰτήσει τοῦ προέδρου τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ ἀστυνομία ἀποστέλλει τὴν ἀνγκυλίαν δημοσίαν δύναμιν πρὸς τήρησιν τῆς τάξεως κατὰ τὰς συνεδριάσεις καὶ ἐκτέλεσιν τῶν περὶ ὧν τὸ παρὸν ἄρθρον ἀφορᾶσεων αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 44.—Ἀντίγραφα τῶν πρακτικῶν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ν. Συμβουλίου, ἢ τῆς περὶ τῆς αἰ ἐφεξῆς διατάξεως Ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ διακεκριμένως, ὡς πρὸς πᾶσαν ἀπόφασιν ἢ γνωμοδότησιν αὐτοῦ, ἀποστέλλονται ἐντὸς 8 ἡμερῶν εἰς τὸν νομάρχην ἐπὶ ἀποδείξει.

Ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἀρχονται αἱ κατὰ τὰς ἐπομένας διατάξεις προθεσμίαι πρὸς ἀσκήσιν τοῦ δικαιώματος ἀκυρώσεως ἢ ἐφέσεως τοῦ νομάρχου, κατὰ τὰς ἐν ταῖς ἐπομένοις ἄρθροις περιπτώσεις.

Ἄρθρ. 45.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δύναται νὰ ἀποφασίσῃ καὶ τὴν ἀπ' εὐθείας ἀποστολὴν ἀντιγράφου τῶν πρακτικῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν ἐπὶ ἀντικειμένων, ἐφ' ὧν κρίνει σκόπιμον νὰ προκαλέσῃ ἰδιαζόντως τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρ. 46.—Οὐδεὶς τῶν Ν. συμβούλων μετέχει τῶν συζητήσεων καὶ τῆς ψηφοφορίας ἐπὶ ἀντικειμένου, ἐφ' οὗ αὐτὸς ἢ τις τῶν συγγενῶν ἢ ἀγχιστέων μέχρι τετάρτου βαθμοῦ συμπεριλαμβανομένου ἔχει ἀμεσον συμφέρον.

Περὶ τούτου ἐν διαφωνίᾳ ἀποφαίνεται αὐτὸ τὸ Ν. Συμβούλιον.

Ἄρθρ. 47.—Ἐκάστος Ν. σύμβουλος λαμβάνει ἡμερησίαν ἀποζημίωσιν δραχμῶν δέκα διὰ πᾶσαν συνεδρίασιν, ἐν ἣ παρευρέθη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως μέχρι τῆς λήξεως αὐτῆς. Οἱ ἀπομακρυνόμενοι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνεδριάσεως στεροῦνται τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης.

Ὁὐδεμία παρέχεται εἰς τοὺς Ν. συμβούλους ἀποζημίωσις οὔτε διὰ τὰ ὁδοιπορικὰ αὐτῶν ἐξωδῆ, οὔτε διὰ τὰς συνεδριάσεις τὰς κατὰ τὴν συνῆδᾶ τῷ ἄρθρῳ 26 παράτασιν τῶν ἐργασιῶν τῆς συνόδου.

Ὁδοιπορικὰ ὅμως καταβάλλονται τοῖς Ν. συμβούλοις, ὡσάκις ἐξέρχονται τῆς ἑδρας τοῦ Ν. Συμβουλίου πρὸς ἐκτέλεσιν καθήκοντων, περὶ ὧν προνοεῖ ὁ παρῶν νόμος.

Ἄρθρ. 48.—Πᾶσα πράξις ἢ διάσκεψις Ν. Συμβουλίου ἐπὶ ἀντικειμένων ἀλλοτρίων πρὸς τὰ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἢ ἄλλων νόμων ἀνατεθειμένα αὐταῖς καθήκοντα εἶναι ἄκυρος.

Ἢ ἄκυρότης ἀπαγγέλλεται διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος, ἐπιφυλαττομένης καὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἄρθρου 55 τοῦ παρόντος νόμου.

Ἄρθρ. 49.—Πᾶσα σύνοδος τοῦ Ν. Συμβουλίου ἐν ἐτέρῳ ἢ τῷ διὰ νόμου ὠρισμένῳ τόπῳ, ἢ καὶ ἐν τούτῳ μὲν, ἀλλ' ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων, περὶ ὧν οὕτως προνοεῖ, εἶναι ἄκυρος.

Ὁ νομάρχης διὰ πράξεως αὐτοῦ ἠτιολογημένης ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀκυρότητος, ἐπιμελεῖται τὴν διάλυσιν τῆς συνελεύσεως ταύτης καὶ πέμπει ἐπικεκρωμένον ἀντίγραφον τῆς πράξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν παρ' ἐφέταις εἰσχυγελέα πρὸς ἐφαρμογὴν, ὑπαρχούσης νομίμου περιπτώσεως, τῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 231 τοῦ ποινικοῦ νόμου.

Ἄρθρ. 50.—Δύο ἢ πλείονα Νομαρχιακὰ Συμβούλια δύνανται νὰ συνεννηθῶσι διὰ τῶν προέδρων αὐτῶν ἢ δι' εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, μετὰ προηγουμένην εἰδοποίησιν τῶν οἰκείων νομαρχῶν, πρὸς ἀπὸ κοινοῦ λήψιν μέτρων κοινῆς ὠφελείας ἐνδιαφερόντων τοὺς οἰκείους νομούς ἐκ τῶν ἀναγομένων εἰς τὰ διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἀνατεθειμένα τοῖς Ν. συμβούλοις καθήκοντα.

Δύνανται ἐπίσης ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων τούτων νὰ συνέλθωσιν οἱ πρόεδροι τῶν Ν. Συμβουλίων, εἰάν ἤθελον ἐκλεχθῆ πρὸς τοῦτο ὑπὸ τῶν οἰκείων σωμάτων ἢ ἀντὶ τούτων αἱ ἐκλεχθῶσιν ἐπιτροπαὶ εἰς σύνοδον, ἐν ἣ δικαιούνται εἰς παράστασιν καὶ συζήτησιν καὶ οἱ οἰκεῖοι νομάρχαι.

Ὁὐδεμία ἀπόφασις τῶν μιχτῶν τούτων συνόδων εἶναι ἰσχυρά, ἂν δὲν ψηφισθῆ ὑπὸ τῶν Ν. Συμβουλίων ἀπάντων τῶν νομῶν καὶ δὲν ἐγκριθῆ διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος καὶ ὕταν ἐπι ἀνάγκη εἰς θέματα, ἐφ' ὧν, προκειμένου περὶ ἀποφάσεως ἐνὸς μόνοι Ν. Συμβουλίου, δὲν ἀπαιτεῖται ἐγκρισίς.

Ἄρθρ. 51.—Ἐάν ἡ σύνοδος, περὶ ἧς τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον, ἐπιληφθῆ ἐτέρων θεμάτων, ἐνεργοῦνται ὑπὸ τοῦ νομάρχου, ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ ὁποῖου ἤθελε συνέλθῃ ἡ σύνοδος αὕτη, τὰ τοῦ ἄρθρου 49.

Ἄρθρ. 52.—Ἀπαγορεύεται εἰς τὰ Ν. Συμβούλια νὰ ἀπευθύνωσιν οἰουδήποτε εἶδους προκηρύξεις πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ νομοῦ, πλὴν μόνον ὑπὸ τὴν ἐγκρισιν τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρ. 53.—Διαρκούσης τῆς συνόδου τοῦ Ν. Συμβουλίου, εἴτε τακτικῆς εἴτε ἐκτάκτου, καὶ δύο ἐβδομάδας πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς δὲν ἐνεργεῖται προσωπικὴ κράτησις Ν. συμβούλου. Ἐάν Ν. σύμβουλος διατελῆ ὑπὸ προσωπικὴν κράτησιν, ἀπολύεται δύο ἐβδομάδας πρὸ τῆς τακτικῆς ἢ ἐκτάκτου συνόδου.

Ἄρθρ. 54.—Ὁ νομάρχης δύναται νὰ ἀναβάλῃ τὴν ἐναρξιν ἢ νὰ διακόψῃ τὴν ἐξακολουθῶσιν τῆς συνόδου τοῦ Ν. Συμβουλίου ὅπασ μόνον ἐπὶ δέκα τὸ πολὺ ἡμέρας.

Ἢ ἀναβολὴ ἢ ἡ διακοπὴ δύναται νὰ παραταθῆ ἐπὶ ἓνα τὸ πολὺ μῆνα διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος τῆ προτάσει τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 55.—Ὁ Βασιλεὺς δύναται νὰ διαλύσῃ τὸ Ν. Συμβούλιον προτάσει τοῦ Ἰπουργικοῦ Συμβουλίου α) εἰάν δὲν συνέλθῃ ἐπὶ 15 ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὁρισθείσης πρὸς ἐναρξιν τῆς συνόδου ἢ δὲν συνεδριάσῃ κατόπιν ἐπὶ δέκα ἡμέρας β) ἐπὶ τινος τῶν περιπτώσεων τῶν ἄρθρων 48, 49, 51 καὶ 52.

Διὰ τοῦ τούτου διατάγματος προσδιορίζεται καὶ ἡ ἡμέρα τῆς νέας ἐκλογῆς ἐντὸς δύο μηνῶν, ὡς καὶ τῆς συγκλήσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου ἐντὸς τριῶν.

Ἄρθρ. 56.—Ἐν περιπτώσει διαλύσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος διορίζεται πενταμελής προσωρινή ἐπιτροπή, ἀσκούσα τὴν δικαιοδοσίαν Ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ μέχρι τῆς συγκλήσεως τοῦ ἐκλεχθισομένου νέου Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου.

Ἐὰ μέλη τῆς προσωρινῆς ταύτης ἐπιτροπῆς διορίζονται ἐκ τῶν ἐγγεγραμμένων εἰς τοὺς ὀριστικούς καταλόγους τῶν ἐκλογίμων τοῦ νομοῦ, ἐξ ὧν δύο ὑποχρεωτικῶς ἐκ τῶν μονίμως ἐγκατεστημένων ἐν τῇ ἐδρᾷ τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 57.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἐπὶ πάσης ὑποθέσεως ἀφορώσης τὸν νομόν. Καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐπι τῶν περιπτώσεων, ἐφ' ὧν εἰδικῶς δὲν ἀπονέμεται αὐτῷ διὰ τοῦ παρόντος ἢ ἄλλων νόμων δικαιοδοσία, ζητεῖται ὑπὸ τοῦ νομάρχου πρὸς πάσης ἀποφάσεως ἢ γνώμης τοῦ Ν. Συμβουλίου, ὅταν ἀνάγωνται εἰς γενικά τῆς διοικήσεως ἀντικείμενα.

Ἄρθρ. 58.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἀποφασίζει περὶ ἀποδοχῆς δωρεῶν ἐν ζωῇ ἢ αἰτία θανάτου, κληρονομιῶν ἢ κληροδοτημάτων ὑπὲρ τοῦ νομοῦ.

Ὅταν ἡ ἀποδοχὴ τούτων ἐπάγεται βάρη ἢ περὶ τούτου ἀπόφασις τοῦ Ν. Συμβουλίου ὑπόκειται εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρ. 59.—Ἀποφασίζει περὶ συμβιβασμοῦ ἐπιδίκων δικαίων τοῦ νομοῦ, ἀγορᾶς, ἐκποιήσεως ἢ ἀνταλλαγῆς κινητῶν ἢ ἀκινήτων ἀντικείμενων εἰς τὸν νομόν, ὡς καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς διοικήσεως αὐτῶν.

Ὁ συμβιβασμός, ἡ ἀγορά, ἡ ἐκποίησις ἢ ἀνταλλαγὴ ὑπόκειται εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ νομάρχου ἐπὶ ἀντικειμένων, ὧν ἡ ἀξία ὑπερβαίνει τὰς δισχιλίας δραχμάς.

Ἄρθρ. 60.—Ἀποφασίζει περὶ συστάσεως ἰδρυμάτων γενικῆς ὠφελείας ἢ εὐποιίας ἐν τῷ νομῷ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ ἢ τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 119, 120 καὶ 121 τοῦ παρόντος νόμου πόρων. Ἡ περὶ τούτου ἀπόφασις ὑπόκειται εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ νομάρχου.

Ἐπίσης ἐπαγρυπνεῖ ἐπὶ τῆς διοικήσεως καὶ ὑπὲρ τῆς προόδου παντὸς τοιοῦτου ἰδρυματος λειτουργούντος ἐν τῷ νομῷ, εἴτε δημοσυντηρήτου εἴτε μὴ τοιοῦτου, προτείνει μέτρα βελτιώσεως αὐτῶν καὶ καταγγέλλει πᾶσαν περὶ τὴν διοίκησιν ἢ τὴν διαχείρισιν αὐτῶν παρεκτροπὴν.

Ἄρθρ. 61.—Ἀποφασίζει περὶ τῆς συστάσεως ἢ καταργήσεως τῶν ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ ἀγορῶν καὶ πανηγύρεων, τοῦ χρόνου τῆς τελέσεως καὶ τῆς διάρκειας αὐτῶν.

Ἄρθρ. 62.—Ἀποφασίζει περὶ τῆς ἐν δημοσίαις φρενοκομείαις, ἢ ἐν ἀνεπαρκείᾳ τούτων ἐν ἰδιωτικαῖς, ἐὰν ἐν τῷ μέλλοντι συστηθῶσι τοιαῦτα περιβάλψεως τῶν ἀπόρων φρενοβλαβῶν τοῦ νομοῦ, ἢ ἐκ τῶν πόρων τοῦ νομοῦ, ἢ ἐν ἀνεπαρκείᾳ τούτων, καταμερίζον μεταξὺ τῶν δῆμων τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο δαπάνην.

Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίπτωσιν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ν. Συμβουλίου ὑπόκειται εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρ. 63.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἀποφασίζει περὶ ἐγέρσεως ἀγωγῆς ἀφορώσης τὴν περιουσίαν καὶ ἐν γένει τὰ συμφέροντα τοῦ νομοῦ, ὡς καὶ τὰ περὶ παραστάσεως αὐτοῦ, ὡς ἐναγομένου.

Ὅταν ἐπίκηται κίνδυνος ἐκ τῆς ἀναβολῆς ἢ πρόκηται περὶ συντηρητικῶν μέτρων, ἀποφαίνεται περὶ τούτου καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ νομοῦ.

Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἀπαιτεῖται ἡ ἐγκρισὶς τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρ. 64.—Ὁ νομάρχης ἐκπροσωπεῖ τὸν νομόν ὡς συμβαλλόμενον, πλὴν ἐὰν τις τῶν συμβεβλημένων εἶναι τὸ δημόσιον, ὅτε ἡ ἐκπροσώπησις τοῦ νομοῦ ἀσκεῖται ὑπὸ τινος τῶν μελῶν τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ ἐκλεγομένου ὑπ' αὐτῶν.

Ἄρθρ. 65.—Τὸν νομόν ἐκπροσωπεῖ μετὰ τὴν ὡς τὸ ἄρθρον 63 ἀπόφασιν τοῦ Ν. Συμβουλίου ἐνώπιον πάντων τῶν δικαστηρίων, ἀσκῶν ἅμα καὶ πάντα τὰ ἐνδίκαια μέσα τακτικά καὶ ἔκτακτα, ὁ νομάρχης.

Ἐν περιπτώσει ἀντιδικίας τοῦ νομοῦ πρὸς τὸ δημόσιον, ἐκπροσωπεῖ τὸν νομόν, κατ' ἐκλογὴν τοῦ σώματος ἢ ἐν ἀπουσίᾳ τούτου τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ, ἐν τῶν μελῶν αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 66.—Ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος οὐδεμίᾳ ἀπειθῶνεται κατὰ τοῦ νομοῦ ἀγωγή, ἐξαιρουμένων τῶν περὶ νομῆς, ἂν μὴ προηγηθῇ αἰτήσις θεραπείας πρὸς τὸν νομάρχην.

Ἡ ἀγωγή ἐπιδίδεται μετὰ ἐξ ἑβδομάδας ἀπὸ τῆς αἰτήσεως θεραπείας.

Ἄρθρ. 67.—Ἄνευ προηγουμένης καταφατικῆς γνωμοδότησεως τοῦ Ν. Συμβουλίου αὐδεμίᾳ ἀποφασίζεται καὶ ἐκτελεῖται ἐν τῷ νομῷ κατασκευὴ νέας ἐπαρχιακῆς ὁδοῦ.

Ἐπὶ ἐπισκευῶν προεπαρχουσῶν ὁδῶν προκαλεῖται μὲν πάντοτε ἡ γνωμοδότησις τοῦ Ν. Συμβουλίου, ἀλλ' αὕτη εἶναι ἀπλῶς ἐνδεικτικὴ, εἴτε ἀποφαινόμενου τοῦ Ν. Συμβουλίου ὑπὲρ τῆς ἐπισκευῆς, εἴτε κατ' αὐτῆς.

Ἄρθρ. 68.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἐν ἐκάστη τριμνησίᾳ αὐτοῦ προκαλεῖ τὰς περὶ κατασκευῆς ἢ συντηρήσεως τῶν ἐπαρχιακῶν ὁδῶν καὶ γεφυρῶν μελέτας, προϋπολογισμοὺς καὶ δημοπρασίας συμφώνως πρὸς τὰ περὶ δημοσίων ἔργων κεκανονισμένα, ἐπιτηρεῖ δὲ διὰ τῆς νομαρχιακῆς ἐπιτροπῆς τὴν κατὰ τοὺς ὅρους τῆς ἐργολαβίας ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων καὶ συμπεράττει εἰς τὰς πληρωμὰς καὶ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν.

Ἄρθρ. 69.—Τὸ Ν. Συμβούλιον κανονίζει τὴν κατὰ τὸ ἄρθρον 14 τοῦ ΣΞΙ νόμου εἰσφορῶν τῶν ἰδιωκτητῶν κτημάτων, δι' ὧν διέρχεται ἐπαρχιακὴ ἢ δημοτικὴ ὁδός.

Ὁ κανονισμὸς οὗτος ὑπόκειται εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρ. 70.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἐπαγρυπνεῖ ἰδιαζόντως ἐπὶ τῆς γεωργικῆς καὶ κτηνοτροφικῆς ἐπιδόσεως τοῦ νομοῦ.

1) Συνιστᾷ γεωργικοὺς σταθμοὺς ἐν τῷ νομῷ.

2) Προμηθεύεται καὶ διανέμει σπόρους, φυτὰ καὶ δένδρα.

3) Ἀναθέτει τὴν διδασκαλίαν γεωργικῶν ἀντικειμένων εἰς ἀρμοδίους γεωπόνους, περιοδεύοντας ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ.

4) Προμηθεύεται πρὸς βελτίωσιν τῆς κτηνοτροφίας ἐξωτικὰ γένη ζώων.

5) Ἐνεργεῖ φυτεῦσεις δένδρων χρησίμων εἰς τὴν βιομηχανίαν.

6) Λαμβάνει ἐν τῷ νομῷ μέτρα κατὰ τῶν ἐπιζωοτιῶν καὶ τῶν νόσων τῶν φυτῶν.

7) Συνιστᾷ γεωργικὰς καὶ κτηνοτροφικὰς ἐκθέσεις, τάσσον βραβεῖα καὶ ἀμοιβάς.

Τὰ καθήκοντα ταῦτα, περὶ ὧν αἱ §§ 2, 4, 5, δύναται νὰ ἀναθέτῃ εἰς ἐπιτροπὰς ἢ άτομα εἴτε ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ, εἴτε εἰς οἰαδήποτε, ὡς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν περὶ ὧν ἡ § 7 ἀποφάσεων.

Ἀποκλειστικῶς δὲ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναγεγραμμένων προορίζεται ὁ εἰδικὸς πόρος ὁ ἐν ἄρθρῳ 122 ἀναγεγραμμένος, ἐπιφυλασσομένης ἐν ἀνεπαρκείᾳ τῆς διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ προσφυγῆς καὶ εἰς τοὺς γενικοὺς πόρους τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 71.—Τὸ Ν. Συμβούλιον συνιστᾷ ἐκ τῶν πόρων τοῦ νομοῦ ἐπαγγελματικὰς σχολὰς καὶ ἐφορᾷ τὴν διαχείρισιν, διοίκησιν καὶ διδασκαλίαν ἐν αὐταῖς.

Ἡ ἰδρυσις ἐπαγγελματικῆς σχολῆς ὑπόκειται εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ νομάρχου.

Ἄρθρ. 72.—Προνοεῖ περὶ τῆς συστάσεως δημοσίων βιβλιοθηκῶν, μουσείων καὶ ἀρχαιολογικῶν συλλογῶν ἐν τῷ νομῷ καὶ ἐφορᾷ ἐπὶ τῆς συντηρήσεως τῶν παντὸς εἶδους μνημείων καὶ ἀρχείων τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 73.—Τὸ Ν. Συμβούλιον ἐφορᾷ ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν φόρων πάντων τῶν δημοτικῶν, λιμενικῶν, ἢ ἄλλων εἰδικῶν ταμείων καὶ ἐπαγρυπνεῖ πρὸς ἀποτροπὴν καὶ καταδίωξιν πάσης κατὰ τὴν εἰσπραξίν αὐτῶν καταπιέσεως τῶν πολιτῶν καὶ πρὸς ἄρσιν παντὸς προσκόμματος παρεμβαλλομένου τυχόν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἢ ἐξαγωγὴν καὶ τὴν ἐν γένει ἐλευθέραν ἀσκήσιν τῶν συναλλαγῶν καὶ τοῦ ἐμπορίου, πέραν τῶν ὑπὸ τῶν νόμων ἀναγεγραμμένων μέτρων.

Ἄρθρ. 74.—Ἐπιτηρεῖ ἐπὶ τῆς διοικήσεως τῶν ἐν τῷ νομῷ δασῶν καὶ προτείνει μέτρα συντηρήσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως αὐτῶν.

Ἄρθρ. 75.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δύναται νὰ ἀναθέτῃ εἰς ἐν ἢ πλείονα τῶν μελῶν αὐτοῦ, τὴν ἐντολήν, ὅπως μεταβαλόντες ὑποδήποτε τῆς περιφερείας τοῦ νομοῦ συλλέγωσι πληροφορίας καὶ ὑπεβάλλωσιν αὐτῷ ἐκθέσεις ἐπὶ οἰοδήποτε ἀντικειμένου ἀναγκασμένου εἰς τὴν ἀσκήσιν τῶν διὰ τοῦ παρόντος ἢ ἄλλων νόμων ἀνατιθεμένων αὐτῷ καθηκόντων.

Δύναται ἐπίσης νὰ ἀπευθύνηται ἀπ' εὐθείας πρὸς πᾶσιν ἐν τῷ νομῷ ἀρχὴν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ.

Ἐάν μετὰ δύο ὑπομνήσεις ἢ πρὸς ἣν ἤθελεν ἀποταθῆ ἀρχὴ ἤθελε παραλίπει μέχρι δύο μηνῶν τὴν παροχὴν τῶν αἰτουμένων πληροφοριῶν τὸ Ν. Συμβούλιον δύναται νὰ πέμψῃ ἐν τῇ ἔδρᾳ τῶν ἀρχῶν τούτων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ἴδιον χύτου ἐντολοδόχον ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ.

(1) παραμελήσας τὴν παροχὴν τῶν πληροφοριῶν υπάλληλος καταγγέλλεται ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ν. Συμβουλίου εἰς τὴν προϊσταμένην αὐτοῦ ἀρχήν, δύναται δὲ, ἂν προεκλήθῃσαν ἔξωδα, τὸ Ν. Συμβούλιον νὰ ζητήσῃ ταῦτα δι' ἀγωγῆς παρὰ τοῦ ὑπαιτίου κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἀρθροῦ 63.

Ἄρθρ. 76.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δύναται νὰ ἐκδίδῃ ἀστυνομικὰς διατάξεις ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ νομοῦ ἐπὶ ἀντικειμένων, περὶ ὧν δὲν πρὸυσοῦσιν οἱ νόμοι ἢ γενικαὶ τοῦ Κράτους διοικητικοὶ κανονισμοί, ἀφορώσας τὴν θήραν, τὴν ἀλιείαν, τὸν τρυγητὸν ἢ οἰαδήποτε ἄλλα ἀντικείμενα τοπικοῦ συμφέροντος.

Δύναται δὲ ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν διατάξεων τούτων νὰ ἀναγράψῃ κράτησιν μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰς πέντε ἡμέρας καὶ πρόστιμον οὐχὶ ἀνώτερον τῶν ἑκατῶν δραχμῶν.

Αἱ διατάξεις αὗται ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐγκρισίν τοῦ νομάρχου, καταργοῦνται δὲ αὐτοδικαίως, ἐὰν ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων ἐκδουῶσι γενικοὶ διοικητικοὶ κανονισμοί.

Αἱ διατάξεις αὗται δὲν ἔχουσιν ὑποχρεωτικὴν ἰσχύν, ἐὰν δὲν δημοσιευθῶσιν εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὰς οὐκείας περὶ τούτου διατάξεις.

Ἄρθρ. 77.—Τὸ νομαρχιακὸν συμβούλιον ἐπιτηρεῖ τὴν διοίκησιν τῶν δήμων καὶ τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν καταστημάτων, τὴν ἐκπαιδεύσιν ἐν τοῖς δημοτικαῖς καὶ δημοσίαις σχολαῖς καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν λιμενικῶν καὶ ἄλλων ἔργων δημοτικῆς καὶ δημοσίας συγκοινωνίας, ἐξελέγχει τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν τῶν δήμων, τῶν δημοσυντηρητῶν ἀγαθοεργῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, τῶν λιμενικῶν ταμείων καὶ τῶν ἱερῶν νῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν περιουσιῶν, ἐφ' ὧν δὲν ὑπάρχει νόμος εἰδικὸς κανονίζων τὰ κατ' αὐτάς.

Ἄρθρ. 78.—Τὸ Ν. Συμβούλιον λαμβάνει γνώσιν τῶν κατὰ τὸν ἀρθρον 14 τοῦ Ἀ'λ'ΣΤ' νόμου τῆς 8 Μαρτίου 1891 ἐκθέσεων ἐπιθεωρήσεως τῶν δημοτικῶν ταμείων τοῦ νομοῦ, ὑποβαλλομένων αὐτῷ ὑποχρεωτικῶς παρὰ τοῦ νομάρχου, ἐντὸς πέντε ἡμερῶν ἀπὸ τῆς παραλήψεως αὐτῶν.

Ἄρθρ. 79.—Αἱ κατὰ τὸ ἀρθρον 6 τοῦ περὶ αὐτῶν προηγουμένου ἀρθρου νόμου πράξεις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ὑπάγονται εἰς τὴν ἐγκρισίν τοῦ Ν. Συμβουλίου, ὑπερ δύναται νὰ μεταρρυθμίσῃ ταύτας, ἂν ἤθελον προβληθῇ κατ' αὐτῶν ἀντιρρήσεις, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ μνησθέντος νόμου.

Ἄρθρ. 80.—Ἐπὶ τῆς περιπτώσεως τοῦ ἀρθρου 99 τοῦ περὶ δήμων νόμου, ἂν τὰ δημοτικὰ συμβούλια διαφωνῶσιν, ὡς πρὸς τὸ διορισθῆσόμενον πρόσωπον τοῦ κοινοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος, διορίζει τὸν δημοτικὸν εἰσπράκτορα τὸ Ν. Συμβούλιον καὶ κανονίζει τὴν παρ' αὐτοῦ χρηρηγητέαν δι' ἕκαστον δημοτικὸν ταμεῖον ἐγγρήσιν.

Ἄρθρ. 81.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δικαιούται, καὶ ἂν δὲν ἀποφασίσωσι τοῦτο τὰ δημοτικὰ συμβούλια, νὰ ἀποφασίσῃ καὶ οἰκοθεν, τὴν εἰς ἕνα μόνον δημοτικὸν εἰσπράκτορα ἀνάθεσιν τῆς διαχειρίσεως τῶν ταμείων δύο ἢ πλείονων γειτνιαζόντων δήμων, κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ ἀρθρου 99 τοῦ περὶ δήμων νόμου.

Τὰ συμβούλια τῶν ἐνδιαφερομένων δήμων, ἐν ἑξ αὐτῶν, δύναται νὰ ἐκκαλέσῃ τὴν κατὰ τὸ παρὸν ἀρθρον ἀπόφασιν τοῦ Ν. Συμβουλίου ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ἰπουργοῦ, ἀναστελλομένης ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 82.—Δι' ἀποφάσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου δύναται νὰ καταργηθῇ ἡ θέσις δημοτικοῦ εἰσπράκτορος παρὰ τῷ δήμῳ καὶ ἀνατεθῇ ἡ διαχείρισις αὐτοῦ εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν ταμεῖον, εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὁποῦ ὑπάγεται ὁ δῆμος, ἢ εἰς τὸ πλησιέστερον ὑποταμεῖον.

Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου ἐπιτρέπεται ἔφεσις κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἀρθρου.

Καταργουμένης οὕτω τῆς θέσεως τοῦ δημοτικοῦ εἰσπράκτορος, αὗτος θεωρεῖται αὐτοδικαίως πεπαυμένος τῆς ὑπηρεσίας, ἐὰν ἡ ἀπόφασις τοῦ Ν. Συμβουλίου δὲν προσβληθῇ δι' ἐφέσεως ἢ ἀπορριφθῇ αὐτή.

Ἄρθρ. 83.—Ἢ κατὰ τὰς διατάξεις τῶν δύο προηγουμένων ἀρθρων ἔφεσις τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου κοινοποιεῖται εἰς τὸν νομάρχην ἐντὸς 30 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν πρόεδρον αὐτοῦ κοινοποιήσεως τῆς ἀποφάσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 84.—Αἱ κατὰ τὸ ἄρθρον 4 τοῦ ΞΙ' νόμου τῆς 22 Δεκεμβρίου 1847 περὶ δημοτικῶν φέρον ἀποφάσεις τοῦ νομάρχου ἐκδίδονται μετὰ προηγουμένην γνωμοδότησιν τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ἢ γνωμοδότησις αὕτη ἀπαιτεῖται καὶ ἐπὶ τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 5 τοῦ μνησθέντος νόμου, ὅτε δὲν ἀπαιτεῖται ἢ πρὸς ἐκδοσιν τοῦ Β. διατάγματος γνωμοδότησις τοῦ Ἵπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἄν τὸ Ν. Συμβούλιον δὲν ἤθελε γνωμοδοτήσει ἐντός 6 ἡμερῶν, ἀφ' ἧς πρὸς τοῦτο προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Νομάρχου, προβαίνει αὐτος καὶ ἄνευ τοιαύτης γνωμοδοτήσεως εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεώς του, ἢ ἐκτελοῦνται τὰ ἐν τῷ μνησθέντι ἄρθρῳ 5 ὀριζόμενα.

Ἄρθρ. 85.—Τὸ Ν. Συμβούλιον γνωμοδοτεῖ πρὸ τῆς ἐκδόσεως πάσης κατὰ τὸ ἄρθρον 107 τοῦ περὶ δήμων νόμου ἀποφάσεως τοῦ Νομάρχου ἐπὶ τῶν δημοτικῶν προϋπολογισμῶν, ἂν δὲ ἡ γνωμοδότησις αὕτη θραδύνη ὑπὲρ τὰς 10 ἡμέρας, ἀφ' ἧς προσεκλήθη, ὁ Νομάρχης προβαίνει καὶ ἄνευ ταύτης εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεως αὐτοῦ.

Ἐπὶ τῆς περιπτώσεως τοῦ προηγουμένου ἐδαφίου ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 20 τοῦ Α' ΞΙΣΤ, νόμου τῆς 8 Μαρτίου 1891 προθεσμία πρὸς ἐκδοσιν τῶν ἀποφάσεων τοῦ Νομάρχου ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὸν Νομάρχην ὑποβολῆς τῆς γνωμοδοτήσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς παρελεύσεως τῆς κατὰ τὸ προηγουμένον ἐδάφιον προθεσμίας.

Ἢ κατὰ τὰ ἀνωτέρω γνωμοδότησις τοῦ Ν. Συμβουλίου προκαλεῖται ἐντός 5 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν νομάρχην ὑποβολῆς τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἄρθρ. 96.—Ἐγκρινομένης παρὰ τοῦ Ν. Συμβουλίου τῆς περὶ μὴ ἐγέρσεως ἀγωγῆς περ ἀποζημιώσεως πράξεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ τῶν ἐπιτροπῶν τῶν κατὰ τὸ προηγουμένον ἄρθρον εἰδικῶν ταμείων, ἢ ἀπορριπτομένης παρ' αὐτοῦ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 94 γενομένης προτάσεως περὶ ἐγέρσεως τοιαύτης ἀγωγῆς, ἡ ὑπόθεσις δὲν δύναται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς νέαν συζήτησιν, οὐδὲ ὑφίσταται πλέον ὑπὲρ τοῦ δήμου, τῆς κοινότητος, ἢ τῶν κατὰ τὸ προηγουμένον ἄρθρον εἰδικῶν ταμείων δικαίωμα ἀποζημιώσεως διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Ἄρθρ. 97.—Παραλειφθέντων τυχόν τῶν ἐν τοῖς ἄρθροις 94 96 διατασσόμενων, αἱ περὶ ἀποζημιώσεως ἀγωγαὶ παραγράφονται μετὰ πενταετίαν, ἀφ' ἧς ἤθελε γεννηθῆ τὸ πρὸς ἀγωγὴν δικαίωμα, ἂν ὁ εἰς ἀποζημίωσιν ὑπόχρεος δὲν ἐκλεχθῆ εἰς τὸ αὐτὸ ἀξίωμα ἢ θέσιν ἐπὶ δύο συνεχεῖς περιόδους.—Ἐν τῇ τελευταίᾳ περιπτώσει ἢ ὅταν ὁ εἰς ἀποζημίωσιν ὑπόχρεος δὲν εἶναι αἰρετός, αἱ ἀγωγαὶ παραγράφονται μετὰ δεκαετίαν.

Ἄρθρ. 98.—Ἀπορριπτομένης παρὰ τοῦ Ν. Συμβουλίου τῆς ἐγέρσεως ἀγωγῆς περὶ ἀποζημιώσεως, δικτυοῦ τοῦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς ταύτης διὰ πράξεως καὶ διορίσει τὸν πληρεξούσιον τοῦ ἐνάγοντος νομικοῦ προσώπου δικηγόρον ἐνώπιον τῶν ἀρμόδιων δικαστηρίων, ἢ δικολάβον, ἐν οἷς εἰρηνοδικεῖσις δὲν ὑπάρχουσι διορισμένοι δικηγόροι.

Ἢ τοιαύτη πράξις χρησιμεύει εἰς τὸν πληρεξούσιον τοῦ ἐνάγοντος νομικοῦ προσώπου, ὡς πληρεξούσιον ἐγγράφον ἐνώπιον τῶν ἀρμόδιων δικαστηρίων, τὸ πληρεξούσιον δὲ τοῦτο, μετὰ πάντων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων, διαβιβάζεται πρὸς τὸν ἀρμόδιον εἰσαγγελέα τῶν πρωτοδικῶν, ὅπως διατάξῃ τὴν εἰς τὸν πληρεξούσιον ἐγχείρισιν αὐτῶν ἐπὶ ἀποδείξει.

Ἄρθρ. 99.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δικαιούται ν' ἀσκήσῃ ἐπὶ τῶν δικῶν τούτων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστηρίων πάντα τὰ κατὰ τὴν πολιτικὴν δικονομίαν ἐνδίκᾳ μέσῃ, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ τοῦ νομάρχου ὀφείδει νὰ ἐνασχέσῃ ταῦτα καὶ ἂν ἔχη ἐναντίαν πρὸς τοῦτο γνώμην.

Ἄρθρ. 100.—Αἱ πρὸς διεξαγωγὴν τῆς δίκης δικῆναι καὶ τὰ δικηγορικὰ δικαιώματα καταβάλλονται παρὰ τοῦ, ὑπὲρ οὗ ἡ ἐγερούσα ἀγωγή, ταμείου καὶ καθ' ἣν ἐστὶ περίπτωση, ἀπορριπτομένης τῆς ἀγωγῆς, ἤθελε καταδικασθῆ τοῦτο εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων καὶ τελῶν.

Ἄρθρ. 101.—Ἄν παραστῇ ἀνάγκη προκαταβολῆς ἐξόδων πρὸς διεξαγωγὴν τῆς δίκης, ἢ περὶ τούτου αἰτήσις τοῦ πληρεξουσίου μετὰ πίνακος τῶν ἀναγκαίων ἐξόδων, ὑπεβάλλεται διὰ τοῦ εἰσαγγελέως πρὸς τὸ Ν. Συμβούλιον, ὅπου διατάσσει τὸν δημοτικὸν εἰσπράκτορα νὰ ἐνεργήσῃ τὴν προκαταβολὴν διὰ λογαριασμῶν τοῦ ἐνάγοντος ταμείου, κρατῶν, ὡς δικαιο-λογητικὰ τῆς δαπάνης, τὰ διαβιβασθέντα αὐτῷ ἔγγραφα.

Ἄρθρ. 102.—Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ νομοῦ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ Ν. Συμβουλίου καὶ τεσσάρων μελῶν ἐκλεγόμενων κατὰ πᾶσαν σύνοδον ὑπὸ τοῦ Ν. Συμβουλίου διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας. Ἐν ἰσοψηφίᾳ ἐνεργεῖται κλήρωσις ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 103.—Μεταξὺ τῶν ἐκλεκτέων τεσσάρων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ τὰ δύο πρέπει νὰ ὦσιν ἀναγκαιῶς ἐκ τῶν ἐχόντων μόνιμον ἐγκατάστασιν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 104.—Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς τῶν τακτικῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ καὶ ἀμέσως μετ' αὐτὴν ἐκλέγονται κατὰ τὸν αὐτὸν, ὡς ἄνω, τρόπον καὶ τρία ἀναπληρωματικά, μέλη, ὧν ἓν ἀναγκαιῶς ἐκ τῶν ἐχόντων μόνιμον ἐγκατάστασιν ἐν τῷ νομῷ Νομαρχιακῶν Συμβούλων.

Ἄρθρ. 105.—Δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσι μέλη τῆς τοῦ νομοῦ ἐπιτροπῆς τακτικά ἢ ἀναπληρωτικά, πατὴρ καὶ υἱός, πενθερός καὶ γαμβρός, ἀδελφοί.

Ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐκλεγῶσι μέλη συνδεόμενα διὰ τινος τῶν ἐν τῷ παρόντι ἀρθρῶν δεσμῶν συγγενείας, ἡ ἐκλογὴ λογίζεται ἀκυροῦς, ὡς πρὸς τὸν ἕτερον τὸν λαβόντα τὸν μικρότερον ἀριθμὸν ψήφων, ἐπαναλαμβανομένη ὡς πρὸς τοῦτον.

Ἄρθρ. 106.—Ἡ διάταξις τοῦ ἀρθρου 46 τοῦ παρόντος νόμου ἐφαρμύζεται καὶ ἐπὶ τῶν συζητήσεων καὶ τῆς ψηφοφορίας ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 107.—Τὰ ἀναπληρωτικά μέλη καλοῦνται ὑπὸ τοῦ νομάρχου πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν τακτικῶν ἐπὶ τινος τῶν περιπτώσεων τοῦ ἀρθρου 24 τοῦ παρόντος νόμου κατὰ τὴν σειρὰν τῆς σχετικῆς αὐτῶν ὡς ἀναπληρωτικῶν μελῶν πλειονοψηφίας.

Ἄρθρ. 108.—Τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ προεδρεῖ ὁ πρόεδρος τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου. Τὸν πρόεδρον καλυόμενον ἀναπληροῦ ὁ ἐκ τῶν παρόντων μελῶν λαβὼν τὰς πλειονὰς ψήφους, ὡς μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 109.—Ἡ ἐπιτροπὴ συνεδριάζει κατ' ἰδίαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ν. Συμβουλίου, δὲν δύναται δὲ νὰ ἀποφασίσῃ τι ἄνευ τῆς παρουσίας τριῶν τοῦλάχιστον ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς.

Κατὰ τὴν πρώτην τῆς συνεδρίασιν ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν γραμματέα τῆς διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ ἀπολύτου πλειονοψηφίας. Ἐν ἰσοψηφίᾳ γίνεται κλήρωσις ὑπὸ τοῦ προέδρου.

Ἄρθρ. 110.—Τὸ προσωπικόν τοῦ γραφείου τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ εἶναι αὐτὸ τοῦτο τοῦ Ν. Συμβουλίου.

Ἄρθρ. 111.—Ὁ νομάρχης ἔχει ἐπὶ τῶν συνεδριάσεων τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ καὶ ἀπέναντι ταύτης τὰ αὐτὰ καθήκοντα καὶ δικαιώματα, ἅπερ ἀντιγράφει ὁ παρὼν νόμος, ὡς πρὸς τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τὸ Ν. Συμβούλιον.

Ἄρθρ. 112.—Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ νομοῦ προνοεῖ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Ν. Συμβουλίου περὶ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν ἀποφάσεων αὐτοῦ. Ἄσκει καθ' ἓν χρόνον ἀργεῖ τὸ Ν. Συμβούλιον τὴν αὐτὴν, οἷαν καὶ τοῦτο, δικαιοδοσίαν, ἐξαιρουμένων τῶν ἐξῆς περιπτώσεων, ἀντιγόμενων ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ν. Συμβουλίου: τῆς τοῦ ἀρθρου 59, τῆς τοῦ α' ἐδαφ. τοῦ ἀρθρου 60, τοῦ α' ἐδαφ. τοῦ ἀρθρου 67, τῶν § 1 καὶ 7 τοῦ ἀρθρου 70, τοῦ ἀρθρου 71 καὶ τοῦ ἀρθρου 76.

Ἄρθρ. 113.—Τὸ Ν. Συμβούλιον δύναται νὰ ἀναθέσῃ τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ νομοῦ καὶ ἐκ τῶν διὰ τοῦ προηγουμένου ἀρθρου ἐξαιρουμένων καθηκόντων διὰ τῆς πλειονοψηφίας τῶν 3/4 τῶν παρόντων αὐτοῦ μελῶν. Τοῦτο ὅμως οὐχὶ κατὰ τινος τῶν κατὰ τὸ ἀρθρον 32 ἐδαφ. 2 συνεδριάσεων.

Ἄρθρ. 114.—Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ νομοῦ κατὰ τὸν τελευταῖον μῆνα τῶν καθηκόντων αὐτῆς συντάσσει εἰς διπλοῦν ἔκθεσιν ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων, περὶ ὧν ἢ κατὰ τὸ ἀρθρον 38 ἔκθεσις τοῦ νομάρχου, ἢ τὸ ἕτερον πέμπεται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ προέδρου αὐτῆς πρὸς τὸν Ἰπουργόν τῶν Ἰσωτερικῶν, τὸ δὲ ἕτερον παραδίδεται εἰς τὸν κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπιμένην σύνοδον τοῦ Ν. Συμβουλίου ἐκλεγθησόμενον πρόεδρον αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 115.—Ἡ ὑπηρεσία μέλους τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ εἶναι ἀμισθός.

Λαμβάνουσι μόνον ἐφ' ἅπαξ τὰ ὕδαιπορικά αὐτῶν ἔξοδα μεταβάσεως καὶ ἐπανόδου εἰς τὴν ἔδραν τοῦ νομοῦ, εἰς κατοικῶσιν ἐκτὸς ταύτης, ὡς καὶ διὰ πᾶσαν μετάβασιν ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ νομοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν καθηκόντων μέλους ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος νόμου.

Ἄρθρ. 116.—Ἠλὴν τῶν περιπτώσεων ἐφ' ὧν τὸ Ν. Συμβούλιον ἢ ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ νομοῦ γνωμοδοτοῦσι καὶ περὶ ὧν ὁ νομάρχης δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἄλλως, ἐξαιρουμένων τῶν ρητῶς ἐν τῷ νόμῳ καθοριζομένων περιπτώσεων, αἱ λοιπαὶ πράξεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ ὑπόκεινται εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ νομάρχου μόνον, ἐφ' ὧν περιπτώσεων ὁ παρῶν νόμος ἀναγράφει τοῦτο ρητῶς.

Ἄρθρ. 117.—Ἐξαιρουμένων τῶν περιπτώσεων, καθ' ἃς διὰ τοῦ παρόντος νόμου ἄλλως ἐρίζονται τὰ τῆς ἐγκρίσεως ἢ ἀκυρώσεως ἀποφάσεων ἢ πράξεων τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ, τὸ τῆς ἐφέσεως ἢ ἄλλης προσφυγῆς κατ' αὐτῶν, πᾶσαι αἱ λοιπαὶ πράξεις ἢ ἀποφάσεις αὐτῶν, ἐφ' ὧν κατὰ τὰ ἐν τῷ παρόντι νόμῳ εἰδικῶς διατασσόμενα ἀπαιτεῖται ἡ ἐγκρισὶς τοῦ νομάρχου, λογίζονται ἐγκριμέναι ὑπ' αὐτοῦ, εἰς ἐντός εἰκοσίων ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 114 ἀπιστολῆς αὐτῶν δὲν ἀκυρώσῃ αὐτὰς δι' εἰδικῆς πράξεως κοινοποιουμένης τῷ πρέδρῳ τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 118.—Κατὰ τῆς ἀκυρωτικῆς πράξεως τοῦ νομάρχου ἐπιτρέπεται τῷ Ν. Συμβουλίῳ, ἢ τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ νομοῦ ἔφεσις ἐνώπιον τοῦ Ἑπιουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν κοινοποιουμένη εἰς τὸν νομάρχην ἐντός δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς εἰς τὸν πρέδρον τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ κοινοποιήσεως τῆς ἀκυρωτικῆς πράξεως αὐτοῦ.

Ἄρθρ. 119.—Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεων τοῦ νομοῦ τὰ Νομαρχιακὰ Συμβούλια ψηφίζουσι πρόσθετον ποσοστὸν μέχρι α' τοῦ πέμπτου ἐπὶ τοῖς 90, ἐπὶ τῆς σήμερον ἐπιβαλλομένης ἀμέσου δημοτικῆς φορολογίας καὶ μέχρις ἐνός ἐπὶ τῆς 10, ἐπὶ τῆς σήμερον ἐπιβαλλομένης ἐμμέσου δημοτικῆς φορολογίας, κατ' ἀνώτατον ὄρον, β' μέχρι 5 τοῖς 10, ἐπὶ τῶν ἐσοδῶν τῶν ἐν τῷ νόμῳ λιμενικῶν ταμείων.

Ἄρθρ. 120.—Εἰδικῶς πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐν ἄρθρῳ 70 ἀναγεγραμμένων τὰ Ν. Συμβούλια διαθέτουσι μέχρι 30% ἐκ τῶν τελῶν τῶν κατὰ τὸν νόμον πανηγύρεων καὶ ἐμπροστικῶν ἀγορῶν.

Ἄρθρ. 121.—Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου ὁ νομάρχης συντάσσει καὶ ὑποβάλλει εἰς τὸ Ν. Συμβούλιον τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ νομοῦ.

Ἐν τοῖς ἐσοδοῖς αὐτοῦ ἀναγράφονται 1) αἱ πιθαναὶ εἰσπράξεις ἐκ τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 119, 120 καὶ 121 πόρων τοῦ νομοῦ (καθ' ἣν ἀνάγκην ἐπιβλήῃ καὶ προτιμήσεως ἢ προτεραιότητος ἢ θελε κρίνει τὸ Ν. Συμβούλιον καὶ εἰς ὃ πισιστὸν τοῦτο θελεν ὄρσει διὰ τὸ περὶ τοῦ ἢ πρόβλεψις ἔτος), 2) αἱ πιθαναὶ εἰσπράξεις ἐξ ἐκποιήσεως ἐντόπιων καταλόγων τῶν ἐλλογίμων Ν. συμβούλων κατὰ τὸ ἄρθρον 112 τοῦ παρόντος νόμου, 3) πᾶσαι πρόσθετοι ἐξ ἰδίας περιουσίας τοῦ νομοῦ, ἐκ κληροδοτημάτων ἢ δωρεῶν, 4) τὰ τυχόν ὑπόλοιπα τῶν ἐν τοῖς προηγούμενων ἐτῶν προϋπολογισμοῖς ἀναγεγραμμένων εἰδικῶς πιστώσεων καὶ μὴ ἀναλωθεισῶν καθόλου ἢ ἐν μέρει, 5) πᾶν ἕτερον ἐκτακτὸν ἢ ἀπρόβλεπτον ἐσοδόν, 6) ἰδιαιτέρως αἱ εἰσπράξεις ἐκ τῆς προσόδου περὶ ἧς τὸ ἄρθρον 122.

Εἰς τὰ ἔξοδα δὲ α') αἱ διὰ τὴν σύνοδον τῶν Ν. Συμβούλων καὶ τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ ἀπαιτούμεναι δαπάναι, ὕδαιπορικά καὶ ἀποζημιώσεις.— β') Ἑπαρχόντων διαθεσίμων πόρων πᾶσα δαπάνη ἀφορῶσα ἄλλα ἀντικείμενα τῆς ἀνατεθειμένης τοῖς Νομαρχιακοῖς Συμβούλοις δικαιοδοσίας. γ') — Ἐὰν ἀναγκαῖα ἔξοδα ἐκ τῶν εἰδικῶν εἰσπράξεων περὶ ὧν τὸ ἄρθρον 122 πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐν ἄρθρῳ 70 ἀναγεγραμμένων, ἐπιπροσθεμένου συμπληρωτικῶς τοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τούτων ἀναγκαίου ποσοῦ ἐκ τῶν γενικῶν πόρων τοῦ νομοῦ.

Ἄρθρ. 122.—Τοῦ ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου δὲν δύναται νὰ γείνη χρῆσις ἢ δι' εἰδικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ν. Συμβουλίου ἢ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ, ἐγκρινομένης διὰ Β. διατάγματος.

Ἄρθρ. 123.—Ὁ προϋπολογισμὸς ψηφίζεται ὑπὸ τοῦ Ν. Συμβουλίου· καθίσταται δὲ ὀριστικῶς καὶ κοινοποιεῖται εἰς τὰς σχετιζομένας πρὸς αὐτὸν δημοσίας ἀρχὰς ἐὰν δὲν ἐκκληθῇ ὑπὸ τοῦ νομάρχου.

Ἢ ἔρσεις ἀπευθύνεται ἐνώπιον τοῦ Ἰπουργοῦ τῶν Ἰσωτερικῶν, ὅστις ἀποφασίζει ὀριστικῶς, δύναται δὲ νὰ ἐκκληθῇ τὸ ἕλιν ἢ μέρος τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἢ πρὸς ἔρσειν προθεσμία ὀρίζεται δεκαπενθήμερος, ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 44 ἀποστολῆς τοῦ ψηφισθέντος προϋπολογισμοῦ εἰς τὸν νομάρχην.

Ἄρθρ. 124.—Ἢ διαχειρίσις ἐν γένει τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ νομοῦ ἐνεργεῖται ὑπὸ τῶν δημοσίων ταμιῶν.

Ἄρθρ. 125.—Ἢ λογιστικὴ χρῆσις τοῦ νομοῦ ἀποπερατοῦται ὀριστικῶς τὴν 28 Φεβρουαρίου ἐκάστου ἔτους. Ἐντὸς τοῦ ἐπομένου μηνὸς Μαρτίου ὁ οὐκείος ταμίης καταστρώνει τοὺς λογαριασμοὺς τῆς διαχειρίσεώς του καὶ ὑποβάλλει εἰς τὸν νομάρχην.

Ὁ δὲ νομάρχης μέχρι τέλους Ἀπριλίου συντάσσει τὸν ἀπολογισμὸν καὶ παραπέμπει μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ νομοῦ, ἧτις προεξελέγχει αὐτὸν καὶ μετὰ ἡτιολογημένης γνωμοδοτήσεως ὑποβάλλει τοῦτον εἰς τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον.

Ἄρθρ. 126.—Προκαταβάλλονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου ταμίου τὰ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον ἐξοδα τοῦ Ν. Συμβουλίου καὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ νομοῦ ἐπὶ συμψηφισμῶ ἀπὸ τὸν κατὰ τὸν παρόντα νόμον (ἄρθρα 119-121) πρώτων εἰσπράξεων τῶν ὑπὲρ τοῦ νομοῦ ἀναγραφόμενων πόρων.

Ἄρθρ. 127.—Νομαρχιακὸς σύμβουλος δὲν δύναται νὰ ἀνακηρυχθῇ ὑποψήφιος βουλευτῆς, δήμαρχος ἢ δημαρχικὸς πάρεδρος, πλὴν ἐὰν παραιτηθῇ τεσσαράκοντα ἡμέρας πρὸ τῆς ψηφοφορίας κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν νόμου.

Δύναται ὅμως ἄνευ ἀνάγκης προηγουμένης παραιτήσεως νὰ ἀνακηρυχθῇ ὑποψήφιος δημοτικὸς ἢ κοινοτικὸς σύμβουλος ἀσκῶν, ἐν ἡ περιπτώσει ἐκλεχθῇ, τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιλογῆς.

Ἄρθρ. 128.—Ἢ ἐναρξίς τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος νόμου, ὡς καὶ τοῦ νόμου περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως τοῦ Κράτους, ὀρισθῆσεται διὰ Β. διατάγματος.

Ἄρθρ. 129.—[Ἐπίσης διὰ Β. διατάγματος δύναται νὰ ὀρισθῇ ἡ πρώτη ἐκλογὴ τῶν Ν. Συμβουλίων ἰδιαιτέρα τῆς τῶν δημαιοσιῶν ὀριζομένης ὑπὸ τοῦ διατάγματος τῆς ἡμέρας τῆς συγκλήσεως τῶν ἐκλογέων μετὰ παρέλευσιν ἐνός τοῦλάχιστον μηνός, ἀφ' ἧς οἱ περὶ τῶν τὰ ἄρθρα 9-16 τοῦ παρόντος νόμου κατάλογοι τῶν ἐκλογίμων, ὡς Νομαρχιακῶν συμβούλων, καταστῶσιν ὀριστικαί]. Συνεπλῆρ. ὑπὸ ν. Β'ΥΜΠ' (φ. 91) ἄρθρ. 2 (ἀκολουθεῖ).

«Ἄρθρ. 2. ν. Β'ΥΜΠ'.—Καθ' ἣν περίπτωσιν διὰ Β. Διατάγματος συνωδᾶ τῷ ἄρθρῳ 129 τοῦ νόμου ΒΧΕ' περὶ νομῶν καὶ τῆς διαικῆσεως αὐτῶν ἤθελεν ὀρισθῇ ἡ πρώτη τῶν Νομαρχιακῶν συμβουλίων ἐκλογὴ ἰδιαιτέρα τῆς τῶν δημαιοσιῶν, δὲν διορίζονται οὐδὲ παρίστανται κατὰ ταύτην οὔτε ἀντιπρόσωποι τῆς Δικαστικῆς ἀρχῆς, ἢ ἀναπληρωταί, οὐδὲ Ἐφοροὶ αὐτῶν».

Ἄρθρ. 130.—Τὰ καθήκοντα τῶν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου ἐκλεχθησομένων πρώτων Νομαρχιακῶν-Συμβουλίων θέλουσι διαρκέσει κατ' ἐξαιρέσειν τῆς διατάξεως τοῦ 3 ἄρθρου τοῦ παρόντος νόμου, οὐχὶ ἐπὶ τετραετίαν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον καὶ τὰ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὀριζομένης τῆς δευτέρας ἐκλογῆς τῶν Ν. Συμβουλίων κοινῆς μετὰ τῆς τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν συνωδᾶ τῇ διατάξει τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ παρόντος νόμου.

Ἐπίσης διὰ Β. διατάγματος ὀρισθῆσονται τὰ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ παρόντος νόμου.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Αριθ. 75225 της 20/27 Δεκ. 1989

(ΦΕΚ Β' 915)

Καθορισμός απόχρωσης, διαστάσεων και ειδικού εντόπου γνωρίσματος των εκλογικών φακέλων που χρησιμοποιούνται στην ψηφοφορία για την εκλογή των αιρετών μελών των νομαρχιακών συμβουλίων.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Αριθ. 75226 της 20/27 Δεκ. 1989

(ΦΕΚ Β' 915)

Καθορισμός διακριτικού γνωρίσματος των εκλογικών σάκκων της ψηφοφορίας για την εκλογή των αιρετών μελών των νομαρχιακών συμβουλίων.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Αριθ. 75227 της 20/27 Δεκ. 1989

(ΦΕΚ Β' 915)

Καθορισμός απόχρωσης και διαστάσεων των ψηφοδελτίων που χρησιμοποιούνται στην ψηφοφορία για την εκλογή των αιρετών μελών των νομαρχιακών συμβουλίων, κατά τη διενέργεια των ταυτόχρονων εκλογών για την ανάδειξη των δημοτικών και κοινοτικών αρχών και των αιρετών μελών των νομαρχιακών συμβουλίων.

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθ. 1878

της 16/20 Μαρτ. 1990 (ΦΕΚ Α' 33)

Διόρθ. Σφαλμ. στο ΦΕΚ Α' 44/26 Μαρτ. 1990

**Τροποποίηση των διατάξεων
δευτεροβάθμιας τοπικής
αυτοδιοίκησης Νόμ. 1622/1986
και άλλες διατάξεις.**

Άρθρ. 1. (καταργήθηκε με το άρθρο 64 ν. 2218/1994).

Άρθρ. 2. - Όπου κατά την κείμενη νομοθεσία, για την έκδοση οποιασδήποτε διοικητικής κανονιστικής πράξης, απαιτείται η διατύπωση γνώμης των Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων, η γνωμοδοτική αυτή αρμοδιότητα, περιέρχεται στο νομαρχιακό συμβούλιο από την εγκατάστασή του.

Άρθρ. 3. - Οι λεπτομέρειες εφαρμογής των διατάξεων των άρθρ. 19 έως και 60 του Νόμ. 1622/1986, όπως έχει τροποποιηθεί μέχρι σήμερα, που τυχόν δεν αντιμετωπίζονται με τις ρυθμίσεις των άρθρ. 1 και 2 του παρόντος, μπορούν να ρυθμιστούν με π. δ/τα, που εκδίδονται με πρόταση του υπουργού εσωτερικών και του, κατά περίπτωση, αρμόδιου υπουργού.

Άρθρ. 4. - Με π. δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών, μπορεί να κωδικοποιούνται σε ενιαίο κείμενο νόμου οι διατάξεις του Νόμ. 1622/1986, όπως τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν με μεταγενέστερους νόμους και με το νόμο αυτόν.

Κατά την κωδικοποίηση αυτήν επιτρέπεται, χωρίς να αλλοιώνεται η έννοια των ισχυουσών διατάξεων, νέα διάρθρωση, όπως διάσπαση ή συγχώνευση άρθρων, προσθήκη νέων και νέα κατάστρωση αυτού ή απαλειψη διατάξεων που έχουν καταργηθεί ρητά ή σιωπηρά καθώς και διορθώσεις στη φραστική διατύπωση.

Άρθρ. 5. - (Προστίθεται παρ. 5 στο άρθρ. 2 Π.Δ. 323/89).

Άρθρ. 6. - (Κυρώνεται η Π.Υ.Σ. 19/8-13 Φεβρ. 1990).

Άρθρ. 7. - (Προστίθεται παρ. 6 στο άρθρ. 7 Νόμ. 161/1975).

Άρθρ. 8. - (Δεν αφορά τη Ν.Α.).

Άρθρ. 9. - (Δεν αφορά τη Ν.Α.).

Άρθρ. 10. - (Προστίθεται παρ. 9 στο άρθρ. 274 Π.Δ. 323/89).

Άρθρ. 11. - (Δεν αφορά τη Ν.Α.).

Άρθρ. 12. - (Δεν αφορά τη Ν.Α.).

Άρθρ. 13. - Η ισχύς αυτού του νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Δεύτερος Βαθμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΝΟΜΟΣ υπ' αριθ. 1622

της 7/14 Ιουλ. 1986 (ΦΕΚ Α'92)

Τοπική αυτοδιοίκηση - περιφερειακή ανάπτυξη και δημοκρατικός προγραμματισμός

Άρθρο 1 - 18 (κωδικοποιήθηκαν στο Π.Δ. 323/89).

Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Άρθρ. 19 - 21 (καταργούνται με το άρθρο 64 ν. 2218/1994).

Δημοκρατικός προγραμματισμός

Άρθρ. 22. - 1. Η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, στα πλαίσια του δημοκρατικού προγραμματισμού, έχει τις εξής αρμοδιότητες:

α) Διατυπώνει στο περιφερειακό συμβούλιο προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής, περιφερειακής ή εθνικής σημασίας, που αφορούν το νόμο αλλά εντάσσονται στο μεσοχρόνια περιφερειακό ή εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα.

β) Καταρτίζει ύστερα από σχετικές προτάσεις των δημοτικών συμβουλίων και των αναπτυξιακών συνδέσμων, το μεσοχρόνιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα, στα πλαίσια του αντίστοιχου μεσοχρόνιου περιφερειακού αναπτυξιακού προγράμματος.

γ) Διαμορφώνει τα πλαίσια για την κατάρτιση των μεσοχρόνιων τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων του νομού, εξειδικεύοντας το μεσοχρόνιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα και εγκρίνει τα τοπικά μεσοχρόνια αναπτυξιακά προγράμματα.

δ) Καταρτίζει το ετήσιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 73.

ε) Αποφασίζει για τα ετήσια τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα, στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 73.

στ) Χρηματοδοτεί, από ίδιους πόρους της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης και καθώς και από τις πιστώσεις του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, που του κατανέμει το περιφερειακό συμβούλιο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 74, έργα νομαρχιακής σημασίας του ετήσιου νομαρχιακού αναπτυξιακού προγράμματος.

ζ) Χρηματοδοτεί, από κοινού με φορείς του δημόσιου τομέα, έργα του ετήσιου νομαρχιακού αναπτυξιακού προγράμματος, στα πλαίσια προγραμματικών συμβάσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 74.

η) Κατανέμει τις πιστώσεις του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για έργα τοπικής σημασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 7 του άρθρου 74.

θ) Διατυπώνει προς τους φορείς του δημόσιου τομέα προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής που αφορούν το νομό και χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, αλλά εντάσσονται στα ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα των φορέων αυτών.

2. Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης του νόμου 1561/1985 (ΦΕΚ 148) που αφορούν την έγκριση του ενιαίου προγράμματος, ασκούνται από το νομαρχιακό συμβούλιο της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης στην οποία υπάγεται η ευρύτερη

περιοχή Θεσσαλονίκης, όπως αυτή ορίζεται στην παρ. 2 του άρθρου 1 του νόμ. 1561/1985. Το συμβούλιο του ρυθμιστικού σχεδίου και προστασίας περιβάλλοντος Θεσσαλονίκης του άρθρου 6 του ίδιου ως άνω νόμου καταργείται.

Άρθρα 23 - 60 Καταργήθηκαν με το άρθρο 64 ν. 2218/94.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Περιφέρεια

Άρθρ. 61. -1. Με π.δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ύστερα από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, καθορίζονται οι περιφέρειες στις οποίες διαιρείται η χώρα, για το σχεδιασμό, προγραμματισμό και συντονισμό της περιφερειακής ανάπτυξης.

2. Με το ίδιο δ/γμα ορίζονται η έδρα και η ονομασία κάθε περιφέρειας.

Περιφερειακό συμβούλιο

Άρθρ. 62 -1. ....

3. Το περιφερειακό συμβούλιο της παρ. 2, εκτός από τις αρμοδιότητες του άρθρου 63, ασκεί και τις αρμοδιότητες που αφορούν την έγκριση του ενιαίου προγράμματος του Συμβουλίου Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας του άρθρου 6 του νόμ. 1515/1985, το οποίο και καταργείται.

Αρμοδιότητες περιφερειακού συμβουλίου

Άρθρ. 63 -1. Το περιφερειακό συμβούλιο:

α) Διατυπώνει προς τους κεντρικούς φορείς του δημόσιου τομέα προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής, εθνικής σημασίας, που αφορούν την περιφέρεια, αλλά εντάσσονται στο μεσοχρόνιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα.

β) Καταρτίζει, ύστερα από σχετικές προτάσεις των νομαρχιακών συμβουλίων, το μεσοχρόνιο αναπτυξιακό πρόγραμμα, στα πλαίσια του μεσοχρόνιου εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος.

γ) Διαμορφώνει τα πλαίσια για την κατάρτιση των μεσοχρόνιων νομαρχιακών αναπτυξιακών προγραμμάτων της περιφέρειας, εξειδικεύοντας το μεσοχρόνιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα και εγκρίνει τα μεσοχρόνια νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα.

δ) Καταρτίζει το ετήσιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 2 του άρθρου 73.

ε) Αποφασίζει για τα ετήσια νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα, στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 3 του άρθρου 73.

στ) Κατανέμει τις πιστώσεις του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων για έργα νομαρχιακής και τοπικής σημασίας, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 74.

ζ) Διατυπώνει προς τους φορείς του δημόσιου τομέα προτάσεις για έργα και μέτρα πολιτικής που αφορούν την περιφέρεια και χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων αλλά εντάσσονται στα ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα των φορέων αυτών. Επίσης, γνωμοδοτεί για τα προγράμματα αυτά, πριν από την έγκρισή τους.

2. Για την άσκηση των αρμοδιοτήτων του το περιφερειακό

συμβούλιο υποβοηθείται από την Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, καθώς και από τους οργανισμούς και τις υπηρεσίες περιφερειακού επιπέδου.

Λειτουργία περιφερειακού συμβουλίου

Άρθρ. 64 -1. (Καταργήθηκε με το άρθρ. 64 ν. 2218/94).

2. Το περιφερειακό συμβούλιο συνεδριάζει με πρόσκληση του προέδρου του, τουλάχιστον μία φορά τον μήνα. Το περιφερειακό συμβούλιο συγκαλείται υποχρεωτικά από τον πρόεδρό του, ύστερα από έγγραφη αίτηση του ενός τρίτου των μελών του.

Νόμος 2130/93 Άρθρο 2

Η παράγραφος 3 του άρθρου 64 του ν. 1622/1986 αντικαθίσταται ως εξής:

3. Ο πρόεδρος του περιφερειακού συμβουλίου αναπληρώνεται από τον νομάρχη της έδρας του και σε περίπτωση που η θέση του εν λόγω νομάρχη είναι κενή ή όταν αυτός απουσιάζει ή κωλύεται αναπληρωτής ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών άλλος νομάρχης της αυτής περιφέρειας.

5. Όλα τα θέματα που αφορούν τη λειτουργία του περιφερειακού συμβουλίου καθορίζονται με κανονισμό που καταρτίζεται με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών.

Σύσταση θέσεων - Διορισμός

Άρθρ. 65 -1. Σε κάθε περιφέρεια συνιστάται θέση μετακλητού γενικού γραμματέα με βαθμό 1ο των ειδικών θέσεων.

2. Ο γενικός γραμματέας της περιφέρειας διορίζεται και ταύεται με π. δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών, ύστερα από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.

3. Σε κάθε περιφέρεια συνιστώνται δύο ενιαίες θέσεις ειδικών συμβούλων και ειδικών συνεργατών, οι οποίοι διέπονται από τις σχετικές διατάξεις του νόμ. 1320/1983.

"4. Για την εξυπηρέτηση του γενικού γραμματέα στην άσκηση των καθηκόντων του μπορεί να αποσπώνται στο γραφείο του με απόφασή του έως δέκα υπάλληλοι του Δημοσίου, νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή επιχειρήσεων κοινής φέλειας ή τραπεζών οι οποίες ελέγχονται από το κράτος ου λειτουργούν στην περιφέρεια, κατά παρέκκλιση από κάθε άλλη διάταξη και χωρίς χρονικό περιορισμό της απόστασης".

Η παρ. 4 αντικαταστάθηκε ως άνω από την παρ. 3 άρθρο 33 νομ. 1832/16-17 Φεβρ. 1989 (ΦΕΚ Α' 54).

Αρμοδιότητες γενικού γραμματέα περιφέρειας

Άρθρ. 66 -1. ο γενικός γραμματέας περιφέρειας είναι άμεγς εκπρόσωπος της Κυβέρνησης και υπεύθυνος για την ληψη της κυβερνητικής πολιτικής για τα θέματα που αφορούν την περιφέρεια.

2. Ο γενικός γραμματέας περιφέρειας είναι προϊστάμενος των πολιτικών, αστυνομικών και λιμενικών υπηρεσιών περιφερειακού επιπέδου.

3. Οι αρμοδιότητες που έχουν ανατεθεί ή μεταβιβαστεί στις νομαρχιακού επιπέδου υπηρεσίες ανήκουν αποκλειστικά ο γενικό γραμματέα της περιφέρειας. Ο γενικός γραμματέμε απόφασή του μπορεί να αναθέτει στα καθ' ύλην αρμόι περιφερειακά όργανα των υπουργείων την εξουσία να ογράφουν με εντολή του αποφάσεις, έγγραφα, εντάλματα ιλλες πράξεις της αρμοδιότητάς του".

Η παρ. 3 αντικαταστάθηκε ως άνω από την παρ. 5 του άρθρου 33 νομ. 1832/16-17 Φεβρ. 1989 (ΦΕΚ Α' 54).

"Με π. δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση του αρμόδιου υπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών, μπορεί να μεταβιβάζονται σε γενικούς γραμματείς περιφερειών που περιλαμβάνουν παραμεθώριους νομούς συγκεκριμένες αρμοδιότητες που ανήκουν στους Υπουργούς για αντικείμενα που αφορούν σε περισσότερους νομούς της περιφέρειάς τους".

Το τελευταίο μέσα στα " " εδάφιο της άνω παρ. 3 προστέθηκε από το άρθρο 84 νομ. 1943/10-11 Απρ. 1991 (ΦΕΚ Α' 50).

4. Οι διατάξεις του άρθρου 8 του νομ. 3200/1955 (ΦΕΚ 97) εφαρμόζονται αναλόγως όταν πρόκειται για πράξεις του γενικού γραμματέα της περιφέρειας.

Υπηρεσιακή κατάσταση γενικού γραμματέα

Άρθρ. 67 -1. Η μετάθεση του γενικού γραμματέα της περιφέρειας γίνεται με π. δ/γμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών.

2. Ο γενικός γραμματέας για τα θέματα που αναφέρονται στην υπηρεσιακή του κατάσταση υπάγεται στο Υπουργείο Εσωτερικών, ενώ για τα επιμέρους θέματα που χειρίζεται, υπάγεται στο κατά περίπτωση αρμόδιο υπουργείο.

3. Οι γενικοί γραμματείς της περιφέρειας λαμβάνουν τις αποδοχές και τα έξοδα παράστασης των γενικών γραμματέων των υπουργείων, καθώς και κατ' αποκοπή έξοδα κίνησης για τις εκτός έδρας μετακινήσεις τους. Τα τελευταία καθορίζονται με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομικών.

4. Για την απομείωση του προέδρου και των μελών του περιφερειακού συμβουλίου εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 18 του νομ. 1505/1984 (ΦΕΚ 194).

"Στον πρόεδρο και στα μέλη του περιφερειακού συμβουλίου, των οποίων η κατοικία απέχει περισσότερο από είκοσι χιλιόμετρα από τον τόπο όπου συνεδριάζει το συμβούλιο, καταβάλλεται αποζημίωση 5.000 δρχ. ημερησίως για τη συμμετοχή τους στις συνεδριάσεις του συμβουλίου, καθώς και το αντίτιμο του εισητηρίου για τη μεταβίβαση και επιστροφή τους. Αν πρόκειται για μετακίνηση από νησί, η αποζημίωση και το αντίτιμο του εισητηρίου καταβάλλονται ανεξάρτητα από χιλιομετρική απόσταση".

Το μέσα σε " " τελευταίο εδάφιο προστέθηκε από την παρ. 1 άρθρο 34 νομ. 1832/16-17 Φεβρ. 1989 (ΦΕΚ Α' 54).

"5. Τα μέλη του περιφερειακού συμβουλίου που είναι υπάλληλοι νομικών προσώπων δημόσιου δικαίου, δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών κοινής ωφέλειας δικαιούνται ειδική άδεια έως 30 μέρες κάθε έτος για την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Η άδεια αυτή χορηγείται από τις υπηρεσίες τους τμηματικά, ύστερα από αίτηση των δικαιούχων και ισχύει για εργάσιμες μέρες και ώρες. Ο χρόνος της παραπάνω άδειας θεωρείται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας για κάθε περίπτωση".

Η παρ. 5 προστέθηκε από την παρ 2 άρθρ. 34 νόμ. 1832/16-17 Φεβρ. 1989 (ΦΕΚ Α' 54).

Περιφερειακή διοικητική οργάνωση

Άρθρ. 68 -1 - 4. (Καταργήθηκαν με το άρθρο 64 του ν. 2216/94).

5. Η κάθε κατηγορίας δαπάνες λειτουργίας του γραφείου του γενικού γραμματέα της περιφέρειας, όπως οι αποδοχές και λοιπά λειτουργικά έξοδα, βαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό. Οι απαιτούμενες πιστώσεις για την αντιμετώπιση των δαπανών του προηγούμενου εδαφίου γράφονται στον

προϋπολογισμό εξόδων του Υπουργείου Εσωτερικών σε ξεχωριστό ειδικό φορέα.

Με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομικών μπορούν να ρυθμίζονται λεπτομέρειες εφαρμογής των διατάξεων της παραγράφου αυτής.

Μεταβατική διάταξη

Άρθρ. 69: - 1. Εωσότου να εκλεγούν τα όργανα των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων, συμμετέχει στο περιφερειακό συμβούλιο, αντί του προέδρου της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, ένα από τα μέλη του νομαρχιακού συμβουλίου που προσδιορίζεται στην παρ. 1 περίπτ. γ' του άρθρ. 4 του Νομ. 1235/1982 οριζόμενο με απόφαση του νομαρχιακού συμβουλίου.

2. Ο γενικός γραμματέας της περιφέρειας διορίζεται μετά τη δημοσίευση του π. δ/τος που προβλέπεται από το άρθρ. 61.

3. Τα περιφερειακά συμβούλια συγκροτούνται μετά τη δημοσίευση του π. δ/τος που προβλέπεται από το άρθρ. 61 και πάντως όχι πριν από την 1η Ιαν. 1987.

4. Από την έναρξη της λειτουργίας των περιφερειακών συμβουλίων και ως την εγκατάσταση των οργάνων των νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων, οι αρμοδιότητες των νομαρχιακών συμβουλίων που αναφέρονται στο δημοκρατικό προγραμματισμό, ασκούνται από τα νομαρχιακά συμβούλια του Νομ. 1235/1982.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Όργανα προγραμματισμού

Άρθρ. 70. - Όργανα προγραμματισμού είναι αυτά που συμμετέχουν στη διαδικασία κατάρτισης ή καταρτίζουν ή εγκρίνουν τα προγράμματα του άρθρ. 71. Όργανα προγραμματισμού είναι: α) οι κεντρικοί φορείς του δημόσιου τομέα που έχουν την αρμοδιότητα αυτή, β) τα περιφερειακά συμβούλια, γ) τα νομαρχιακά συμβούλια, δ) τα δημοτικά συμβούλια, καθώς και τα διοικητικά συμβούλια των αναπτυξιακών συνδέσμων του άρθρ. 183 του Δ.Κ.Κ.

Είδη αναπτυξιακών προγραμμάτων

Άρθρ. 71. - 1. Τα αναπτυξιακά προγράμματα διακρίνονται σε μεσοχρόνια και ετήσια.

2. Μεσοχρόνια αναπτυξιακά προγράμματα είναι τα προγράμματα ανάπτυξης που έχουν χρονική διάρκεια μεγαλύτερη από ένα έτος.

3. Τα αναπτυξιακά προγράμματα αφορούν: α) τον εθνικό χώρο, β) τις περιφέρειες, γ) τις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις και δ) τους δήμους ή γεωγραφικές ενότητες του άρθρ. 183 του Δ.Κ.Κ. και ονομάζονται αντίστοιχα: εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα, περιφερειακά αναπτυξιακά προγράμματα, νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα και τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα.

4. Προγράμματα, που δεν υπαγονται στις διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων, ονομάζονται ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα.

Διαδικασία κατάρτισης μεσοχρόνιων αναπτυξιακών προγραμμάτων

Άρθρ. 72. - 1. Το μεσοχρόνιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, μετά από προτάσεις των κεντρικών φορέων του δημόσιου τομέα και των περιφερειακών συμβουλίων και γνώμη του Εθνικού Συμβουλίου Αναπτυξιακής Πολιτικής.

2. Κάθε μεσοχρόνιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα

καταρτίζεται, στα πλαίσια του αντίστοιχου μεσοχρόνιου εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος, από το περιφερειακό συμβούλιο της αντίστοιχης περιφέρειας, ύστερα από σχετικές προτάσεις των νομαρχιακών συμβουλίων της περιφέρειας και εγκρίνεται από το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, ύστερα από σχετική γνώμη των αρμόδιων φορέων του δημόσιου τομέα.

3. Κάθε μεσοχρόνιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται στα πλαίσια του αντίστοιχου μεσοχρόνιου περιφερειακού αναπτυξιακού προγράμματος, από το νομαρχιακό συμβούλιο, ύστερα από σχετικές προτάσεις των δημοτικών συμβουλίων και των αναπτυξιακών συνδέσμων του άρθρ. 183 του Δ.Κ.Κ. και εγκρίνεται από το αντίστοιχο περιφερειακό συμβούλιο.

4. Κάθε μεσοχρόνιο τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται, στα πλαίσια του αντίστοιχου μεσοχρόνιου νομαρχιακού αναπτυξιακού προγράμματος, από το δημοτικό συμβούλιο ή από τον αναπτυξιακό σύνδεσμο της γεωγραφικής ενότητας, την οποία αφορά, ύστερα από σχετικές προτάσεις των τοπικών συμβουλίων, του αντίστοιχου δήμου ή των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης που έχουν συστήσει τον αναπτυξιακό σύνδεσμο και εγκρίνεται από το αντίστοιχο νομαρχιακό συμβούλιο.

5. Οι αναπτυξιακοί σύνδεσμοι καταρτίζουν μεσοχρόνια τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα και συμμετέχουν με προτάσεις στη διαδικασία κατάρτισης μεσοχρόνιων νομαρχιακών αναπτυξιακών προγραμμάτων, εφόσον δεν υπάρχουν δημοτικά συμβούλια στη γεωγραφική ενότητά τους ή τους έχουν ανατεθεί η αρμοδιότητα αυτή από τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης που τους έχουν συστήσει. Τα κοινοτικά συμβούλια δεν καταρτίζουν μεσοχρόνια τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα.

6. Για την αξιολόγηση της πορείας εφαρμογής και την αναθεώρηση των μεσοχρόνιων αναπτυξιακών προγραμμάτων, ακολουθείται διαδικασία ανάλογη με τη διαδικασία κατάρτισής τους.

7. Το μεσοχρόνιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα της περιφέρειας στην οποία υπάγεται η ευρύτερη περιοχή Αθήνας, εισηγείται στο περιφερειακό συμβούλιο περιοχής Αθήνας ο Οργανισμός Αθήνας. Ειδικά για τα μεσοχρόνια νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα των νομαρχιακών συμβουλίων, που περιλαμβάνονται στην ευρύτερη περιοχή Αθήνας, η έγκριση γίνεται από το περιφερειακό συμβούλιο μετά από γνώμη του Οργανισμού Αθήνας.

8. Το μεσοχρόνιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης στην οποία υπάγεται η ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης εισηγείται στο νομαρχιακό συμβούλιο ο Οργανισμός Θεσσαλονίκης. Ειδικά για τα μεσοχρόνια τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα των δήμων και των αναπτυξιακών συνδέσμων που περιλαμβάνονται στην ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης η έγκριση γίνεται από το νομαρχιακό συμβούλιο μετά από γνώμη του Οργανισμού Θεσσαλονίκης.

9. Τα μεσοχρόνια αναπτυξιακά προγράμματα, εξειδικεύονται από τα αρμόδια όργανα προγραμματισμού κάθε χωρικής ενότητας, σε ετήσια βάση με χωροταξικό προσδιορισμό, διαχρονική κλιμάκωση και προσδιορισμό των απαιτούμενων πόρων, των έργων και δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται σε αυτά.

10. Με π. δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού και ιδίως το περιεχόμενο των μεσοχρόνιων αναπτυξιακών προγραμμάτων, ο τρόπος ενημέρωσης των οργάνων προγραμματισμού για τα προγραμματικά πλαίσια, μέσα στα οποία οφείλουν να καταρτίζουν τα μεσοχρόνια προγράμματά τους, η δια-

δικασία υποβολής των προτάσεων και υποβολής των προγραμμάτων για έγκριση, το περιεχόμενο της εξειδίκευσης των προγραμμάτων σε έτησια βάση και οι υπηρεσίες προγραμματισμού.

Διαδικασία κατάρτισης ετήσιων αναπτυξιακών προγραμμάτων

Άρθρ. 73. - 1. Κάθε ετήσιο εθνικό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται, στα πλαίσια των αντίστοιχων μεσοχρόνιων εθνικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, που συντονίζει τους αρμόδιους κεντρικούς φορείς, και εγκρίνεται σύμφωνα με το νόμο.

2. Κάθε ετήσιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται, στα πλαίσια του ετήσιου εθνικού αναπτυξιακού προγράμματος και των αντίστοιχων μεσοχρόνιων περιφερειακών αναπτυξιακών προγραμμάτων, από το περιφερειακό συμβούλιο της αντίστοιχης περιφέρειας. Για την κατάρτιση του προγράμματος αυτού δεν απαιτείται έγκριση άλλης αρχής, εκτός αν υποστηριχθεί με γραπτή ένσταση του τρίτου των μελών του περιφερειακού συμβουλίου, ότι αυτό εξέρχεται από τα παραπάνω πλαίσια. Στην περίπτωση αυτή, ύστερα από εισήγηση του γενικού γραμματέα της περιφέρειας, αποφασίζουν, κατά το μέρος αυτό, από κοινού οι Υπουργοί Εθνικής Οικονομίας και Εσωτερικών και ο κατά περίπτωση συναρμόδιος υπουργός.

3. Κάθε ετήσιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται, στα πλαίσια του ετήσιου περιφερειακού αναπτυξιακού προγράμματος και των αντίστοιχων μεσοχρόνιων νομαρχιακών αναπτυξιακών προγραμμάτων, από το νομαρχιακό συμβούλιο της αντίστοιχης νομαρχιακής αυτοδιοίκησης. Για την κατάρτιση του προγράμματος αυτού δεν απαιτείται έγκριση άλλης αρχής, εκτός αν υποστηριχθεί με γραπτή ένσταση είτε του νομάρχη είτε του ενός τρίτου μελών του νομαρχιακού συμβουλίου, ότι αυτό εξέρχεται από τα παραπάνω πλαίσια. Στην περίπτωση αυτή ύστερα από εισήγηση του γενικού γραμματέα της αντίστοιχης περιφέρειας, αποφασίζει, κατά μέρος αυτό, το περιφερειακό συμβούλιο.

4. Κάθε ετήσιο τοπικό αναπτυξιακό πρόγραμμα καταρτίζεται, στα πλαίσια του ετήσιου νομαρχιακού αναπτυξιακού προγράμματος και των αντίστοιχων μεσοχρόνιων τοπικών αναπτυξιακών προγραμμάτων, από το αντίστοιχο δημοτικό συμβούλιο ή αναπτυξιακό σύνδεσμο.

Για την κατάρτιση του προγράμματος αυτού δεν απαιτείται έγκριση άλλης αρχής, εκτός αν υποστηριχθεί με γραπτή ένσταση του ενός τρίτου των μελών του, ότι αυτό εξέρχεται από τα παραπάνω πλαίσια. Στην περίπτωση αυτή ύστερα από εισήγηση του προέδρου του αντίστοιχου νομαρχιακού συμβουλίου, αποφασίζει, κατά το μέρος αυτό, το νομαρχιακό συμβούλιο.

5. Το ετήσιο περιφερειακό αναπτυξιακό πρόγραμμα της περιφέρειας στην οποία υπάγεται η ευρύτερη περιοχή Αθήνας εισηγείται στο περιφερειακό συμβούλιο ο Οργανισμός Αθήνας. Ειδικά τα ετήσια νομαρχιακά αναπτυξιακά προγράμματα των νομαρχιακών συμβουλίων που περιλαμβάνονται στην ευρύτερη περιοχή Αθήνας καταρτίζονται μετά από γνώμη του Οργανισμού Αθήνας.

6. Το ετήσιο νομαρχιακό αναπτυξιακό πρόγραμμα της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, στην οποία υπάγεται η ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης, εισηγείται στο νομαρχιακό συμβούλιο ο Οργανισμός Θεσσαλονίκης. Ειδικά τα ετήσια τοπικά αναπτυξιακά προγράμματα των δήμων και των αναπτυξιακών συνδέσμων που περιλαμβάνονται στην ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης, καταρτίζονται μετά από γνώμη του Οργανισμού Θεσσαλονίκης.

7. Με π. δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού και ιδίως το περιεχόμενο των ετήσιων αναπτυξιακών προγραμμάτων, οι διαδικασίες αξιολόγησης έργων για την ένταξή τους στα προγράμματα αυτά και ο τρόπος ενημέρωσης των οργάνων προγραμματισμού για τα προγραμματικά πλαίσια, μέσα στα οποία οφείλουν να καταρτίζονται τα ετήσια προγράμματά τους. Για τη σύνταξη των απολογισμών εκτέλεσης των ετήσιων αναπτυξιακών προγραμμάτων, οι οποίοι αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των αντίστοιχων προγραμμάτων του επόμενου έτους ακολουθούνται διαδικασίες ανάλογες με τη διαδικασία κατάρτισης και έγκρισης των προγραμμάτων του άρθρου αυτού.

Χρηματοδότηση ετήσιων αναπτυξιακών προγραμμάτων

Άρθρ. 74. - 1. Κάθε ετήσιο αναπτυξιακό πρόγραμμα συνοδεύεται από το αντίστοιχο χρηματοδοτικό πρόγραμμα που εξασφαλίζει την πραγματοποίησή του.

2. Οι πόροι των χρηματοδοτικών προγραμμάτων προέρχονται από:

- α) πιστώσεις του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων, β) πιστώσεις φορέων του δημόσιου τομέα, γ) ίδιους πόρους των φορέων αυτοδιοίκησης.

3. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, το πρόγραμμα δημόσιων επενδύσεων κατανέμεται για τη χρηματοδότηση έργων:

- α) εθνικής σημασίας, β) περιφερειακής σημασίας, γ) νομαρχιακής σημασίας και δ) τοπικής σημασίας, με βάση τα εξειδικευμένα μεσοχρόνια αναπτυξιακά προγράμματα των αντίστοιχων επιπέδων.

4. Με την απόφαση της προηγούμενης παραγράφου, μπορεί να κρατηθεί ποσοστό του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων για τη χρηματοδότηση, από κοινού με φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, έργων των ετήσιων αναπτυξιακών προγραμμάτων τους, στα πλαίσια προγραμματικών συμβάσεων του άρθρ. 27 του Δ.Κ.Κ. Για τη χρηματοδότηση των έργων αυτών, οι φορείς αυτοδιοίκησης δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν πιστώσεις του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων ή πιστώσεις φορέων του δημοσίου τομέα.

5. Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, κατανέμονται οι πιστώσεις των περιπτ. β', γ' και δ' της παρ. 3 του άρθρου αυτού, κατά περιφέρεια, με βάση το εθνικό πρότυπο περιφερειακής κατανομής πιστώσεων.

6. Κάθε περιφερειακό συμβούλιο κατανέμει τις πιστώσεις των περιπτ. γ' και δ' της παρ. 3 αυτού του άρθρου που του έχουν δοθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου, κατά νομαρχιακή αυτοδιοίκηση της περιφέρειάς του, με βάση το

εθνικό πρότυπο περιφερειακής κατανομής πιστώσεων.

Η κατανομή των πιστώσεων των περιπτ. γ' και δ' της παρ. 3, για το μέρος τους, που αφορά την ευρύτερη περιοχή Αθήνας, γίνεται από το περιφερειακό συμβούλιο, κατά νομαρχιακή αυτοδιοίκηση της περιφέρειας, μετά από γνώμη του Οργανισμού Αθήνας. Η κατανομή των πιστώσεων της περιπτ. δ' της παρ. 3, για το μέρος που αφορά την ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, γίνεται από το νομαρχιακό συμβούλιο κατά δήμο ή κοινότητα, μετά από γνώμη του Οργανισμού Θεσσαλονίκης.

7. Κάθε νομαρχιακό συμβούλιο κατανέμει τις πιστώσεις της περιπτ. δ' της παρ. 3 του άρθρου αυτού που του έχουν δοθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου, κατά δήμο ή κοινότητα, με βάση το εθνικό πρότυπο περιφερειακής κατανομής πιστώσεων.

8. Με π. δ/γμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ρυθμίζονται οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή αυτού του άρθρου και ιδίως η μέθοδος κατάρτισης του εθνικού προτύπου περιφερειακής κατανομής πιστώσεων του προγράμματος δημόσιων επενδύσεων στις περιφέρειες, τις νομαρχιακές αυτοδιοικήσεις και τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, τα κριτήρια χαρακτηρισμού των έργων και δραστηριοτήτων εθνικής, περιφερειακής, νομαρχιακής ή τοπικής σημασίας, οι διαδικασίες σύναψης και το περιεχόμενο των προγραμματικών συμβάσεων, μεταξύ των διαφόρων οργάνων προγραμματισμού, καθώς και το περιεχόμενο των χρηματοδοτικών προγραμμάτων που συνοδεύουν τα ετήσια αναπτυξιακά προγράμματα.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Λειτουργία

Άρθρ. 75. - 1. Για την προετοιμασία, την παρακολούθηση και το συντονισμό λειτουργίας των νέων θεσμών που προβλέπονται από τις διατάξεις του νόμου αυτού, συνίσταται διυπουργική επιτροπή από τους Υπουργούς Προεδρίας της Κυβέρνησης, Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας, Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Οικονομικών, Γεωργίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων.

2. Για την προετοιμασία των εργασιών της διυπουργικής επιτροπής, μπορεί να συγκροτηθεί ομάδα εργασίας με κοινή απόφαση των υπουργών της προηγούμενης παραγράφου, με όμοια απόφαση, μπορεί να συγκροτηθεί στο Υπουργείο Εσωτερικών γραμματεία για την υποβοήθηση της διυπουργικής επιτροπής και της ομάδας εργασίας, στην οποία αποσπώνται για όσο χρόνο χρειαστεί υπάλληλοι δημόσιων υπηρεσιών και άλλων φορέων του δημόσιου τομέα.

Οι λοιπές διατάξεις ενσωματώθηκαν στο Π.Δ. 323/1989.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ υπ' αριθ. 51 της 24 Φεβρ./6 Μαρτ. 1987 (ΦΕΚ Α' 26) Καθορισμός των περιφερειών της χώρας για το σχεδιασμό, προγραμματισμό και συντονισμό της περιφερειακής ανάπτυξης.

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρ. 61 παρ. 1 του Νομ. 1622/1986 "Τοπική Αυτοδιοίκηση - Περιφερειακή Ανάπτυξη και Δημοκρατικός προγραμματισμός".
  2. Την 23/19.1.1987 απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου.
  3. Την 50/28.1.1987 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της επικρατείας, μετά από πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, αποφασίζουμε:
- Άρθρο μονο: - Οι περιφέρειες στις οποίες διαίρεται η χώρα για το σχεδιασμό, προγραμματισμό και συντονισμό της περιφερειακής ανάπτυξης καθορίζονται οι 13 ως εξής:

1. ΑΝΑΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	7. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
Έδρα: Κομοτηνή	Έδρα: Πάτρα
Νομοί 5: Έβρου	Νομοί 3: Αιτωλοακαρνανίας
Ροδόπης	Αχαΐας
Ξάνθης	Ηλείας
Δράμας	
Καβάλας	8. ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
	Έδρα: Λαμία
2. ΚΕΝΤΡ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	Νομοί 5: Φθιώτιδας
Έδρα: Θεσσαλονίκη	Ευρυτανίας
Νομοί 7: Σερρών	Φωκίδας
Θεσσαλονίκης	Βοιωτίας
Χαλκιδικής	Ευβοίας
Κιλίκης	
Γιέλλας	9. ΑΤΤΙΚΗΣ
Ημαθίας	Έδρα: Αθήνα
Πιερίας	Νομοί 1: Αττικής
3. ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	10. ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΥ
Έδρα: Κοζάνη	Έδρα: Τρίπολη
Νομοί 4: Φλώρινας	Νομοί 5: Κορινθίας
Κυζάνης	Αργολίδας
Καστοριάς	Αρκαδίας
Γρεβενών	Μεσσηνίας
	Λακωνίας
4. ΗΠΕΙΡΟΥ	11. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
Έδρα: Ιωάννινα	Έδρα: Μυτιλήνη
Νομοί 4: Ιωαννίνων	Νομοί 3: Λέσβου
Άρτας	Χίου
Θεσπρωτίας	Σάμου
Γρέβεζας	
5. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	12. ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
Έδρα: Λάρισα	Έδρα: Ερμούπολη
Νομοί 4: Λάρισας	Νομοί 2: Κυκλάδων
Μαγνησίας	Δωδεκανησου
Τρικάλων	
Καρδίτσας	13. ΚΡΗΤΗΣ
6. ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΙΩΝ	Έδρα: Ηράκλειο
Έδρα: Κέρκυρα	Νομοί 4: Χανίων
Νομοί 4: Κέρκυρας	Ρεθύμνης
Λευκάδας	Ηρακλείου
Κεφαλληνίας	Λασιθίου
Ζακύνθου	